

A
KESZTHELYI KATH. FŐGYMNASIUM
TÖRTÉNETE.

IRTA:
GYÖRFFI ENDRE.

KESZTHELY
FARKAS JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJA
1896.

A

KESZTHELYI

KATH. FŐGYMNASIUM

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1895—1896. ÉVRŐL.

KÖZZÉ TESZI :

Dr. BURÁNY GERGELY

IGAZGATÓ.

KESZTHELY

FARKAS JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJA

1896.

A
KESZTHELYI KATH. FŐGYMNASIUM
TÖRTÉNETE.

IRTA:
GYÖRFFI ENDRE.

BEVEZETÉS.

 keszthelyi kir. kath. gymnasium története már az 1890—91. tanévi értesítőben jelent meg. Újból való feldolgozását hazánk ezredéves fennállásának ünnepére a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Ministerium által 1893. évi július 21-én 31805. sz. a. kiadott rendelet tette szükségessé, a melyben a többek között ez foglaltatik :

„Felhivom a főigazgatóságot, szólítsa fel a rendelkezésem és vezetésem alatt álló összes középiskolák igazgatóit, hogy a mennyiben az illető intézet története még nincs megírva, már most tegyék meg a szükséges intézkedéseket, hogy e munka mielőbb foganatba vétessék és a dolgozat az 1895—96-ik tanévi Értesítőben avagy esetleg külön kiadásban megjelenhessen. Azon középiskolák pedig, melyek már közölték valamelyik értesítőjünkben az intézet történetét, vagy a rávonatkozó történeti adatokat, arra

hivandók fel, hogy az adatokat most egészít-
sék ki, esetleg újból és alaposabban dolgoz-
zák fel, s hivatkozással a már előbb meg-
jelent értekezésre, szintén közöljék az emli-
tettem tanév végén megjelenendő értesítő-
ben.“

E magas ministeri rendelet követelményének
óhajtván megfelelni, a gymnasium történetét a
könnyebb áttekintés céljából két fő rész alatt
több pontban tartottam szükségesnek tárgyalni és
a következőkben bocsátom közre :

Az első rész (I) tartalmazza a gymnasium
alapítását, kiegészítését és az új épület leírását,
szóval az iskola külső történetére vonatkozó ada-
tokat ; a második rész (II) pedig felsorolja az iskola
szellemi életére vonatkozó tanterveket, iskolaren-
det, osztályokat, tantárgyakat, vallás-erkölcsi ügyet,
fegyelmi állapotot, egyleteket, értesítőket, főgaz-
gatókat, igazgatókat és tanárokat, a tanulók szá-
mát, jutalmi alapítványokat, felszerelést s végül
néhány szót a Helikonról és azon kiváló nagyokról,
a kik e tanintézet falai között nyerték kiképezte-
tésük alapjait.

I.

1. A gymnasium alapítása és fejlesztése.

Hazánk lassankint felszabadult a rettenetes török iga alól. A félhold fénye mindegyre halványodott s mesés hadi szerencséje aláhanyatlott. A nemzet kezdett úrrá lenni saját otthonában, s itt-ott még megszállva tartott területeit egymásután vette hatalmába. Miután a kanizsai vár török őrségét Batthyányi és Zichy grófok megadásra kényszerítették, Zala- és Somogy megye is megszabadult az idegen uralom hosszantartó szenvedéseitől (1690. ápr. 13.) A nép békés foglalkozásai közepett anyagilag mindegyre gyarapodott, de a tudományok világa csak lassan, majd egy egész század múlva tudott csak földerengeni. — A múlt század közepén u. i. Zala- és Somogy vármegyék egész területén hiányzott a nyilvános tanintézet, melynek következtében a vagyonosabb szülők gyermekeiket tetemes áldozattal valának kénytelenek a messzebb fekvő boldogabb vidékek iskoláiba küldeni; a szegényebb sorsuak ellenben fiaik nevelését a jó Istenre bízák. Zalamegye ezen elszomorító állapotát maga Batthyányi Lajos is, Magyarország nádora, nagynevű hazafi és Zala-

megye egyik főbirtokosa sajnosan tapasztalá; miért is 1765-ben Nagy-Kanizsán egy nagy gymnasium alapítását eszközlé. A jó példa követőre talált Festetics Pál grófban, a val. b. titkos tanácsos s a magyar kir. kamara alelnökében, ki a közjó előmozdítására törekvő nemes szive hajlamát követve, úgy saját jobbágysai, valamint a megye fiatal nemzedékének szellemi elmaradottságán lendíteni kívánván, 1772-ben ~~Keszthelyen~~ gymnasiumot alapított. Az általa saját költségén berendezett három osztályú gymnasium ugyanazon évi nov. 12-én a szent Lélek ünnepélyes segélyül hívása után az ugynevezett „vörös iskolába“, ¹⁾ a Ferencziek zárdája átelleni épületébe helyeztetett, ²⁾ a tanítás a

1) Jelenleg az elemi fiú-iskola épülete, „vörös-iskola“ elnevezését onnan nyerte, mert külseje jó ideig téglavörös színűre volt meszelve.

2) A szent Ferencziek templomának és zárdájának alapítója Laczkovics vagy másként Laczfy István Horvátország bánja és Magyarország nádora volt, ugyanaz, kit Zsigmond király a nikápolyi szerencsétlen ütközet után a kőrösi országgyűlésen pártütés miatt lefejeztetett. E mellett tanuskodik a templom szentélyében levő sírbolt felirata: „Hic est sepultura Magnifici Viri Domini Stephani Vajvodae, ac Palatini Regni Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo septimo.“ Az igaz, hogy hazai történeteink a kőrösi országgyűlést 1398-ra teszik, de az időszámításban fennforgó zavart Karácsonyi János dr. a Turul 1886. évfolyamában tisztázza. Különben ide vonatkozólag lásd bővebben Laczfy István életrajzát Bonoz József keszthelyi segédlelkésznek ezen évben megjelenendő monographiájában.

Mária tartományi szt. Ferencz-rendi áldozárokra bízván, kik az oktatást egy igazgató, praefectus és két tanító által teljesíték. Az alapítónak az intézet biztosítása érdekében tett nagylelkű intézkedéséről szóljon Hruskovics Kajetán, Mária tartománybeli provincialisnak Festetics Pál grófhhoz Bécsbe küldött levele, melynek értelmében a rend a gróf által előírt feltételek mellett (évi 180 frt) megadja a kívánt tanerőket.¹⁾ Az alapító okmányt pótló levélnek szószerinti szövege a következő:

„Illustrissime Dñe Referendarie, Dñe Patrone, ac
Fautor Gratiissime, Colendissime!

Ex Literis Patris Gvardiani Keszthelyiensis,
datis die 19ma Octobris intelligo: Illmae Dnaonis
Vrae animo fixam sedisse Sententiam, ut Scholae
humaniores ad Syntaxim usque publice traderentur

A Ferencziek azok birtoklásában egész 1600-ig nem zavartattak meg, de mivel ezen esztendőben Kanizsa a törököktől elfoglaltatott, ezek ellenében a zárdá királyi rendeletre a vidék lakosságának megvédése szempontjából megerősített helylyé lón; minek következtében gyalog és lovas harczosok tisztjei, a rendtagoktól elkülönítve, a zárdában szállásoltattak el. Utóbb a török katonaság Keszthelyt is megtámadta, mire a Ferencz-rendiek innen távoztak, de 1690-ben, midőn Kanizsa a törököktől visszafoglaltatott, ismét visszatértek. III. Károly, Magyarország királya 1723-ban a conventet előbbi jogaiba visszahelyezte. Ez utóbbira vonatkozólag lásd „Brevis Historia Conventuum Ordinis S. Francisci Seraphici in Hungaria 1869.“ című munka 174. és 175. lapját.

¹⁾ A felajánlott összeg utóbb 1778—79. tanévtől, midőn a tanárok száma egygyel szaporodott, 240 frtra egészített ki. Protocollum gymn. Keszthelyiensis.

Keszthelini, huncque in finem duos e nostris postulari Professores idoneos, jam alias pro Philosophia Candidatos, qui nempe se; Suosque Discipulos normativae dispositioni seu Regulamento Scholarum, cum Exellmo Dno Eppo Jaurinensi quoad similes Scholas aequae per nostros Sacerdotes Sabaria docendas composito, accurate conformarent ut vero Sustentatio horum Professorum Conventui nostro Kesztheliensi aggravi non cederet, constitutum esse subsidium in Flor. 180 consistens, annue eidem Contui dependendum. Hac igitur firma resolutione intentioneque saluberrima Illmae Dnaonis Vrae ex Literis Patris Gvardiani (ut praemisum est) intellecta, nihil aliud in votis habui, quam ut Ego pariter Vestigiis Antessorum Meorum insistens, statim initio Officii Provincialis Ministeriatus Mei humillimam devotionem, perennemque obligationem Meam, uti et totius Provinciae erga Praetitulatam Dvram Illmam, Totamque Inclytam Familiam jam a Proavis, Atavisque peculiari et distincta semper pietate in commoda nostra intentam contestarer. Qvare collato cum Senioribus Proae Patribus consilio, et promptissimo assensu, plenarie annuendum duxi postulato Ejusd, Illmae Dvrae. Offero proinde desideratos duos Professores idoneos jam Sacerdotes, qui ad normam Scholarum Sabariensium Juventutem in timore Domini, pariter et Literis Latinis, ac Arithmetica erudiant ad Contentum Omnium, imo ne fortasse defectus quispiam humanitus subrepat, utque subrepens confestim corrigatur, Superintendentem, seu Regentem etiam Scholarum constituam,

qui Normae ili, ac Regulamento accuratissime observando insistet. Qvāqvod enim Status, et Conditio Professionis Nostrae doctionem Scholarum non exigit, eidem tamen minime adversatur, ac obinde si bonum publicum ita exigit, Nos etiam ejusdem promovendi pro Viribus nostris Studiosi esse cupimus, atque adeo tantillo huic oneri nos subijcimus quam libentissime. Praecipue vero in gratiam Benefactorum Nostrorum, quorum Elemosynis sustentamur, cum primis vero Illmae Dvrae Ejusque Inclytae Prosapiae. Qvare dignetur saepe-fata Illma Dvra Ordines Omnes, dispositionesque facere, ut Scholae istae tum altiori Suae Ssmae Mattis (si opus foret) potestate, tum etiam Excellmi Eppi Dioecesani Authoritate admittantur, et stabiliantur, uti nempe pro Consummata Sua Sapientia, et experientia congruum censuerit, admissae dein, et stabilitae erigantur, fundenturque, ita nihilominus: quod supplex exoro: ut conservatio, ac quaecunque provisio Scholarum quod utensilia, aliaque adpertia nunquam Conventui Nostro incumbat, inhaereatque. Qva praemissa ut primum facta, parataque fuerint, illico designabuntur jam antea praemoniti Professores, tametsi ii mox secuturo immediate Anno desiderentur. Qvoad situm vero erigendarum, aut designdandarum Scholarum dispositionem omnem Illmae Dvrae perdemisse submitto, id Unicum pro Favore Nostro expetens, ut eae neque multum disitae a Contu sed nec ita propinquae sint, ut Religiosae Domus ac praecipue Novitiatus Silentium interturbetur. Qveis, dum me, totamque hanc mihi concreditam Provinciam ex-

pertis Favoribus cum omni submissione commendo,
 maneo constanter

Ejusdem Ill^{mae} D^{nae} Vestrae

Posonii die 29. Octobris

A^o 1771

Devotissimus ac humillimus

Capellanus et Servus

Fr. Cajetanus Hruskovich

O. S. F. Proae Marianaе

Proalis. ⁽¹⁾

Az ekként megalakult gymnasium 1776. aug. 5-én 3873. sz. a. kelt legmagasabb leirat folytán a győri tankerület gymnasiumai közé soroztatván, Niczky Kristóf gróf főigazgató felügyelete és a budai helytartótanács joghatósága alá rendeltetett. Az 1777-ik évben megjelent Ratio Educationis a középiskola három fokozatát állapította meg. Az első fok a három évi (latin) grammaticai iskola volt, a második fok a két évi gymnasiumi tanfolyam, a harmadik fok a két évi philosophiai cursus.²⁾

Ezen módosított tanrendszer szerint a keszthelyi gymnasium tanári kara egy igazgatóból és évenként tanítványaival a felsőbb osztályba felmenő három tanárból állott, a kiknek fizetésére nézve a helytartótanács 1778-ban akként intézkedett, hogy a helybeli uradalom a 240 fírtot, a

¹⁾ Festetics Tassilo gr. keszthelyi levéltárából.

²⁾ Az intézet jellegének jelzésére a hivatalos iratokban a „gymnasium“ és „paedagogium“ vegyest használnak.

melyre magát a gymnasium fentartása érdekében kötelezte, az igazgatónak és a tanároknak olyformán fizesse, hogy az igazgató és a tanárok egyenkint 60—60 forintot kapjanak, a mely összeg saját személyüknek adassék, — eltartásukról különben a zárda tartozik gondoskodni.¹⁾

II. József uralkodásával a reformok kora lép előtérbe. Az 1780. év második felétől a rohamos fejlődést sürgető kormányrendeleteknek egész sorát mutatják emlékeink. Ezek között idevágólag nevezetes az 1785-ik évi január havában kelt leirat, mely a tandíj behozatalát rendeli el, megállapítván az a gymnasiumokra nézve évenként 12 frtban. A tandíj behozatalával a helybeli intézet ifjúságának száma is mind inkább kevesbedett. Ez a körülmény arra bírta a helytartótanácsot, hogy a keszthelyi gymnasiumot fölöslegesnek nyilvánítsa és egyúttal ama véleményének ad kifejezést, hogy nem volna-e Somogy vármegyében alkalmasabb helye a gymnasiumnak, annyival is inkább, mivel Zalamegyében, Kanizsán ugyanis létezik hasonló intézet.²⁾

A tanintézet habár a helytartótanácsi leirat fölöslegesnek nyilvánította, nem szűnt meg, sőt inkább 1789. jun. 24-én kelt császári rendelettel öt osztályúvá emeltetett, megtoldatván a 3 grammaticai osztály a humanitas, költészet és szónoklat

¹⁾ A leirat 1778. aug. 7-én 30260|2789. sz. a. kelt.

²⁾ Ez értelemben leérkezett irat 1788. aug. 27-én kelt 29002|2450. sz. a.

két osztályával és egyúttal fölszólíttatik az igazgató,¹⁾ hogy a felállítandó két osztály számára a szükséges intézkedéseket tegye meg. — Az 1789. év egyik forduló pontot képez a gymnasium történetében. Ugyanis a helytartótanács által az igazgató és tanárok rendszeres fizetése a tanulmányi közalapítvány főpénztári királyi hivatalához utalványoztatott, a Festetics grófi család által a Ferenczieknek évenként fizetett 240 frtra nézve ugyancsak a helytartótanács akként intézkedik, hogy az a tanulmányi alapba befizettség — ez mikor szűnt meg — az okmányokból ki nem derül.²⁾

A fentebbiekből kitetszik, hogy a keszthelyi gymnasium eredeti jellege megszűnván, mint kir. gymnasium teljesen állami intézetté lőn.³⁾ Sietteté ezt amakörülmény, hogy a szt, Ferencz-rendiek a rá-

1) Ezen időtől fogva az igazgató a director loc. scholae helyett „director gymnasii“ czímet nyerte.

2) A helytartótanácsi intézmény 1789. év 45966. sz. a. kelt.

3) Ugyanezen évben a gymnasium ezüstbe vésett pecsétje, a rajta lévő alakok megtartása mellett a következő köriratot nyerte: „Sigill. R. Gymnasii Kesztheliensis 1789,“ mely a legutóbbi ideig használatban is volt. Ez a harmadik pecsét a tanintézet alapítása óta. Az első, a melyen két keresztben fekvő s csuklyóban összeérő kar s az ezek felett emelkedő kettős kereszt látható, — a következő körirattal van ellátva: „Sigillum Gymnasii Kesztheliensis 1775“; a másodikon pedig, — melynek középterén a tudomány és művészet nemtői, Apolló és Minerva fognak kezét, alattuk az 1778. évszámmal, — a szokásos körí bodrozat mellett a következő körirat olvasható: „Sigill-Scholae Grammaticae Kesztheliensis.“

jok bízott intézetet szükség estanerőkkel nem voltak képesek ellátni. Az 1789-ik évig kizárólag Ferencziek működtek a helybeli gymnasiumnál s habár a helybeli conventjük II. József által 1788. ápril 16-án feloszlatott,¹⁾ nem szüntek meg ama rend kebeléből alkalmazott tanárok továbbra is működni, sőt a gymnasiumnak tanárokkal való ellátása a szt. Ferencz-rendi főnökre bízott.²⁾ De, miután ez egyének hiányában a gondviselése alá helyezett gymnasiumhoz elegendő számú tanárokat nem adhatott, a megüresedett állomások pályázat útján világiakkal töltettek be,³⁾ minek következtében a szerzetesek helyét lassankint világiak foglalták el. Végre 1796-ik évben a szt. Ferencz-rendiek műkö-

1) II. József a szt. Ferencziek rendjét nem oszlatta fel, hanem csak zárdáik számát kevesbítette, megtiltván továbbá jövőre a növendékeknek a rendbe való felvételét. A keszthelyi convent beszüntetése is elrendeltetett, de ez azonnal nem foganatosított, csak 1796-ban hagyták el azt végkép lakói. (*Brevis Historia Conv. Ordinis S. Francisci Seraphici in Hungaria*, 1869.)

2) *At quia Conventus Keszthelyiensis locale gymnasium direttore et professoribus providebit; intimato Exc. Consili die 3. Jul. emanati, caeteris fratribus aliorum transpositis, professoribus, religiosi in iisdem scholis in posterum quoque docturi relinquuntur.* Lásd a fentebbi munka 175. lapját.

3) 1789-ben, midőn a 3 osztályú tanintézet 5 osztályúvá emeltetett, a még szükséges tanerők már pályázat útján nyertek; 1790-ben Rachsa Rajmund, a Ferencziek tartományi főnöke, kijelenti, hogy a magyar nyelv nemtudása miatt felmentett Roth E. ferenczrendi helyébe más tanárt, egyének hiányában nem adhat.

dése 25 évig e pályán tett szolgálat után végkép megszűnt.¹⁾

Ugyanazon nézet, a mely már 1788-ban a helytartótanács részéről kifejezést nyert, fölöslegesnek mondván a helybeli gymnasiumot, határozottabban alakban lép fel az 1794-ik évben. A szomszéd Somogy vármegyében egy mozgalom indult meg, mely a kanizsai vagy keszthelyi gymnasiumnak Somogymegyébe való áttételét tűzte ki czélul; okul hozván fel, hogy míg Zalamegyének két gymnasiuma van: a keszthelyi és a kanizsai, addig Somogymegye egy ily intézettel sem bir. Az ezen ügyben tartott tanácskozás jegyzőkönyvét Somogy vármegye vezérferfiái a helytartótanácsához beadván, ez, mielőtt a fentebbiek iránt a megyével tárgyalásokba bocsátkoznék, 1795. január 23-án 974. sz. a. kelt leiratában tudomására hozza: hogy a megye mindenekelőtt nemzeti iskola alapításáról gondoskodjék, mert e nélkül, mint alap nélkül a gymnasium fenn nem állhat; a kanizsai tanintézetnek áttételéről álg lehet szó, mert a kegyesrendiek részére tett alapítvány ama intézetet Kanizsához köti, a keszthelyinek átvitele azonban nem ütközik nagy akadályokba. Kiemeli a helytartótanács, hogy a gymnasium épületének emelése és fentartása, az intézetnek szükséges taneszközökkel való ellátása a vallásalap minden megterhelhetése nélkül történ-

¹⁾ A rendből hitszónokul Cseh Lázár, Brányi Lajos és Legman Linus, egymásután következően, neveztettek ki, évdíjukat a tanulmányi közalapítvány főpénztári hivatalától vevén föl.

hetik ; végül megjegyzi, hogy mivel a keszthelyi uradalom a helybeli gymnasium fentartására a vallás alapnak 240 frtot fizet, a gymnasiumnak megszüntetése, illetőleg áthelyeztetése esetén a fenti összeg kárpótlásáról Somogymegye tartozik gondoskodni. Somogymegye kész volt a kívánalmaknak eleget tenni, csak hogy a keszthelyi gymnasiumot elnyerje. Ez ügyben több ízben tartatott tanácskozás, sőt küldöttség is menesztetett a helytartótanácsához. Azt lehet állítani, hogy talán rövid idő alatt kimondatott volna a helybeli tanintézet megszüntetése, ha Somogymegye intéző férfiai a helyet illetőleg eleve meg tudtak volna egyezni, mert míg a megye tekintélyesebb része Kaposvárt óhajtá a gymnasium székhelyéül, addig mások Nagy-Atádot. Az egyik fél élén Eszterházy Miklós herczeg állt, míg Nagy-Atád érdekében Czindery Pál, annak nagybirtokosa, tett meg minden lehetőt az ügy érdekében. Eme mozgalommal szemben Keszthely városa a gymnasium megmentése iránt táplált minden reményét a város Maecenásába, Festetics György grófba helyezé, ki nem is nézte tétlenül a szomszéd vármegyében nagy hullámokat verő törekvéseket, kérvényt nyújtván be a tanterület főigazgatójához, miszerint kegyeibe ajánlja a tanintézetet, s egyúttal igéri, hogy a gymnasium meghagyása esetén kész 12 szegény ifjút szükségességgel ellátni. Majd 1795. márcz. 12-én kelt „Alázatos Jelentés“-ében fölhívja Zala vármegyét az ügy védelmére. Eme jelentés, hogy bizonyítékul szolgáljon a gróf nemes szándéka felül, álljon itt egész terjedelmében :

„Kéntelenítem a' Tettes Nemes Vrgyének alázatosan jelenteni, hogy Némelly Földes Urak Tekéntetes Nemes Somogy Vrgyében az Felséges Helyeken olyan indításokat tesznek, hogy egy valamely Gymnasium ezen Nemes Zala Vrgyéből oda Somogy Vrgyében által vitettessen, a' mint pedig hihető, talán a' Keszthelyi Gymnasiumra tölöznanak, kegyes pártfogásához a Tettes Nemes Vármegyének folyamodom, hogy maga kebele béli Gymnasium mellett a' Felső Helyeken Hathatós szószólló legyen.

Méltóztatik arrul kegyessen emlékezni, hogy az multt 1792-ik Esztendőben azon szándékomat, melly által 12 Ifjura Nemesi Convictus álléttatnék = fel Keszthelyen, és a' kiknek felét a' Tettes Nemes Vrgye, felét pedig Tettes Nemes Somogy Vrgye praesentálja, az akkori fel = jegyzett környül állások alatt, méltóztatott a' F. Helyttő Tanátsnak ajánloni, s' azon Intézetnek végben vitele jövő Diaetáig hallasztatott.

Nem külömben az Tudományokra ügyelő Országgi Deputatio, az Keszthelyi Gymnasiumnak fent = tartása eránt nékem privative olyan utasétást adott, hogy annak meg = maradására szükséges valamelly Industrialis, és Oeconomicalis Institutumut fel = álléttani, én erre már költséges készületeket is tettem, mert ama héres Tessedik Unak szarvasi Industrialis iskolájában Iffjakat neveltettem, az Bétsi Academiában in arte veterinaria egy Iffjat tanéttattam, költséges tapasztalású utazásokat véle végben = vittem, mindezen költségeim eránt, mellyek fellyebb helyektől való affidatiokra ostek,

elég = télelt hogyan nyerhetnék, ha a' Gymnasium által vitetnék Somogyba.¹⁾

Tudva vagyon az is, hogy az Tannéttó Professoroknak fizetésében én mostan csak olyan fel = tétel alatt, a' melly irásban is költt, hozzája járulok, hogy én csak addig fogom azon summa pénzt fizetni, miglen Keszthelyen marad a' Gymnasium.

Azért ha Somogy Vrgyében akar készülni egy gymnasium, az Tettes Nemes Zala Vrgyei Gymnasiumnak tsorbíttása nélkül készüljen, és mivel azon nemes Somogy Vrgyei Földes Urakk két féle különbözö széndéjkok vagyon, mellyek Kaposvárá, mások pedig Attádra kívánnják az oskolát, kívánatossabb volna, hogy inkább Attádon álléttasson = fel, mert ottan ezen Tettes Nemes Zala Vrgyei Gymnasiumokk nem tézen tsorbulást, ha főképpen, a' mint mondatik, bizonyos innocens fundus a' Professorok fizettetésére is Nemes Somogy Vrgye által = adatik, és ajánlatik; mert Kaposváron a' mostani designált helye az Iskolának, olly közel vagyon a Nemes Vrgye házához, hogy az Tartandó publicus Commisio-sokban, az tanuló gyermekeknek kiáltások akadált, s' alkalmatlanságot tehetnek egyebb = képpen is a szállások a' mostani gyülekezetre nézve is nagyon szűkök, és az oskolákk oda szállításával még szűkebbek lesznek. A' mi gedlg leg fontosabb az, hogy az Iffjuságnak jó erköltsben való nevelése leg nagyobb veszedelembe forogna, minthogy

¹⁾ 1797-ben meg is alapítá a Georgicon nevü gazdasági tanintézetet, a mely 8 osztályból, tán helyesebben 8 társintézetből állott.

az Vrgye Tömlöczében Esztendőnként száz Gonosztévő Rab is meg = fordul, azokhoz sok mindenféle bizonyságok, Complexek, Rokonok össze = gyülekeznek, és szükségképpen az Deákok Gazdáihoz szállanak, de az Föld Népnek sintsen olyan Civilisátioja, mint más városi helyeken, és így az Iffjuság zsengejében már a' sok mindenféle gonosz tétetek hallásában nevelkedik = fel, holyot az olyan attentiót nem = érdemely, mert más objectumok, és a' Nép Civilisátioja által abstrahál-tatik az ilyenektől.

De másképp is nem láztatik N. Somogy Vrgyé-nek olly el = kerülhetlen szüksége az Iskolák-nak a' maga kebelében leendő fell = álléttására, mivel majd minden oldalról már divattyokban lévő Pétsi, Fehérvári, Veszprémi, Keszthelyi és Kanisai oskolákkal körül vagyon véve, úgy hogy azon Nemes Vrgye nagyobb részeinek sokkal könnyebb, és alkalmatosabb légyen a' most nevezett oskolákba adni = fell gyermekeiket, mint Kaposvárrá. Innend

Hihető, hogy azon Tettes Somogy Vármegye ezen valóban helyes, és fontos consideratioktul viseltetvén fel = vett igyekezetéről le = mondana, és Kaposvártul ell = állona; esedezem azért a' Tettes Nemes Vrgye színe előtt, hogy a Keszthelyi Gymnasiumnak meg = hagyatása eránt, a' Fölsőbb Helyeken magát közbevetni, s' ez eránt való szándékát Tettes Nemes Somogy Vármegyével is közölni méltóztatnék. Maradván A' Tekéntetes Nemes Vármegyének alázatos szolgálja Gróff Festetics György.“¹⁾

¹⁾ A gymnasium levéltárából.

A megye a gymnasiumot illetőleg felsőbb helyen a szükséges lépéseket megtette, a gymnasium kérdése azonban még néhány évig a helytartótanács kebelében megbeszélés tárgyát képezé. A zalamegyeiek — főleg a keszthelyieknek a gymnasium meghagyása iránti kétségük akkor kezdett eloszladozni, amikor a latin iskola új otthonába, a zárda épületébe vonult be, s a midőn a helytartótanács meghagyására Somogy megye saját erejéből Kaposvárott megalapítá a gymnasiumot.¹⁾

A szt. Ferencz-rendiek keszthelyi conventjének megszüntetése (1788-ban) következtében a zárda, miután lassankint elveszíté régi lakóit, 1796-ik esztendőben, midőn a tanári testületben, az egy hitoktatót kivéve, Ferencz-rendi nem találtatott,

¹⁾ Eszterházy Miklós hg. már 1794-ben a gymnasiumi épülethez téglát, cserépszindelyt, és épületfát ajánlott, utóbb a tanárok fizetéséhez évi 600 vtfrrtal járult; a kaposvári lakosok pedig minden kézimunkát ingyen megtenni készeknek nyilatkoztak. Winkler Rihály gödvei plebános 1805-ik évben a gymnasium részére 4000 váltó forintot ajánlott fel, mely alapítványt a nm. helytartótanács 1805. évi június 4-én tartott megyei gyűlésben felolvasott intézkedéssel megerősíté, s egyúttal rendelé, hogy az orsz. tanulmányi alap terhelhetése nélkül oly összeg gyűjtessék össze, melynek kamataiból a négy osztályú algymnasium szükségesei fedezhetők legyenek. A megye látván, hogy a gymnasium ügye egyedül ő reá nehezedett, önkénytes adakozáshoz fogott, a minek kívánt sikere is lőn, s így a megye folyamodványa következtében a nm. m. kir. helytartótanácsnak 1812-ik évi szeptember havában kelt intézkedése szerint a kaposvári 4 osztályú algymnasium felállítása megengedettetett.

lakók nélkül állott. Eme körülmény arra indította Festetics György grófot, hogy az üresen álló tágas épületet iskolai czélokra a helytartótanáctól kérelmezze. A kérelemnek a legfelső helyen kívánt eredménye lőn, a mennyiben a szt. Ferencz-rendiek megszüntetett conventjének épületeit Ő Felsége I. Ferencz a helytartótanács 1798-ik évi 27.782. sz. a. felterjesztésére Tolnai Festetics György grófnak adományozta. Az „Instrumentum Resignatorio Receptionale“ 1799. január 26-án kelt. E szerint a megszüntetett zárda a hozzátartozókkal együtt oly kikötéssel adatik át a fentnevezett grófnak, hogy az nemcsak a latin iskolákat a muzeummal s könyvtárral, és a saját költségén fentartott nemes ifjak tápintézetét, mihelyt csak lehetséges, abba áthelyezze, — gondoskodván az épületek fentartásáról, — hanem a helybeli nemzeti iskolákat a jelenlegi latin iskolák épületébe, — gondot fordítván arra, hogy ebben a tanítók lakást nyerjenek, — saját költségén behelyezze; továbbá, ha ezen gymnasium, a mely mindig a kerületi főigazgató felügyelete alatt áll, idővel megszűnnék, a kérdéses épületek a vallás-alapnak adssanak át. Az okmány ama része, mely az átvételről szól, tordításban a következő: „Én alulírott pedig a Keszthelyi Ferencz-rendiek megszüntetett conventjének zárdabeli épületeit a hozzá tartozókkal együtt, a melyeket Ő Felsége legkegyelmesebben nekem adományozott, a legalázatosabban azon indokból fogadom el és óhajtok az előírt feltételeknek eleget tenni, hogy a gymnasium állandósítása biztosíttassék; ha azonban idő foly-

tával eme tanintézet utódaim alatt esetleg megszűnnék, és az épületek utóljára is a vallás-alapnak átadatnának, — tekintettel az épület jelenlegi állapotára az esetleges javítások vagy rongálások fejében méltányos kárpótlás nyujtassék. Keltezés mint fentebb Festetics György gróf mint átvevő.“¹⁾

Az okmány fontosságánál fogva álljon itt egész terjedelmében :

„Instrumentum Resignatorio-Receptionale.

Qvonia virtute Benigno-Gratosi Excelsi Consilii Locumttilis Regii Intimati dd^o 27^a Novembris 1798 N° 27782 Sua Majestas Sacratissima Clementer resolvere dignata fuit, ut Conventualia Aedificia abolitorum Franciscanorum Keszthelyiensium Illustrissimo Domino Comiti Georgio Festetits de Tolna ea ratione cedantur et resignentur, ut idem Illustrissimus Dominus Comes non solum latinas Scholas cum Museo, et Bibliotheca, ac privatum Nobiliū Convictum propriis Sumptibus ad qvaestionata aedificia Conventualia primo, qvo fieri potest, tempore transferre, eademque reparare, et in perpetuum sarta tecta qve conservare; verum Nationales qvoqve greiniales Scholas ad Aedes modernarum Scholarum Latinarum cum adaptanda habitatione Docentium aeqve Sumptibus suis illocare, pro Parocho autem, et Cooperatoribus juxta Opinionem Excellentissimi Domini Dioecessani Episcopi deserviente Loco, prope tamen Ecclesiam, Parochialem novam Domum cum necessariis Accessoriis, qvibus Loci Parochus in mo-

¹⁾ Festetics Tassilo gr. keszthelyi levéltárából.

derno situ provisus est, Expensis itidem propriis extrui curare, et si Institutum hoc quod Inspectioni Superioris Studiorum Directoris semper subjectam esse debet, cum tempore dissolveretur, saepius attacta Aedificia Fundo Religionario demum restituere obligetur; Hinc ad effectum praecitatae Altissimae Resolutionis Regiae et provocati Benigno — Gratosi Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii Intimati memorata Claustalia Aedificia Aboliti Conventus Franciscanorum Keszthelyensium cum accessoriis in adjacente sub NB. Conscriptione denotata Praelibato Illustrissimo Domino Comiti Georgio Festetics de Tolna personaliter adstanti erga assumptas in se praeductas per Altissimam Resolutionem praescriptas Conditiones in praesentia infrascripta Testominii Legalis, Locique Parochi, et Abbatis Reverendissimi Domini Caroli Nedeczky de Eadem forma et ordine praescriptis harum virtute effective ceduntur, et resignantur. Signatum in Oppido Keszthely Die 26^a Januarii 1799.

(L. S.) Emericus Nimetz	(L. S.) Georgius Schmid
Praes. Bonor. rel. Fund.	Dominii Türje
District: s. Marton	Provisor.
qva resignans.	

Ego vero infrascriptus praeattacta Claustalia Aedificia Sublati Conventus Franciscanorum Keszthelyensium cum Accessoriis per Suam Majestatem Sacratissimam mihi Clementer resoluta juxta provocatam Conscriptionem Sub NB. ea ratione praesentium per vigorem humillime accepto, quod

praescriptio Conditionibus propter Stabilitatem
Gymnasii Latini Satisfacere velim; Si tamen lapsu
temporis per Successores nefors meos Institutum
hocce cessaret, et Aedificia Fundo Religionario
demum restitui deberent, Meliorationem, aut de-
teriorationum, relate ad modernum Statum, gra-
tiosa habeatur reflexio, et compensatio. Sig. Loco,
Die, et Anno, qvibus Supra.

Comes Georgius Festetits
qua recipiens. (L. S.)

Praesente me Carolo Nedeczky
Par. Keszthelyensi. (L. S.)

Coram me Joanne Dereskey Comitatus Zala-
diensis V. Judlium qua Requisito Legali Testi-
monio (L. S.)

Coram me Ladislao Kákosy ejusdem Cottus
Jur-assore et requisito Testimonio (L. S.)“

Az átadás-vevési okmányhoz egy leltár is van
mellékelve, melyet a következőkben adunk:

„Beschreibung
des Franciscaner Klosters im Markt Keszthely
betreffend.

Das Kloster, die Kirche, und andere kleinere
Gebäude sind alle von Stein erbaut; formirt mit
der Kirche ein direct messet in der Länge 26
Klafter, in der Breite aber 22 Klafter und hat 2
Stockwerk.

Zur Ebenen Erde befinden sich.

Ein Refectorium, 4 Zimmer zum heitzen; 2 Küchen, 3 Speisen, 4 abgetheilte Keller, 2 Stiegen, Thüren im ersten Stock die Staffeln vom Holz, durchaus gewölbt die Gänge theils mit Platten, theils mit Ziegeln ausgelegt.

Im ersten Stock.

Ist durchaus gewölbt, bestehet aus 9 Zimmern zum heitzen, 14. Nr. ohne Heizung, 2 Kammern, der Gang mit Stein-Platten ausgelegt, 2 Stiegen mit holtzernen Staffeln, und einen Abtritt.

Im zweiten Stock.

Auch alles gewölbt, bestehet aus 8 Zimmer zum heitzen, 13. Nr. ohne Heizungen, 6 kleinen Kemmerln, 2 Stiegen, die Staffeln von Holz, der Gang mit Platten ausgelegt, und einen Abtritt.

Die Kirche ist 24 Klafter lang, breit 6 Klafter 3 Schuch, hoch 9 Klafter 1 Schuch, mit einer Sacristey, und angebaute Kapelle, gut gewölbt mit Steinernen Platten ausgelegt, hat einen Thurn mit Blech gedeckt, das Dach mit Ziegeln gedeckt, der Dachtstuhl von eichen Holz, und 2 Glocken.

Das Kloster ist ebenfalls mit Ziegeln gedeckt, der Dachtstuhl theils von Eichen, theils von Kiestern Holtz.

Die Hiezu Gehörigen Nebengebäude.

Gegen Die Gasse vnter ein halb Dach, theils mit Schindeln, und etwas mit Ziegeln gedeckt, und ungewölbt, befindet sich ein Fas-Kammer, Wagen-Schupfen, und 2 Pherdstallungen, messen in der Länge 18 Klafter, in der Breite 3 Klafter.

Gegen den Garten ein Stall mit einen Halbdach mit Ziegeln gedeckt, ungewölbt, lang 9 Klafter, breit 3 Klafter.

Der innere Hof des Klosters ist lang, 11 Klafter, breit 9 Klafter, hat einen Brunnen.

Der äusere Hof ist lang 26 Klafter, breit 15 Klafter, hat einen Brunnen, und die Ringmauer ist von Stein.

Der Garten und das Kloster messet 1800 □ Klafter, die Mäuer von Stein, hat 2 Brunnen. Die Kloster-Wiesen in 2 Stücken betraget zusammen beiläufig 2400 □ Klafter.

Sig. Keszthely den 26-ten Jänner 1799.

(L. S.) Emericus Nimetz

Praes. Bonor. rel. Fund. District:

S. Marton qva
resignans.

(L. S.) Comes Georgius Festetits
qua recipiens.

Praesente me Carolo Nedeczky

Par. Keszthelyensi (L. S.)

Georg Kautz (L. S.)

Maurer Meister.

Joseph Brichtenvallum.

Zimmer Meister (L. S.)

Coram me Joanne Dereskey Cottus Zaladiensis V.
Judlium qua Requisito Legali Testimonia (L. S.)

Coram me Ladislao Kákosy ejusdem Cottus
Jurassore ac requisito Legali Testimonio. (L. S.)¹⁾

¹⁾ Festetics Tassilo gr. levéltárából.

Huszonnyolcz esztendőn át vala a gymnasium az úgynevezett „vörös iskola“ helyiségeiben, s miután a zárda-épületében a szükséges átalakítások és építkezések az intézet jótevője, Festetics György gróf költségén foganatosítottak¹⁾, onnan a sokkal tágasabb termekbe költözött át. Az intézet új ott-honában a tanítás 1800 nov. 4-én vette kezdetét.

A convictus az épület első emeletében, míg az iskolák a második emeletben nyertek megfelelő helyiségeket. A fentebbi esztendőben a convictorok száma 19 volt, jöllehet többen is jelentkeztek, de helyszűke miatt azok befogadása nem volt lehetséges. Öt nemes ifju a tápintézet alapítója költségén nyert eltartást, sőt egyenlő ruházatot is, melynek színe vörös vala; a többiek fejenként az élelmezésért és lakásért évi 80 frtot fizettek, azonkívül 20 frtot a szolgálat és felügyelet fejében. A ki eme illetekeken felül 50 frtot fizetett, az az ingyenes helyeken levőkéhez hasonló ruhát nyert. — A felügyeletet a gymnasium igazgatója teljesíté, minek fejében az szállást és élelmezést nyert az épületben.²⁾

A gymnasiumnak az új helyiségébe való költözése után a tanügy terén is nagy változás állott

¹⁾ Ezen időben emeltetett az épületnek azon része, a mely jelenleg átalakítás után tanári lakásokul és étteremül szolgál.

²⁾ Megemlítenédnek véljük e helyütt a tanárok fizetését: az igazgató fizetése 500 frt volt, a többieké 350—450 frt között váltakozott, a hitoktató pedig 250 frtot kapott, mely összeg 1789-től, a midőn a tanintézet királyi jellegét nyerte, a tanulmányi közalapítvány főpénztárából utalványoztatott.

be: életbe lépett 1806-ban „Ratio educationis publicae“ czim alatt az új tanrendszer. Eme új terv szerint a gymnasiumi tanfolyam kezd az elemitől külön válni, s arra csak azok léphettek, kiknek képessége a felsőbb tanulásra biztosítékot nyujta. Figyelemre méltó az is, hogy a helybeli gymnasiumi oktatás 6 évfolyamra osztatván be az által, hogy a nemzeti iskola III. osztálya az 5 osztályú gymnasiumhoz, melyre eddigelé előkészítő volt, csatoltatik. Ennek következtében felhivatik az igazgató (1806. julius havában), hogy a gymnasiumi épületben elhelyezendő új osztály számára szükséges teremről gondoskodják, és hogy tegyen véleményes jelentést, vajjon a 3. elemi osztály jelenlegi tanítója bir-e elég képességgel a felállítandó új osztály vezetésére, mivel kedvező vélemény esetén eddigi fizetésének megtartása mellett a gymnasiumban fog alkalmaztatni; különben pedig kinevezés végett más alkalmas egyént hozzon javaslatba.¹⁾ — Az elemi III. osztály azonban két tanéven át a „vörös iskola“ helyiségében maradt, mert az uradalom és a város azon esetben a tanítót nem volt hajlandó javadalmazni, ha osztálya a gymnasiumi épületben nyerne helyiséget. A helytartótanács az ügyet nem bolygatta, meghagyván a III. osztályt előbbi helyén, annyival is inkább, mert ekkor már (1802-ben) a premontrei rend visszaállítottván, részükre kijelölt egyik gymnasium a keszthelyi vala. A nevezett osztály tanítója azon-

¹⁾ Mint a felterjesztésekből kitünik, az illető tanító meghagyatott működésében.

ban osztályával együtt a gymnasiumi igazgató joghatósága alá rendeltetett.

A keszthelyi kir. gymnasium az új tanrendszer behozatala után két évre, az 1808|9. tanévvel, a csorna-premontrei kanonokok vezetése alá került.

A tanárok, kik ez ideig a gymnasiumnál működtek, részben más gymnasiumokban nyertek alkalmazást, részben nyugdíjaztattak, és helyöket a csorna-premontreiek foglalták el, élükön a rendkebeléből kinevezett igazgatóval.¹⁾ Mielőtt azonban ismertetésünkben tovább haladnánk, helyénvalónak tartjuk, hogy röviden érintsük azon körülményeket, melyek a keszthelyi gymnasiumnak a rend által történt átvételét megelőzték.

A csorna-premontrei kanonokrend 1802-ben I. Ferencz király által visszaállíttatván, a visszaállító okmány értelmében a varasdi és keszthelyi 6 osztályú gymnasiumok fentartására és tanárokkal való ellátására köteleztetett.²⁾

1) Fűr Márton igazgató. Pécsre helyeztetett, a hol a cziszterciek megérkezéséig mint igazgató működött, majd teljes nyugdíjat nyert; Szédelyi István tanári minőségben Szabadkára küldetett, utóbb nyugdíjaztatott; Hideggy József Komáromba disponáltatott, de időközben elhalt; Nagy Pál Székes-Fehérvárra került, a hol tanárkodott addig, míg a cziszterciek meg nem érkeztek, mire nyugdíjaztatott; Kelle Pál Érsek-Újvárra küldetett, a hol mint helyettes director működött; Mindszenti János már előbb elhalálozott.

2) A visszaállító okmányban a keszthelyi gymnasiumra vonatkozólag a következők olvashatók: Praepositura Csornensis gymnasium Keszthelyiense providebit“.

Az első rendfőnöknek, Harsányi István prépostnak korán bekövetkezett halála, a cassatio alatt elhanyagolt rendi javak befejezetlen rendezése jelentékenyen akadályozták a rendet abban, hogy a rárótt kötelezettségnek mielőbb eleget tegyen: sőt midőn már utódja, Buday Ágoston, kineveztetett és a préposti székbe beigtattatott, az építkezések és birtok felszereléseai annyira igénybe vették a jövője biztosításában munkálkodó rend erejét, s oly csekély volt a munkaképes rendtagok száma, hogy az ujonnan kinevezett praelatus a legfelső helyre intézett kérelmében a gymnasiumok azonnal leendő átvételére a rendet teljesen képtelennek jelezte. Midőn pedig később a helytartótanács ismételt süregetései a halogatást továbbra már lehetetlenné tették, a prépost késznek nyilatkozott a rendre rótt kötelezettségnek eleget tenni.¹⁾ Az 1807. évben közölt rendeletben biztosíttatik a rendi praelatusnak, mint az intézet kegyúrának, a gymnasiumi igazgatók kinevezésének joga és meg-

1) Egyedül azt kérvén Ő Felségétől, hogy mivel Varasdnak az anyaháztól való távolsága miatt a rendi kormányzás és a tisztán magyarajkú rendtagoknak egy teljesen idegen nyelvű városban való alkalmazása mellett a tanítás jelentékeny nehézségekbe ütközhetik, — a varasdi gymnasium helyett a budait kegyeskedjék a rend számára kijelelni. De a praelatusnak a budai gymnasiumhoz fűződő reményei nem valósultak, mert az 1806. szeptember 9-én kelt helytartótanácsi leiratban közölt királyi rendelet értelmében a csorna-premontrei rend a kért budai gymnasium helyett a szombathelyinek átvételére köteleztetett. A csorna-premontrei rend levéltárából.

hagyatik, hogy a rend az 1808. év őszén a gymnasiumokat vegye át.¹⁾

Hátra volt még a keszthelyi gymnasiumot illetőleg, hogy Festetics György gróf az eltörölt Szent Ferencz-rendiek épületeit a rendnek átadja. Minthogy azonban a Ferencz-rendiek zárdájához rét és szántóföld is tartozott, Buday prépost ezeknek az átadása érdekében 1807. május 18-án kérvényt terjesztett fel az ország nádorához, mely felterjesztés másodlatából közöljük az ide vonatkozó sorokat:

1) E helyütt megemlítjük, hogy 1806-ban a keszthelyi helyett a rend a nagy-kanizsai gymnasium átvételére is felszólíttatott. Ugyanis a kanizsai iskola épülete teljesen elhanyagolt állapotban volt; a gymnasium akkori igazgatója Jankovics János arról szomorú jelentésben számol be a főigazgatóságnak. E jelentésre a főigazgató a helytartótanács útján azt válaszolta, hogy miután a tanulmányi alap pénzt most sem adhat, forduljon az igazgató a rendfőnökhöz, s mivel sem Zala vmegye, sem Kanizsa városa a gymnasiummal nem látszik törődni, az egész kanizsai társház iskolástól együtt adassék a premontrei szerzetnek. És valóban a kegyesrendiek azonkori főnöke megsokalván övéinek kinos helyzetét Kanizsán, komolyan kezdett gondolkodni a gymnasium elhagyásáról. Felszólítá tehát Buday Ágoston premontrei prépostot a nagy-kanizsai társház és gymnasium átvételére. Máj. 13-án érkezett meg a két rendfőnök Kanizsára; de Budaynak kedvét az elhagyatott intézet látása és a társház siralmas állapota annyira elvette, hogy inkább a keszthelyi gymnasiumot kívánta megtartani, mint a szegény alapítványú kanizsai romtelepre tetemes összeget áldozni. A nagy-kanizsai kath. főgymnasium és a k. r. társház vázlatos története az 1879–80-iki tanév értesítőjében.

„Praesento¹⁾. partem Cleri mei jam studiis ad Magisterium futuro Scholastico Anno in Keszthelyiensi Gymnasio suscipiendum operam dare ac praeparari, vigore Benigno Gratosi Intimati dd^o Budae, Die 19^a Aprilis Anni 1803ⁱⁱ admensa praemissae obligationi ac Fini Gymnasialia et claustralia aedificia, quibus et Prata Agrique nonnulli ex pia Fundatione vel etiam de facto adhaerent et fructificant, vel non ita pridem avelli coepta sunt, medio exmittendi Commissarii resignari mihi facere Benigno Gratosie dignetur eo etiam potius, quod non exigua rectificatione et praeparatione opus esse perspicerem exinde, quod a pristino Conventus originali statu magnam partem alteratam observarem, et id cujus expensis ad normam Conventus reponendum veniret, a Benigno Gratoso Judicio praestolandum veniret.“¹⁾

Azonban a rendfőnök eme lépését siker nem koronázta, mert mint az alábbi vogleges egyezségből kitűnik, a zárdához tartozó részek a rend tulajdonába nem jutottak.

Végre hosszas tárgyalások után 1808. január 23-án Bécsben létesült egy egyezmény a fentvezett gróf és a csorna-premontrei rend praelatusa Buday Pál Ágoston között. Eme egyezséget röviden a következőkben adjuk:

A zárdát eddigi birtokosa a hozzá tartozó melléképületekkel s a vele összefüggő kerttel, nem kívánván az épületben tett átalakítások fejében

1) A csorna-premontrei rend levéltárából.

kárpótlást, — a csornai praelatusnak és a csorna-premontrei rendnek átadja¹⁾ Az átadás napjául az 1808. szept. 8-ika tüzetik ki, amely időre az épületben eddig elhelyezett convictus kiszállásoltatik.

Az épülettel összefüggő templom továbbra is plébániai fog maradni úgy azonban, hogy a premontreiek a tanuló ifjúsággal egyetemben annak szabad használatában ne zavartassanak. Mindazonáltal a gróf mint kegyúr minden összeütközés elkerülése végett a templom másik oldalán, egy a plébánia használatára, külön sekrestyét fog építtetni.

A szerződő felek kimondják, hogy a premontreiek csakis a házat, a kerttel egyetemben, bírják, de minden más jog őket meg nem illeti.²⁾ A kültelkeket és réteket, melyeknek tulajdonosa előbb a ferencziek conventje vala, a praelatus a grófnak engedi át továbbra is és kijelenti, hogy azok iránt soha semmiféle jogot nem fog formálni. A rendfőnök eme méltánylását a fentnevezett gróf azzal viszonzotta, hogy felajánlott 1000 frtot, mely összeg az intézet átvétele napján fog a rendnek kifizettetni.

¹⁾ Az épület telkének éjszaki felében levő húsvágói és kiméresi helyiség továbbra is az uradalom birtokában maradt, míg végre az a társház kérelmére onnét 1868-ban eltávolíttatott.

²⁾ Részletesen fel vannak sorolva ama jogok, a melyeket maguk részére nem vindicálhatnak, úgymint: birtoklási, regale, halászati, vadászati, bormérési, húsmérési, legeltetési, őrlési, faizási, nádzási s piaczi; megengedtetik azonban 5 vagy 6 tehénnek a közös legelőre való kihajtása, de ezen jog tisztán saját maguk használatára adatik.

Az átadandó conventben lévő felszerelések, mint házi szerek és más ilyenek az eddigi tulajdonos magán intézkedésének tartatnak fenn.

Mintthogy az új tanrendszer értelmében az elemi III. osztály a gymnasiumhoz csatoltatott, a csornai prépostság azon iskola számára a zárdában megfelelő helyiséget tartozik adni s annak fentartása is a rendet illeti.

Továbbá, mintthogy a város kegyúra 1808—9. tanév kezdetével egy magán-lyceumot óhajt felállítani azon czélból, hogy az általa alapított Georgicon hallgatói a gazdasági szakismeretet minél könnyebben elsajátíthassák, — kötelezi magát a rend, hogy a Georgiconhoz kapcsolt lyceumhoz két rendi tanárt ad, kik közül az egyik a logicát és metaphysikát, a másik pedig a rendszeres történelmet adja elő.¹⁾

¹⁾ A lyceum egyéb tárgyait a Georgicon tanárai adták elő. Ama intézet, mely tisztán magán jellegű s felette a főigazgatóságnak csakis felügyeleti joga volt, meglehetősen virágzásnak örvendett, így 2 osztálya az 1811/12. tanévben 44 hallgatót számlált; fennállása alatt (1808/9—1818/19.) a rend részéről mint tanárok működtek: Lipp Bonaventura, Schindler Bernárd, Münich Ferdinánd, Drinóczy György és Lents Ambró. Ugyancsak itt működött Rajniss József is, a ki mint scholarchon említették a lyceum évkönyveiben. Ő a jezsuita rend eltöröltetése után több helyen mint tanár nyert alkalmazást, majd 1806—1808-ig Türjén a csornai prépostság rendházában a visszaállított rend zsengeit oktatta a humaniorákban, míg végre a keszthelyi lyceumhoz került, a hol 1812-ig, haláláig működött. Keszthelyen fejezte be Vergilius Georgiconjának fordítását, itt fogott Aeneis fordításához, de már ezt be nem végezheté.

Helyén. valónak tartjuk itt egyúttal a lyceum meg-

Ezek főbb pontjai ama szerződésnek, melynek alapján 1808. szept. 9-én az épület átadása és átvétele meg is történt. A szerződés szószerinti szövege:

„Conventio.

Inter Illustrissimum Dominum Comitem Georgium Festetics de Tolna Sacrae Caesareae Regiae Apostolicae Maiestatis Camerarium et Reverendissimum Dominum Augustino-Paulum Buday, qua Praepositum Csornensem Sacri Candidi, et Exempti Ordinis Praemonstratensium, ad sapiendas difficultates, quae ratione Gymnasii in Oppido Keszthely Comitatus Szaladiensi ingremiato per dictum Ordinem Praemonstratensium in se recipiendi, ac Individuorum Eiusdem Ordinis fine Doctionis Scholarum in Conventum olim Franciscanorum Keszthelyensem illocandorum emergerunt, inita et oonclusa:

1° Illustrissimus Dominus Comes Georgius

szűnésének okát is felemlíteni. Midőn az 1818/9. tanév elején a magán lyceumokat megszüntető legfelsőbb parancs leérkezett, melyben a keszthelyi is különösen meg volt nevezve, valaki azt mondta Festetics László grófnak, Festetics György utódjának, hogy engedje át a kormánynak a tanárok kinevezését. A gróf erre elmosolyodott s azt mondá: azt kívánták is, de én épen erre nem akartam reá állani, itthon úr akartam maradni továbbra is, és még hozzá alapítanom is kellett volna, amit megint azért nem akarhattam, mert a lyceumot leginkább a Georgicon miatt állítottam fel, mint előkészítőt; pedig a Georgicont sem alapítottam meg, mert utódaimnak nem akartam több nyügöt a nyakukba akasztani.

Festetits de Tolna e Conventu olim Franciscanorum Keszthelyensium, Convictores suos educendos, Eundemque Conventum una cum omnibus Aedificiis, et contiguo horto, nulla quoad actas medio Possessorii sui tempore impensas, illuc adusque, donec Patres Praemonstratenses Conventioni modernae satisfecerint, Conventumque ac Gymnasium possederint praetensione facienda, totum uti antea per fundum religionis praefato Domino Comiti sub certis Condicionibus cessus, ac traditus fuit, novissime vero Praemonstratensibus, cum onere providendi Keszthelyensis Gymnasii destinatus exstitit. Octava Mensis Septembris 1808 praetitulato Domino Praeposito Csornensi et Ordini Praemonstratensium tradendum disponet, Macello tamen in fine fundi Conventualis erecto, ultraquoque in statu suo relicto.

2° Contigua Conventui huic Ecclesia porro quoque Parochialis remanebit, ita tamen, ut Cousum illius Praemonstratenses liberum, et imperturbatum una cum Gymnasiali Juventute habeant, et in omne tempus donec ibi manserint, retineant; ad antevertendas tamen omnes collisiones praetitulatus Dominus Comes, qua Patronus in alio latere Ecclesiae separatam, et suis sumptibus pro Parochiali usu adpromptari curabit Sacristiam, reparatione totius Ecclesiae Eundem Illustrissimum Dominum Patronum, eiusque Successores manente Supellectiles autem Sacras, et vestes, aliaque id genus necessaria pro suis usibus Praemonstratenses, absque influxu Illustrissimi Domini Comitis, et Successorum eius proprio Marte procurabunt.

3° Cum Conventum hunc una cum horto Praepositura Csornensis non alio Jure, quam quod fundus Religionis praehabuit, in se translatum habeat, ideo etiam praetitulatum Dominum Comitem securum reddit, quod in eodem Conventu, ac Oppido, et toto Domino Territorio, nullum Jus Terrestrale, et Dominale, tanto minus Regale, uti Educilli, Macelli, Piscationis Venationis et Aucupii, Arundineti, Lignationis, Jus Fori, Molendinorum, aut aliorum cuiuscumque vocis, aut vocabuli nomenclatione ad Jus Dominale pertinentium eiusque Jurisdictionis exercitium redolentium, sed Jus tantum liberi Domicilii cum beneficio communis cum Incolis pascui pro quinque, vel sex frustis vaccarum deservituri, et illud quoque pro privatis solum suis usibus, non autem titulo quaestus, et si illa non teneret beneficium hoc aliis cedere, vel subarendare non possit sibi vendicet, aut unquam vendicaturus sit Idem Praemonstratensium Ordo. Et in magis Sincerae huius suae Declarationis Testimonium extra villana, quae Conventus Franciscanorum praehabuit tenuta, et respective prata, Illustrissimo Domino Comiti, qua Terrestri Domino ultroquoque relinquit, ac Juri Dominali restituta declarat, nullum Jus, aut praetensionem ad illa ullo unquam tempore formabit. Illustrissimus autem Dominus Comes, ut aequanimitatem hanc liberalitate sua compenset, sponte titulo doni offert Mille florenos, mox atque Praemonstratenses praementionatum Conventum in praeattacto Termino receperint, dictae Praepositurae Csornensi enu-

merandos, subintellecto alioquin eo, quod dum Conventus tradendus erit, fundus instructus in Conventu existens, uti sunt utensilia domestica, et alia id genus dispositioni Comitum privatae relinquentur. —

4° Cum iuxta novissimum Studiorum Systema tertia Normalium Classis Scholis latinis addita sit, hocque titulo Praepositura sex Professores posthac loco quinque intertenere debeat, onus hoc Praepositura Csornensis in suam recipit fundationem, nunquam postulatura, ut dotatio tertiae Classis Normalium Scholarum in se transferatur, quin etiam

5° Intellecto eo, quod Illustrissimus Dominus Comes illam Parentibus in educatione prolium Commoditatem procurare satageret, ut Studio Philosophico in Oppido Keszthely constabillato Juventus Scholastica dum in Agronomico Instituto Georgici nomine compellato Scientiis Oeconomicis navat operam, eique Mathesim, et Physicam, ut affines, et Subsidiarias Scientias alioquin adnexas condiscit, occasionem nanciscatur Logicam, Metaphysicam et Historiam utpote Systematice praescripta Studia audiendi, et frequentandi, ut Salutarem hanc Intentionem, omni qua par est ratione secundet, accedente Altissimo annutu Suae Sacratissimae Mattis praedicta Praepositura Studium Logicae, Metaphysicae et Historiae pro Studio Philosophico Systematice praescriptae in se, Fundationemque suam recipit, obligatque duos Professores hunc in finem semper Keszthelyini intertenturam, praetitulatus vero Dominus Comes

de necessariis pro Physica et Mathesi ex Georgico suo, ubi iidem iam alioquin praeexistunt, semet provisurum, semet declaravit, et spondit.

Ad quae praemissa, et praemissorum singula ad implenda, ac sancte, et inviolabiliter observanda ambae partes stipulatis manibus se obstrinxerunt, ac praesentem Conventionem in tribus Originalibus Exemplaribus Confectam propria manuum suarum subscriptione, sigillisque suis roborarunt.

Actum Viennae die 23. Januarii 1808.

Augustinus Paulus Buday

Praelatus, ac Praepositus Csornensis

(L. S.)

Comes Georgius

Festetics de Tolna

(L. S.)

Coram me Comiti Vincentio Sándor

Coram me Josepho Lányi

Consilario aulico et ad Ex Can-

cellariam Regiam Hungarico

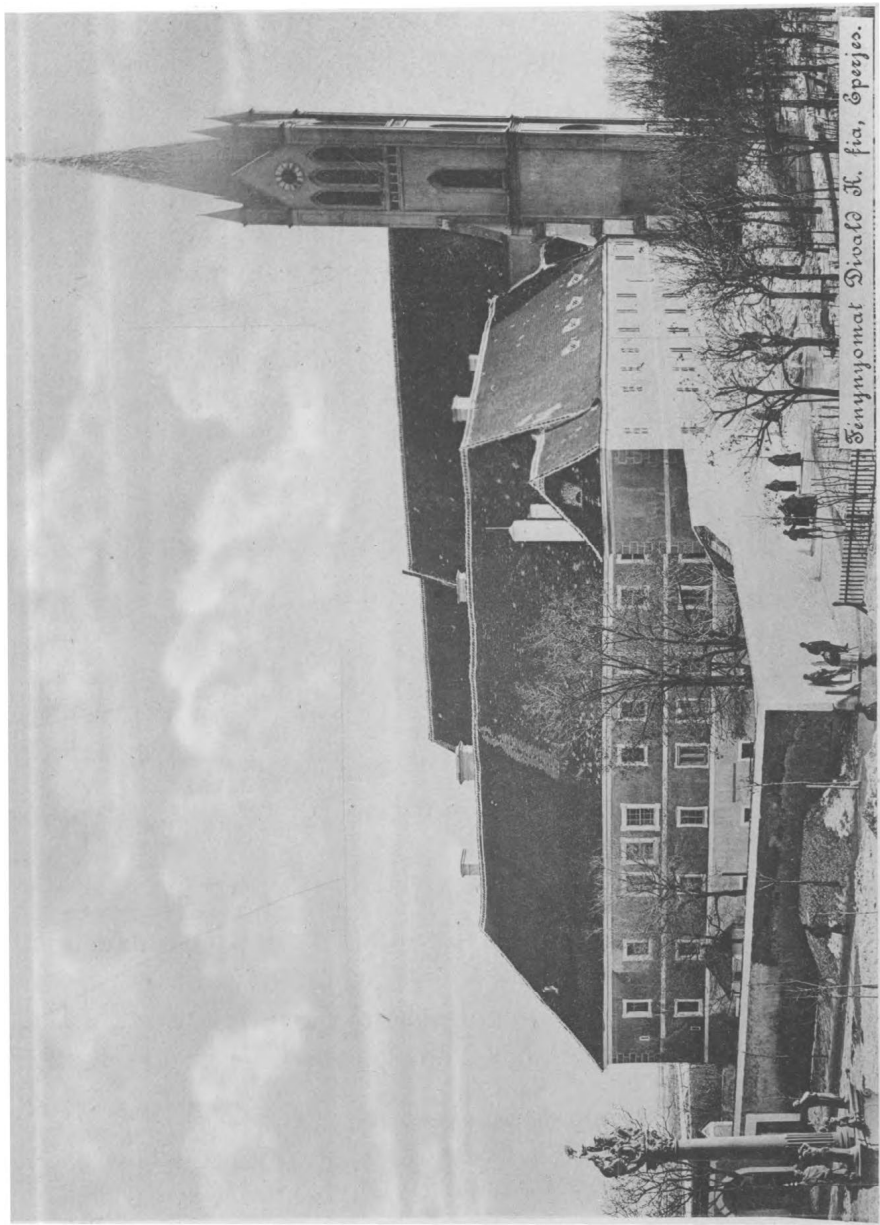
Aulicam Referendario.

(L. S.)¹⁾

Igy a zárda és a gymnasium a premontreiek kezére kerülén, ezt 1808|9. tanév november 5-én számos közönség jelenlétében a győri ker. főigazgatójától átvették²⁾ s nem sokára 1808-ik évi nov.

¹⁾ A csorna-premontrei rend levéltárából.

²⁾ A convictus szükséges alap hiányában megszűnt. Különben is, hogy Festetics György gr. a convictus fenntartását biztosítani a maga részéről nem igen óhajtotta, —

A KESZTHELYI RÉGI GYMNASIUM ÉS RENDHÁZ.

13-án 24968. számú helytartótanácsi rendelettel tudatott, hogy a Festetics György gróf s a premontrei prépost közt kötött szerződés legfelsőbbileg azon megjegyzéssel hagyatott helyben, hogy a volt szent. Ferencz-rendi zárdára nézve a keszthelyi gymnasium vagy premontrei rendre vonatkozólag netán történendő változások esetében a vallás-alap joga fenntartatott. Ugyanezen leirat köztudomásra hozza, hogy Ő Felsége Festetics György grófnak a tanügyi intézetek alapítása körül tanúsított dicséretes buzgalmaért királyi kegye jeléül a valóságos belső titkos tanácsosok sorába való felvételét kegyesen elhatározni méltóztatott. A legfelsőbb leirat a következő:

Copia

34868.

Illustrissimis, Reverendissimis, Spectabilibus, et
Magnificis, Perillustribus item, ac Generosis Do-

kitünik a tanulmányi főigazgatóhoz még az 1807. évi febr. 13-án intézett leveléből, melyben a többi között ezeket olvassuk: „Ut desiderata per R^{end}mam DVram, aedeficii nunc pro Gymnasio Keszthelyensi, et Convictu Nobilium deservientis Delineatio fieri possit, non sum quidem alienus; attamen declarare debeo; quod ex facto hoc nullam consequentiam deduci velim, ad stabilem attacti Convictus in statu quo permansionem. Cum enim Convictus hic, adhuc nulla stabili Fundationali Dotatione gaudeat, nec futurae Institutionis Juventutis introduci destinatae, circumstantiae mihi adhuc cognitae sint; obligationem Convictum hunc pro perenni conservandi, in me assumere nequeo; verum, quin hac Declaratione mea eundem proabolendo censeri velim, mihi liberam superinde disponendi facultatem reservo.“
A csorna-premontrei rend levéltárából.

minis N. N. Supremo, et VComitibus, Jdlium, et Jurassoribus, totique Universitati Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum, atque Nobilium Comitatus Zaladiensis, Dominis nobis Observandissimis.

Illustrissimi, Reverendissimi, Spectabiles, et Magnifici, Perillustres item, ac Generosi Domini nobis Observandissimi!

Intuitu petitorum, quae Comes Georgius Festetits quoad Clastrum Franciscanorum Keszthelyiense ordini Praemonstratensium resignandum Altissimo loco proposuit, Sua Majestas Sacratissima benigne resolvere dignata est, ut antiqua Ecclesia Keszthelyiensis licitationi exponatur, si majus praetium, quam idem Comes cum 2000 fl. obtulit, sperandum foret, secus vero praedictus Comes ad majorem, ac nunc obtulit, summam deponendam provocetur, in reliquo eadem Altefata Sua Majestas Sacratissima Conventione inter praefatum Comitem et Praepositum Csornensem ratione praecattacti Claustri Franciscanorum recenter inita benigne ratificata petitis praedicti Comitis ea ratione Clementer deferre dignabatur, ut ad Casum eum, si mutationem quampiam cum Ordine Praemonstratensium intercedere aut fors aliam circa Gymnasium Keszshelyiense provisionem fieri contingeret jus fundi Religionis ad aedificia illa, quae jam tunc praefuerunt, dum praefatum Clastrum eidem Comiti cessum fuit, reservetur, ac fundo Religionis in Salvo maneat, idem vero Comes Festetits omni in Casu propisitis Conditionibus satisfaciat. Coeterum Summefata Sua Majestas Sacratissima prae-

dictum Dominium Comitem Georgium Festetits ob testatum in promovendis ad rem litterariam pertinentibus institutis laudabilem Zelum in signum Complacentiae Regiae in numerum Actualium Intimorum Status Consiliariorum referendum Clementer resolvere dignata est.

Quae Altissima Resolutio Regia Praetis Doris fine conformiter edocendi memorati Comitis Georgii Festetits praesentibus nota redditur; relate ad antiquam Ecclesiam necessariis dispositionibus apud Fiscalem Politico-Fundationalem Robonczy jam factis. Datum ex Consilio Regio Lli Hgco Budae die 15^a Novembris Anno 1808. celebrato. Praetarum Dorarum Benevolus ad officia Paratissimi Josephus Comes Brunszvik m. p. Franciscus Darvas m. p. Baro Josephus Barkóczy m. p.¹⁾

A következő évtized a gymnasium történetéhez nevezetesebb eseményt nem nyújt. Az intézet zavartalanul teljesíthet feladatát az ifjúság nevelés-oktatása körül. — Az 1830. év azonban már magára vonja figyelmünket, ugyanis ezen évben a megye székvárosa, Zala-Egerszeg azon erős óhajának adott kifejezést, hogy a keszthelyi gymnasium megszüntetessék és hogy a premontreiek vezetése alatt Zala-Egerszegen gymnasium emeltessek. Eme óhaj keresztülvitele azonban több akadályba ütközött. A város a királyi kegyre hivatkozott, mely a rend visszaállítási okmányában a gymnasiumot a premontreiekre bizza. De a gymnasium áttételébe maga a rend sem egyezhetett

¹⁾ A gymnasium levéltárából.

bele, és pedig a következő okoknál fogva nem: Zala-Egerszeg alkalmas lakóházat a tanárok részére avagy telket annak építéséhez nem jelelhet ki; az elemi iskola növendékeinek száma tényleg Keszthelyen nagyobb, mint Zala-Egerszegen és így ez utóbbi helyen emelendő gymnasium tanulóinak száma is a szombathelyi és kanizsai gymnasiumok szomszédsága miatt csekély lenne. Zala-Egerszegen, mint kisebb városban, a hol különben is a megye gyűléseit szokta tartani, a tanuló ifjúság számára alig találatnék elegendő szállás. Főképpen ellene mondott a nevezett város törekvésének egyrészt a rend visszaállítási okmánya, mely kimondja: „a csorna prépostság a keszthelyi gymnasium fenntartásáról fog gondoskodni“, míg másrészt ama egyezmény, mely Festetics György gr. és Buday Ágoston csornai prépost között kötött. Természetesen ily érvekkel szemben Zala-Egerszeg kívánata nem teljesülhetett.¹⁾

Az 1827-iki orsz. választmány, s később az orsz. tanulmányi bizottság által kidolgozott javaslatokban a reáltudományok előadására figyelem fordíttatván, a tanügy ebbeli követelményének még terjedtebb mérvben megfelelt az „Organisations-Entwurf für Gymnasien“ című munkában foglalt elvek alapján 1850-ik évben behozott szaktanítási rendszer s iskolai újabb szervezet.

Az új szervezet értelmében a keszthelyi 6 osztályú gymnasium 4 osztályúvá változott. Eme szervezet életbeléptetése előtt néhány hóval (1850.

¹⁾ A gymnasium levéltárából.

julius havában) a főigazgató elnöklete alatt tartott tanácskozás tárgyát főleg a gymnasium jövőjére vonatkozó indítványok képezték. A főigazgató ama kérdésére, hogy szükséges-e ezen tanintézet, a helybeli és körvidék népességét tekintve, nem volna-e kívánatosabb annak reáliskolává avagy 8 osztályúvá való átalakítása? Válaszul adatik, hogy a tanintézet szükséges úgy azonban, hogy a czélba vett iskolai szervezésnél fogva az 4 osztályú középiskolává alakíttassék át. Ily intézet, a város és környéke népességét tekintve, elégséges. Reáliskolává való átalakítása nem tartatik szükségesnek azon alapos oknál fogva, hogy a helybeli ifjúság a felsőbb iskolák folytatására elég képzettséget nyervén, általa előmenetelét s díszesebb állást bizton remélheti. Egyébiránt a reáliskolának hozzácsatolását is a körülmények és szükségletekhez alkalmazva idővel igénybe veheti. A tanintézetnek 8 osztályúvá való kiegészítése, mind a helybeli, mind a körvidék népességét tekintve szükségtelen, 4 osztályra átalakítása pedig mind a tanárok, mind a szükséges iskolai szerek miatt lehetséges. A bekövetkező 1850/51. tanévvel a tanintézet átalakulása meg is történt; a tanárok száma azonban nem kevesbítettett. Az idevonatkozó rendelet szövege a következő:

„Z. 1344|M. D. Vom K. K. Ministerial Commissär der Oedenburger Militär Districts.

Kundmachung in Betreff der Reorganisation der katholischen Gymnasien im Oedenburger Militärdistrict.

Laut hohem Erlasse v. J. September 1850. Z. 6737. genehmigte der Herr Minister des Cultus und öffentlichen Unterrichtes, dass im Oedenburger Militär District zu vollständigen d. h. Unter- und Obergymnasien die katholischen Gymnasien zu Raab, Oedenburg und Steinamanger umgestaltet und die zu Fünfkirchen, Güns, Keszthely, Komorn, Pápa, Stuhlweissenburg, Totis und Veszprim auf Untergymnasien reducirt werden.

Nachdem die Vorsteher der Orden, welchen das Recht, diese Gymnasien aus ihren Conventualen zu bestellen, zusteht, sich bereit erklärt haben, die vollständigen Gymnasien mit zwölf Lehrern, die Untergymnasien mit sechs Lehrern auszustatten, nachdem sie sich auch verpflichtet haben, diese Lehrerstellen mit Individuen zu bestellen, welche die gesetzliche Prüfung bestanden haben, und nachdem sie bei der Reorganisirung dieser Gymnasien die an den Stattgymnasien zu treffenden Einrichtungen in deren wesentlichen Studien adoptieren wollen, so fand seine Excellenz der Herr Minister des öffentlichen Unterrichts die vorher aufgezählten Gymnasien des Oedenburger Militär-Districts im Sinne des 8. §. des Organisation-Entwurfes der Gymnasien als öffentlicher für solange zu erklären, als die den öffentlichen Gymnasien gesetzlich gestellten Bedingungen genau erfüllt werden.

Im Betreff der Unterrichtssprache verordnet der Herr Minister, dass an den Gymnasien zu Raab und Steinamanger die magyarische, zu Oedenburg die deutsche; ferner an den Untergymnasien zu Keszthely, Komorn, Pápa, Stuhl-

weissenburg, Totis und Veszprim die magyarische an dem Untergymnasium zu Güns die deutsche Sprache als Lehrsprache in Anwendung komme. Am dem Untergymnasium zu Fünfkirchen ist, weil an diese Lehranstalt die deutsche Bevölkerung des Baranyaer und Tolnaer Comitats gewiesen ist, ausnahmweise die gemischte Lehrsprache nämlich die magyarische und deutsche anzuwenden. Um Zeit zu den nothwendigen Vorbereitungen zu lassen, hat der Herr Minister dem Psovinzial-Vikär des Piaristenordens zur Eröffnung des Schulcurses für die von seinen Ordensbrüdern versehene Gymnasien Totis und Veszprim eine bis 15. Oktober erweiterte Frist gewährt. Was die übrigen Gymnasien des Militär-District anbelangt, so ist deren Eröffnung v. 15. September l. J. bis auf den 1. Oktober l. J. verschoben worden.

Die von den Piaristen bestellten Gymnasien zu Nagy-Kanizsa und zu Ungarisch-Altenburg gehen ein. Den beiden Gymnasien zu Kaposvár und zu Mohács, deren Reorganisation sich bis zum Beginne des nächsten Schuljahres nicht ausführen lässt, können für das Schuljahr 1850|51. die Rechte der öffentlichen Gymnasien nicht zugestanden werden. Was zur allgemeinen Kenntniss gebracht wird. Oedenburg den 9-ten September 1850. Hauer.“¹⁾

Ama lázas tevékenység, mely 1867-től, midőn a nemzet alkotmányával önrendelkezési jogát visszanyerte, a tanügy terén minden irányban megindult, megint új rendszereket szült.

¹⁾ A gymnasium levéltárából.

Keszthely város közönsége 1868. év december havában a vallás- és közoktatási miniszterhez és Simon Vincze csornai préposthoz folyamodott, hogy az 1850-ik évben az abszolút kormány által megszüntetett 5. és 6-ik osztályt visszaállítani kegyeskedjenek. A vallásügyi miniszter 1868. évi 23870. sz. a. Simon Vincze préposthoz leiratot intézett, mely szerint a fentebbi kérés teljesítése ellen a gymnasiumok újabb szervezeténél fogva elvileg részéről észrevétel fenn nem forog, tekintettel azonban arra, hogy a kérdésben forgó gymnasium a csornai premontrei rend által láttatik el, mielőtt az 5. és 6-ik osztályok megnyitására az engedélyt megadná, fölhívja őt, hogy az iránt, – vajjon kész-e a csorna-premontrei rend a kérdéses két osztálynak fentartását és ellátását elvállalni, s ha igen, mikor fognak azok életbe léptetni? nyilatkozni sziveskedjék. Mind e leiratra mind pedig Keszthely város folyamodványára Simon Vincze prépost akként válaszolt, hogy bár nem kötelességérzetből a jelen körülmények közt, de a maga és szerzetének Keszthely városa iránt viseltető érzületeiknek engedve kijelenti, amint a szombathelyi lyceumra nézve fenforgó keresete a prépostságnak el lesz intézve, azonnal igyekezni fog a fentjelzett város kérelmének engedni. — Ugyanis a szombathelyi 6 osztályú gymnasiumnak 8 osztályúvá való kiegészítése a rendre újabb terheket rótt, a szentkereszti cistercita rend apátágával a szombathelyi lyceum tanárai járulékának megfelelő biztosítása érdekében megkezdett tárgyalások pedig csak 1872-ik évben fejeztettek be.

Az igaz, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1869. évi február 8-án 2088. sz. a. a csornai préposthoz intézett leiratában felhívja figyelmét arra, hogy miután a keszthelyi gymnasium 5-ik és 6-ik osztályának felállítása a szombathelyi gymnasium ügyétől függővé nem tétethetik, mivel a premonstre-i rendnek ez utóbbi tanodára vonatkozó kötelezettsége meg lévén határozva, az ezentúl bizonyos megállapítandó javadalom mellett önkénytelen elvállalt kötelezettség a rend ellátása alatt lévő más tanodákra befolyással nem lehet; — mindazonáltal az 5-ik és 6-ik osztály visszaállítása elmaradt. A rend a fentebbin kívül főleg azzal védekezett, hogy a tanárok létszáma oly nagy a keszthelyi gymnasiumnál, mint volt akkor, midőn az iskola 6 osztályból állott; a város pedig kivánsága teljesítésétől elállott annyival is inkább, mert kárpótlást látott az 1871/72. tanévben Keszthelyen megnyílt polgári fiú-iskolában.

Ezzel eljutottunk gymnasiumunk legújabb történetéhez, mely végkifejlésében nevezetes fordulatot alkotott az iskola életében.

2. A gymnasium kiegészítése főgymnasiummá.

Villámsebességgel terjedt el városunkban 1887. évi deczember hó egyik napján ama megdöbbentő hír, hogy a magas közoktatási kormány a gymnasium megszüntetését szándékolja. A hír mód nélkül felizgatta és aggodalomba ejtette városunk közönségét, mely teljes mérvben fogta fel azon anyagi és erkölcsi kárt, melyet a gymnasium megszüntetése a culturális és anyagi haladás és felvirágkozás útján lévő városnak okozna.

A megdöbbentő hír hatása alatt 1887. évi deczember 17-én tartott közgyűlésen városunk képviselőtestülete azon egyhangú határozatot hozta, hogy a gymnasium fenntartását ma szükségesebbnek tartja, mint valaha, és hogy fennmaradásáért kötelességének tartja mindazt megtenni, a mi a jelen körülmények közt lehető; egyúttal egy küldöttséget választott Svastics Benő főispán úr ő méltóságának vezetése mellett, hogy a város kérelmét a közoktatási minister úr ő nagyméltósága előtt tolmácsolja. Ugyancsak küldöttség menesztett a gymnasium fentartása ügyében Kunc Adolf

dr. csornai prépost úr ő nagyságához. A küldöttségek feladatukban a következő eredménnyel jártak el: Kunc Adolf dr. csornai prépost úr a küldöttségnek azon választ adta, hogy a keszthelyi gymnasium fenntartása a jelen körülmények közt azért lehetetlen, mert a magas közoktatási kormány ismételt sürgetése folytán a rend kénytelen Szombathelyen négy új párhuzamos osztályt felállítani és egy 250 ezer forintra előirányzott gymnasiumi épületet emelni. Ennek költségeit a rend csakis kölcsön útján fedezhetvén, a kölcsön törlesztési hányada csak azon esetben lenne a rend által a törzsvagyron megtámadása nélkül fizethető, ha a keszthelyi gymnasium fenntartási költségei a rendre nézve megszűnnének. Kijelentette azonban azt is, hogy azon esetre, ha a ministerium legalább 8—10 ezer forinttal hozzájárulna a rend által felveendő kölcsön törlesztési hányadához, ez esetben fenn fogja tartani a keszthelyi gymnasiumot.

Trefort minister a küldöttségnek adott válaszában hangsúlyozta, hogy a keszthelyi gymnasium megszüntetésének tervét nem ő kezdeményezte, hanem a csornai prépostság és hogy, ha a premontrei rend esetleg a gróf úr és a város anyagi hozzájárulásával hajlandó a keszthelyi gymnasiumot fenntartani, ő neki semmi kifogása ellene. Megígérte a minister azt is, hogy végleges elhatározás előtt a helyszinre egy vizsgáló bizottságot fog kiküldeni azon célból, hogy a helyi viszonyok tekintetbe vételénél derítse ki, mennyiben van létjoga a gymnasiumnak Keszthelyen. A

vallás- és közoktatásügyi m. k. minister úrnak 1888. évi márczius hó 23-án 68. szám alatt kelt magas rendeletével kiküldött bizottság ugyanazon évi ápril hó 23-án tartá meg a fentebbi tárgyban tanácskozását. Jelen voltak a minister által kiküldöttek és pedig: Svastics Benő, Zalavármegye főispánja, mint elnök, Mészáros Nándor, pécsi tankerületi kir. főigazgató, Ruzsicska Kálmán dr., zalamegyei kir. tanfelügyelő, továbbá a főispán úr által a város előjárósága és értelmiségéből meghívottak. Mindenekelőtt felolvastatott a ministeri leirat, mely így hangzik:

„68. sz. Vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister. Méltóságos főispán úr! A keszthelyi gymnasium tanulóinak száma már egy évtized óta folytonosan apad, ami annál feltűnőbb, mert a gymnasiumok általában túltömöttek. Minthogy a dolog természete úgy hozza magával, hogy az iskolák az egyes vidékek valódi érdekei szerint oszoljanak meg, a keszthelyi gymnasium gyér látogatottságából ítélve ezen intézet létjoga kétségesnek látszik, ami arra indította a premontrai rend kormányát, hogy az intézet megszüntetését és helyébe a túltömött szombathelyi főgymnasiumnál négy új párhuzamos osztály felállítását kéri. mezze.

Hogy Keszthely városának és vidékének álláspontja szintén kifejezésre jusson s egyszersmind világosságba helyeztessék, a város és vidéke valódi érdekeinek milyenféle iskola felel meg, nem volna-e elégséges a gymnasium megszüntetése mellett az ottani polgári iskolát latinnyelvű rend-

kívüli tanszékkal ellátni, vagy a polgári iskolát átalakítani reáliskolává, avagy a polgári iskolát kibővíteni iparszaki tanfolyammal stb. jónak látom az ügyet egy, a helyszínére kiküldendő bizottság által, melynek tagjaivá a pécsi tankerületi kir. főigazgatót és zalamegyei kir. tanfelügyelőt, elnökévé pedig Méltóságodat nevezem ki, alapos tanulmány és vizsgálat tárgyává tételni.

Felkérem Méltóságodat, méltóztassék a bizottság tárgyalására határnapot kitűzni, erről a bizottság tagjait értesíteni s a tanácskozás lefolyásáról s eredményéről szóló jelentését ide hozzám bemutatni.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását. Budapest, márcz. 28. 1888. Trefort s. k.“

A jelenvoltak a leíratot tudomásul veszik, annak alapján a megvitatandó kérdéseket és azok sorrendjét következőleg állapították meg :

I. kérdés. A keszthelyi gymnasium látogatottsága csakugyan hanyatlott-e egy évtized óta? Mi az oka ennek?

II. kérdés. Indokoltnak látszik-e a keszthelyi gymnasium beszüntetése a látogatottság apadása miatt és a szombathelyi főgymnasiumnak párhuzamos osztályokkal való ellátása tekintetéből?

III. kérdés. Czélszerűnek látszik-e a Keszthelyen létező két előkészítő tanintézetet t. i. a gymnasiumot és a polgári fiúiskolát együttesen fenntartani és szükséges-e mindakettő?

IV. kérdés. Ha mindkettő nem szükséges, melyik tanintézet lenne a város és vidéke tanügye

érdekében fenntartandó. — esetleg elég lenne-e a gymnasium megszüntetése mellett a polgári iskolát latin tanszékkel ellátni és ipari vagy kereskedelmi középtanodával kibővíteni, vagy reáliskolává átalakítani?

Az első kérdés megvitatása után az elnök kimondja: hogy a bizottság a keszthelyi gymnasium létszámában az utolsó évtized alatt — ámbár nem lényeges — apadást constatal és ennek okát egyrészt abban találja, hogy a gymnasium csak négy osztályú, másrészt abban találja, hogy a gazdasági intézetbe eddig megengedett átléphetés miatt a polgári iskolát többen látogatták. A felvétel megszüntetése után azonban a gymnasium létszáma már a jelen évben 25 százalékkal szaporodott.

A II. kérdés tárgyalása után kimondatik: hogy a 117 év óta fennálló keszthelyi gymnasium megszüntetése sem az utolsó évtizedben mutatkozott lényegtelen apadás miatt sem a szombathelyi főgymnasiumnak párhuzamos osztályokkal való ellátása tekintetéből nem indokolt.

A III. kérdésre nézve többek hozzászólása után az elnök kimondja a bizottság véleményét: hogy a Keszthelyen fennálló két középintézet, t. i. az algymnasium és a polgári fiúiskola együttes fenntartása — az eredmény nem állván arányban a rájuk fordított áldozatokkal és a helyi érdeket teljesen egyik sem elégítván ki — nem szükséges.

A IV. kérdésre nézve a bizottság véleményeként kimondatik: hogy Keszthely és vidékének tanügye érdekében a gymnasium nemcsak fenntartandó, hanem főgymnasiummá, vagy legalább is

6 osztályúvá kiegészítendő, a polgári fiúiskola pedig — mint ez esetben felesleges — megszüntendő. A gymnasium megszüntetése mellett a bizottság a latin tanszékkal és kereskedelmi közép-tanodával kibővített polgári iskolát — úgy az alreáliskolát Keszthely és vidéke tanügyi érdekei szempontjából elégségesnek nem tartja. Az elnök azon kérdésére, hogy a gymnasium 5. és 6-ik osztálya mikép és mikor lenne felállítandó, a bizottság ama reményének ad kifejezést, hogy a keszthelyi gymnasium 5. és 6-ik osztályának felállítására és fenntartására azon összeg volna egészben vagy részben fordítandó, melyet az állam a polgári fiúiskola fenntartására évenként kiad. „Tekintettel pedig arra, hogy e mód szerint az állam minden újabb megterheltetése nélkül a gymnasium azonnal kiegészíthető“, a jelenvoltak azon kérelmet fejezik ki, hogy a gymnasium 5-ik osztálya már a jövő tanévben, a 6-ik osztály pedig az azt követőben állíttassék fel.

A tanácskozás minden mozzanatát felölelő jegyzőkönyv, miután hitelesítettett, a hozzátartozó mellékletekkel együtt a vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz felterjesztetett.¹⁾ A megtartott tanácskozás után egy jó ideig a gymnasium ügye felől mi sem volt hallható; ezt a körülményt annak lehet betudni, hogy a magas közoktatási kormány

¹⁾ A jegyzőkönyvhöz mellékeltetett a helytartótanács 26728/1798. számú leiratának, nemkülönben Festetics György gróf és a premontrei rend közt 1808. január 23-án kötött conventiónak másolata, továbbá a keszthelyi iskolaszék és Keszthely város képviselőtestületének jegyzőkönyve.

a város jogos kérelmét beható tanulmány tárgyává tette. Majd Trefort miniszternek közbe jött halála (1888. év augusztus havában) késleltette a dolog jóra avagy rosszra fordultát; Trefort utódja pedig Csáky Albin gróf Őnméltósága az ügy tüzetes megismerése előtt nem nyilatkozhatott. Míg végre az első hír gymnasiumunk ügyének örvendetes jobbra fordultáról 1888. október hó vége felé jutott el hozzánk. E szerint a 4 osztályú gymnasiumnak legközelebb 8 osztályúvá való kiegészítése nem ütközik vagy akadályokba. Ugyanis Kunc Adolf dr. csornai prépost úr, — miután a magas kormánylyal a Szombathelyen építendő főgymnasium és ennek párhuzamos osztályokkal való ellátása ügyében kedvező megoldásra jutott, — valamint a közokt. ministerium és a főispán a legjobb indulattal viseltetnek városunk e messze kiható culturalis ügye iránt: az ügy gyors kifejlődése azonban Keszthely város áldozatkészségétől függ.

A hír vétele után a helybeli 4 osztályú gymnasiumnak nyolcz osztályúvá leendő kibővítése érdekében Svastics Benő főispán úr elnöklete alatt 1889. január hó 12-én értekezlet tartatott. A főispán úr előadá, hogy a múlt hó végén a vallás- és közoktatásügyi ministerium főtényezőinél a főgymnasium ügyét szóba hozta és hosszabb időn át tárgyalta és a tárgyalás folyamán azon meggyőződést szerezte magának, hogy a főgymnasium kérdése annyira actualissá vált, hogy annak halasztása a siker kockáztatásával járna. Ugyanis Tolnavármegye szintén egy főgymnasiumnak a dunántúli kerület egyik városában leendő felállí-

tását megpendítette és annak érdekében egy küldöttség is járt már a közoktatásügyi minister úrnál. Épen ezen újabb jelenségek tették sürgőssé, hogy az értekezlet nézeteit kikérje, meg lévén győződve arról, hogy amint ő teljes odaadással van az ügy iránt, oly fontosnak tartják a jelenlevők is az ügynek sikert czélzó megoldását. A fentebbi látogatás alkalmával kilátásba helyeztetett, hogy ha a keszthelyi polgári fiúiskola megszüntettetik, az arra fordított költség a leendő főgymnasium segélyezésére fordíttatik. Ezen segélyen felüli szükségleteket honnan lehetne beszerezni: képezi a jelen tanácskozás tárgyát. — Hosszabb eszmecsere után azon határozat hozatott, hogy az értekezlet Keszthely városképviselőtestületének előterjesztést teend, miszerint az kebeléből egy küldöttséget menesszen a nm. vallás- és közoktatásügyi ministerhez. A küldöttség Ö Excellentiájától a jelenlegi négy osztályú gymnasiumnak teljes főgymnasiummá átalakítását és annak engedélyezését kérje, hogy a főgymnasium létesítése esetén feleslegesnek mutakozó keszthelyi polgári fiúiskola beszüntetésével az arra adott évi államsegély jövőre a főgymnasium fenntartására fordíttassék; egyúttal ajánlja meg a város a helyi viszonyoknak megfelelő épület felállítását. Ami pedig az intézet szellemi fenntartását illeti, arra a premontrei rendet kérje fel.

Egyszersmind elhatároztatott, hogy a képviselőtestület kebeléből kiküldendő bizottság már f. hó 19-én tisztelegjen Ö nagyméltóságánál.

Az ügy sürgős volta egy rendkívüli közgyűlés megtartását kívánta, a mely f. hó 15-én meg

is tartatott. A képviselőtestület a fennebbi értekezlet indítványát egész terjedelmében vita nélkül egyhangúlag lelkesedéssel fogadá el és kijelélé a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez menesztendő küldöttség tagjait, egyúttal kijelentvén, hogy az önkényt jelentkezők is a legszivesebben láttatnak a küldöttségben.

A kitűzött napon, 1889. január 19-én egy nagyobb bizottság, — mely Zalamegye országgyűlési képviselőivel és városunk több Budapesten lakó jeles férfiával egészült ki, — főispán úr Ő méltósága vezetése mellett nyújtá át városunk tanácsának kérvényét Csáky Albin gr. közoktatási miniszter úr Ő nagyméltóságának. Ő Excellentiája a legszivesebben fogadá a küldöttséget és azt Keszthely város tanügyének érdekei iránti jóindulatáról biztosítá; egyúttal kijelenté, hogy a főgymnasium létesítésének kérdését mielőbb vizsgálat tárgyává teendi, és hogy ezt tehesse, előzőleg a helyszínére egy megbizottat fog küldeni, hogy mindazon adatokat megszerezze, melyek ama ügygyel összefüggésben vannak.

Ő nagyméltósága a gymnasium ügyének a helyszínen való tanulmányozása céljából Klamarik János dr. ministeri osztálytanácsos urat küldte ki, ki október hó elején érkezett városunkba. Október 6-án tartá meg ő nagysága kiküldetése tárgyában ama tanácskozást, mely kiterjedt a gymnasium ügyének minden phasisára s mint az alábbiakból kitetszik ugyancsak eme tanácskozmány eredményéről tett jelentés alapján küldé ő nagyméltósága az alábbi nagyfontosságú leíratát.

A vallás- és közokt. m. kir. minister 1890. évi június hó 2-án 22,660. sz. a. kelt s a zalamegyei közönséghez intézett leiratának másolata:

Kiküldött biztosomnak jelentése, valamint az ezen jelentés beérkezte után a csorna-premontrei kanonokrend prépostjával folytatott tárgyalás alapján értesítem Czím utján Keszthely városát, miszerint, a törvényhozás jóváhagyásának reményében, kész vagyok a keszthelyi kath. algymnasiumot a következő feltételek mellett fokozatosan főgymnasiummá fejleszteni:

1. Keszthely városa köteles lesz a főgymnasium számára a nevezett kanonokrend által e célra átengedendő telken a jóváhagyásom alá terjesztendő tervek szerint tornacsarnokkal ellátott célirányos új épületet emelni, s azt bútorokkal felszerelni.

2. Köteles lesz a premontrei rendházban levő mostani algymnasiumi helyiségeket, a még szükségglendő premontrei tanárok számára lakó helyiségekké átalakítani.

3. Köteles lesz a főgymnasium fenntartására a nevezett kanonokrend pénztárába évenként (2700) két ezer hétszáz forintot fizetni. Ezen összegből a fokozatos fejlesztés tartama alatt csak a megfelelő részlet, vagyis egy-egy osztály után ez összegnek egy-egy negyede fizetendő.

4. Ha a keszthelyi gymnasiumnál idővel párhuzamos osztályok felállítása szükségessé válnék, ezek összes fenntartási költségeiről Keszthely városa tartozik majd gondoskodni. Megemlítem, hogy a még szükségglendő szolga javadalmazásáról,

az épület fenntartásáról, a tanszerek gyarapításáról és a főgymnasium házi szükségleteiről a tandíjak megfelelő felemelése útján gondoskodhatik a város a premontrei renddel egyetértőleg. A főgymnasium fenntartásához évi 2700 frt hozzájárulást azon okból kell Keszthely várostól kívánni, mert én a törvényhozástól a főgymnasium fenntartására többet nem kérhetek, mint a fokozatosan megszüntetni tervezett keszthelyi polgári iskola fenntartására szolgáló évi 7300 firtnak a főgymnasium számára való átengedését. Ez összeg azonban a célra nem elégséges, mert a nevezett kanonokrend csakis 10,000 firtnyi évi segély biztosítása mellett képes a fenntartásra vállalkozni. Felhivom Czím útján Keszthely városát, hogy a mennyiben fennt elsorolt feltételeimet minden módosítás nélkül elfogadni hajlandó, ily értelemben hozandó határozatát — a melyben feltételeimnek concrete felsorolva kell lenniök — Czím jóváhagyása alá terjessze, s hozzám jelentést tegyen.

A ministeri leiratban foglaltak tüzetes megbeszélése tárgyában ugyanazon évi július hó 12-én fényes eredményű értekezlet tartatott, melyen Festetics Tassilo gr. ő nagyméltósága elnökölt és ezúttal ismét fényes bizonyítékát szolgáltatotta Keszthely város iránti rokonszenvének, jóakaró érdeklődésének. Ő nagyméltósága a bizottság felkértére elfoglalván az elnöki széket, kijelenté, hogy ő Keszthely város érdekeit mindig külön figyelemmel kíséri, de különösen a gymnasium ügyét, — a mely gymnasiumot egyik boldog emlékű őse, Festetics Pál alapította — melegen

szívén hordozza. Örömmel foglalja el a jelen értekezlet elnöki székét, azon értekezletét, mely hivatta leendő a főgymnasium létesítésére módot találni.

A főgymnasium ügyének rövid ismertetése után a közoktatásügyi minister leirata felolvastott. Az ezen érdemben tett indítványok — melyek főleg a főgymnasium fenntartásához évenként még szükséges 2700 frtnak mikénti megszerzését célozták — az értekezlet által egyhangulag elfogadtattak. Elhatároztatott, miszerint a városi képviselőtestület felkéretik, hogy a gymnasium fenntartására évi 1000 frtot megszavazni kegyeskedjék; hogy a földmívelési ministernél kérvényezzen az iránt, hogy a premontrei rend a gazdasági tanintézet pénztára iránt kötelezett 600 frt évi járulék további fizetése alól felmentessék; hogy Zalavármegye törvényhatósági bizottságát kérje fel, hogy a felállítandó főgymnasiumot 500 frt évi segélyben részesítse; hogy végül a netán még szükséges lépéseket megtenni sziveskedjék.

Ezek után elnöklő gróf urat felkéré az értekezlet, hogy Keszthely város képviselőtestületének úgy a földmívelési ministeriumhoz, mint a megyéhez intézendő kérvényeit, magas pártfogásába venni, hathatós befolyásával azok kedvező elintézését elősegíteni kegyeskedjék.

A fentírt határozatok kimondása után a gróf úr kijelenté, hogy miután az ősei által istápoltt gymnasiumot mindenképpen biztosítani és fejleszteni óhajtja, ennél fogva, — nehogy a most vitatás alatt lévő pont be nem tölthetése szolgáljon

akadályul a főgymnasium létesítésének — a saját részéről élete fogytáig évenkénti 500 frttal hajlandó járulni a ministerium által kívánt 2700 forint kiegészítéséhez.

A gróf úrnak ezen fényes ajánlatát mind a város, mint pedig a premontrei rend részéről a legmélyebb köszönet nyilvánítása követte.

Az értekezlet jegyzőkönyve Keszthely város képviselőtestülete aug. 7-én tartott rendes közgyűlésén tárgyalatott.

Elnök előterjeszté a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeriumnak a főgymnasium felállítása tárgyában 22660. sz. alatt kibocsátott rendeletét és ugyanezen ügyben július 12-én tartott értekezleten felvett jegyzőkönyvet.

A felolvasott ministeri leirat hálás köszönettel tudomásul vétetvén, az értekezleti jegyzőkönyvben foglalt javaslatok alapján, egyhangulag kijelenté a képviselőtestület, hogy :

1. Keszthely város kötelezi magát arra, hogy a főgymnasium számára a premontrei kanonokrend által e célra átengedendő telken a ministerium jóváhagyása alá terjesztendő tervek szerint, tornacsarnokkal ellátott czélirányos új épületet emel s azt a szükséges bútorokkal felszereli.

2. Keszthely város kötelezi magát arra, hogy a premontrei rendházban lévő mostani algymnasiumi helyiségeket a még szükségrendő premontrei tanárok számára lakóhelyiségekké átalakíttatja.

A végrehajtás egyszerűsítése tekintetéből felkérteni határoztatott a premontrei rend, hogy az átalakítási költségeket, szobánkénti átalány-össz-

szegért elvállalni kegyeskedjék, fenntartván magának a város azon jogot, hogy ha jobbnak látná az átalakítási munkálatokat saját kezelése mellett foganatosíttatni, ez, az átalány megállapítása dacára is, szabadságában álljon.

3. Keszthely város kötelezi magát arra, hogy ha a gymnasiumnál idővel párbuzamos osztályok felállítása válnék szükségessé, ezek összes fenntartási költségeiről gondoskodand.

4. A ministeri leiratban foglalt azon feltételre vonatkozólag, „hogy a város köteles lesz a főgymnasium fenntartására a premontrei kanonokrend pénztárába évenként 2700 (kétezerhétszáz) forintot fizetni, sajnálattal jelenté ki a képviselőtestület, hogy ezen kívánt összegnek saját pénztárából leendő előteremtése a jelen körülmények között teljesen lehetetlen; tekintettel azonban arra, hogy Festetics Tassilo gróf kegyes volt ezen összegből saját élte fogytáig 500 frtnak évenkénti fizetését elvállalni, a képviselőtestület is e célra — anyagi körülményeinek alapos fontolóra vétele után, — saját pénztárából egyhangulag évi 1000 forint járulékot szavaz meg.

Az ekként még hiányzó 1200 frtnyi évi járulék beszerezhetése céljából elhatározta a képviselőtestület, hogy:

a) a Csorna-premontrei renddel egyetértőleg a földmívelési m. kir. ministernél kérelmezni fog az iránt, hogy a premontrei rend a keszthelyi gazdasági tanintézet pénztára iránt kötelezett 600 frt. évi járulék további fizetése alól felmentessék. A főtiszt. premontrei rend pedig felkéretni határoz-

tatott, hogy azon esetben, ha a rend a most említett járulék fizetése alól felmentetnék, ezen összeget a város részéről a gymnasium fenntartására fizetendő 2700 forint kiegészítésére beszámíttatni kegyeskednék.

b) Zalamegye törvényhatósági bizottsága felkérendő az iránt, miszerint tekintettel azon culturalis érdekekre, melyeket egy felállítandó főgymnasium magára a megyére betölteni hivatva van, — a Keszthelyen felállíttatni tervezett főgymnasium fenntartásához, — esetleg az 1883. évi XV. t. cz. 9. §-ában foglalt jog igénybe vételével is évi — 500 firtal hozzá járulni kegyeskedjék.

c) A netán még szükséges összegnek társadalmi úton leendő beszerzése iránt szükséges intézkedések gyors megtételére az előjáróság utasíttatik.

A jelen határozatok alapján szükséges kérvények felterjesztésére az előjáróság felhatalmaztatott.

A képviselőtestület megbízása folytán a városi tanács Zalamegye tekintetes törvényhatósági bizottsága, valamint a zalamegyei nemesi pénztár tek. választmányához is folyamodott segélyért, míg azonban Zalamegye tek. törvényhatósági bizottsága a város kérelmét elutasította, a nemesi pénztár tek. választmánya kegyes volt a főgymnasium részére tíz éven keresztül fizetendő évi 300 frt segélyt megszavazni. E nemes tettért a tanács a nevezett pénztár tek. választmányához köszönő iratot intézett.

Ugyancsak a képviselőtestület megbízásából

egy küldöttség kereste fel Kunc Adolf dr. csornai prépost úr ő nagyságát, hogy vele a szükséges átalakítások kivételének módozatait megállapítsa. Az ügy ezen része is a városra nézve a legkedvezőbb módon oldatott meg.

Egyidejűleg kérelem nyújtatott be a földművelési m. kir. minister úr ő nagyméltóságához az iránt, hogy mentené fel a csorna-premontrei rendet azon 600 fírt járulék fizetése alól, melylyel a nevezett rend jelenleg a helybeli gazdasági tanintézet fenntartásához járul, ugyanis a prépost úr ő nagysága a rend nevében kijelenté, hogy, ha a minister úr ő nagyméltósága a rendet ezen összeg fizetése alól felmenti, ő ezen összeget a főgymnasium fenntartási költségeire lesz hajlandó fordítani.

A főgymnasium létesítése minden kétséget kizárva biztosítva lőn egyrészt az 1891. márcz. 30-án Csornán tartott premontrei rend nagykáptalani gyűlésének,¹⁾ másrészt az 1891. ápr. 6-án tartott képviselőtestületi ülés határozata által, mely szerint a képviselőtestület elfogadta a nméltóságú vallás- és közoktatásügyi minister úr által 1890. junius hó 22660. sz. rendeletében a főgymnasium felállítására nézve megszabott feltételeket. Örökre emlékezetes marad eme gyűlés tárgyának fontossága és az ez iránt nyilvánult rendkívüli és általános érdeklődés-

1) A mondott időben tartott nagykáptalani gyűlés határozatilag kimondja, hogy a premontrei rend a vallás- és közokt. m. kir. minister 1890. évi junius hó 2-án 22660. sz. a. kelt rendeletében foglalt feltételek mellett a főgymnasium vezetését elvállalja.

nél fogva, s ez okból a róla felvett jegyzőkönyvből álljon itt a legfontosabb részlet: . . . Az elnök a tárgyalást befejezettnak jelenti ki és az 1883. évi 22. t. cz. 59. §. értelmében a névszerinti szavazást elrendeli. A kérdés következőleg tétetik fel:

„Elfogadja-e a képviselőtestület a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minister által 1890. évi junius hó 2-án 22660. sz. alatt kelt rendeletében a főgymnasium felállítására nézve megszabott feltételeket? Igen vagy nem? Igennel szavaztak: 31-en. Nemmel szavazott egy.

Eszerint a fentemlített magas ministeri rendeletben foglalt feltételek 31 szavazattal egy ellenében elfogadtatván, határozatilag kimondatik, hogy: 1 ször Keszthely város kötelezi magát, hogy a főgymnasium számára a premontrei rend által e célra átengedendő telken a vallás- és közoktatásügyi minister jóváhagyása alá terjesztendő tervek szerint tornácsarnokkal ellátott célirányos új épületet emel és azt bútorokkal felszereli.

2-szor. Keszthely város kötelezi magát, hogy a premontrei rendházban levő mostani algymnasiun helyiségeket a még szükségrendő premontrei tanárok számára lakóhelyiségekké átalakíttatja.

3-szor. Keszthely város kötelezi magát, hogy a főgymnasium fenntartására a premontrei rend pénztárába 2700, kétezer hétszáz forintot fizet, megjegyeztetik azonban, hogy egyelőre a fokozatos fejlesztés tartama alatt, csak a megfelelő részlet vagyis egy-egy osztály után a fentti összegnek egy-egy negyede lesz csak fizetendő.“

Miután a közgyűlési határozat Zalavármegye

törvényhatóságának hozzájárulását megnyerte és miután Bethlen András gr. földmivelésügyi minister a város terheinek könnyítése végett a premontrei rend által a keszthelyi kir. gazdasági tanintézet fenntartásához eddig évenként fizetett 600 frtot a főgymnasium létesítése érdekében átengedni kilátásba helyezte: 1891. május 9-dikére ismét közgyűlés hívatott össze, mely a főgymnasium megépítésére szükséges összeget egyhangulag megszavazta és annak kölcsön útján való beszerzése iránt is intézkedett.

Végre 1891. június hó 4-én a gymnasium ügye végleges elintőzést nyert, a mennyiben városunk kérvénye ekkor nyújtatott át Csáky Albin gróf minister úr ő nagyméltóságának. A kérvényben, melyhez a városi közgyűlés határozata, továbbá ezen határozatot jóváhagyó törvényhatósági végzés és az épület terve mellékleteivel voltak mellékelve, — a város az iránt esedezett a nm. minister úrhoz, hogy a kiszabott feltételek elfogadását tudomásul venni, a bemutatott terveket jóváhagyni, a csornapremontrei renddel megkötendő szerződés pontozatainak előzetes megállapítása végett tárgyalást rendelni, a keszthelyi kir. kath. algymnasiumot főgymnasiumná leendő fejlesztését végleg elrendelni és végül arra való tekintettel, hogy sürgős érdekek a főgymnasium ötödik osztályának megnyitását mielőbb követelik, az építkezések még ez évben leendő megkezdését megengedni és intézkedni kegyeskedjék, hogy a főgymnasium ötödik osztálya már az 1892—93-ik tanév elején megnyitható legyen.

Ő nagyméltósága a város petitióját kegyesen tudomásul vevén, — kijelentette, hogy a város abbeli kérelmének, miszerint a főgymnasium V. osztálya 1892. év őszén megnyíttassék s az fokozatosan kiegészíttessék, — semmi sem áll útjában.

Ennek alapján Keszthely város a Schadl János kir. gazd. tanintézeti tanár által készített és ministeri jóváhagyással ellátott terv szerint a főgymnasiumi épület építését 60.000 forint költséggel előirányozva még ugyanazon év július 22-én az alapkövetéssel tényleg megkezdette.

Ez alatt a vallás- és közoktatásügyi minister úr ő nagyméltósága 1891. aug. 12-én 31.384. sz. a. kelt rendeletével a gymnasium kiegészítése érdekében a város, a csorna-premontrei kanonokrend és az állam között kötendő szerződési tervezet tárgyalása végett Csorba Ferencz dr. ministeri fogalmazót küldötte ki. A város részéről Lénárd Ernő ügyész, a rend nevében Burány Gergely dr. gymn. igazgató bizatott meg a tárgyalással.

Az 1891. szept. 8-án megtartott tárgyalás alkalmával a nevezett meghatalmazottak között következő szerződés kötöttetett:

S z e r z ő d é s.

Mely egyrészről Dr. Csorba Ferencz úr ministeri fogalmazó mint az államkincstárt képviselő nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr megbízottja — továbbá Keszthely város közönsége képviselőjében Keszthely város előljárósága — másrészről a főtisztelendő csornai pre-

montrei rend képviselőjében nagyságos Dr. Kunc Adolf prépost úr megbízásából Dr. Burány Gergely úr mint a keszthelyi gymnasium igazgatója között a keszthelyi római katolikus algymnasiumnak teljes 8 osztályú kath. főgymnasiummá leendő fejlesztése és főgymnasiumként való fenntartása tárgyában a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr jóváhagyásának feltétele mellett következőleg jött létre:

1. Keszthely város közönsége a képviselő testületnek 1891. évi április hó 6-án tartott és Zala-megye törvényhatósága által jóváhagyott határozata és nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. minister úrnak 22660|1890. és 25436|1891. számok alatt kelt rendeletei alapján kötelezi magát, hogy ft. csornai premontrei rend által a város tulajdonába átadandó és az 1|. alatt jelen szerződés mellékletét képező vázrajzon 155|2 helyrajzi számmal jelelt 208 [] öl területű telken a főgymnasium elhelyezésére szükséges és a tornacsarnokot is magában foglaló épületet a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi minister úr által jóváhagyott tervek szerint legkésőbb 1892. évi augusztus hó végeig saját költségén elkészítteti és azt a jelelt időpontban rendeltetése céljaira átadja.

2. Köteles továbbá Keszthely város közönsége az új főgymnasiumi épület összes tan-, gyűjtemény- és torna termeit, továbbá az igazgatói és tanári szobákat az előirt szabványos padokkal — tanári emelvényekkel — asztalokkal — székekkel — szekrényekkel — táblákkal — fogásokkal és torna eszközökkel saját költségén kellőleg ellátni, illető-

leg bebútorozni és ezen bútorok jó karban leendő fenntartásáról és állapotáról gondoskodni. A megnyíban azonban a jelenlegi algymnasium muzeumának bútorzata igényeknek megfelelően felhasználható vagy átalakítható — az az új épületben alkalmazható lesz.

3. Kötelezi magát a Keszthely város közönsége, hogy a főgymnasium fenntartási költségeihez évenként 2700 frttal azaz kétezer hétszáz forinttal o. é. hozzájárul. Ezen összeg a községi költségvetés kiadási részében évenként mindenkor felveendő és évnegyedes előzetes részletekben minden év szeptember — december — márczius és junius hava 1-én lesz a ft. premontrei rend részére fizetendő és pedig, a mennyiben ez közigazgatási nehézségbe nem ütközik, a rend óhajához képest, a keszthelyi magyar királyi adóhivatalnál — honnét az államsegélylyel együtt a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minister úr rendelkezése alapján fog a rend részére a fentebb jelelt negyedben előlegesen kifizettetni. Minthogy a főgymnasium négy felsőbb osztálya csak fokozatosan nem egyszerre fog felállíttatni, addig mig mind a négy felsőbb osztálya felállítva nincs — Keszthely város közönsége, az évi 2700 frt hozzájárulási összegnek a tényleg már megnyílt felsőbb osztályok számának megfelelő hányadrészét tartozik csak fizetni.

4. Minthogy a nmltóságú földmivelésügyi m. kir. minister úr 75146|II. 110|891. számú leirata szerint kilátásba van helyezve, hogy Keszthely város kérelme folytán és tekintettel a főgymnasium érdekére a ft. rend azon évi 600 frt hozzá-

járulást, melyet a keszthelyi gazdasági tanintézet céljaira ez idő szerint fizet — jövőre a keszthelyi főgymnasium céljaira használhassa fel, — azon időponttól kezdve, melyben ezen átutalás tényleg bekövetkezik: a város által fizetendő évi 2700 frt hozzájárulási összegből az eddig a gazdasági intézetnek fizetett fennebbi évi hatszáz forint leszámittatik, úgy hogy Keszthely város közönségének a 3-ik pont alatt körülírt fizetési kötelezettsége ezen időponttól kezdve évi 2100 frt azaz kétezer egyszáz forintot teend. Keszthely város közönsége azonban ezen évi 600 frtra nézve továbbra is szavatossági kötelezettségben lesz.

5. A főgymnasiumi épület iskolai helyiségeit jó karban fenntartani, évenként tataroztatni, a szünet alatt meszelést és tisztogatást végeztetni, tűzkár ellen biztosítani, az esetleg szükségessé váló átalakítások és pótlásokról gondoskodni Keszthely város közönsége saját költségén köteles.

6. Ha idők folytán a helyi viszonyok párhuzamos osztályok felállítását tennék szükségessé, az ez által okozandó mindennemű költségtöbblet így tehát a szükséges építkezés költsége is kizárólag Keszthely várost terhelendi. Ez esetben az évi hozzájárulási összeg többletét a rend és az egymás között külön egyezményen fogják megállapítani.

7. Keszthely város közönsége köteles saját költségén a rendház régi épületében levő múzeum helyiségét két tanári lakássá átalakítani és ezen kívül egy tanári lakást az új épületben előállítani. A múzeumi helyiségnek két tanári lakássá való

átlakítását eszközöltetni a ft. rend saját számlájára is jogosítva van, a mely esetben a város e czímen az előirányzat szerint 1300 frtot köteles a rendnek megtéríteni.

8. Keszthely város közönsége kötelezi magát, hogy a főgymnasium új épületében Dr. Kunc Adolf prépost úr kifejezett kívánságához képest még további három tanári lakást építtet és előállít a bemutatott tervek és költségvetés szerint. Az épületnek ebből eredő és 4500 fitra előirányzott költségtöbbletét a főt. rend Keszthely város közönségének megtéríteni köteles.

9. A lebontás alá kerülő kerítés és épület kő és téglá anyagát az új épületnél leendő felhasználás végett Keszthely város közönségének a főt. rend átengedi.

10. A főgymnasium új épületének megépítésére szükséges 208 [] öl területű telket azaz a keszthelyi 129. sz. tjkvben 155. hrsz. alatt felvett ingatlannak az 1[] alatt mellékelt vázrajzon 155[2. hrszámmal jelelt 208 [] területi részét a főtisztelendő csornai premontrei rend ezennel átadja Keszthely város tulajdonába azon korlátozással, hogy ezen telek csakis a főgymnasiumi épület illetőleg 4 tanári lakás elhelyezésére és Keszthelyen a ft. premontrei rend által fenntartott illetőleg ellátott 8 osztályú főgymnasium vagy másnemű ugyanannyi osztályú középiskola fennállani fog, Keszthely város el nem idegenítheti, sem meg nem terhelheti, sem más mint a rend által ellátott iskolai czélra nem használhatja. Beleegyezik ennek folytán a ft. rend képviselője, hogy a

tulajdonjog jelen szerződés alapján a keszthelyi 129. sz. tjkvben 155. hrszám alatt a premontrei rend tulajdonául felvett ingatlannak a 1¹/₂ alatt csatolt vázrajzon 155/2 hrszámmal jelzett 208 [] öl terület részére Keszthely város közönsége javára a fentebb körülírt tulajdonjogi korlátozás egyidejű feljegyzése mellett bekebeleztessék.

11. A főgymnasiumot tanerőkkel ellátni, a belső felszerelést és taneszközöket beszerezni, az iskolai szolgáló személyzetet fizetni, a tantermeket és szobákat fűtteni, világíttatni és tisztán tartani a ft. premontrei rend köteleességét képezendi.

12. A főgymnasium vezetésébe és átalán annak belügyeibe a város semmi befolyást sem lesz jogosítva gyakorolni. A tandíjból befolyt összeghez Keszthely város közönsége semmi igényt sem tarthat; és minthogy a tandíjra eső terheket a 11. pont szerint a rend vállalja magára, a tandíj összege megállapításának és a tandíj alól való mentesítésnek jogát a rend kizárólag magának tartja fenn.

Tekintettel azonban a város által hozott tette-mes áldozatokra, a tandíj a keszthelyi illetőségű tanulókra nézve a vidéki tanulókkal szemben mérsékeltebben fog megállapíttatni.

13. Ha a tanuló ifjúság egyik vagy másik osztályba való felvételre oly nagy számban jelentkeznek, melynek befogadására a tantermek elégtelenek — a felvételnél az elsőbbség a helybeli illetőségű tanulókat fogja illetni, mely megegyezés azonban Keszthely város közönségének a 6-ik pontban megjelent kötelezettségét nem érinti és

annak a város a ministerium felhívására haladéktalanul eleget tenni köteles.

14. A jelen szerződés teljes joghatályba csak felsőbb jóváhagyás után lép ugyan, mindazáltal tekintettel arra, hogy a főgymnasium 5-ik osztályának már az 1892|3-iki tanév elején megnyilnia kell — Keszthely város az építkezését a czélból, hogy a falazatok kellőleg kiszáradhassanak, a jóváhagyott tervek leérkezése után azonnal megkezdí és az épületet még a jelen 1891. év őszéig tető alá hozatja.

15. A ft. premontrei rend a főgymnasium 5-ik osztályát a fenntebb irt állami és községi segélyek vonatkozó részének utalványozása feltétele mellett az 1892|3. tanévben meg fogja nyitni.

16. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úrnak alulirott, megbizottja kötelezettséget vállal arra, hogy mindaddig, míg Keszthely város és a ft. premontrei rend a jelen szerződésből folyó kötelezettségeinek eleget tesznek, a keszthelyi kath. főgymnasium fenntartásához évi 7300 frt állami segélylyel fog járulni; mely összegből azonban a fokozatos fejlesztés tartama alatt csak aránylagos részlet, jelesen egy-egy osztály után évi 1825 frt a főt. premontrei rend pénztárának fizettetni.

A vallás- és közoktatásügyi minister úr ő nagyméltósága ezen kötelezettséget azon feltétel mellett fogadhatja el, hogy a törvényhozás a szükséges fedezetet tárczája évi költségvetésének keretében javaslatára évenként meg fogja adni, és kijelenti, hogy ezen állami segélyen felül e főgymnasium fenntartására vagy fejlesztésére az ál-

lamkinestár ellen semmi czímen igény nem támasztható.

17. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr biztosítja a ft. premontrei rendet és Keszthely város közönségét, hogy a középiskolai törvényen alapuló igényeknek és a jelen szerződésben elvállalt kötelezettségek teljesítése esetében az 1892|3. tanévvel megnyíló 5-ik osztálynak, valamint az azután következő 3. évben fokozatosan megnyitandó 6., 7. és 8. osztályoknak nyilvánossági jogot — továbbá a 8-ik osztály megnyitásának évében a főgymnasiumnak érettségi vizsgálat tartási jogot fog engedélyezni.¹⁾

Jelen szerződés három egyenlő eredeti példányban állíttatott ki.

Kelt Keszthelyen, 1891. évi szept. hó 8-án.

Csorba Ferencz s. k. ministeri fogalmazó mint a vallás- és közoktatásügyi minister úr ő nagyméltóságának meghatalmazottja.

Keszthely város közönsége részéről: Reischl Venczel s. k. vbíró, Lénárd Ernő s. k. városi ügyész, Csirke Iván s. k. vjegyző.

A csorna-premontrei rend részéről s dr. Kunc Adolf csornai prépost meghatalmazása alapján: Dr. Burány Gergely s. k. gymn. igazgató.

¹⁾ A nyilvánossági jog a megnyitandó osztályok számára, úgy szintén az érettségi vizsgálat tartási joga együttesen 1892. szept. 29-én 34794. minis. sz. a. engedélyeztetett.

52197. szám.

1801.

„Jóváhagyom.“

Budapesten, 1891. évi deczember 16-án.

(P. H.)

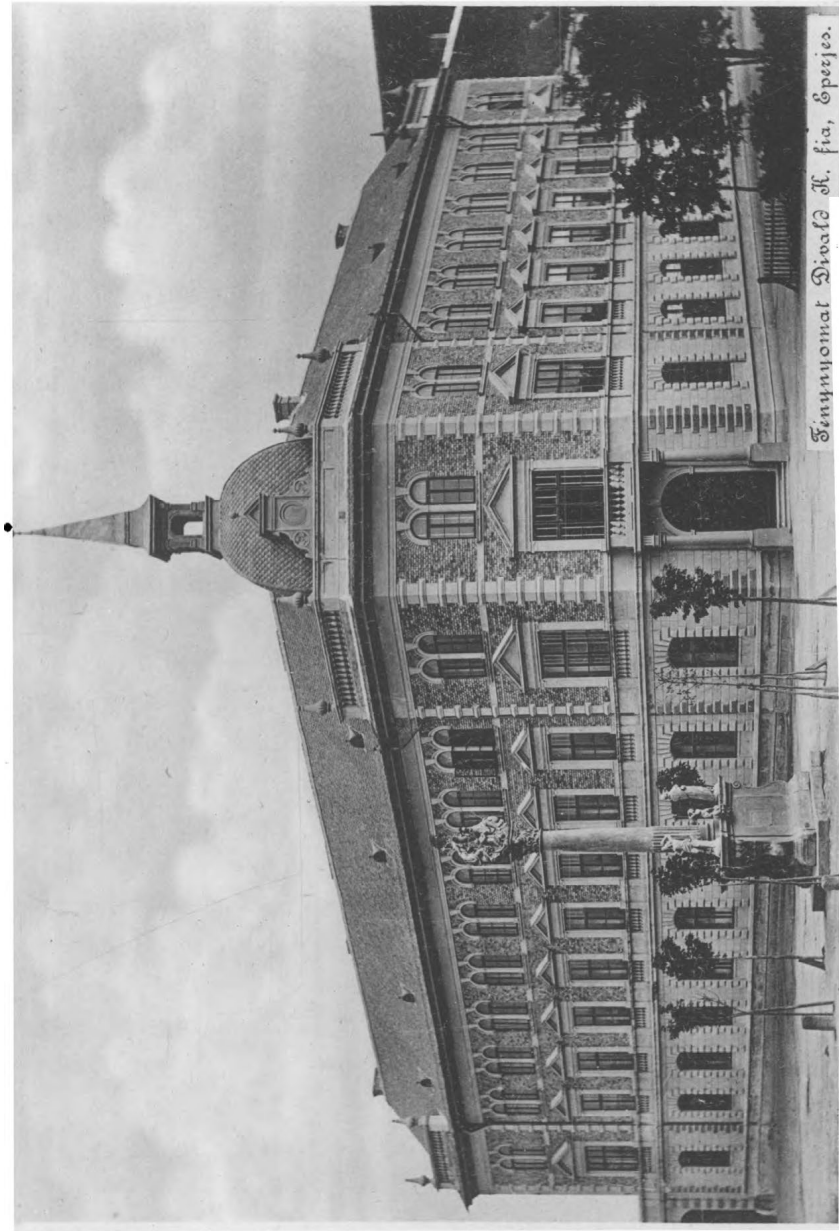
Grf. Csáky s. k.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minister úr 53747/91. sz. a. kiadott rendelete:

Tekintettel arra, hogy a keszthelyi kath. gymnasiumnak főgymnasiummá való fejlesztése tárgyában kötött szerződés tervezetében a gymnasium céljaira csakis 208 [] öl terület van biztosítva, s tekintettel arra, hogy ezen 208 [] ölnyi beépített területen kívül a gymnasium érdekében nyári tornatérre is állandó szükség lesz: felhívom Keszthely városának előljáróságát, hogy a csorna premontrei rendtől egy olyan nyilatkozatot eszközöljön ki, a melyben ezen rend a főgymnasiumi épülettel kapcsolatos azon 1350 [] méternyi udvart a mely jelenleg nyári tornatérül használtatik, e célra a gymnasium jövőben megnyitandó osztályai számára is állandóan biztosítja.

Ezen kívül felhívom az előljáróságot, hogy terjeszsze föl a főgymnasium épületnek általam jóváhagyott terveit és tegyen részletes jelentést arról, vajjon a kivitelnél nem történt-e eltérés. Budapest, 1891. november hó 25. A minister jóváhagyásából Dr. Klamarik János s. k. ministeri tanácsos.

Erre nagyságos és fötisztelendő Kunc Adolf dr. praelatus és csornai prépost úr a következő nyilatkozatot állította ki:

A KESZTHELYI R. KATH. FŐGYMNASIUM.

227. sz.

1891.

Nyilatkozat.

Mely szerint alulírott mint a csorna-premontrei kanonok rend praelatus-prépostja kötelezőleg kijelentem, hogy a keszthelyi kath. főgymnasiumi épülettel kapcsolatos és a nevezett rend tulajdonát képező 1350 □ méter területű udvart, a mely jelenleg tornatérül használtatik, e célra a gymnasium jövőben megnyitandó osztályai számára is állandóan biztosítom. Kelt Csornán 1891. decz. 5 Dr. Kunc Adolf s. k. praelatus és prépost.

Mialatt ezek történtek, a főgymnasiumi épület építése gyorsan haladt előre, s a kedvező időjárás folytán 1891. év november havában tető alá került. A következő év tavaszán megkezdett munka lehetővé tette, hogy a külső csinnak megfelelő czélszerűen berendezett főgymnasiumi épület a polgárság örömeire és méltó büszkeségére elkészült annyira, hogy a felavatási ünnepélyt 1892. aug. 23-án meg lehetett tartani.

A város már az előtte való nap délutánján lobogó-díszet öltött, hogy külsőleg is jelezze az ünneplő polgárság abbeli lelkesedését és örömét, hogy az áldozatkészségből emelt díszes főgymnasiumi épület a nemzeti nevelés és oktatás templomává avattatik fel. Az említett napon délelőtt 9 és fél órakor a város képviselőtestülete a városház tanácstermében gyűlt össze, honnan nagyszámú közönség csatlakozása után Kunc Adolf dr. csornai prépost és praelatus lakására vonult, hogy

őt Zalavármegye főispánjával együtt a hálaadó istenítiszteleten való megjelenésre felkérje.

A város lakossága a kath. plébániai templomot vallás különbség nélkül töltötte meg. Az ünnepies istenítiszteleten az említetteken kívül hivatalosan jelen voltak: Csertán Károly alispán, Ruzsicska Kálmán dr. megyei tanleügyelő, a gymnasium és a kir. gazdasági tanintézet tanári kara, a járásbírói, szolgabírói, adóhivatali, tanítótestületi képviselők stb.

A szent mise, melyen Dunst Ferencz dr. apát-plebános celebrált fényes segédlettel, 10 órakor „Veni Sancte“-vel kezdődött. Mise után a közönség ünnepies körmenetben a Mindenszentek litániája megható éneklése közben a főgymnasiumi épület elé vonult, melynek előcsarnokában az apát a feszület előtt letérdelve imát mondott, a épületet megáldotta és a tantermeket beszentelte. Utoljára történt a diszterem gyanánt is használt tornaterem szentelése, a hová a közönség összegyült. Itt Dunst Ferencz dr. apát-plebános szép beszédet mondott, mely mindenképen méltó arra, hogy nemes szellemével hagyománykép átszálljon az utókorra. A beszéd szövege egész terjedelmében a következő:

„Ime! elértük a czélt, melyért éveken keresztül küzdöttünk; be van tetézve a munka, mely korszakot alkot városunk történetében!

Mélyen hajlok meg azok előtt, kik ez alkotást annyi szép és nemes áldozattal létesítették; azután hálával borulok le a gondviselő Isten előtt, hogy nekem engedte meg a tudomány és vallás-

erkölcsös nevelés e diszes, e szent csarnokát felszentelni.

De a mint a kath. egyház nevében emeltem fel áldásra kezemet, — úgy kell, hogy a kath. egyház nevében vezessem ez új épületet a századok küszöbére, melyeken rendeltetését teljesítve állni és élni fog. — És ezt annál könnyebben tehetem, mert az új főgymnasium egy oly vallásos rend kormányzata alatt áll, mely hithűséget, tudományát és hazafiságát egy hosszú történeti multon keresztül, állandó és fényesen kiemelkedő példákban mutatta be.

E rendnek hite és hazafisága az, mely egy részt a kitüzött czélért — a vallás-erkölcsös culturáért működve feláldozta és feláldozza maig is ifjúságának erejét, férfikorának termő munkáját az élet ezer kényelmét és nem ritkán magát az életet is; — másrészt e hit e hazafiság mutatja meg, és csak egyedül ez képes megnyugtatni a szülőket gyermekeik jövőjéről.

Csak ez által van biztosítva, hogy az intézetből ki lesznek zárva a kétes elvek, a ki nem forrott eszmék és az a romboló irány, mely a gyermek lelkét már fejlődésének első idejében mértelyezi meg, a mely úgy tűnik fel a gyermek, ifju előtt, mint a szabad gondolkodás, a független igazság Vesta-tüze, — de mely később a megvesztegetett lélekben a csalatkozások ezer kinját, a pokol Aetnáját nyitja ki. Ha a tudományban nincs hit, ha az észnek a vallástalanság lesz dajkája, akkor már a nevelésben tették szerencsétlenné gyermekünket; mert letépték róla a kedély

zománczát, kiirtották lelkéből, mit az anya imád-
sága ültetett oda: a vallást, a bizalmat és szere-
tetet; és szétszakítottak minden kapesot, mely az
embert legnemesebb érdekében embertársa mellé
testvérül állította.

Akkor már a gyermekben lesz a családba a
pusztulás üszke becsempészve, mely lassan izzasztja
zsarátnokát, de a legelső alkalommal kigyúl, hogy
felégesse a fészket, melyben melegedett és szeren-
csétlenné tegye és meggyalázza azokat, kiknek
nevét és vérént hálátlanul bitorolja.

A haladó tudománynak a kath. egyház leg-
nagyobb barátja. Elismeri a kor jelszavának joga-
sultságát, melylyel azt kiáltja: „előre!” de csak
addig, míg az előre hajtott ész és tudomány ma-
gával viszi a lélek, a kedély igazi műveltségét is,
mert tulajdonképen ezek a művelendők. Mert ha
valaki korlátoltabb észszel, gyarlóbb értelemmel
bir az életben, — ki fogja elítélni? De ha vala-
kinek nem lesz szíve, lelke — már elveszítette
életét; és félni, rettegni fog minden ember, ki vele
érintkezik.

És ha a tudományban nincs hazafiság, mi lesz
gyermekainkből?

Talán világpolgár eszmékkal, melyekből hi-
ányzik a nemzet igazsága, a történelmi jog, az
alkotmányos érzék és áldozatkészség, a melyekben
a hazaszeretet egy geografikus fogalom, egy etnogra-
fikus tényező lesz — de nem a szív szent ideálja
melyért — mint a múlt mutatta — egy óra alatt
férfiúvá vált a gyermek és a reszkető agg elfelej-

tette a természet kényszerét és ha nem tudott küzdeni, legalább elment meghalni a hazáért.

Vagy még ennél is rosszabb socialista, kommunista a pusztítás eszméivel, kiknek evangéliumát a petroleum és dynamit világítja meg.

Vagy önérdeket hajhászó kufár, ki egy hitvány garasért zsibárus piacra hordja az ősök legszen-
tebb ereklyéjét; — vagy lesz belőle léha naplopó,
ki sem Istenért, sem emberért, nem tesz semmit.

Ilyen ifjúság nem kell nekünk, nem kell a hazának, — azért kérünk hitet és hazafiságot a tudományba.

És ezt biztosítja nekünk a főt. premontrei rend,
mely az új főgymnasium vezetését átvette, kiknek
— kérem az Istent — adjon erőt nagy, nemes és
szent hivatásuk teljesítésére!

És most lépjen ez intézet hosszú, százados
pályájára! Legyen e pályán folyton mellette a
Gondviselés! Neveljen hasznos polgárokat Isten-
nek, hazánknek és városunknak; s valamint én
az anyaszentegyház nevében megáldottam — úgy
áldja meg a nagy, mindenható Isten! az Atya, a
Fiu, a Szentlélek — Amen.

A beszéd elhangzása után a közönség egyre
szaporodott, tömegesen tódult a tornaterembe, míg
végre a zaj lecsillapulása után Lénárd Ernő városi
ügyész lépett a terem közepére és a következő
beszédet mondá:

Nagyságos Prépost Ur!

„Ma, midőn a keszthelyi főgymnasium új
épületét az egyház szentelésével megáldva, rendel-

tetési czéljára Keszthely város közönsége Nagyságodnak, mint a főtisztelendő csorna-premontrei rend főnökének átadja, és ma, midőn a keszthelyi főgymnasium létezése kezdődik: Keszthely város közönsége valóban örömnünpet ül; nem mondva csinált hivatalos örömnünpet, hanem olyat, melyben az egész városi közönség szíve mélyéből osztozik.

Hiszen e város azon óhaját látja teljesülve, melyet minden keszthelyi polgár már rég táplált ugyan keblében, de a melynek megvalósulására csak remény se volt és úgy látszott, a pusztá utópiák közé tartozik.

Ki merete volna rövid öt év előtt még csak álmodni is azt, hogy Keszthelyen teljes 8 osztályu főgymnasium lesz, hogy a főgymnasiumnak megfelelő és diszes épületet Keszthely város fog állítani, azon város, mely anyagi gondokkal már akkor is annyira meg volt terhelve, hogy újabb áldozat elviselésére képtelennek látszott.

Bizonyára seki, sőt ellenkezőleg a várost azon súlyos csapás fenyegette, hogy a már létező algymnasiumot is elveszíti.

Tudva van nagyságos prépost úr előtt, hogy midőn boldogemlékü Trefort Ágoston volt vallás- és közoktatásügyi minister a ft. csorna-premontrei rendtől azt követelte, hogy a rend által fenntartott szombathelyi főgymnasiumnál az alsó négy osztály mellett párhuzamos osztályok létesíttessenek, és midőn a kíváncsi teljességét a rend vagyoni helyzete által igényelt tekintetéből megtagadni volt kénytelen, Trefort minister úr a

keszthelyi algymnasium megszüntetésének engedélyét helyezte kilátásba, mint a mely csonkaságánál fogva a jelenlegi tanrendszer mellett feladatának amúgy sem felelhetett meg.

Bebizonyult azonban a régi közmondás igazsága, hogy: „segíts magadon, az Isten is megsegít.“ Midőn 1887. év utolsó napjaiban a keszthelyi gymnasium megszüntetésének híre a városban elterjedt és annak valósága illetékes oldalakról megerősítést nyert: Keszthely város polgársága nem nézte ölbe rakott kézzel a veszély közeledtét, minden eszközt megragadott annak elhárítására, nem kimélt időt, munkát, nem riadt vissza erejét túlhaladni látszó áldozatoktól sem; és az önsegélyhez megjött az Isten segítsége is, a mennyiben olyan pártfogókat adott a gymnasium ügyének, a minő volt nagyságos Prépost úr, Festetics Tassilo gróf belső titkos tanácsos úr, és Zalavármegye nagyerődemű főispánja.

De nem is marad el a meglepő eredmény, mert a helyett, hogy az algymnasium megszüntettetett volna, elértük, hogy teljes 8 osztályú főgymnasiummá fejlesztetett.

A fényes siker megérdemli, hogy annak előzményeit ezen ünnepélyes alkalommal ismételjem.

Az 1888. év első napjaiban főispán úr vezetése alatt Trefort minister úrnál járt küldöttség és különösen főispán úrnak a főgymnasium ügyére nézve tett szakszerű és kimerítő előadása azt eredményezte, hogy a megszüntetés tényét a minister úr felfüggesztette és a keszthelyi gymnasium létjogának kérdését megvizsgálás végett főispán úr

elnöklete alatt kiküldött helyszini bizottsághoz utalta. Ezen bizottság 1888. évi ápril hó 25-én a feltett kérdésekre felelve, a vidék tanügyi érdekeire nézve a keszthelyi gymnasiumot nemcsak szükségesnek, hanem 6 osztályúvá fejlesztendőnek véleményezte. — Később, ugyanaz évi december hó 6-án, ugyancsak főispán úr elnöklete alatt tartott értekezlet azon oknál fogva, mert a jelenlegi tanrendszer keretébe a 6 osztályú gymnasium be nem illeszthető és szinte csak csonka intézet leendett: a teljes 8 osztályú főgymnasium létesítését kérelmezte a jelenlegi vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnál, egyszersmind Keszthely város is megtette az elhatározó lépést, a mennyiben 1889. évi január hó 15-én tartott képviseleti ülésben a főgymnasium épületének költségeit magára vállalta és e célra 40 ezer forint maximális összeget szavazott meg.

Miután 1889. január 19-én főispán úr vezete alatt egy nagyobb számú városi küldöttség — melyhez városunk Budapesten lakó több jeles szülöttje is csatlakozott — emlékiratot nyújtott át a miniszter úrnak, és miután Klamarik János dr. min. tanácsos úr a helyszínén a főgymnasiummá fejlesztés alapfeltételeit megállapította, végre 1890. június havában megjött a miniszter úrnak 22660. sz. rendelete, melylyel a keszthelyi gymnasiumnak teljes főgymnasiummá fejlesztését engedélyezi, e célra az eddig a polgári iskolára fordított 7300 frt államsegélyt átutalja, de viszont Keszthely város köteleességévé teszi, hogy a szükséges épületet saját költségén előállítja,

bebútorozza, fenntartja ; a jelenlegi iskola helyiségek lakásokká való átalakítási költségeit viseli, ezenkívül évi 2700 frttal a főgymnasium fenntartásához hozzájárul.

Nagyságos Prépost úr! A minister úr által megszabott feltételek oly súlyosak voltak, hogy azokat önerejéből városunk elbirni nem tudta volna. Hiszen a Schadl János tanár úr által kitűnő szakértelemmel és lehető takarékosan elkészített végleges terv és költségvetés szerint maga az épület és bebútorozás költségei közel 60000 frtra rugtak, tehát az eredetileg megszavazott 40000 frtot 20000 frttal haladták meg. A siker tehát az utolsó órában is kétségesse vált volna, ha nagylelkű pártfogóink a teher egy részét vállalkra nem veszik.

Első sorban említem Nagyságodat, ki a mellett, hogy a főgymnasium ellátását 10000 frtért vállalta el, holott az tényleg a rendnek legkevesebb 14000 forintba kerül, — a lakások átalakításának költségeit a város javára legnagyobb részben elengedni volt kegyes.

Említem városunk minden ügyében nagylelkű kegyurát Festetics Tassilo gróf titkos tanácsos úr ő nagyméltóságát, ki követve a keszthelyi gymnasiumot alapító őse példáját, az 1890. évi július hó 12-én elnöklete alatt tartott emlékezetes értekezleten a főgymnasium fenntartásához évi 500 frttal hozzájárult. Viszont a földmívelésügyi minister úr Nagyságod hozzájárulása alapján kegyes volt megengedni, hogy a rend által eddig a keszthelyi gazdasági tanintézet céljaira kötelezve volt

évi 600 frt jövőre a főgymnasium fenntartására fordíttassék; — és említem Zalavármegye nemesi választmányát, mely ugyan e célra 10 évig évi 300 frttal járul.

Pártfogóink kegyessége most már lehetővé tette, hogy Keszthely város képviselőtestülete 1891 évi április hó 6-án tartott ülésében a miniszter úr által előírt feltételeket egytől-egyig kötelezőleg elfogadta, annak alapján Nagyságoddal a szerződést 1891. évi szeptember hó 8-án megkötötte, az építkezést a múlt évben megkezdette és Schadt János vezetése alatt a jelen évben be is fejezte.

Ha tehát, nagyságos Prépost úr, ma a főgymnasium épület befejezésének és átadásának alkalmát megünnepeljük, ezen ünnepet legmúltóbban a kölcsönös áldozatkészség ünnepének nevezem, mert minden hivatott tényező nemcsak kötelességet teljesített; hanem azontúl igen fontos kulturális cél elérésére messzemenő áldozatot hozott.

A mai ünnepélyes alkalommal tehát Keszthely város közönsége legmélyebb háláját fejezem ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak, — Nagyságodnak és a ft. csornai premontrei rendnek, — Festetics Tassilo gróf, titkos tanácsos úrnak, — a földmívelési miniszter úrnak, — Zalavármegye szeretett Főispánjának — és a nemesi pénztár választmányának. Legyenek meggyőződve, hogy Keszthely város közönsége sohasem fog megelégedni azon háláról, melylyel irányukban tartozik.

Kedves kötelességemnek tartom továbbá városunk legőszintébb köszönetét nyilvánítani ft. Burány Gergely dr. úrnak, a főgymnasium igazgatójának,

azon buzgó és igen lelkes tevékenységeért, sokoldalú fáradozásért, melylyel a jó siker eléréséhez hozzájárult; — ugyszintén Schadl János tanár úrnak, a díszes épület jeles tervezője és építészének.

Titeket pedig — szeretett városom minden jóra áldozatkész polgárai, emeljen és lelkesítsen azon tudat, hogy a szegénységtekhez viszonyítva, ezen párját kereső nagy áldozatot nem hiába hoztátok, hanem hoztátok a legdrágább kincsnek az érdekében, a melylyel birtok: gyermekeitek érdekében. Gondoljátok meg, hogy ezentúl nem lesztek kénytelenek zsenge gyermekeitek ép azon korban a szülői háztól eltávolítani, midőn a szülői közvetlen gondozás- és nevelésre a legnagyobb szükségük van; emeljen azon tudat, hogy gyermekeitek egész középiskolai kiképzését a ft. csornai premontrei rend fogja vezetni, azon rend, a mely közel egy századon át áldásos működésével határtalan hála kötelezte le magának Keszthely város közönségét, a mely rendnek az élet legfőbb örömeitől magukat megfosztva, egész erejüket, minden tevékenységüket kizárólag a nevelés, az emberszeretet és a tudomány érdekének szentelik és a kiknek avatott kezére minden családapa és anyja teljes megnyugvással bízza gyermekei nevelését.

És most Keszthely város képviselőjének megbízásából van szerencsém a főgymnasium új épületét nagyságodnak a szerződés értelmében leendő használatára átadni, — városunk óhajaként kívánva, hogy az Isten nagyságodat sokáig éltesse!

E beszéddel a főgymnasium átadatván a csornapremontrei rendnek, Kunc Adolf dr. prépost fel-emelkedett helyéről és következőleg válaszolt:

Tisztelt Uraim!

Városunk nagyérdemű ügyésze — ezen befejezett iskolai épületet igen ékes szavakkal átadta nekem, hogy én azt a csornai-premontrei kanonokrend nevében átvéve — mint főgymnasiumot az önök fiai nevelésére és oktatásra megnyitottnak nyilvánítsam.

Midőn én ezen feladatot örömmel teljesítem, nem mulaszthatom el, hogy a tanügy nevében köszönetet ne mondjak Keszthely város közönségének; Keszthely érdemes képviselőinek — szívesen, sőt lelkesedéssel meghozott áldozatukért; de nem mulaszthatom el egyúttal, hogy ne üdvözljem őket azon szélesebb látkörű és fenkölt gondolkodásukért, hogy a fiaik nevelésére és oktatására hozott áldozatuk a leghasznosabban befektetett tőke, mert a helyes középoktatás teremti meg az államokat fenntartó azon intellectuális magvát a polgárságnak, a mely köré a társadalomnak, különböző érdekkörű csoportjai a legtöbb haszonmunkával helyezkedhetnek el. — Én tehát a csornapremontrei kanonokrend vezetése alatt álló keszthelyi új kath. főgymnasiumot megnyitottnak nyilvánítottam, — és azt óhajtom, hogy az intézet minden időben a vallás-erkölcsös nevelés által a hazának jó embereket adjon; tudományos oktatásának sikerei által pedig a hazának munkás és jellemes polgárokat neveljen.

Adja az isteni Gondviselés, hogy a mi törekvésünk és kitartó munkásságunk mellett ez úgy legyen!

Az ünnepély ezzel véget ért, mire a közönség 12 óra felé széteszlott. Délután egy órakor pedig díszebéd volt a városház nagytermében, a melyen mintegy 120-an vettek részt.

Az első felköszöntőt Svastics Benő főispán mondotta a királyra, melyet a közönség állva hallgatott végig. Ezt a felköszöntők egész sora és az üdvözlő táviratok felolvasása követte.

Skublics Gyula Keszthely közönségéhez a következő táviratot intézte:

Tapolcza, aug. 23.

„Keszthely város közönségének!

Szives meghívásukat, egészségi állapotom miatt, mély sajnálatomra igénybe nem vehetem és mai örvendetes ünnepünknek személyes tanuja nem lehetek, azonban annak lelkiileg buzgóbb részese vagyok, a mint szívem mélyéből kívánom, hogy iskololájuk erkölcsös, jeles és tudományos sarjakat nevelve, sikereivel felállításához fűzött közös reményeiket nemcsak megyénk, hanem szeretett hazánk dicsősége- és boldogságának emelésével messze túl szárnyalja. Változatlan vonzalommal

Skublics Gyula.“

Spitkó Lajos kir. főigazgató, a ki szabadság ideje alatt külföldi utazáson volt, Klagenfurtból a következő üdvözlő táviratot küldötte:

„Szellemileg szintén jelen vagyok a szép ünnepen, kívánva, hogy az új főgymnasium díszes legyen ne csak városnak és megyének, hanem az egész hazának is!

Spitkó Lajos.“

Vaszary Kolos hercegprimás távirata a következő:

Lelkileg jelen vagyok szülővárosom és a jeles premontrei rend magasztos ünnepélyén azon óhajtással, hogy azon intézet, hol tanulmányaimat kezdtem, sokáig virágozzék!

Vaszary Kolos.“

Ezen ünnepséggel Keszthely város lelkes polgársága oly culturalis templomot avatott fel, melyre a későbbi nemzedék is bizonyára méltó büszkeséggel fog tekinteni, mert nincs kétség az iránt, hogy a helyes számításal befektetett tőke dúsan meg fogja hozni kamatait.

3. A főgymnasiunmi épület ismertetése.*)

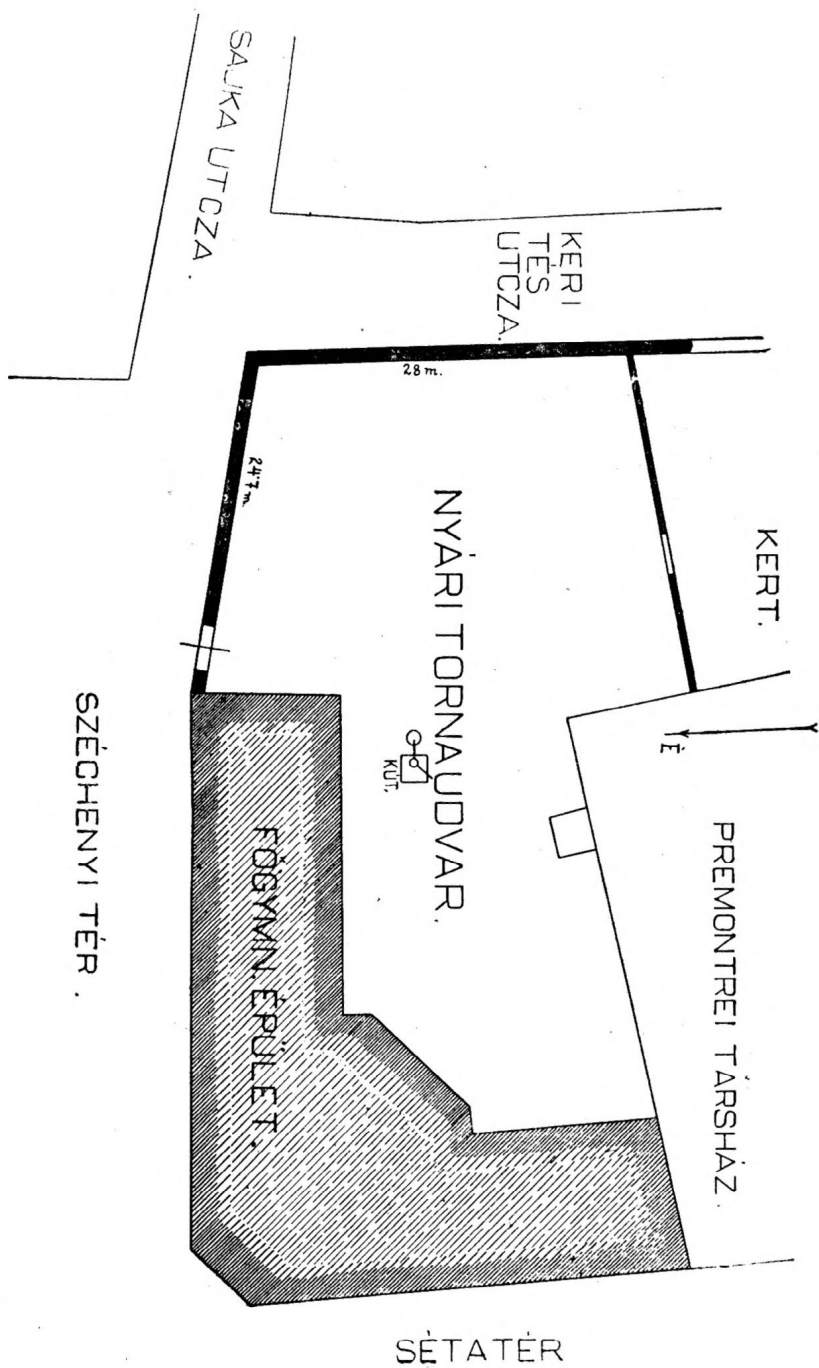
A város egy kilométer hosszú főutczájának mintegy a közepén, 23 m. magasságban a Balaton tükre felett emelkedik a premontreiek társháza. Az ódon épület, mely a gót stylben épült plebániái templommal van összeépítve, nagy idők óta foglalja magában e környék tanulmányi középpontját, a gymnasiumot. Az épületet nyugotról és keletről kert, északról udvar köríti; az egész kis telepet pedig a szomszéd házaktól köröskörül utcák választják el.

A főgymnasium új épülete a rendház északi felén elterülő udvarra építettett. Helyszinrajza a telek alakjáról és helyzetéről, valamint az épület elhelyezéséről világos képet nyújt.

Az épület magasan és a város többi részétől elkülönített helyen fekszik. Udvaráról keleti irányban kilátás nyílik részint a Balatonra, részint a környék hegyeire, mert a jóval alacsonyabban fekvő

*) A keszthelyi kath. főgymnasium 1892—93. évi értesítőjéből: írta Gaal József.

HELYSZINRAJZ.

szomszédos Kerítés és Sajka utcák, valamint az azokon túl elterülő épületek tetőinek gerincei jelentékenyen a látóhatár alatt maradnak. Északi homlokzata a kelet felé lejtős Széchenyi, a nyugoti pedig a befásított városi sétátérre van építve, déli része a régi rendházzal függ össze. V alakú, sarokra épített kétszárnyu épület. Az északi és a nyugoti homlokzat színét képező síkok hajlása a telek alakja következtében 82.5° , tehát a szárnyak egymással nem képezik a megszokottabb derékszöveget.

E hegyesszög, de különösen az ide torkoló utcák kijelölik a főbejáratot, minek következtében a hegyesszög csúcsa úgy tompított le, hogy az ez által származott (6.8 m. hosszúságú) vonal szolgál az épület főhomlokzatának elhelyezésére.

A bejárat tengelye a szögfelező és ez az épületet bal- és jobbszárnyra osztja. A balszárny (északi homlokzat) utcai hosszúsága 39.32 m., a jobbszárnyé (nyugoti homlokzat) pedig 32.6 m.

Az épület mind a két szárnyon 10.6 m széles és mintegy 800 m^2 területet foglal el. Az utcáról a három lépcsőfokon felmenve a (2.2 m. széles) főajtót érjük, a melyen át a (3 m. széles és 10.2 m. hosszú) három részre tagolt és az első tagozatnál a főajtótól 2.55 m. távolságban két lépcsővel magasabbra emelkedő bejáratí folyosón vagyunk. Az 5 lépcsőfok mutatja, hogy a földszinti folyosók és helyiségek az utca színe felett 0.75 m. magasságban vannak, tehát e feltöltés által az egész földszint oly magasságot nyert, hogy az utcán járókelők mozgásai a tanulók figyelmére zavarólag

nem hathatnak annál is inkább, mert a termék ablakkereteinek alsó részei a padlózat fölött 1·05 m. magasságban vannak elhelyezve.

A bejárat egy (4·45 m. széles és 8·5 m. hosszú) szabálytalan hatszög alakú és a lépcsőház (3 m. széles és 2·3 m. magas) ablakja által világított előtérbe vezet, a mely úgy a bal, mint a jobb szárnyon elhelyezett helyiségekhez vezető (2·22 m. széles, ott 12·55, itt 11·39 m. hosszú) folyosókra szolgál. A bejárat folyosó végén csapóajtó alkalmaztatott, hogy az esetleges léghúzattól védjen.

Az előtérből a (6·36 méter hosszú és a 4 m. széles) lépcsőházba, mely a főbejárattal szemben az udvari részen van elhelyezve, közvetlenül jutunk.

A lépcső kényelmes, 2 m. széles, emeletről-emeletre 28 fok és egy két méter széles nyugvóhely van. Világítást a földszint és az emelet között a 3 m. széles és 2·3 m. magas, az első és másodemelet között pedig a 3·2 m. magas ablakon át nyer.

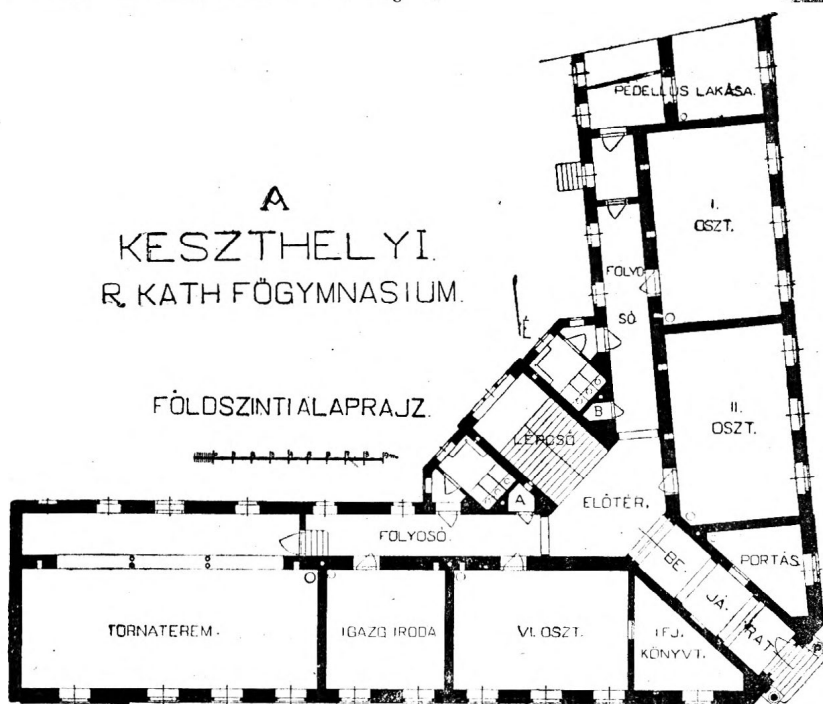
A földszinti előtérrel az emeletre vezető lépcső alatt egy ajtó az udvarra vezet. Az emeletek magassága 4·4 m. a termék és egyéb helyiségek belső magassága 4 méter.

A földszint és az emelet vasgerendák közé vett boltozattal födetett, a mi az egész padlózatnak merev alapot szolgáltat.

Az utczafele eső tantermek és egyéb helyiségek a földszinten 6·3, az első emeleten 6·38, a második emeleten 6·42 m. szélességgel továbbá a rendeltetésüknek megfelelő hosszúsággal bírnak.

A földszinti és az első emeleti utczeni helyiségek ablakainak szélessége egyenként 1.4 m.; ott 2.25, itt 2.35 m. magasak. A másodemeleti ugyanily helyiségek pedig kettős ablakokkal, egyenként 85—85 cm. széles és 2.15 m. magasságúakkal láttattak el. A folyosók és az udvarihelyiségek pedig 1 m. széles és 2 m. magas ablakon át világíttatnak.

A terv tehát az iskolai helyiségek legegyszerűbb elrendezését mutatja.,

A földszinten, az épület jobb szárnyán helyeztetett el: A II. szolga (ki a házban kapusi teendőket is végez) lakása. Ez egy háromszögletű, egy ablakon át világított 15.26 m.² területű szoba.

A II. osztály 10·26 m. hosszú és 64·43 m.² területű három ablakos tanterme. Légürje 257·72 m.³

Az I. osztály 10·26 m. hosszú és 64·43 m.² területű három ablakos tanterme. Légürje 258·56 m.³

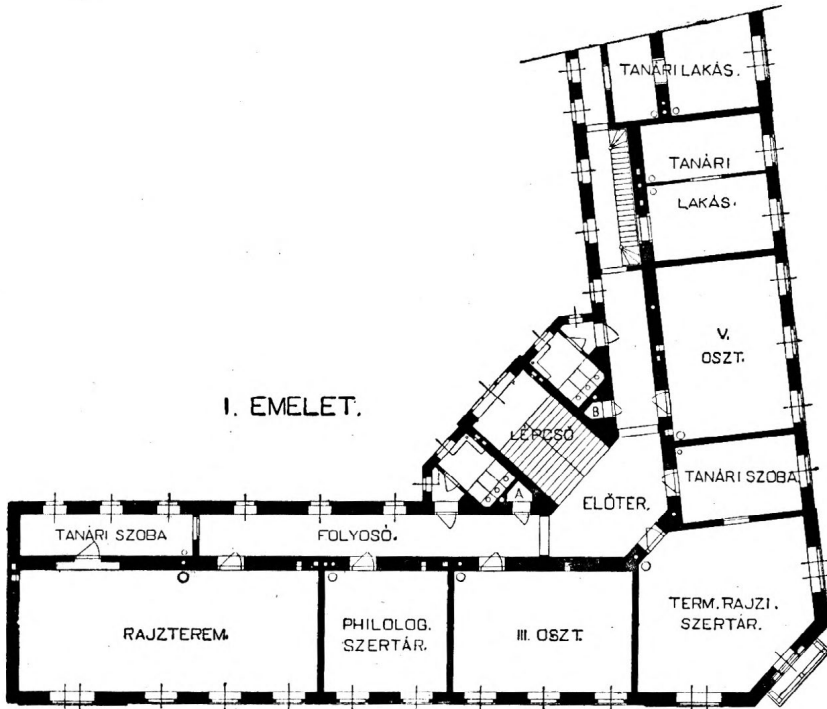
A pedellus lakása, mely egy szobából, konyhából, kamrából és egy lakószobából áll. Az előszoba ajtaja a folyosóra, a másik az udvarra nyílik. Az előszoba megakadályozza az ételszagnak a folyosóra terjedését.

A balszárnyon: A VI. osztály 9·1 m. hosszú, 37·33 m.² területű három ablakos tanterme. Légürje: 157·24 m.³

E teremből közvetlenül nyílik a háromszögletű szoba, mely az ifjusági könyvtár helyiségeül szolgál. Az igazgatósági iroda 6·24 m. hosszú és 39·33 m.² területű két ablakos szoba.

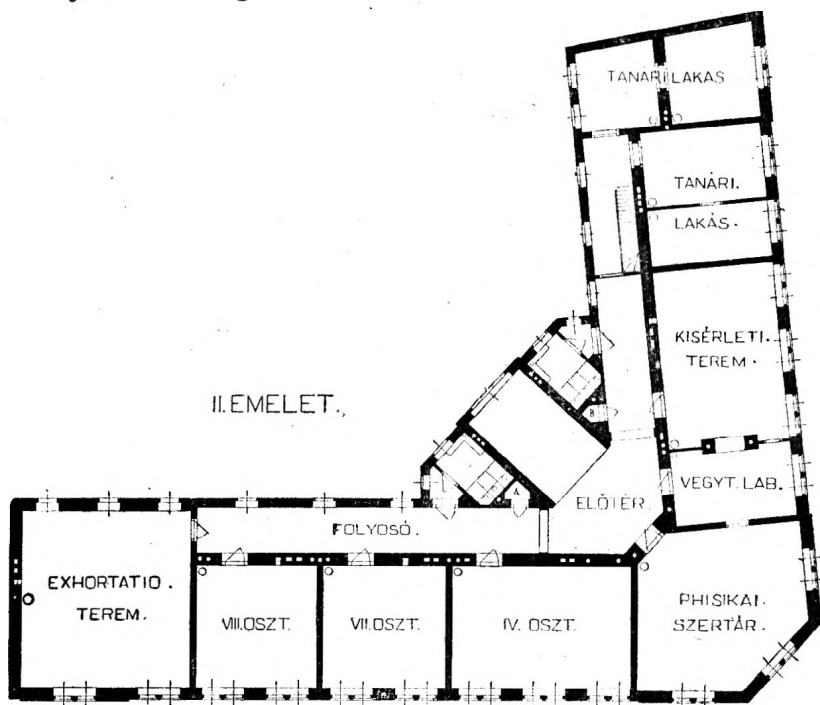
A tornaterem, melybe az igazgatósági irodától mintegy 1·5 m. távolságban elhelyezett 4 fokú lépcsőn lehet jutni, 15·72 m. hosszú. A szélességéhez a folyosó 2·2 m. szélessége, valamint a középfal 72 cm. vastagsága is hozzáadatott, mi által ez utóbbi támasztására három tagozatban boltozat vált szükségessé. E boltozat egyrészt a falak pillérszerű kiugrásain, másrészt kettős, hengeres vasoszlopokon nyugszik. Területe az egész tornateremnek 139·31 m.² Légürje, mivel az ifjúság erőltetett mozgása által a levegőfogyasztás fokoztatik, a többi teremhez mérten az által nagyobbított, hogy itt a 0·75 m. magas feltöltés elhagyatott. Nagysága 661·72 m.³ Az udvarfelőli falon alkalmazott ajtó, a nyári tornaudvarra vezet.

Az első emeleten: A természetrajzi szertár $68\cdot56\text{ m}^2$ területtel, a lépcsővel szemben, a főhomlokzaton van és szabálytalan hatszög alakú.

A jobb szárnyon: A természetrajztanári szoba a szertárral ajtó által összekötve 4 m. széles és $25\cdot52\text{ m}^2$ területű. Az V. osztály a jobbszárny folyosójáról hozzáférhető $9\cdot2\text{ m.}$ hosszú, $58\cdot8\text{ m}^2$ területű három ablakos terem. Légürje: $234\cdot8\text{ m}^3$. Két tanári lakás (két-két szobával), melyekhez a rendházba a jobb szárnyon levő és az iskolai helyiségektől ajtóval elzárható összekötő folyosón lehet jutni.

A balszárnyon: A III. osztály három ablakos, 9·5 m. hosszú és 60·61 m² területű tanterme van. Légürje 242·44 m.³ A philologiai szertár két ablakos, 6·5 m. hosszú, 41·47 m² területet elfoglaló szoba. A rajzterem, mely 15·8 m. hosszú és 100·8 m.² területet foglal el és négy ablakon át nyeri világítását. Ezek közül a legutolsó 2·4 m. szélességű. Légür: 403·22 m.³ A rajztanári szoba, mely a rajzteremmel ajtó által van összekötve és 9·16 m. hosszú, 2·22 m. széles, három ablakos szoba. Területe 20·34 m.² E szoba egyik ajtója a folyósóra szolgál.

A II. emeleten: A természettani szertár szabálytalan hatszög alapjával a lépcsőházzal szemben 70·9² területet foglal el.

A jobb szárnyon: A vegytani laboratórium, mely 4·8 m. széles, a természettani szer-tárral ajtó által van összekötve. Területe 25·33 m². Egy ablakos szoba. A kísérleti tanterem, a vegytani laboratórium szomszédságában és ezzel ajtó által összekötve; 9·28 m. hosszú és 59 m². területű három ablakos terem. Légürje 236 m.³ A két tanári lakáshoz pedig az e helyen ajtóval elzárt folyosó vezet.

A balszárnynon: A IV. osztály három, kettős ablakú, 9·5 m. hosszú, 6·1 m² területű terem. Légürje 244 m³. A VII. osztály két kettős ablakú, 6·5 m. hosszú, 41·73 m² területű tanterem. A légür 166·92 m³. A VIII. osztály két kettős ablakú, 6·4 m. hosszú, 41·09 m² területű terem. Légürje 164·36 m³. Az exhortatio-terem a folyosó végén 9·32 m. széles és 9 m. hosszú, 83·86 m² területű helyiség, mely az utca felől két kettős, az udvarfelől pedig három ablakon át nyeri világítását. A légür 335·44 m³.

E helyiségeken kívül úgy a földszinten, mint az emeleteken (az alaprajzokban A-val jelölt) kisebb helyiségek vannak, melyek közül a földszinti lomtárul, az emeleti térképtartóul, a másodemeleti pedig az iskola kebelében fennálló segélyegyletnek könyvtári helyiségül szolgál. Továbbá úgy a földszinten, mint az emeleteken a lépcsőház mellett, a folyosókról hozzáférhető 2—2 árnyékszék 3—3, tehát összesen hat árnyékszék 18 ülőhelylyel a hordó-rendszerre van berendezve. A város csatornázása ugyanis az ürülék levezetésére nem alkalmas; a pöczegödör pedig

az átszivárgás folytán könnyen megronthatná a tornacsarnok átellenében levő kútnak jóízű vizét. Az árnyékszék elrendezése nemcsak azért észszerű, hanem mert centralis, könnyen hozzáférhető fekvéssel bír, de főképpen azért, mert az ürszék és a folyosó között ajtóval elzárható előtér van, mely miután ablakkal is el van látva, könnyen szellőztethető. E szellőztetésen kívül még az árnyékszékek egy tágas szellőzőkürtővel is közlekednek, mely a hordó-kamarából kiindulva, a tetőgerincz magasságáig felnyúlik.

A lépcső és az előtér alatt van a tüzelő-anyag befogadására szolgáló pincze, melyhez az udvar felől lehet férni.

A pinczéből egy egyszerűen szerkesztett felhuzógép segítségével lehet a tüzelő anyagot a különböző emeletekre szállítani. (Alaprajzok B)

Minden tanterembe egy egyszárnyú, 1 m. széles ajtón lehet bejutni. Az ajtó a mediumhoz közel úgy van elhelyezve, hogy a belépő közvetlen a padsorok elé lép. Az ajtók a folyosóra, a közép-talba nyílnak.

Az épületbe három ajtón (a főajtón, az előtérre nyíló és a pedellus előszobájába vezetőn) át lehet jutni, a mi tűzveszély esetén kizárja az ifjúság torlódását és az ezekkel járó szerencsétlenségeket.

A szellőztetést minden helyiségben egy, a nagyobbakban két szellőzőkürtő eszközli, melyek 0.2×0.3 m. keresztmetszetűek és úgy felül, mint alul zárókészülékkel vannak ellátva.

A fűtést az u. n. „Friedland“ betétes, öntött

vaskályhák eszközlik, melyek úgy a fa, mint a szénfűtésre egyaránt alkalmasak. A kályhák az egyes helyiségekben akként helyeztettek el, hogy az ifjúság a meleg sugárzása által nem szenved, némely osztályban azonban ennek daczára is meleghárítók alkalmaztattak.

A tantermek világítása a tanulók baljáról történik és mivel a nyugoti oldalon levő termek a nap sugarainak az év minden részében ki vannak téve, az ablakokra egyszerű szerkezetű fehér vászon függönyök alkalmaztattak, melyek elveszik anélkül a nap sugarainak erősségét, hogy ez által a tantermek sötétekké és az ifjúság szemére ártalmasan hatókká válnának.

A rendelkezésre álló 2098 m.³ nagyságú vízmentes, száraz és már csekély mélységben nagy teherhordó képességű és a kívánt célnak teljesen megfelelő telek megszabta az épület helyét, valamint két emeletre való építését. Az által, hogy az épület sarokra építettett a tantermek ablakai tágas terekre nyílnak, tehát azok sem a villágosság, sem a jó levegő tekintetében nem szűkölködnek; az által pedig, hogy két emeletesre vétetett, az építés olcsóbbá, a berendezés egyszerűbbé, a fenntartás csekélyebb költséggel eszközölhetővé, az egésznek áttekintése és így az ellenőrzés könnyebbé vált.

Tanári szobául a philologiai szertár használatik. A könyvtári helyiség a társházban van elhelyezve. A szülőkkel való értekezésre szolgáló helyiség azon oknál fogva, hogy a tanárok nagyobbbrészt úgy is mind az iskolai helyiségekkel

összeköttetésben levő rendházban laknak, azok pedig, kik a rendnek nem tagjai, az iskolai épületben külön szobával rendelkeznek és így könnyen feltalálhatók, teljesen elhagyatott.

Az egyes osztályok nagyságai a ministerium által kiadott „Utmutatás“-ban felemlített nagyságokkal általában nem egyeznek meg, hanem valamivel kisebbek. Így pld. az első osztály tanterme $7\cdot36$ m²-tel, a második-é $7\cdot57$, a harmadik-é $11\cdot39$, a negyedik-é 11 , az ötödik-é $13\cdot3$, a hatodik-é $14\cdot97$, a hetedik-é $6\cdot27$, a nyolczadik-é $6\cdot91$ m²-tel kisebb. Tekintve azonban egyrészt azt, hogy a legnépesebb első osztályban a mediumra számított $10-12$ m² terület levonásával a 60 tanulónál egyre-egyre $0\cdot86$ m², tehát csak $0\cdot14$ m²-tel esik kevesebb, mint ami az „Utmutatás“ szerint követeltetik, másrészt pedig, mivel egy fiú óránként csak $\frac{2}{3}$ köbláb szénsavat lehelvén ki ez által 60 tanuló óránként $1\cdot264$ m³-bel rontja a szobai levegőt, de a mely a termekben levő két 20×30 cm. méretű szellőző állandó működése, de különösen az óráközökben eszközölt nagyobb mérvű szellőztetés által folyton egészséges állapotban tartatik, továbbá azon körülménynél fogva, hogy az egy fiúra eső terület a felsőbb osztályokban a népesség csekélyebb volta következtében úgy is folyton nagyobbodik: a tantermek nagysága az egészségtan követelményeinek megfelel.

A tantermek ablakainak már közölt méretei és helyzetei világos bizonyítékai annak, hogy a termek világosságukat közvetetlenül és oly mértékben nyerik, hogy ellenük kifogás nem merülhet

fel. Az egyes osztályokban ugyanis az ablakok területei a termék területeinek $1\frac{1}{6}$ — $1\frac{1}{8}$ részét képezik. E szám a rajzteremnél nincs meg. Ha ugyanis itt az ablakok területét összehasonlíttjuk a terem területével, kiviláglik, hogy azok ennek $1\frac{1}{11}$ -ed részét képezik. E körülmény következtében lesznek szakférfiak, kik a rajzteremnek ezt a világítását kevésbé fogják célszerűnek tartani, mint a hogy mintaszerűnek az sem mondható, hogy az ablakok a terem padlójától csak 0·95 m. magasságban kezdődnek, mi által az ily terméknel szükséges u. n. felülről vagy magasról beeső világítás nincs meg. Szolgáljon azonban megnyugtatóként az, hogy a reflex-világítás az ablakok közötti esetleg kevésbé világított helyeket, mivel a rajzoló asztalok a faltól 1·2 m. távolságban vannak elhelyezve, tökéletesen hasznavehetővé teszi. A magasról beeső világítás szüksége az alsóbb osztályokban fel nem merül, mert a tanterv szabadkézi rajzot az oktatás ezen az alsó fokán csak rendkívüli tárgynak ismeri el; de mint az időt kitöltő foglalkozást megengedi azon tanulóknál, kik a mértan körébe tartozó rajzaikat a rajzoló geometriai órák alatt „gyorsan és jól” elkészítették.

A magasról eső világítás szüksége állandóan csak a VI. osztályban lép fel, a hol a görögöt helyettesítő rajzoktatás keretében a domborművek utáni rajzolás van felvéve. Annak megszerzése kényszerít arra, hogy az ablakközök között sötét függönyökkel szakaszokat rendezzünk be és hogy az ablakokat az alsó ablaküveg magasságáig sötét,

a világosság sugarakat át nem bocsátó függönyökkel zárjuk el. De ugyanazon osztály tanítási anyagának lehető leghelyesebb feldolgozhatása teszi szükségessé azt is, hogy a rajzterem falai tompa színnel vonassanak be, hogy így, a mennyre lehetséges, megszerezzük a szemléltetésre szükséges árnyékképződés feltételeit.

A rajzterem $100 \cdot 8$ m² területéből az első osztály tanulóira, levonva a mediumot, egyenként 1.5 m² terület esik; a mi tekintve a tanulók rajztábláinak 45×65 cm. méreteit, elég tágasnak mondható. A mennyiben pedig a felsőbb osztályokban a népesség kisebbedik, az egyes tanulókra eső terület nagyobbodni fog. Nagy előnye e teremnek az, hogy az északi oldalon fekszik, tehát a világítás egyenletesebb, mint a keleti vagy a nyugati oldalon.

A természetrajzi szertár egy gazdagabb tanintézet szertári helyiségének tekinthető. Nagysága és szabálytalan hatszög alakja képesít bennünket arra, hogy a szekrények száma nagy, elhelyezésük a praktikusság mellett izléses is legyen. Világosságot három ablakon át három irányban nyer, a mi által a középen felállított szekrények és a falak mellett elhelyezett gyűjtemények lehető jó világításban vannak. E szekrények bőséges helyet szolgáltatnak az állat- és a növényországba tartozó szemléltetési eszközök elhelyezésére annál inkább, mert az ásvány- és földtani gyűjtemény szekrényei a szomszédos tanári szobában helyeztek el.

A természettani szertárról ugyanezek mond-

hatók. Nem maradhat felemlítés nélkül a czélszerűség szempontjából azon körülmény sem, hogy a szertár szomszédságában a vegytani laboratorium és ezzel összeköttetésben a kísérleti tanterem fekszik. E két utóbbi helyiség között a 16 cm. vastag közfal közepén az 1.6×0.6 m. méretű vegytani tűzhely van, a melynek terjedelme következtében lehetővé van téve a nagyobb szabású kísérletek bemutatása is.

Mindezen helyiségek a nyugoti oldalon fekszenek, tehát a napsugaraknak közvetetlen beesésük van. Az ily helyiségeknek legczélszerűebben a déli oldalon van ugyan a helye, de itt az iskolai épület fekvése kizárja azt; miért is szükséges, hogy e helyiségeknek említett csekély hátránya az órarend készítése által ellensúlyoztassék, illetőleg hogy e tantárgy órái délutánra helyeztessenek. Mind a két terem ablakai ablaktáblákkal vannak ellátva, tehát a termek teljesen elsötétíthetők.

A tornaterem az „Utnutatas“ ajánlata ellére az iskolai épület balszárnyának földszintjén helyeztetett el, ezáltal az épület constructiója az oszlopok és boltívek alkalmazása által veszít ugyan valamit egyszerűségéből, de viszont az az előny származik, hogy később, ha akár a tanulók szaporodása következtében párhuzamos osztályok felállítása, vagy paedagogia fejlődése következtében szélesebb alapra fektetett szemléltetési oktatás, vagy az esetleg bekövetkező tantervváltozások a tantermek szaporítását követelnék, akkor mindez a tornateremnek osztályhelyiségekké való átalakítása által lesz elérhető a nélkül, hogy ez által a

főépület belső beosztása, valamint a homlokzat harmoniája a hozzáépítések által zavarva lenne. Ekkor fog építtetni egy, az addig is fejlődő követelményeknek teljesen megfelelő, különálló tornacsarnok.

A tornaterem két oldalról világított, két ajtós oly nagyságu terem, hogy 60 tanulónál egyre-egyre 2.32 m.² terület jut. Kisebb tehát, mint a mi az „Utmutatás“-ban említve van, de az is bizonyos, hogy az alsó osztálybeli tanulóknak, a kik ezen órák alatt nagyobbrészt a játékkal és a szabadgyakorlatokkal foglalkoznak, elég nagy. A felsőbb osztályok kevesebb tanulóinak meg úgy is nagyobb hely jut.

A tornaterem udvari ajtaja az 1350 m.² területű nyári tornaudvarra vezet, melynek sájkja a tornaterem padlózata alatt egy lépcsőfokkal van alacsonyabban, tehát e magassági különbözet a tornászó-eszközök kényelmes ki- és berakását korántsem nehezíti.

A torna-udvaron a lépcsőházzal szemben két a házeresz magasságáig felnyúló lombosfa van, a melyeknek árnyéka az ifjúságnak az óráközökben üdülő helyül szolgál. Ezen idő alatt az udvar másik részén felállított tornaeszközöket senki sem használja, mert megtiltatott és mert e rendelkezés ellenőrizését az óráközökben a folyosókon tartózkodó tanárok eszközlik.

Az 1890-iki XXX. t.-cz. rendelkezései által a gymnasiumoknál beállott tantervi változások nevezetesen a görögöt helyettesítő irodalmi olvasmányok és a rajz tanítása külön helyiségeket követel

Ezek számára a rajzterem kívül, mely e czélnak teljesen megfelel, a második emeleten levő exhortáció-terem használtatik. Ezek nagyságuk miatt nemcsak ezekre alkalmasak, hanem egyéb, az intézetben előforduló ünnepélyek megtartására is. A mikor pedig ezek oly természetűek, hogy azokon az egész tanuló ifjuság jelen van, akkor ezen ünnepélyek az ezeknél nagyobb tornacsarnokban tartatnak meg. Pld. évnyitó, évváró stb. ünnepélyek.

Meg kell itt jegyezni, hogy valahányszor az exhortáció-terem tantermül használtatik, az udvar felé eső ablakai mindannyiszor a világosságsugarakat teljesen elzáró fekete függönyökkel vannak elzárva, nehogy a két oldalról beeső világosság ártalmas és zavaró legyen.

A díszterem hiányzik, és bár a tanár kell, hogy barátja legyen mindazon eszközöknek, a melyekkel az ifjú szellemvilágát jobban megközelítheti, a mivel az ifjú figyelmét valamely tárgyhoz inkább bilincselheti, tehát annak is, a mivel az iskolai ünnepélyek emelkedettségéhez a belső tartalmon kívül a külső díszítésekkel is hozzájárul, mégis ez esetben, mikor a különben kicsiny lakosságú város áldozatkészsége ezen építkezés által úgy is nagyon meg van terhelve, részemről szívesen lemondok a díszteremről, mint az iskolai belső élet ily külső dekorációjáról.

Az irodalmi és a történelmi gyűjtemények szertára a philologiai terem. A művészeti gyűjtemény, továbbá a rajzoló geometriai és a görögöt helyettesítő rajzoktatáshoz szükséges eszközök és minták szertára a rajztanári szoba.

A jelen paedagogia azon követelménye, hogy az ifjúság számára különálló ruhakerakodó helyiségek is szükségesek, mert pld. a megázott felső ruhák rohamos megszáradása által kifejlődött párák rontják a levegőt és kellemetlenné teszik a tartózkodást a termekben, tekintetbe vehető nem volt; ezért a felöltők elhelyezésére a tantermek oldalfalain az e célra berendezett fogasok szolgálnak. A folyosók terjedelmes falai bőséges helyet szolgáltatnának ugyan e ruhák elhelyezésére, de akkor úgy az állat-, mint a növény-országot, valamint a görög, római és a középkor nevezetesebb eseményeit, épületeit, ruházatát, szóval a természetrajzi, történelmi és művelődés történelmi, földrajzi stb. képek állandó kiállítása szünnék meg, a mi által pedig a tanári karnak a tanulók által már elsajátított ismeretek ily irányu állandósítására vonatkozó törekvése ütköznék leggyöszhetetlen akadályokba. De nemcsak ezen, hanem egészségügyi tekintetből is helyeselhető azon intézkedés, hogy a felöltők a tantermekben akasztatnak fel, mert a három, négy órán át a hideg folyosón teljesen kihűlt ruha felvétele a testi meleg nagymérvű és rohamos elvonása által könnyen veszélyeztetné az ifjúság egészségét. A teljesen átázott esőernyők, sárczipők stb. úgy is a folyosón hagyatnak. Hogy pedig az átázott ruhák a falat be ne piszkítsák, a fogasok alatt a fal szürke olajfestéssel befestetett és egy óvó lécczel láttatott el.

De különben is, ha az egészségügy nagy törvényeit betűszerint akarnók végrehajtani, aligha találunk oly intézetet, mely nem szorulna tetemes

átalakításra, vagy legalább jelentékeny bővítésre, toldásra, úgy hogy nagyrészen az egész épület megújulna.

Mindamelletts el kell ismernünk, hogy e téren már eddig is sok és az anyagi viszonyokhoz képest elismerésre méltó haladást lehet constataálni nemcsak a külföldön, hanem hazánkban is. Éppen ezért nem is tartozunk azon elégedetlenek közé, kik bizonyos túlzással az iskolai higiénia miatt feljajdulnak. A legnagyobb baj a túltömött falusi népiskoláknál található, főleg ha a modern berendezésű börtönök építésénél tapasztalható gondossággal összehasonlítjuk.

Azt azonban nem lehet tagadni, hogy a középiskolák, különösen az újabban épültek, a higiénia főbb követelményeinek érvényesítését szemmel láthatólag mutatják. Ha mégis van kívánni való a középiskolai ifjaknak egészségét illetőleg azt egyrészt a túlzott elfoglaltságukban másrészt az otthoni lakásukban és táplálkozásukban kell keresni. Igaz ugyan, hogy az előbbit illetőleg sok nézetet hallottunk és igaz, hogy a tanártestületek úgy, mint a tanügyi hatóságok egyaránt törekszenek a túlterhelés elhárítására, de vajjon ez utóbbiakon ki fog alaposan segíteni? Bizonyosan nem a fényesen, tágasan berendezett iskolai paloták, nem az egészségtan rendszeres előadása, mert ez nem képes az anyagi szegénységet megszüntetni.

De, ha már mindezen a bajokon nem tudunk segíteni, mindenesetre helyes dolog, hogy gondoskodjunk arról, hogy a tanulók egészsége

legalább az iskolai tartózkodás ideje alatt a lehetőségig meglegyen védve. E tekintetben tehát nem elegendő, hogy maga az épület legyen egészséges fekvésű, czélszerűen elrendezett, hanem kell, hogy a felszerelés is megfeleljen a higiénia követelményeinek. Különösen hangsúlyozzuk ezt a padokra nézve, a melyeken a tanulóknak öt—hat órán át kell naponként nyugodtan és figyelmesen ülniök.

Ámbár ily kiváló rendeltetésük van a padoknak a tanulók egészsége tekintetében, mégis nem mindenütt vannak czélszerűen készítve, illetőleg elrendezve. Némely helyen azt látjuk, hogy egy osztályban a padok mind egészen egyenlő nagyságúak, pedig tudni való dolog, hogy az ugyanazon osztálybeli hasonló korú tanulók között gyakran különböző nagyságúak vannak, tehát ezt a tényt figyelmen kívül hagyni okszerűen nem lehet.

Igaz ugyan, hogy hallottunk oly ellenvetést, hogy az alsóbb osztályokban a szorgalom és előhaladás szerint való elültetés bizonyos verseny felkeltésére alkalmas, ennélfogva ugyanazon osztályban különböző méretű padok elhelyezése nem okadatolt.

Mi azonban azt hisszük, hogy a tanulóknak tehetség vagy szorgalom szerint való elültetési módjával szemben előnyösebb őket a testi nagyságuknak megfelelő padokon elhelyezni úgy pædagogiai, mint higiéniai szempontból, mert a nagyobb fiú a nagyobb padban nyugodtabban is fog figyelhetni, mint a rá nézve kevésbbé kényelmes kisebb helyen.

Az azután már egészen más kérdés, hogy milyen szerkezetűek legyenek ezek az ülőhelyek. Részemről legcélszerűbbnek azt tartanám, ha minden tanulónak külön széke és asztala volna, de ez sok helyet és nagy költséget igényel. A két ülésű pad minden esetre alkalmasabb, mint a három fiú számára való, azonban itt is a terem nagysága és a költség határoz. Ugyancsak e miatt alkalmaztattak intézetünkben is a háromülésűek, melyek habár nem is mintaszerűek, mégis a tanulók testi fejlettségükhöz alkalmazva, meglehetősen célszerűek.

Szerkezetük egyszerű, követi nagyrészen azokat a szabályokat, melyeket e tekintetben a dr. Klamarik-féle gyűjteményben találunk. Minden osztályban a tanulók fejlődöttségéhez mért háromféle nagyságban van és két szakaszban olyformán elhelyezve, hogy úgy a középen, mint a falak mellett mindenütt 70—75 cm. széles köz maradt, tehát a tanulóknak elég hely van a padok között való járhatásra. A padok hosszúsága 2.1 méter, tehát egy tanulóra 70 cm. hosszú terület esik, ami kevésnek nem mondható. Az első osztályban, ahol a tanulók száma a legnagyobb, e szám nem változik, miután a terem nagysága 20 pad befogadására elég. A felsőbb osztályokban a különböző okok miatt elmaradt tanulók száma a 60-at soha sem éri el, tehát a felsőbb osztályokban e tekintetben is tetemes javulás mutatkozik, mert a kisebbek az első padsorokban hármásával, a nagyobbak pedig kettesével ülhetnek annál inkább, mert a második osztályban 18, a harmadik-

ban 16, a negyedikben 16, az ötödikben 14, a hatodikban 12, a hetedikben 10 és a nyolczadikban 9 pad alkalmaztatott. Már pedig az első tekintet meggyőző arról, hogy a második osztályban 54, a harmadikban 48, a továbbiakban 48, 42, 36, 30 és 27 tanulóra van hely számítva, tehát oly nagy népességre, a mi a vidéki középiskoláknál a legritkébb.

A kísérleti tanteremben a padok hátrafelé egyenletesen emelkednek. Ez az emelkedés oly fokú, hogy az utolsó padban ülők is akadálytalanul szemlélhetik a vegytani asztalon vagy a tűzhelyen végrehajtott kísérleteket. A veszedelmesebb kísérleteknél esetleg bekövetkezhető robbanások következményeit elkerülendő, a vegytani tűzhely két oldala vastag üveglapokkal van ellátva, míg az egészségre károsan ható gázok elvezetésére szellőztető készülék van berendezve. Ugyancsak a vegytani tűzhely előtt fel- és lefelé mozgatható fekete tábla alkalmaztatott.

A tábla minden tanteremben a tanulókkal szemben levő fal közepére, a dobogón van felállítva; ez valamint a katedra oly szerkezetű, mint a minő az idézett gyűjteményben ismertetve van.

A rajzteremben levő dobogó azonban kettős, tehát a tábla is magasabban van a padló felett 45 cm-rel, mint a többi tanteremben. E módosítást a hosszú tanteremben együtt levő ifjuság könnyebb áttekinthetése, de különösen az javasolta, hogy az utolsó padsorokban ülők a tábla középmagasságában megrajzolt idomokat, az elhelyezett mintákat,

az előttük ülők fejei miatt egyszerű magasság mellett nem láthatták, a mi által tehát ezen, a tömegtanításra hátrányosan ható körülményen segítve van. De szükségessé vált e módosítás azért is, mert a görögöt helyettesítő rajz hatodik osztályú anyagának sikeres feldolgozhatása végett már az ötödik osztályban szükségessé válik az idő egy harmadát a nagy méretben készített mértani testek és csoportjai távlati képeinek rajzolására fordítani, a minek lehető czélszerű keresztülvitelét gátló akadály, t. i. a mintának teljes áttekinthetősége, mivel a gymnasiumok általában az e célra szükséges második rajzteremmel nem rendelkeznek, csakis ily módon vált leküzdhetővé.

A rajzterem asztalai a dr. Klamarik-féle gyűjteményben levő minták szerint készültek. A rajzteremben két, egyenkint 2.5 m. széles és függőlegesen három helyiségre osztott nagy szekrény áll, a melyek a tanulók rajztábláinak elhelyezésére szolgálnak. Ezenkívül a tanulók számának megfelelő mennyiségben négylábú, háttámasztó nélküli székek, továbbá két víztartó és kézmosó képezi a rajzterem bútorzatát.

A rajztanári szoba bútorzatát a már említett három nagy szekrényen kívül rajzoló asztalok, kézmosó és a rajzok elhelyezésére készített szekrények és a székek képezik.

A szertári helyiségekben az iskolai igényeket felülmúló tágas üvegszekrények vannak. A nagy szekrények, melyek a termék közepén állanak, szabálytalan hatszög alakúak. Ajtókkal minden oldalon el vannak látva, tehát a tárgyak bármely

oldalról hozzáférhetők. Ezeken kívül mindkét szertárban a falak mellett, az ablak és az ajtóközökben is vannak szekrények, melyek, mint a nagyok is vízszintesen három részre vannak osztva. Hogy pedig a gyűjtemények apróbb tárgyai is teljesen áttekinthetők legyenek, e helyen a választó deszkák ferdén alkalmaztattak.

A szertárak nyugoti és észak-nyugoti oldalán levő ablakok zöldes redőkkel vannak ellátva, hogy a napnak, a gyűjteményekre károsan ható színtelenítő hatása meggátoltassék. A gyűjteményeknek hosszú időn át való megőrizhetése kívánatossá tenné, hogy a szertári helyiségek padlóját olajfestékekkel, falait pedig oly réteggel vonassuk be, melyre a por nem tapad.

A philologiai szertár szekrényei tágasak és két részből állanak. A felső rész üveglakos ajtókkal van ellátva és szoborművek, az alsó pedig képek befogadására van czélszerűen berendezve.

A tornaterem berendezése Oheroly fővárosi torna-tanár rendszere szerint és az ő személyes felügyelete alatt történt. Azt hisszük, hogy ez elég biztosíték arra, hogy e berendezést a tornaszat jelen fejlődöttségéhez megfelelőnek nevezzük.

E berendezésen kívül minden tanteremben a tábla baloldalán, valamint az ablakokkal szemben levő falakon, továbbá az első ablakközökben horogokkal ellátott vasrudak oly czélból helyeztetek el, hogy azokra a tantárgyak részleteinek jobb megvilágítására vonatkozó szemléltetési eszközök, néhány nappal az illető rész tárgyalása előtt, az alatt és utána is kifüggeszthetők legyenek.

Ezen kívül a hosszú folyosók jól világított oldalfalain, az osztályok ajtaihoz lehetőleg közel helyeztettek el azok a horgok, melyeken az egyes osztályok tantárgyaira vonatkozó szemléltetési képek állandóan függnék.

Az osztályok ajtai előtt vasból készült sártisztító-rácsok fekszenek.

Az óráközök jelzése villamos csengetyű által történik. Ugyanily vezetékek által vannak összekötve a pedellus lakásával a tanári szobák és a szertárak.

Ha az itt elmondottakhoz még hozzávesszük az iskolaépítés szempontjából fontos szilárdságot, általában a technikai kivitel helyességét, — de a melyre vonatkozó adatok, mivel inkább csak az építésre nézve fontosak, tehát e kereten kívül esnek, — és ha ezeket az „Utmutatás“ egyes pontjaival, és egyébb a czélszerű iskolai építés és berendezésről írt értekezésekben foglaltakkal tüzetesebben összehasonlítjuk, kiviláglik, hogy a mennyiben az idézett értekezésekben foglalt és a középiskolai építés ideáljaként tekinthető elvek megvalósítása a város által e célra fordítható összeget, tehát az áldozatkészség lehetőségét felül nem haladták: mindenben szem előtt tartatott.

Az épület külsejét bemutatja a 76 és 77. oldal közötti fénynyomat.

Az egész épület német modorban készítettett; nagyságánál, külső csínjánál fogva díszét képezi a városnak. A díszítése egyszerű. A főbejárat oszlopokon nyugvó erkély alatt van, a melyre a termésetrajzi szertárból lehet jutni. A főhomlokzat

tetőzete négy oldalról nyitott toronydíszet hordoz. Diszítés kevés van olyan, mely gipsz vagy égetett-agyagból való volna, ami, tekintve az ily diszítések aránylag rövid idő alatt való meglazulását és az ez által esetleg támadható szerencsétlenségeket, itt előnyös megoldásnak nevezhető.

II.

4. Tantervek s ezek módosításai. Iskolarend. Osztályok. Tantárgyak.

A keszthelyi gymnasium alapítása idejében általános, az ország valamennyi iskolájára kiható tanrendszer nem létezett, így a helybeli három nyelvtani osztályból álló gymnasiumban is a tanítás 1776-ig a jezsuiták és kegyesrendiek tanrendszere alapján folyt.¹⁾ A három osztály „scholae

¹⁾ Figyelemre méltó, egymástól sokban eltérő tanítási tervezetek, melyek szerint a gymnasiumi tanítás menete intéztetett, módosult s változott, a keszthelyi gymnasium fennállása óta a következők voltak.

1. Mária Terézia előtti tanterv 1772—1776
 2. A „Ratio Educationis“ tanterve . . 1777—1805
 3. A második „Ratio Educationis“ tanterve 1806—1849
 4. Az „Entwurf“ tanterve 1850—1860
 5. A visszaállított helytartótanács tanterve 1861—1867
 6. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi
ministerium első tanterve 1868—1870
 7. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi
ministerium második tanterve . . . 1871—1873
 8. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi
ministeriumnak legújabb tanterve . . 1879—
- A tantervek módosításai eme sorrend szerint adatnak.

inferiores“ név alatt volt ismeretes. Az I. osztály tanulói *minimistae* általában *legistae*, *declinistae*, *comparatistae*, *coniugistae*, *maiores parvistae* s végre *principistae* néven hivattak; ugyanis ennyi-féle csoportot képeztek. A II-ik osztályba tartoztak a *grammatisták*, a III-dikba a *syntaxisták*. Kezdetben csak két tanár működött: az elsőben az egyik, a második és harmadikban a másik tanár foglalkozott.¹⁾ — A tanításnak anyaga és iránya szabatosan vala kitűzve minden osztályban. A hittanon kívül legfőbb súly a latin nyelv tanítására fordított. Előadattak Magyarország és a szomszéd tartományok földrajza, Magyar- és Erdélyország történelme, a mennyiségtan és természetrajz elemei. A tanterv általában azon elven alapult, mely szerint az iskolai tanításnak nem az a feladata, hogy tanítványait sokoldalú tudományokkal felületesen elhalmozza, vagy ellenkezőleg belőlük tudományos pedánsokat képezzen, hanem, hogy a tudományok első alapját megvetve, tanítványait képesekké tegye, miszerint hajlamukhoz képest további önképeztetésüket önállólag eszközhessék. Természetesen a helybeli tanintézetnél, mely ekkor még csak három nyelvtani osztályból állott, nem lehetett más feladata a tanításnak, mint az, hogy, ha az iskoláztatást abba is hagyatják a szülék gyermekeikkel, ama osztályok élvezégtével, mint leendő polgárok, oly elemi ismereteket

¹⁾ Szokásos vala az I. osztályt alsónak a II-ikat középsőnek és a III-ikat felsőnek nevezni. Az 1778|9. tanévvel a tanárok száma egygyel szaporodott.

reteknek jussanak birtokába, melyek társadalmi életökben hasznos kísérőül és segítségül szolgálnak nekik.

Az alkalmazásban volt tanrendszert eredeti feljegyzés nyomán közöljük :

Methodus docendi in gymnasio Kesztheliensi pro unaquaque classe praescripta et hactenus usitata ac approbata et quidem

Pro suprema Grammatices classe.

Primo. A principio scholarum usque ad finem anni, Methodum esse eam, ut in praedicta classe oporteat occupationes dictare Hungarice et supra Hungaricum dictandum est latinum ad regulas eiusdem classis deducendum.

Secundo. Traditur praeterea in hac praefata classe lectio, non secus et scriptura Latina, Germanica et Hungarica.

Tertio. Non absimiliter in hac ipsa classe traditur Historia, Geographia, Arithmetica, sicuti et doctrina Christiana singulis diebus Sabathinis a meridie; nec non idque ex professo, omnibus diebus Dominicis mane hora decima post Sacrum cantatum auditum in congregatione Scholastica cum exhortatione catechetica per P. Professore Syntaxeos ex diversis authoribus deducenda utrique classi simul iam secundum Evangelium praelectum iam per 10 praecepta Decalogi, iam de Sacramentis in genere, aut specie et quidem modo oratorio per dimidium, aut tres quartas horae: qua demum finita per quartas ad summum horae eadem materia praeposita, in quaestiones redacta, uni aut alteri classi passim ad arbitrium Professo-

ris indispensabiliter per modum examinis proponatur. Et haec omnia superius specificata una cum floribus Latinitatis etiam pro lectionibus habeant sibi iuvenes assignata et schedatoribus die-tim cum Syntaxi emendata, autore, prosodia, item Ovidio suo tempore recitanda.

Quarto. In festis vero Fori celebrari solitis toto anni tempore (exceptis Paschae, Pentecostes et Nativitatis Domini) ubi P. P. Professores terminatis scholis in casu necessitatis pro sublevamine Dominorum Parachorum pro una, alterave die exire ad vicina dumtaxat loca contigerit (aeque ac diebus Dominicis tempore ac hora matutina) ut supra dictum est) fit per eundem P. Professore Exhortatio de virtutibus sancti eiusdem. cum intermixta morali doctrina, cuius dies festus agitur, aut de alia materia ex articulis fidei ad arbitrium P. Professoris libere eligenda et tractanda.

De authoribus, eorumque praelectionibus et explicationibus.

Primo. Quantum Authores attinet: toto anni tempore in suprema Grammatices classe P. Professor praelegit, sive pro ordinariis studiis sequitur Emanuelis Alvari librum seu syntaxim de octo partium constructione. Pro Historia quantum de Gentili Hungaria. Pro Geographia de Moderna Hungaria Librum sub Anonymo e Typographia emeritae Societatis Jesu Tyrnaviensi. Pro tractanda lectione Germanica utitur Alphabeto Germanico.

Secundo. Authores vero a principio scholarum ad primum usque mensis Martii explicat

tum Syntaxim Ordinariam cum figuratam, nec non flores Latinitatis, sive Syntaxim ornatam; item somnium Scipionis, et Ciceronis de officiis tali progressu et ordine; videlicet: a praedicto die mane una septimana servata nempe cum Grammatistis distributione alternativa. Syntaxistis die Lunae et Veneris ab hora octava per 3—quartes explicat Syntaxim, circa mediam decimam Historiam. Die Mercurii ab hora octava per dimidium horae explanat authores, dein per 3—quartes Arithmeticam et tractat lectiones Latinas et Germanicas omnibus praefatis tribus diebus sicut etiam characteres tam Latinos, quam Germanicos. Die Sabathi repetitiones eas, quae per integram septimanam tractabuntur in scholis, a meridie vero iisdem Syntaxistis explicat ex Doctrina Christiana caput quartum Petri Canisii, et Geographiam, ac tandem his omnibus terminatis dictat occupationes pro domo. In aliis ante supradictis tribus diebus a meridie Syntaxistis dictat occupationes iuxta regulas, aut secundum authores deducendas.

Tertio. A prima autem mensis Martii usque ad finem anni scholastici idem P. Professor Syntaxistis authores explicat sequentes, nempe repetit Syntaxim, et alia, quae potest; explicabit autem Poesim, Ovidium, Epistolas Majores Ciceronis, et Sectiones hocce ordine, et Methodo, utpote = die Lunae mane (servata cum Grammatistis, ut supra alternativa distributione) Syntaxistis a media octava per 3—quartes explicat Syntaxim eandem repetendo: ultimo Historiam. Die Mercurii: a media octava explicat partim Epistolas Majores Ciceronis, par-

tim Ovidium, post hoc Arithmeticam, item Scripturas, ut supra et Lectiones. Die Veneris explicat Poesim addita una ex Sectionibus. Die Sabathi similimodo die Sabathi explicat aliquod ex praefatis per dimidium horae, dein discipuli aut soli repetunt, aut Professor examinat ex iis, quae in Scholis integra septimana tractabantur.

De examinibus in specie, numero et tempore instituendis.

Primo. Porro, quod ad ipsum examen spectat: a principio scholarum ad finem usque anni idem P. Professor singula septimana Syntaxistis ternis vicibus speciale facit examen: nempe: die Lunae et Veneris mane a tertio quarte ad nonam ex Syntaxi. Die Mercurii ex Authore aliquo superius citato per quartem ad summum, vel amplius, et hoc autem et alia iuxta exigentiam temporis, iam mane, iam a meridie indispensabiliter institui debent, servata semper (ut supra) cum Grammatistis distributione alternativa. Nunc sequitur:

Methodus docendi pro media Grammatices classe.

Primo. Pariformiter eidem P. Professori Syntaxeos quem admodum Syntaxistis, ita et Grammatistis per decursum totius anni, sive a principio usque ad finem scholarum incumbit dictare occupationes Hungarice et Latine iuxta regulas a discipulis faciendas.

Secundo. Tradare item eidem Classi Lectiones et Sinpturas Latinas, Hungaricas, Germanicas non secus ut Syntaxistis.

Tertio. Tandem: Historiam, Geographiam et

Arithmeticam, nec non Doctrinam Christianam singulis diebus Sabathinis a meridie tempore conveto. Ac insuper omnibus diebus Dominicis mane hora decima post auditum in Ecclesia sacrum simul et semel cum Syntaxistis, ut supra numero tertio videri poterunt. Ubi etiam de festis fori numero quarto intelligenda omnia et observanda ad amussim veniunt.

De Authoribus, eorumque praelectionibus et explicationibus.

Primo. Pro ordinariis studiis in hac quoque classe idem P. Professor sequitur Emanuelis Alvari Syntaxim toto anni tempore. Pro Historia Opusculum tertium de Imperatoribus seculi quarti. Pro Geographia de Asia librum altefatum.

Secundo. Authores autem ab exordio Scholarum usque ad primam mensis Martii explicat Grammaticam, Nomina Composita, et Simplicium Leges, nec non Catonem, et Flores Latinitatis: sequente videlicet ordine = Ipsa eadem septimana (qua Syntaxistis) die Lunae et Veneris, Grammatistis media tertia explicat Grammaticam per dimidium circiter horae. Die Mercurii similiter a media tertia per dimidium horae explanat authorem aliquem ex praedictis. Dein Historiam, ultimo tradit Arithmethicam, sicut etiam pro domo ex eadem cum alio exercitio assignat aliquod exemplum per discipulos deducendum. Item characteres Germanicos, et Latinos cum exercitiis pro singulis diebus Mercurii et festivis, item Dominicis accurate exhibendos. Die Sabathi autem mane per quartas horae explicat authores, post hoc facit

repetitiones praedictas omnium Materiarum, sicut supra cum Syntaxistis. A meridie vero explicat Doctrinam Christianam Petri Canisii, caput tertium, et Geographiam, demum dictat occupationem pro domo. Aliis autem praememoratis tribus diebus mane absque intermissione dictat occupationes, servata cum Syntaxistis per singulam septimanam distributione alternativa.

Tertio. Iam vero a prima die mensis Martii idem P. Professor ipsa eadem septimana Grammatistis a meridie hora media tertia die Lunae et Veneris explicat Syntaxim cum adjecta semper aliqua repetitione ex Grammatica, et hoc incessanter usque ad finem anni scholastici. Die Mercurii ipsa eadem hora et tempore praefato explanat authorem praenominatum Catonem; dein Historiam, ultimo tradit Arithmeticam una cum Scriptura et Lectione Germanica, sicut supra relatum est. Die Sabathi explicat Petrum Canisium et Geographiam: post haec aut repetit cum discipulis, aut repetunt illi: postremo occupationes dictat. Cetera sicut cum Syntaxistis, alternative facit.

Quarto. Tandem singulis annis idem P. Professor cum Syntaxistis et Grammatistis in conformitate mandati Regii producit in praesentia P. Directoris Localis sive Praefecti scholarum examina semestralia, sive tentamina publica: primum quidem ante Pascha: ex Historia, Geographia, Arithmetica et Doctrina Cristiana.

Ultimum. Mense Julio, vel Augusto simul cum Syntaxistis: cum Grammatistis ex Grammatica Nominibus Compositis, Simplicium Legibus, ac

Syntaxi emendatae Orationis: privata autem examina cum Grammatistis faciet P. Professor die Lunae, Mercurii et Veneris mane tertio quarte ad nonam e rebus explicatis. Cetera tempestas, resque Locusque dabunt. Haec de Grammatices classe.

Azon időnek papirra került hagyományai nyomán röviden s általánosan lássuk gymnasiumunk berendezését. Reggeli 6 $\frac{1}{2}$ -kor első (primust) csöngettek az iskolában. másodikat 7 órakor, melyre délelőtt harmadfél óráig tartó előadás következett. 9 $\frac{1}{2}$ -kor az ifjúság a tanárok vezetése mellett a templomba ment szent misére. Délután az első csengetés 1 órakor, a második 1 $\frac{1}{2}$ -kor volt, majd az előadás 4-ig folyt, a midőn legtöbbször litania kezdődött. Az utolsó óranegyed minden délután a hitelemzésé vala. Vasárnaponkint a szent mise előtt olvasót (rosarium Mariale) imádkoztak; az isteni tiszteletet pedig hitszónoklat követte. A heti szünet esütörtök egész nap s kedden délután volt. Az iskolaév november hó 6-án vette kezdetét és szeptember 8-án végződött. Bizonyítványt csak azok kaptak, kik a tanintézetből eltávozni akartak. Az illetén tanjegyek nélkül való bizonyítványra annyit jegyeztek meg, hogy a tanuló, a tanintézetet elhagyni szándékozván, milyen magaviseletet tanusított, melyik osztályt végezte és a következőbe bárhol fölvehető. — A többiek osztályozását, miután az igazgató ünnepélyes szózatot intézett a tanuló ifjúsághoz, melyben a szünnapok értékesítését, a becsületes magaviseletet, szülék, jótévők s az idősebbek tiszteletét köté lelkére — a legidősebb tanár olvasta fel a tanév végén a „Quod

felix, faustum, fortunatumque sit rei litterariae studiisque nostri gymnasii alumnis!“ jelmondat előrebocsátásával. — Tandfj nem volt, csak a jobb módúak fizettek némi csekélységet az iskolák söprése, tisztántartása s fűtésének költségeire.

Hruskovics Kajetán provincialisnak Festetics Pál grófhoz intézett levele mellett találjuk az alaptandó gymnasiumra vonatkozó utasításait illetve az iskola rendjét. melyet itt adunk:

Ordo Scholarum in Gymnasio Kesztheliensi a Patribus Professoribus hactenus usitatus, ac etiam in futurum servandus.¹⁾

1mo Quolibet anno scholae aperiuntur die 6ta Novembris, vel si Dies Dominicus in hunc incidat die sequente, eodemque singuli discipulorum, qui digni sunt, ut admittantur, in Classes suas iuxta meritum et profectum anni prioris distribuuntur, ac dein Solemni Sacro per P. Directorem, sive Praefectum Scholarum decantando intersint, et Spiritus S. gratiam implorent, ut novus studiorum annus feliciter ipsis cedat; antequam autem Scholae aperiuntur, mane tribus diebus continuis hora 9na pulsabitur.

2do Subinde per unam hebdomadam, aut si Patri Professori ita videbitur, etiam per maioris temporis spatium exerceantur in iis Classibus, partim repetendo, partim examinando, in quibus priori

¹⁾ Az itt közölt iskolarendben egyes pontok a vallás-erkölcsi ügyre s a fegyelemre vonatkoznak, minthogy a kéziratban együttesen tárgyalvák, e helyütt is egybefoglalva közöltetnek.

anno constituebantur, ut et haustam priori anno doctrinam in memoriam revocent, emque firmiter retineant, et ad aliam classem faciliorem viam sternant, tum vero novae Classis praecepta, et regulas instillare professor unusquisque pergat.

3^{tio} Apertis itaque, et inchoatis semel scholis per septimanam 4 dies; utpote: Lunae, Mercurii, Veneris et Sabathi indispensabiliter scholis destinati sint. Recreationi vero adinstar aliarum scholarum, Dies Martis, et Jovis quodsi in diem aliquem Scholarum festum quodpiam incidat, illud loco diei recreationis computetur; Dies autem Martis, aut Jovis Scholis impendatur. In quadragesima vero dimidium solum Diei Martis promeridiano tempore, Jovis autem integra dies recreationi concedatur; nisi festum aliquod (ut supra) intercurrat. Petere autem recreationes praevis pro praedictis diebus a P. Directore, seu Praefecto Scholarum ex officio incumbit P. Professore Parvae, nisi is infirmitate, aut aliqua alia causa impediatur; in simili enim casu officium hoc supplebit P. Professor Syntaxeos. Hinc etiam claves portae exterioris Scholarum asservari solent in cella P. Professoris Parvae.

4to A principio Scholarum usque ad primam Martii 1° 4te ad 8^{vam} dato signo campanae ad Scholas convenient, lectiones suas constitutis schedatoribus recitent, qui in schedis suis scientiam, vel ignorantiam connotent, et PP. Professoribus praesentent. 2do 4te ad octavam PP. Professores Scholas ingrediantur, matutino tempore semper Orationem Communem, utpote: Pater noster, Ave Maria, Credo, Actus fidei, spei et charitatis bre-

viter praeorante quopiam e discipulis, uti et Litanias B. V. M, Lauretanas cum adiunctis duabus orationibus = gratiam tuam et Sanctissimae Genitricis tuae etc. devote persolvifaciant: ubi vero Scholas ingrediuntur Veni Sancte Spiritus cum versiculo et Oratione: Deus, qui corda fidelium etc. praemitti curent, quae Orationes, ut ab omnibus 4 classibus devote persolvantur, in chartam ordinate describantur. Finitis precibus schedae et pensa scholastica videantur ac legantur circiter per mediam horam, ut pateat, quis quomodo lectiones didicerit et exercitia fecerit, ac descripserit. Ultimo tandem peractis de more peragendis hora decima finis Scholis imponatur, atque ex iis recto et composito ordine (iuxta leges superius praescriptas) ad Ecclesiam pro Missae Sacrificio procedatur, quod unus ex Patribus (ad arbitrium et secundum ordinationem Superioris localis, ubi praesertim maior Cariatia et defectus Patrum Sacerdotum in conventu fuerit) alternis per hebdomadas vicibus ad suam tamen vel conventus sui intentionem leget. Sub Missa quisque privatim orabit, sub finem autem Missae — Maria Mater gratiae — omnes cantabunt. Finito Missae Sacrificio quilibet modeste ad hospitium suum revertatur. A die autem sexta Novembris mane datur pro Scholis primum signum hora septima, secundum vero signum media octava usque ad primam mensis Martis.

5to. A die prima vero mensis Martis usque ad finem Scholarum mane secundo quarte ad septimam primus pulsus datur, secundus hora septima, qua PP. Professoribus ingrediantur, praemittendo Orationes supra memoratas tempore

eodem ingressus praemitti consueat: ac tandem media decima terminent Scholas, ipsi vel alii e familia Conventus iuxta exigentiam et dispositiones Superioris Missae Sacrificium discipulis suis celebraturi, reliqua exposita ratione servata temporis proportionem observentur.

6to. Tempore autem pomeridiano per totum annum primus pulsus fiat hora prima. Secundus vero media secunda, qua rursus omnes suis schedatoribus recitent suas lectiones; hique praedicto modo suas notas apponant, et PP. Professoribus praesentent. Hi subinde media secunda scholas accedant, et sicut supra relatum est: Lytanas B. M. V. Lauretanus cum consuetis oratiunculis: Gratia tua etc. Ac Sanctissimae Genitricis tuae etc. ante ingressum suum omissis aliis; in ingressu vero: Veni Sancte Spiritus etc. per aliquod e suis sedule, ac devote praeorari studeant. His absolutis schedas recitantim indagent, ac dein iuxta methodum (sicut mox infra patebit) praescriptam ac hactenus usitatam, eamque per Excel. Regium Consilium Locumtenentiale multum laudatam, ac approbatam ex informationibus iam in secundum annum datis regulas et praecepta explicent, examinent, aut exercitia vel pro scholis vel pro domo lingua vernacula dictent, ac tandem hora quarta finem scholis imponant.

7mo Insuper doceantur discipuli Missae Sacrificio tum lecto, tum solemni assistere omnibus diebus serie per PP. Professores designanda ministrent sub Sacro studiorum, aut etiam alias uti opus fuerit.

8vo Correctio iuvenum defectuosorum sit quidem accurata, sed non excessuosa, verum moderata, et benigna. Quare Patribus familias studiosis omnino inhibeat, ne ii quempiam studiosorum absque expressa PP. Professorum iussu tundere, ac verberare praesummant, quibus solis id iubere competit.

9no Ceterum diebus Dominicis per totum annum (exceptis festis Sabaoth, Dominica nempe Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini, infra octavam Corporis Christi ob habitam in Ecclesia nostra post Cantatum Sacrum processionem, et ipso festo Corporis Christi ob publicam) mane datur primum signum media nona; secundum vero signum tertio quarte ad nonam: exeunt, dum pulsatur hora nona, et ordine recto omnes ad Ecclesiam pro audiendo cantato Missae Sacrificio procedunt: quo finito ad scholas eodem servato ordine regrediuntur; Parvistae quidem et Principistae audituri (ut mox infra in Methodo docendi uberius et distinctim quod omnes 4 classes exponetur) Petri Canisii doctrinam christianam hungarice per Patrem Professore[m] explanandam. Grammatistae vero et Syntaxistae audituri exhortationem conformiter diei evangelio per Professore[m] dicendam, ut infra pariter fusius annotabitur. E contra

10mo Tempore pomeridiano diei Dominicae a 6ta Novembris ad primam usque Maii datur primum signum 3^{io} quarte ad tertiam: secundum vero signum primo quarte ad quartam: et ab eo tempore usque ad primam quarte ad quintam

Parvistae cum Principistis praesente Professore orabunt rosarium B. M. V. Tyrones vero et Sodales orent praesente Praeside Congregationis, qui est Professor Syntaxeos, vel officium B. V. vel officium defunctorum, vel est distributio Patronorum Mensaruorum (quos Congregatio una cum testimoniis etiam scholasticis procurabit) et his finitis facto compulso itur praefato ordine, ac cum omni modestia et reverentia ad Ecclesiam pro Lytaniis. A prima vero mensis Maii itidem diebus Dominicis pomeridiano tempore usque ad finem anni scholastici datur primum signum primo quarte ad quartam. Secundum signum tertio quarte ad quartam, et hora quarta omnes Scholae praesentibus Professoribus praedictis exercitiis vacabunt, quibus peractis, factoque compulso eodem modo itur ad Lytaneas.

11mo Diebus autem Festis per totum annum pro omnibus Scholis datur primum signum media nona matutina, secundum tertio quarte ad nonam, hora nona vero pulsato fine omnes ad Ecclesiam (ut supra) pro audiendo cantato Missae sacrificio progrediuntur, quo finito eodem modo et in ordine regrediuntur ad scholas mox sequentibus Professoribus suis, quorum quisque suis discipulis explanat Romanum Catechismum aut Petrum Canisium facile per horam, prout infra clarius dicitur.

12mo Tempore vero pomeridiano dierum festorum a sexta Novembris usque ad primam Maii primum signum datur tertio quarte ad quartam. Secundum vero signum hora quarta et primo quarte ad octavam facto compulso itur ad Lyta-

nias. A prima Maii vero usque ad finem scholarum primum signum datur primo quarte ad octavam, secundum signum autem datur secundo quarte ad octavam et tertio quarte ad octavam facto compulsu. itur ad Lytanas.

13^{tio} Diebus vero Sabathinis itur post scholas ad statuam SSmae Trinitatis in superiori parte conventus sitam primi Syntaxistae, dein Grammatistae et servato ordine vadent ibidem decantaturi Lytanas B. V. Lauretanus cum Hymno competente tempori.

14to Sunt praeterea in hoc Gymnasio pro unaquaque classe electi speciales Patroni scholarum: pro toto nempe Gymnasio festum Conversionis Divi Pauli Apostoli: quod Excellentissimus Comes Praefatus Paulus Festetics velut Fundator diem festivum, ac Onomastiem suum peculiariter recolit. Pro media Grammatices classe Festum S. Antonii de Padua Confessoris. Pro suprema Grammatices Classe Festum D. Stephani Hungarorum Regis. Pro infima vero Grammatices classe Festum Divi Bonaventurae Confessoris et Ecclesiae Doctoris. In quorum cuiusque solemnitate peraguntur per studiosam iuventutem processiones et devotiones consuetae, comitantibus in pallio duobus Professoribus tali ordine: Ut nimirum pridie festorum praedictorum hora secunda pomeridiano pro primis Vesperis; sequenti vero die, seu ipso festo hora nona matutina pro cantato Sacro cum accensis candelis et facibus cantando hymnum = Iste Confessor. In festo autem Conversionis S. Pauli de eodem proprium, Ecclesiam solemniter ingre-

diantur, et tandem finita concione hungarica, aut terminato Sacro cantato praefato ordine ex Ecclesia ad scholas cum cantu revertantur: tempore vero pomeridiano in ipso festo pro Lytaniis consueta hora solum more ordinario ad Ecclesiam et scholis progrediantur. Et hoc eodem modo in festis quoque B. V. Mariae, utpote: Assumptionis, Nativitatis, Immaculatae Conceptionis, Purificationis et Annunciationis, quibus iuxta tenorem Bullae Pontificiae indulgentiae plenariae sunt concessae, quae a primis Vesperis parieti Sanctuarii affigendae erunt; per Tyrones et Sodales praedicta persolvantur, tam processiones nempe, quod aliae devotiones praesentibus Professoribus ubique. Introductio autem Tyronum habetur in festo Virginis Immaculatae conceptae mane post Cantatum Sacrum et concionem hungaricam. Promotio vero eorum ad Sodalitium servatur in festo eiusdem Virginis Natae mane aequae post peracta Divina: Ultimo tandem finitis omnibus ceremoniis, depositoque ab omnibus Tyronibus fidei Sacramento singulatim coram Rectorem, fit egressus sollemnis ex Ecclesia versus statuam Smae Trinitatis ad scholas praeeuntibus facigeris ac demum comitantibus aliis Sodalibus Neo-Sodalibus cum Professoribus pallio indutis ac Candelas accensas in manu tenentibus: cantando hymnum de B. V. Omni die vel aliud, qui a duobus cantoribus in Ecclesia consueto ac per amoeno tono inchoatur, continuatque donec ad scholas perveniatur.

15to Super his ante inspectionem directionem habet Localis Director, qui adhuc Guardianus

erat, quis sit deinceps futurus, resque, locusque docebunt.¹⁾

Az ország valamennyi kath. iskoláira kiható tanrendszer első nyomára Mária Terézia királynő uralkodása alatt találunk, mely dicső emlékü fejedelmű mint az 1776-ik aug. 5-én 3873. sz. a. kelt legmagasabb leiratában mondja: az ifjúság czélszerű neveltetését országlása kezdete óta legfőbb uralkodási gondjai közé számítván, — ugyan ezen évben valamennyi kath. iskolák szervezését elrendelé, mely szervezés alapján a keszthelyi tanintézet a győri tankerület gymnasiumai között soroztatván, Niczky Kristóf gróf főigazgató felügyelete és a budai helytartótanács joghatósága alá rendeltetett.²⁾ — Mária Terézia-féle új tanrendszer „Ratio Educationis totiusque rei litterariae per regnum Hungariae et provincias eidem adnexas 1776” czimű műben foglaltatik. E szerint a középiskola három csoportot képezett, ugymint: a) schola latina, — seu grammatica (= paedagogium) három osztálylyal (ilyen volt a keszthelyi); b) gymnasium (= humanitas = humaniora) két osztálylyal; c) cursus biennii philosophici (= lyceum) két osztálylyal.³⁾

¹⁾ A gymnasium irattárából.

²⁾ A magyarországi középiskolák összesen nyolcz tankerületet képeztek: a budai, pozsonyi, besztérczebányai, győri, pécsi, kassai, nagyvárad, ungvári székhelyekkel.

Niczky Kristóf temesi gróf nemcsak a győri, hanem a pécsi tankerületben is főigazgató lön: székhelye Pécs volt.

³⁾ Az intézet jellegének jelzésére a hivatalos iratokban a „gymnasium” és „paedagogium” vegyest használtak.

A „Ratio educationis“ megállapította a tanórák számát és idejét is. Első tekintetre feltűnik a latin nyelv tanítására fordított kiváló gond, a grammatikai osztályokban a heti 25 órából 10 óra a latin nyelvnek jutván. A latin nyelv kezelésében a következő szempontok voltak irányadók: 1) minél nagyobb szóbőségre tenni szert; 2) a szabályoknak lehetőleg teljes megértése; 3) olvasás és írásban való gyakorlottságnak elérése. — Nem lesz minden tanulás nélkül, ha most elsoroljuk még osztályonként az akkor fejtegetett tantárgyakat.

I. osztály: vallástan 2 óra, ó- és ujszövetségi történet; latin nyelv 10 óra, a latin nyelv szabályai s minél több szó beemlézése; földrajz 2 óra, Magyarország s az osztrák örökös tartományok; természetrajz 2 óra, állattan; számtan 2 óra, a négy alpművelet és a közönséges törtek; helyes- és szépírás heti 2 órában.

II. osztály: vallástan 2 óra; latin nyelv 10 óra, szókincs, szószármaztatás, beszédgyakorlatok; német nyelv 2 óra; Magyarország és az osztrák örökös tartományok földrajza 2 óra, folytatás; számtan 2 óra, arányok haladványok és az ezeken alapuló, a gyakorlati életben előforduló szükséges műveletek, könnyebb példákon begyakorolva; természetrajz 2 óra, növénytan; történelem 2 óra, ó-kor.

III. osztály: vallástan 2 óra; latin nyelv 10 óra, az egész nyelvtan tüzetes ismételése. Olvasmányok: Plautus s Terentius egyik-másik vigjátéka, Minutius Felix párbeszédei, Cicero, Seneca,

Plinius és Minutius válogatott levelei. Különféle példák: Valer, Maximusból, id. Plinius Historia Naturalisából, Porc. Cato, Ter. Varro, Columella, Taur. Aemilianus gazdaságműveiből. Szemelvények: Vergilius, Horatius, Phaedrus és Ovidiusból Német nyelv 2 óra; földrajz 2 óra, az osztrák örökös tartományoktüzetes leírása, röviden Porosz-Szilézia, Lengyellion, Törökország, Velence, Svájc és a földgömbön a többi világrészek; számtan 2 óra, az I. és II. osztályban tanultak ismételve; természetrajz 2 óra, ásványtan; történelem 2 óra, Magyarország története a mohácsi vészig. — Rendkívüli tantárgyakként: a görög nyelv, mértan, természettan és a hazai szokásjog.

Biztos értesítések nyomán azt is tudjuk, hogy a gymnasiumnak tanárkara az igazgatóval együtt, (a ki még mindig „*praefectus scholarum*“ néven fordul elő), a rendtartás nyomán, havonként pontosan megtartotta az értekezletet, hogy az oktatásnak az előirt tankönyvek nyomán, sikeresebbé tétele végett, a helyes módszerről, az ifjúság tökéletesítését célzó tevéalemről behatóan tanácskozzék. — Nyilvános vizsgálatok minden félév végével voltak, a nagy szünidő- és a heti szünetre nézve az eddig uralkodó szokás hagyatott meg. A nevelés-tanításnak erdménye érdemsorozat által (*classificatio*) határoztatott meg és nyomtatásban került az iskolaévnék végén a nyilvánoságra.¹⁾

1) Hogy mely tankönyvek voltak használatban a középiskolákban, kitetszik a helytartótanács által 1778. aug. 4-én közzétett engedélyezett tankönyvek jegyzékéből, me-

II. József uralkodásával a reformok kora lép előtérbe. Az 1780. esztendő második felétől a rohamos fejlődést sürgető kormányrendeleteknek egész sorát mutatják emlékeink. 1784. május 18-án kelt patens azt rendelte, hogy a következő iskolaév november havától kezdve egy tanuló sem vehető fel a gymnasiumba, a ki németül, legalább jól olvasni és írni, nem tud. Ugyanazon évi július 14-én kelt szigorú parancs értelmében a helytartótanács elrendeli, hogy három év múlva az oktatási nyelv a német legyen, a magyar nyelv ellenben föl nem vétetett a tanulmányi rendszerbe. A már működő tanároknak a német nyelv megtanulása három év alatt különbeni elmozdítás terhe alatt kötelességükké tétetett. Hogy a latin iskolák tanulóinak száma kevesbítessék s a szegény tanulók számára egy általános ösztöndíj-alapítvány alakíttathassék, 1785-ik évi január havában kelt leirattal behozatott a tandíj és pedig a gymnasiumokra nézve évenként 12 frtban állapíttatott meg. A császár közoktatási reformjait

lyek csak Nagyszombatban és Budán voltak megszerezhetők, és pedig szabott árakkal: a) *Historia Bibl. Hungarico et Germanico idiomate edita.* Ára 10 kr. b) *Grammatica Latina vulgaris.* Ára 30 kr. c) *Pro cultura stili ligati atque soluti, vulgatae huc tenus praeceptiones.* Ára 30 kr. d) *Chrestomathia ex optimis linguae Latinae auctoribus concinnata.* Ára 30 kr. e) *Arithmetica* 30 kr. f) *Elementa geometriae practica* 12 kr. g) *Elementa iuris naturalis* 4 kr. h) *Pro geographia regni Hungariae et provinciarum adnexarum sumatur interea geographia Beliana* (Bél Mátyás-féle) 30 kr. i) *Pro notitia antiquitatum Romanarum* 30 kr. k) *Turselini particulae Latinae orationis* 40 kr.

illetőleg különös figyelmet érdemel az 1785-iki, a próbatételek megtartását szabályozó rendelete, a melynek pontjai következőleg hangzanak: a) Minden félév végével az előadott tantárgyakból az igazgató jelenlétében vizsgálat ejtendő meg; b) a kérdéseket a tanár teszi, de az igazgatónak is jogában áll kérdést intézni a tanulóhoz; c) a kérdések olyanok legyenek, hogy a feleletből ki lehessen venni, miszerint a tanuló ifjú jól fogta-e fel a tantárgyat; d) az osztályozásra az eminentia, prima, secunda, tertia érdemjegyek alkalmazandók; e) a tanár az egész éven át a tanulónak a szorgalmáról jegyzőkönyvet vezessen; f) az érdemjegyek adásánál az írásbeli dolgozatok is figyelembe veendők, főképen kétes esetekben; g) a felső osztályba való lépés csak azon tanulónak engedhető meg, ki eminentiát, vagy legalább primát érdemelt ki, — a ki pedig secundába esett tartozott az osztályt megismételni; az osztálynak másodszor való ismételése nem volt szabad; végül, ha a nem nemes származású tertiába esett, azt rögtön el kell távolítani az intézetből.¹⁾ — A fentnevezett uralkodó az összes magyarországi gymnasiumok szervezetét az osztrák örökös tartomá-

¹⁾ Az 1784|5-ben az által is változtatott II. József boldogemlékü anyjának tanügyi intézkedésén, hogy a népiskolákat kibővítette, az úgynevezett „*scholae nationales*”-t hozván be; másfelől pedig az ország nyolcz tankerületét négyre szállította le u. m.: pozsonyi, kassai, nagyváradí és pécsire, ez utóbbi tankerülethez tartozott a keszthelyi gymnasium.

nyok gymnasiumainak mintájára akarván átalakítani, kilátásba helyezte, hogy az 1788|9. tanévre az egyes osztályok számára előírt tantárgyak közül azok, melyek az osztrák örökös tartományok tanrendszerében nem szerepelnek, elhagyandók, vagy pedig rendkívüli tantárgyakként kezelendők. Az eddig teljesen elhanyagolt görög nyelv ezentúl az osztrák tanrendszerben előírt beosztás szerint a grammatika minden osztályban tanítandó. E rendelet életbeléptetése előtt a 1787|8. tanévben a következő eredeti alakjában közlött órarend használtatott :

Im ersten Jahre											
	bis 1/28	bis 9	bis 10 Uhr	bis 1/28	bis 9	bis 10 Uhr	bis 4 Uhr	bis 1/28	bis 9	bis 10 Uhr	bis 4 Uhr
Mond- tags	Wie	La	Erd- beschrei- bung der Erblän- der	Wie	La	Erd- beschrei- bung der Erblän- der	Recht- und Schön- schreibe- kunst	Wie	La	Erd- beschrei- bung der Erblän- der	Deutsche od. ande- re vater- ländische Sprache
Dien- stags	der	teini	Natur- geschich- te Thier- reich	der	teini	Natur- geschich- te, Pflan- zenreich	Bibli- sche ge- schichte	der	teini	Natur- geschich- te, Stein- reich	Ge- schichte
Mitt- wochs	do	sche	Rechen- kunst	do	sche	Rechen- kunst	Rechen- kunst, hierauf Chri- stenlehre	do	sche	Rechen- kunst	Rechen- kunst und Chri- stenlehre
Donner- stags											
Freytags	lun	Spra	Erd- beschrei- bung der Erblän- der	lun	Spra	Erd- beschrei- bung der Erblän- der	Recht- und Schön- schreibe- kunst	lun	Spra	Erd- beschrei- bung der Erblän- der	Vater- ländische Sprache u. Prü- fung der Schrift
Sonn- abends	re n.	che	Naturge- schichte, Thier- reich	re n.	che	Natur- geschichte, Pflan- zen- reich	Biblische Geschich- te, und Chri- stenlehre	re n.	che	Natur- geschich- te, Stein- reich	Ge- schichte, zuletzt Chri- stenlehre

Am Sonntage Vormittags wird die christliche Lehre vorgetragen, welches auch an Feiertagen geschieht.

A gymnasium 1789. jun. 24-én kelt császári rendelettel öt osztályúvá emeltetett, megtoldatván a három grammaticai osztály a humanitas, költészet és szónoklat két osztályával.

Az osztrák iskolai rendszer hazánkban II. József halálával, mint ezen uralkodónak egyéb intézkedései is megszűnván, az 1790–91. országgyűlés részéről új tanterv kidolgozásával országos választmány bízott meg, s ennek megállapításáig a Mária Terézia alatti tanrendszer helyezettett vissza. A tandíj eltöröltetése mellett, 1790-ik évi április 20-án 13027. száma helytart. intézménnyel meghagyatott, hogy a felsőbb humaniorum osztályokban a latin, az alsóbb osztályokban pedig magyarázati nyelvül az illető tanulók anyanyelve, s ott hol ezek nagyobb számú magyar — a magyar nyelv használtassék; a görög nyelv pedig a rendes tantárgyak sorából kiküszöböltessek. Az intézet hivatalos érintkezéseiben a német nyelv helyett ismét a latin hozatott be. A fentebbi országgyűlés határozata értelmében a magyar nyelv tanulása kötelezővé tétetvén, a nem magyar nyelvű vidékek gymnasiaiban a magyar nyelvre külön tanári állások szerveztettek. A Keszthelyi gymnasiumban, azonban minthogy Keszthely teljesen magyarnak jeleztetett, ily tanszék nem állítatott fel.¹⁾

¹⁾ De, hogy magában a tanári testületben találtattak néhányan, kik a magyar nyelvet kellőleg nem bírták, ki-világlik az a következőkből: Roth Erhard, a II. osztály tanára a magyar nyelvben való járatlansága miatt 1790.

Az 1791-iki országgyűlés tanügyi bizottsága már 1793-ban megoldotta feladatát, de az általa kidolgozott új tanterv lényeges módosítások után „Ratio educationis publicae” cím alatt csak 1806-ban látott napvilágot.

Az 1806|7. tanévben életbe lépett Ratio educationis ismertetését a következőkben adjuk:

Ezen új tanrendszer értelmében a közoktatásügy felett való felügyelői jogot a király magának tartotta fenn, és nevében az országos főkörmányszék gyakorolta. Az ország öt tankerületre (budai, nagyvárad, pozsonyi, kassai és győri) osztott, s a tankerületi főigazgatók joghatósága kiterjedt a kerületükben levő összes iskolákra: az elemiokra, gymnasiumokra, lyceumokra és akademiákra. A közvetlen igazgatás tisztét a gymnasium élére állított igazgató — director localis — teljesítette, kinek kinevezése végett üresedés esetén a tanulmányi alaphól fentartott gymnasiumokat illetőleg (a minő volt a kecskéshegyi gymnasium is az 1808|9. tanévig) a főigazgató hármassal kijelölést terjesztett kir. helytartótanács elé. A szerzetesek által ellátott gymnasiumban az igazgatót felsőbb megerősítés mellett a rendfőnök nevezte ki; ugyanez

tanév második felében önkényt lemond állásáról; a helytartótanácsnak 1790. okt. havában kelt leirata folytán a főigazgató az akkori igazgatót, Raab Angelust és Chovancsek József tanárt, mivel a magyar nyelvben csekély jártasságot tanúsítottak, komolyan megint, hogy a honi nyelvet sajátítsák el, ha hivatalukat továbbra is megtartani akarják; s mint a gymnasium feljegyzéseiből kitűnik, az említett igazgató 1793-ban hivatalától el is mozdított.

nevezte ki a rend vagyonából fentartott gymnasium-hoz a rendi tanárokat is, kik az illető rend tanárképző tanfolyamában kellőleg kiképezvén, a tankerületi főigazgató előtt tett vizsgálat útján képesítő oklevelet szereztek. A többi gymnasiumokban tanári állás üresedése esetén a főkor-mányszék a tankerületi főigazgató székhelyére pályázatot hirdetett, a hol a pályázó tanárjelöltek a főigazgató elnöklete alatt az akadémia és a kerületbeli gymnasiumok tanáraiból választott bizottság által megvizsgáltattak, és a vizsgálat eredménye alapján eszközölt hármass kijelölés felterjesztése után a helytartótanács által kineveztettek.¹⁾ Ugyancsak az új tanrendszer szerint a gymnasiumi tanfolyam kezd az elemitől külön válni, s arra csak azok léphettek, kiknek képessége a felsőbb tanulásra biztosítékot nyujta. A helybeli gymnasiumi oktatás 6 évfolyamra osztatván be az által, hogy a nemzeti iskola III. osztálya az 5 osztályu gymnasiumhoz, melyre eddigelé előkészítő volt, csatoltatott.

A keszthelyi gymnasium életerejének, virágzásának s ezzel sokoldalulag üdvös hatásának azon fokára emelkedett ezen időben, melyen azelőtt még nem vala. — bővületet nyervén az osztályok s tanulmányok gyarapítása által. A két felső osztály felcseréltetett, t. i. a szónoklati tudományok (rhetorika) nem, mint eddigelé, az utolsó

¹⁾ Ezen ismertetést Schwarz Gyula „Közoktatásügyi reform“ című műve alapján közöljük.

(VI-ik), hanem V-ik osztályba, a költészetiek pedig (poesis) a VI-ikba osztattak.

A Ratio educationis által a 6 osztályú nagygymnasiumok osztályai számára előírt tantárgyak a következők: ¹⁾

I. osztály: hittan s bibliai történetek, latinnyelv elemei gyakorlatilag, számtan négy alapmíveltet, értelmes olvasás, helyes és szépírás.

II. osztály: hittan s bibliai történetek; latinnyelv, szófejtési gyakorlatok s minél több szó s mondat beemlézése; számtan, közönséges törtek; Magyarország földrajza.

III. osztály: vallástan, bibliai történetek; latinnyelv: syntaxis, a remekírók szemelvényeinek olvasása, nyelvtani fejtegetése s beemlézése; Magyarország története a mohácsi vészig; Erdély, Gács, Lodomeria, Bukovina s a Balkán félsziget azon országai földrajza, melyek Magyarországhoz tartoztak vala; számtan: viszonyok, arányok és a hármas szabály.

IV. osztály: vallástan, hitágazatok; latinnyelv: syntaxis ornata s a prosodia szabályai; a remekírók szemelvényeinek olvasása, nyelvtani s tárgyi fejtegetése meg beemlézése; Magyarország történelme a Habsburg házból származott királyok alatt; földrajz: az örökös tartományok s a mennyiségtani földrajz; számtan: arányok.

¹⁾ A gymnasiumok e szervezet szerint al-, és nagy vagy a főigazgatók székhelyén ugynevezett archi-fő-gymnasiumokra osztatván fel, az al- vagy kis gymnasium négy nyelvészeti osztályból, a nagy vagy főgymnasium pedig ezeknek kívül még két humanior, s így 6 osztályból állott.

V. osztály: vallástan, hitágazatok: szónoklattan, különösen a gondolkodástannak alapszabályai, szemelvények beható fejtegetése, emlézése, iskolai és házi dolgozatok; Európa s Ázsia egyetemes és részletes földrajza; görög régiségek s régék; természetrajz; állattan; társaságsszabály.

VI. osztály: vallástan, erkölccstan; költészet-tan, szemelvények fejtegetése, emlézése, iskolai s házi dolgozatok a tanultak nyomán és szabadon; Magyarország történelme tüzetesen; Afrika, Amerika földrajza; római régiségek s regetan; természetrajz; növény- s ásványtan; számtan; az eddigi szabályok alkalmazása a gazdaságra.¹⁾

¹⁾ Midőn a főigazgató az új Ratio educationis egy példányát az igazgatóságnak megküldötte, kísérő levélben egyéb tájékoztató utasítások mellett a használandó tankönyveket is megemlíti. E tankönyvek a következők:

I. gramm. osztály: Catechismus proprius, Historia Biblica, Exemplaria Calligraphiae, Alvari, Principia Linguae Latinae regocnita; seu Institutionum Grammaticae. Lib. I., Arithmeticae pars prima, ex Latino in vernaculum traducta Libellus vulgolectionis varia morum praecepta complectens. Ezekhez járulnak a II. gramm. osztályban: Chrestomathia latina és Compendium Georg. Hungariae post exemplar Cl. Mat. Belii auctum et emendatum.

III. gramm. osztály: Institutionum Gramm. Lib. II. de syntaxi, Historia Hung. ad annum 1526. ex ultimo Cl. Georg. Pray opere, Arithmethicae p. II. latina, Geographia ex introductione Joannis Tomka Szászky.

IV. gramm. osztály: Syntaxis ornata, Chresthomathia propria, Historia Hungariae ab 1526 usque ad nostra tempora, ex opere Cl. Pray, pro Geographia introductio superius indicata.

I. hum. osztály: Doctrina Xna novissime elaboranda.

Az öt felső osztály tantárgyainak napok szerint való beosztását a következő oldalakon közölt táblák mutatják :

Institutiones Arithmeticae in usum Gymn. auctae partes. Dominici de Colonie de Arte Rhet. Libri 5., Lamberti Bos, Antiquitatum graecarum descripto brevis, Historia Nat. Cl. Ludovici Mitterpacher, Historia Regum Hung. Cl. Pray auctore.

II. hum. osztály: Josephi Iuveni Institutionum Poeticarum L. 5., Chompse Selecta Sermonis exemplaria, Niepourt Antiquitates Romanae. Historia Nat. ut supra. Historia Hung. ut supra.

Ordo Studiorum pro Scholis Grammaticis.

Anno Secundo				Anno Tercio et Anno Quarto			
Die	M a n e	Post Meridiem		M a n e	Post Meridiem		
Lunae	Grammatica Latina cum Chrestomathia, et Linguis Patriae ac vernacula.Arithmetica	Grammatica Latina ut supra. Geographia		Grammatica Latina, cum Chrestomathia, et Linguis Patriae ac vernacula.Arithmetica	Grammatica Latina etc. Geographia		
Martis	Grammatica cum Chrestomathia Exerci- tium Analyticum aut Syntheticum	V a c a t		Grammatica Latina etc. ExecitiumSynthe- ticum, aut Analyticum	V a c a t		
Mercurii	Grammatica Latina, cum Chrestomathia etc. Execitium Scrip- turae	Grammatica Latina, cum Lingua Patriae etc.		Grammatica Latina etc. Historia Hungariae	Grammatica Latina, cum Linguis Patriae etc.		
Veneris	Grammatica Latina etc. Arithmetica	Grammatica Latina etc. Geographia		Grammatica Latina etc. Arithmetica	Grammatica Latina etc. Geographia		
Sabbati	Grammatica Latina etc. Execitium Syn- theticum, aut Analyticum	Grammatica Latina Revisio Scriptorum		Grammatica Latina etc. Historia Hungariae	Grammatica Latina etc. Revisio Scriptorum		

Praeter istas Institutiones, duae per singulas Hebdomades horae dantur Doctrinae religionis et Historiae Biblicae; dividuntur autem quadri-fariam in tempus Pomeridianum, ita ut diebus Lunae, Mercurii, Veneris et Sabbati, post alias ordinarias Institutionum horas, addatur dimidia.

Ordo Studiorum pro Scholis Literarum Humaniorum.

A n n o p r i m o		A n n o S e c u n d o		
Die Dominico et Festo tractantur Sacra ante et post Meridiem.				
Die	M a n e	Post Meridiem	M a n e	Post Meridiem
Lunae	Rhetorica, cum Logica, Authoribus Classicis Archaeologica Graeca, et Exercitio Styli, tum Arithmetica	Rhetorica etc. ut supra tum Geographia	Poetica et Oratoria, cum Authoribus clas. Archaeologica Romana, et Exercitio Styli Poetica et Orathi Arithmetica	Poetica et Oratoria etc. ut Mane, tum Geographia
Martis	Rhetorica etc. Historia Naturalis	V a c a t	Poetica etc. Historia Naturalis	V a c a t
Mercurii	Rhetorica etc. Historia Hungariae	Rhetorica etc. Exercitium Styli extempor.	Poetica etc. Historia Hungariae	Poetica etc. Exercitium Styli extempor.
Veneris	Rhetorica etc. Arithmetica	Rhetorica etc. Geographia	Poetica etc. Arithmetica	Poetica etc. Geographia
Sabbati	Rhetorica etc. Historia Hungariae	Rhetorica etc. Revisio Exercitior. hebdomad.	Poetica etc. Historia Hungariae	Poetica etc. Revisio Exercitior. extempor.

Notandum : 1°: Institutioni Doctrinae Christianae, et Morum, idem tempus et adhibendum, quod Scholis Grammaticis est praescriptum. 2°: Studium et usus Linguae Patriae, ubi necesse est, sine interruptione continuabitur.

Notandum : 1º. Institutioni Doctrinae Christianae, et Morum, idem tempus et adhibendum, quod Scholis Grammaticis est praescriptum. 2º : Studium et usus Linguae Patriae, ubi necesse est, sine interruptione continuabitur.

Nagy gond volt ez új rendszerben a tanítás-módra, fő feladatul tekintették, hogy az a tanulók még csak fejlődő tehetségéhez minél jobban alkalmazkodják, a tantárgyból czéltudatosan válassza ki a legszükségesebbeket, szorítsa meg a részleteket, és vegye elejét a növendékek esetleges megterheltetésének. Ezzel kapcsolatosan a szorgalom ébresztésére, de főleg az emlékező tehetségnek élesbitésére a remekírókból kiszemelt és kellően taglalt darabok adattak fel elsajátításul. Az alsó osztályokban még az ugynevezett schedák divtak, a melynek helyes alkalmazása fölötté hasznosnak bizonyult.

A magyar nyelv valamennyi osztályban rendes tantárgy volt, és, mivel az előadási nyelv többnyire latin vala, meghagyatott, hogy a tananyag magyarázatánál ne csak a tanulók anyanyelve, hanem azokra nézve, a kik a magyar nyelvben még nem eléggé jártasak, kellő gyakorlás végett ezen nyelv is használtassék. A német nyelvet illetőleg pedig kiemeli, hogy annak ismerete, az osztrák tartományokkal való kapcsolat miatt, fölötté szükséges; ez okból óhajként kimondatott, hogy a tanárok között legyen mindig olyan, ki e nyelvben kellő oktatást adhasson.

A tanításra ekkoron naponként négy órát szántak: kettőt délelőtt, kettőt délután. Ünnepek és vasárnapokon kívül szünet volt csütörtök egész nap s kedden délután. A gymnasium állapotáról a tanároknak hónaponként lelkiismeretesen kell vala tanácskoznio, s a jegyzőkönyveket a tan-

kerületi főigazgatósághoz minél előbb fölterjeszteniök. A vizsgálatok félékenként pontosan meg-ejtettek. — A rendes nagy szünidő szeptember és október hónapokban tartattak egész 1831-ig, a midőn helytartótanácsi intézménynyel augusztus- és szeptemberre tétetett át.

Az 1836-iki országgyűlés véget ért, végzései a remény hő érzetével tölték el az igaz hazafiak szívét; — a tespedés szünni kezdé, helyét a haladásra való törekvés váltotta fel. A nemzeti újjászületés építménye már emelkedett. Mindenki mohón várta az országgyűlésről szóló híreket, mert egyaránt kiterjedtek azok a nemzet csaknem minden politikai, szellem erkölcsi és anyagi érdekeire . . . Hogy a valódi haladásnak előkelő tényezője az iskola, azt belátták legtöbben, nyiltan hirdetvén, hogy egy mód által lehet főleg a magyarnak az országban lévő idegen nemzetiségek ellen magát biztosítani: a szellem erkölcsi fenség által. Nevelés-oktatásunknak, a magyar nyelvnek nemzeti irányban való tartása és következésképpen civilizáciánk fölemelése által biztosíthatjuk fensőbbiségünket a nemzetiségek felett . . . Ez irányeszme hatása alatt a magyar nyelvnek alkalmazása iránt e századnak elején általánosan megindult mozgalmak is mind jobban elhatottak tehát az iskolába is. Azon évben, midőn a felsőház már a hon nyelvén tárgyal, a király magyar beszéddel nyitja meg az országgyűlést, még inkább az 1841-ben kibocsátott rendelet már egyenesen azt követeli, hogy még a vegyesnyelvű gymnasiumokban is, a vallástanon kívül a magyar nyelv,

földrajz és számtan szintén magyarul adassanak elő. Sőt 1844-ik évi június havában kelt kegyelmes udvari rendelettel, az 1843|4-ben tartott országgyűlésnek buzgó közreműködésével, tannyelvűl a magyar rendeltetett, — kivéve a syntaxis ornatát, rhetoricát, poesist és mythológiát, mely tantárgyakra nézve a latin nyelv fentartatott. Ezen időtől fogva, miután a magyar nyelv hivatalos nyelvvé lett, az iskolai bizonyítványok, értesítők, név- és jegyzőkönyvek, egyéb hivatalos ügyek és számadások hazai nyelvünkön állítottak ki.

Az 1806-iki tanrendszer magában véve változatlanul megmaradt egész 1850-ig, habár az országgyűlés kebeléből több ízben kiküldött bizottságok részéről ama tanrendszer hiányainak, a kor s a fejlődött tudományok igényeihez képest alkalmazandó orvoslása tekintetéből több javaslat tétetett, de felsőbb helyen ezek egyike sem fogadtatott el, míg végre az említett esztendőben a közoktatásügy rohamosan jelentékeny változáson ment keresztül.

A társadalmi viszonyok fejlődése, a tudományok száma, s terjedelmének növekedése, s korunk iránya, mely nemcsak azt hirdeti műveltnek, ki tőle mintegy elfordulva Athen, s Róma egykori dicső multjában találja magát otthonosnak, hanem követeli, hogy a jelenkor tudományi és művészi világában is jártasnak érezze magát, egyiránt kívánták, miszerint az ő remek irodalmi ismeretek a reáltudományokkal, a humanismus a realismussal egyesíttessék, s ennél fogva a gymnasiumi oktatás is a kor ebbeli követelményéhez ké-

pest akként szerveztessék, hogy a középiskolában a humanistikus irány ugyan túlnyomó legyen, azonban a reáltudományok is taníttassanak, a mi ismét a lélek- és neveléstan törvényei szerint szükségkép követeli azt, hogy miután a természettudományokban tett rendkívüli haladás e tantárgyat annyira növeszté, s az ó classical irodalom is annyira terjedelmes, hogy ezen tárgyak a szellemi erő túlterhelhetése nélkül egy tanár által elő nem adathatnak, az eddigelé követelt osztály-rendszer helyett a szaktanítási rendszer érvényesíttessék, vagyis az egyes szaktudományok, vagy legalább a rokon, s egymással összefüggésben lévő tantárgyak, csoportokra osztva az iskola osztályain keresztül külön tanár kezébe adassanak.

Már az 1827-iki orsz. választmány, s később az orsz. tanulmányi bizottság által kidolgozott javaslatokban a reáltudományok előadására figyelem fordíttatván, a tanügy ebbeli követelményének még terjedtebb mérvben megfelelt az „Organisations Entwurf für Gymnasien“ című munkában foglalt elvek alapján 1850-ik évben behozott szaktanítási rendszer s iskolai újabb szervezet.

Ezen szervezet szerint az eddigelé működött tanker. főigazgatók megszüntetése mellett — a legfőbb tanügyi hatóságot az oktatásügyi ministerium képezi — mely alatt a helytartóság a tanügyre vonatkozó rendeleteket foganatosíttatja, s elintézi azon ügyeket, melyek hatásköréhez soroztattak. Az iskolák közvetett igazgatását eleinte a ker. iskolai hatóságok, s később az ezek helyére lépett s a fennállott cs. kir. helytartóság, illetőleg hely-

tartói osztályok mellé rendelt iskolai tanácsosok gyakorolták, közvetlenül pedig az igazgatási ügyeket a gymnasiumok élére állított igazgató-tanárok kezelték.

A gymnasiumok nyolcz osztályúakra, melyekkel a lyceumok, s akademiáknál megszüntetett bölcsészeti tanfolyam egyesítettett, s négy osztályúakra osztatván — ezek közül azok, melyek az orsz. tanulmányi alaptól tartatnak fenn — állami gymnasiumoknak neveztetnek.

Az új szervezet értelmében a keszthelyi 6 osztályú gymnasium 4 osztályúvá változott. A bekövetkező 1850|51. tanévvel a tanintézet átalakulása meg is történt; a tanárok száma azonban nem kevesbítettett.

A kötelező tantárgyak osztályonként a következő rendben s heti óraszámban jöttek elő:

I. osztályban: vallástan 2, latin nyelv 8, anyanyelv 4, földrajz, az egész föld helyrajza 3, szám-tan 3, természetrajz, állattan 3 órában.

II. osztályban: vallástan 2, latin nyelv 6, anyanyelv 4, történelem, ó-kor 476-ig Krisztus után — az illető országok földrajzával 3, szám- és mértan 3, a természetrajzból az állat- és növényország 2 órában.

III. osztályban: vallástan 2, latin nyelv 5, görög nyelv 5, anyanyelv 3, történet, középkor, az osztrák birodalom története a wesztfali békéig 3, mennyiség- és mértan 3, természetrajz, ásványtan; második félévben természettan 3 órában.

IV. osztályban: vallástan 2, latin nyelv 6, görög nyelv 4, anyanyelv 3, történelem: az osztrák

birodalom története végig, a közigazgatási földrajz és népies honisme 3, mennyiség- s mértan 4, természettan 2 órában.

Ezen Thun-félének nevezett rendszer szerint a tannyelv 1850—1861-ig a német volt. Az utóbbi évben beállott örvendetes politikai fordulat azonban a közoktatásra sem maradhatott átalakító hatás nélkül. A merev tanügyi absolutismus módosult főleg az által, hogy az oktatási nyelv az ország minden középiskolájában magyar lőn . . . másfelől pedig a hazai történet mind az al-, mind a főgymnasiumba behozatott, a mértani távlatlan ellenben, valamint a görög nyelv is az algymnasiumok tantárgyainak sorából kimaradt. Ezt tünteti fel az ide vonatkozó rendelet, mely 1861. évi okt. hó 21-én 58244. sz. a kelt:

„I. Miután úgy találtatott, hogy a szakrendszer szerinti tanítás a gymnasiumot legalsóbb osztályaiban az eddigi tanításrend legkiválóbb hiányai egyikéül birodalomszerte általánosan el van ismerve, míg ellenkezőleg ennek helyébe az osztályrendszer általánosan ajánltatik, mint a mely Magyarország középtanodáiban régebben is divatozott, mely nemcsak a tanítás céljának könnyebbítésével jár, de a tanítóra nézve nevelési szempontból minden más rendszernél előnyösebb, üdvösebb befolyásúnak mutatkozik, mennyiben az elemi tanodából a gymnasiumba belépő tanuló egy tanítóhoz könnyebben szokván, könnyebben tanul, s folytonosan azon egy tanító oktatása és felügyelete alatt állván, egy nevelési irányt nyer, mely miatt a gymnasiumi mostani tanerők-

nek nem kell szaporíttatniok, s. mely minden különös nehézség nélkül létesíthetőnek látszik, annál fogva az osztálytanítás már a jövő iskolai évben a gymnasiumok két első osztályába behozatik úgy, hogy mindegyik osztályban csak egy tanító fog működni, önként értvén, hogy, a mely gymnasiumok világi tanítókkal bírnak, ott a vallásban az egyházi rendből kell külön tanítónak oktatni, — valamint, hogy e módosítás a gymnasiumot eddigi 8 illetőleg 4 osztályú természetén egyéb tekintetben mit sem változtat.

II. A tanórák felosztása és a tanítandó tantárgyakra nézve — különös tekintettel egyfelől az eddigi tanrendre, másfelől pedig arra, hogy a közvélemény legsürgősebb igényei lehetőleg ki-elégíttessenek: a jövő tanévre nézve az ide mellékelt táblázatban összeállított kir. főgymnasiumok számára szerkesztett tanterv bocsáttatik ki. E tanterv szerint az első két osztályban az osztálytanítás, a többi osztályokban fölfelé pedig a szakrendszer fog alkalmaztatni oly módon, hogy a tanítók száma az osztályokban csak fokonként növekedik, s hogy egyszerű s ugyanazon tantárgyak az összes felső osztályokon keresztül, lehetőleg egy tanító által adassanak elő, s hogy az úgynevezett osztály tanársággal rendesen a magyar nyelv tanítói bizassanak meg. Az eddigi tantárgyak majdnem kivétel nélkül megtartatván, ezeken kívül némely tantárggyal a hazai érdekeket és a tanügybeni haladáshoz képest szaporíttatnak és illetőleg terjedtebben adatnak elő.“ Ezek szerint:

I. osztályban: vallástan 2, latin nyelv 7, magyar nyelv 5, Magyarország földrajza 2, számtanból négy alapmivellet egészek- és törtekkel 2 órában.

II. osztályban: vallástan 2, latin nyelv 8, magyar ny. 4, az osztrák birodalom többi részeinek s Európa egyéb országainak földrajza 2, számtanból a tizedes törtek, az aránylatok, fejszámolás 2 órában.

III. osztályban: vallástan 2, latin nyelv 6, magyar ny. 4, a négy világrész földrajza 2, Magyarország története az Árpádok alatt 2, a számtanból: a hármass-, társaság-, vegyítés-, lánczszabály 2, állattan 2 órában.

IV. osztályban: vallástan 2, latin ny. 6, magyar ny. 4, Magyarország története a egyes házbeli királyok alatt 2, a számtanból a hat algebrai művellet 2, növénytan 2, physikából, népszerű előadás mellett vegytan 2 órában.¹⁾

Nem nevezhető egészen örömtelennek azon változtatás sem, mely a helytartótanács 1861. tantervét érte. Ama lázas tevékenység, t. i. mely 1867-től, midőn a nemzet alkotmányával önrendelkezési jogát visszanyerte; a tanügy terén minden irányban megindult, megint új rendszereket szült. A hullámozások, melyeken tanügyünk átment azon időben, bár kívül esnek e sorok keretén, mindamellett e tantervnek, sőt egészen 1867

¹⁾ E helyütt, valamint előzőleg is a keszthelyi algymnasium történetére vonatkozólag csak is az alsó 4 osztály tantervét közöltük.

—1878-ig uralkodott tanrendszernek, s az azokban időről-időre tett módosításoknak jellemzésére fölhozandónak tartjuk azt, hogy azok jobbára kísérletezések valának, átmeneti jelleggel bírván. Végre a vallás- s közoktatásügyi m. kir. ministerium 1878. aug. 1. 18,930. sz. a. rendeletével új tantervet bocsátott ki, mely az 1881—83. országgyűlésen törvényhozásilag keresztülvitétvén, szentesítést nyert, s a XXX. t. cz. 1883. máj. 23-án kihirdettetett.¹⁾ E törvény értelmében a vallástan mellett, mely minden osztályban két-két órát kap, előző az

I. osztályban: magyar nyelv 6, latin ny. 7, földrajz 4, számtan 3, mértan 3, szépírás 1, testgyakorlás 2 órában.

II. osztályban: magyar nyelv 5, latin ny. 7, földrajz 4, számtan 4, mértan 3, szépírás 1, testgyakorlás 2 órában.

III. osztályban: magyar ny. 3, német ny. 4, latin ny. 6, Magyarország története 4, természet-tani földrajz 2, számtan 4, mértan 2, testgyakorlás 2 órában.

IV. osztályban: magyar ny. 4, német ny. 3, latin ny. 6, történelem, ó kor 3, ásványtan 3, algebra 3, geometria 2, testgyakorlás 2 órában.

V. osztályban: magyar ny. 3, német ny. 3, latin ny. 6, görög nyelv 5, történelem, középkor

¹⁾ V. ö. 1883. máj. 27. Országos Törvénytár. A fentebbi törvényből kifolyólag gymnasiumunk a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1884. 17916. számú rendeletével az újonnan szervezett pécsi tankerülethez csatoltatott. E kerület 1889-ben Székes-Fehérvárt nyerte.

3, természetrajz, növénytan 3, mennyiségtan 3 és testgyakorlás 2 órában.

VI. osztályban : magyar ny. 3, német ny. 3, latin ny. 6, görög ny. 5, történelem, újkor 3, mennyiségtan 3, természetrajz, állattan 3 és testgyakorlás 2 órában.

VII. osztályban : magyar ny. 3, német ny. 3, latin ny. 6, görög ny. 5, történelem s politikai földrajz 2, mennyiségtan 4, természettan 4 és testgyakorlás 2 órában.

VIII. osztályban : magyar ny. 3, német ny. 2, latin ny. 5, görög ny. 4, Magyarország oknyomozó története 3, mennyiségtan 2, természettan 4 és testgyakorlás 2 órában.¹⁾

Felsorolván azon tanítási rendszereket az osztályok beosztásával és a tantárgyakkal, melyek gymnasiumunkban keletkezése óta uralkodtak ; e helyen nem marad egyéb hátra, mint az, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeriumnak 1888. évi 21199. sz. a. kelt rendelettel kiadott utasításokhoz képest az azon évben intézetünknel működő tanárok által készített állandó tanmenetről tegyek említést, melyet a főigazgatóság 1888. évi 965. sz. a. jóváhagyott.²⁾

¹⁾ Dr. Klamarik A középiskolák szervezete. — A gymnasium V. osztályába belépő tanuló az 1890. évi XXX. t. cz. 2. §-a szerint a görög nyelv és irodalom helyett a görögpótló (a) a magyar irodalom bővebb ismertetése, kapcsolatban a görög remekírók műveinek ismertetésével magyar fordításban s a görög irodalom- és művelődés történet alapvonalai ; b) a rajz (mértani és szabadkézi rajzi elemekkel) tantárgyakat tanulhatja.

²⁾ Az állandó tanmenet közlése nagy terjedelménél fogva elmarad.

5. Vallás-erkölcsi ügy. Fegyelem.

A vallás-erkölcsi ügy gymnasiumunkban minden időben kiváló ápolásban részesült. Míg tanintézetünk a szt. Ferencz-rendiek kezében volt, a vallás-erkölcsi ügy művelésére különféle társulatok (congregationes, vagy sodalitates) keletkeztek. Ezek között első helyen állott a „Mária-egyesület,” mely 1776-ban alakult meg.¹⁾ A társulat egy ferenczrendű atya elnöklete alatt meghatározott időkben összejöveleteket tartott. A tagok kötelezvék szűz Mária tiszteletére s követésére, s azonfelül az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlására. Az egyesület tagjai azonfelül kötelezve voltak, hogy naponként misét hallgassanak, csak az elnök által kijelelt papnál gyónjanak, minden hónap első vasárnapján, s egyéb kitűzött napokon az Ur asztalához járuljanak.

1) Az egyesület szabályai a gymnasium irattárában a következő czím alatt közölvék : *Observanda circa Congregationem Sodalitatis BV. M. Sub titulo Natae Angelorum Reginae in Gymnasio hocce Kesztheliensi Anno 1776. Authoritate Apostolica erectae ac confirmatae.*

A „Ratio educationis“ hasonlóképen gondoskodik a vallás-erkölcsi ügyről, midőn elrendeli, hogy a tanárok kísérjék növendékeiket a templomba, és ott rájuk felügyeljenek. Gondosan figyeljék meg azt is, hogy minden osztály a templomban saját helyén legyen. A szent beszéd és catechesisen legalább egy tanár hivatalból felügyeljen, hogy a hitszónok akadálytalanul végezhesse tiszti kötelemét. Havonként egyszer köteles a tanuló ifjúság szent gyónást végezni és a sz. áldozáshoz járulni, de magán ájtatosságból többször is gyónhatnak és áldozhatnak.

A felsőbb tanhatóság rendeletei szigorúan meghagyták, hogy az ifjakat a tanárok óvják a rossz társaságtól, a tiltott könyvek olvasásától, gyanús helyek látogatásától, a meg nem bízható szállasadóktól, és hogy a tanárok mindenben jó példával menjenek előre, s a fegyelmet és rendet lelkiismeretesen fentartsák. Az iskolai törvényeket az iskolai év mindkét felében, intő és buzdító szavak kíséretében felolvassák stb.

II. József reformjai ezen a téren is nagy változásokat idéztek elő. Először is a „Mária-egyesület“-et törölte el 1784-ben, az egyesület vagyonát pedig 1785-ben elárvereztette. Eltörölte a havonkénti gyónást. Megszüntette a külön exhortatori állást; az exhortatiókat ezután két tanár végezte évi 6 arany, később 1787-től kezdve 25 frt. tiszteletdíjért. Iskolai ünnepekül a „Veni sancté“-t, Mária Terezia halálának évfordulóját (nov. 22.), József napját és a „Te Deum“-ot hagyván meg.

A császárnak czélja lévén minden vallási gyakorlatot a házi nevelésre bízni, miért is megengedte a tanuló ifjúságnak a színházak, bálók, és egyéb mulatóhelyek látogatását, hogy a tanulók mielőbb gyakorlatilag ismerkedjenek meg a világgal, melyben élniök és működniök kell.

E szabadosság keserű gyümölcsei nem sokára érezhetők is voltak; mert a császár már 1789. márczius havában a nyilvános mulatságok és színházak látogatását megtiltotta.

II. József halála után a vallás-erkölcsi nevelés és a hittan tanítása visszanyerte régi formáját.

Az 1806. tanrendszer még fontosabbnak ismeri a vallás-erkölcsi nevelést. Rend és fegyelem volt főképpen az, mire I. Ferencz uralma alatt az iskolákban komolyan ügyeltek. Az ifjúságnak őszinte vallásossága s erkölcsisége volt az elérendő cél, oda pedig vezessen az iskolai kötelességek lelkiismeretes teljesítéséhez való jókori szoktatás.

Az igazi szabadsághoz törvényen keresztül vivén az út, hogy senki ez iránt tudatlanságban ne maradjon, az iskolai törvények az esztendő kezdetén közöltettek. A felolvasás alkalmával lelkes beszéddel adatott értésükre a növendékeknek a törvény szükséges volta, üdvös eredménye, ha maguk viseletét annak mértéke szerint szabályozzák, vágyaikat és indulataikat annak segélyével fegyelmezik.¹⁾ Minden nap szent misét kellett az

¹⁾ A törvények felolvasása alkalmával tartott bevezető beszéd az akkori magyar szövegezésben következőleg hangzik: „A Köz jó azt hozza magával, hogy mindnyájan

ifjúságnak hallgatnia, havonkint a töredelem és oltári szentséghez járulnia, az egyház által megállapított körmenetekben részt venni. Színház, táncz, korcsma és hasonlók látogatása még a szülők jelenlétében sem engedtetett meg; a lakás változtatása . . . a zsebpénz szintén erős ellenőrzés tárgyát képezte.¹⁾ E törvények azután

azok, a kik tsendes, és barátságos életet akarván élni, egy társasságban össze össze jöttek; bizonyos Törvények által arra köteleznék magokat, hogy készen lesznek minden időben, ezen tsendes, és bátorságos életnek fen tartására, minden veszedelmekre reá szálni magukat. — Következendőképpen kiki köteles mind azokat szivessen véghez vinni; a mit ő tőlök a Törvény kíván, másképen végeket; tudniillik a tsendes, és nyugodalmas életet éppen el nem érnék: mert a lopás, az emberölés, a gyalázatos élet, és több a féle rosszak, éppen olly bátorsággal vitetnének végben, valamint végben vitettek akkor, mikor még a természeti magányos életnek módját követték az emberek. Szükségesek voltak tehát Törvények arra, hogy az emberek nyugodalmas életet élhetnének. — Már a mit a nagyobb társasságokról mondunk, azt méltán mondhatjuk a kisebb társasságokról is — a millyen társasságokat formáltok ti is, kik ezen helyre a végre jöttetek össze, hogy az ékes tudományokban jó elő-menetelt tehetnétek. — Isten a mi Felséges Urunk hasznosnak, sőt igen — is hasznosnak látta lenni, hogy a ti gyenge, s gyarló életeitek módja, bizonyos törvények által igazgattatna: hogy ugy egyszer ezen oskolai porbúl ki szabadulván, a tanulásban való szerentsés elő-meneteletek által szüleiteknek örömet, a ti Magyar hazátoknak hasznót, nekünk pedig mindnyájunknak ditsősséget szereznének. — Arra való nézve szerentséteknek nagyobb elő-mozdítására ezen hasznos törvényeket szabta, mellyeknek ez a' magyarázattya.“

¹⁾ Protocollum gymn. Keszthelyiensis.

tisztán leírva esinos keretben valami szembeötlőbb helyen a falra függesztettek, hogy azokat az ifjak el-elolvashassák. — Keményebb büntetéseket az igazgató beleegyezése nélkül nem volt szabad alkalmazni. — Ezen időben, midőn már a közoktatás közelébbi viszonyban áll vala a neveléssel, — még a tanulók lakásai is az iskola befolyása alá jutottak; a város előljárósága pedig, melynek felügyelése alatt voltak a deák-tartó házak, oly családok kijelelésére utasított, a melyek a tanulókat lakásba befogadni s élelmezni, meg erkölcsileg nevelni is alkalmasak voltak.¹⁾ És ezek,

1) Hogy a tanuló ifjak részére a hitel megszorítások, szükségesnek találta a gymn. igazgatósága az alábbi átiratot küldeni a város bírójához: „A Felső Királyi Helytartó Tanácstól már 1794. Esztendőben küldetett a Királyi Gymnasiumok Elöljáróikhez, és másféle Tisztbeliekhez az a kegyes parancsolat: Hogy a Tanuló Ifjaknak, senkinek pénzt költsön adni, vagy azokkal valami alkuvásokat 's meg egyezéseket tenni, szüleik', és Nevelőiknek ki nyilatkoztatott engedelmek nélkül, ha tulajdon kárával büntetődni nem akar, szabad né légyen. Ugy nem különben a Kormárosok, nem csak hitelben, de még pénzért — is bort, sört, 's. a t.: a Tanuló Ifjakk, hogy azt a Tsap-lár háznál elköltsék adni ne merészeljenek. De mivel napról napra taníttya a tapasztalás az előljárókat, hogy ámbátor a Helység Lakóssai jól tudván ezen parancsolatt, 's még is a Tanuló Ifjakk; Nevelőikk engedelmek nélkül, pénzt kölcsönöznek, ruhákat hitelben készíttének, tőlük, ámbátor tulajdonok nintsen, hol mit meg vesznek, arra való nézve, ne hogy utóbb még nagyobb károkat vallyanak, újjólag emlékeztetnek ezen Királyi Parantsolatra, mely által a felől említették tiltatnak keményen, azért az ellene vétkezők, a büntetéstől, (mellyen csak önnön magokk tulajdoníthatnak) mentekké semmiféle képpen magokat nem tehetik.“

ha a rájuk bízott tanulókat elveszteni nem akarták, azoknak vallásos jó magaviseletére is az által, hogy őket az egyházi szertartások szorgalmas gyakorlására, a rossz szokások kerülésére, a keresztény erények követésére buzdítsák, — gondot viselni szent kötelességöknek tartották.

Az 1850. tanrendszer alatt a nevelés ügye annyiban szenved változást, amennyiben az 1854. jan. 20. 140. sz. a. kiadott rendelet a vallásoktatás felügyeletével a megyés püspököt bízta meg és a püspöki biztosok jogait megszabja.

A vallás-erkölcsi s fegyelmi ügy az újabb aera alatt is gymnasiumunkban ugyanazon állapotban maradt és áll fenn napjainkig.

A következőkben adjuk a fegyelmi szabályokat és pedig a gymnasium alapításától a jelen napig.

A keszthelyi gymnasium törvényei kezdettől egész II. József koráig a következők voltak :

Adolescentes, qui in gymnasio Keszthelyensi esse cupiunt singularem morum probitatem praeseferre, sinceram pietatem, velut omnium virtutum fundamentum, quam studiosissime colere, pulcherrimisque doctrinae ornamentis sese instruere summa ope nitantur. Atque hinc

1. *Sacro missae sacrificio omnes quotidie exemplari pietatis sensu intersint et sacerdoti sacris operanti singuli ordine, quo iubentur, ministrent.*

2. *Dominicis et festis diebus ad consueta matutina et pomeridiana pietatis exercitia pari alacritate compareant, salutisque aeternae negotium serio agant.*

3. *Quovis mense sacram confessionem peragant et epulo divino accumbant eo ordine et modestia, ut populus ad exempli pulcherrimi imitationem incitetur.*

4. *In scholis tempestive non ante primum signum*

adsint; itaque ne quisquam eorum absque gravi et iusta, atque prius praefecto scholarum insinuanda causa absit, neve tardius compareant; negligentes diligenter notandi sunt.

5. Graviter vetatur ne adolescentes virtutum et literarum studiis dediti in scholis vel extra scholas tale quid agant, quod corruptio morum esse potest.

6. Competentem omnibus omnino declarabunt honorem et reverentiam, proindeque altioribus humanitatis officia exhibebunt.

7. Acceptorum beneficiorum recordatione ad perpetuam grati animi contestationem provocati, pro parentibus, moderatoribus et superioribus omnibus tam ecclesiasticis, quam profanis pro patria, pro summo terrae principe saepius ardentes ad Deum preces fundant.

8. Nullo in loco soli sese sociant, nullamque inter se habeant familiaritatem singularem; se ad eadem amoris et benevolentiae significatione mutuo se omnes complectantur.

9. Alter alteri honore antevertant, a verbis obscenis iniuriis prorsus absterneant; multo minus factis sese lacessant. — Proin altercationes mutuae, luctae, trusiones atque his similia severissime prohibentur.

10. Denique summam semper, ubi-ubi fuerint in sermone, in gestu ac totius corporis conformatione modestiam observabunt, ut exemplo sint intuentibus atque incitamento.

Legum harum, aliarumque scholasticarum transgressores post adhibitam convenientem delicto reprehensionem Praefecti schol. arbitrio et consensu literarii auctoritate plectentur. Gravioribus vero excessibus notati politicae iurisdictione pro diversitate personarum resignabuntur.

II. József uralkodása alatt a következő iskolai törvények adattak ki:

Norma de benigno iussu regio pro studiosa iuventute gymnasii introducta.

1. Diebus (scholasticis) dominicis et festis studiosa iuventus convocetur, et comitantibus eandem suis professoribus et praefecto, ad ecclesiam ducatur, ubi sub inspectione eidem iuventuti praepositorum missae sacrificio intererit. Hoc absoluto.

2. Iuventus ad scholas reducta exhortatoris catechesim textui evangelii accomodatam excipiet.

3. Diebus scholasticis iuventus gymnasialis sub vigilantia professorum in ecclesia pro gymnasio destinata post terminatas antemeridianas scholas missae sacrificium audire poterit.

4. Omnes reliquae devotiones, quae in gymnasiis hactenus locum obtinebant, dehinc cassabunt. In specie autem.

a) Exercitia spiritualia, ad qua iuventus primis diebus hebdomadae sacrae convocabatur, quorum loco die Lunae, Martis et Mercurii scholas more alias consueto frequentabit, harum autem dierum postrema pro horis pomeridianis die Mercurii alias praescripta catechismi explanatio a professoribus suscipienda erit, iuventusque ad digne celebrandum festum resurrectionis Domini pressius admoneri poterit.

b) Hactenus consueta iuventutis gymnasialis ad menstruas confessiones et comuniones convocatio et deductio perinde abrogatur, curaque iuventutem ad hasce essentielles cath. religionis obligationes explendas disponendi parentibus et respective sauis curionibus relinquitur; exhortatores vero data opportunitate auditores suos zelose commonefaciant, ut singulo trimestri per dignam sacramentorum susceptionem peccata commissa expiare et cum Deo semet conciliare haud morentur.

c) Quo pacto suapte consequitur, omnes congregationes et coetus Marianos in gymnasiis regni quoque Hungariae cessare debere.

d) Festivitates facultatum et patronum scholarum celebrare nullo modo permittitur.

5. A spectaculis studiosa iuventus haud arcetur quidem, verum magistratus locales medio commissariorum hoc

fine designandorum invigilabunt, ne quid occasione huius modi spectaculorum aut ludorum scenicorum agatur, quod scandalum generare et offenculo esse possit.

A jelen század elején a következő iskolai törvények szabályozták a tanulók művelődését és viseletét.

Leges Scholasticae. I. In officiis hominis christiani erga Deum. Haec inprimis iuvenibus scholas publicas frequentare volentibus praecipiunt:

1. Ut prima Novembris, stato nimirum scholarum initio, ad solemnem et devotam Sancti Spiritus invocationem omnes adsint, nec quisquam, imminentibus feriis autumnii, ante publicum et solemnem gratiarum actionem terminatam e loco scholarum discedat.

2. Ut praeterquam quod idem circa festum Paschae legibus Ecclesiae praestare teneantur, quovis mense mysterium sacrae confessionis obeant, et epulo divino accumbant, eo ordine et modestia, ut populus ad exempli pulcherrimi imitationem incitatur.

3. Ut quotidie mane suis in scholis tempestive adsint, et sacrificio Missae reverenter intersint, decuriones vero, non absentes modo, verum etiam tardius venientes, aut qui isthic parum pie versantur, adnotent, atque illico denuntient.

4. Ut dominicis et festis diebus ad consueta matutina et pomeridiana pietatis exercitia, pari alacritate compareant, et salutis aeternae negotium serio agant.

5. Ut in publicis solemnitatibus et sic dictis processionibus decenti ordine, reverenter et modeste ad exemplum aliorum procedant.

6. Severissime interdictum est omnibus scholaribus tempore festorum Nativitatis Domini, Paschae, Pentecostes e loco Scholarum abire, et in patriam vel ad parentes divertere; verum praecipitur, ut iuventus tota collecta, hebdomada maiori sacrae ascési intersit, et religionis christianae mysteria, ad intuentium exemplum atque incitamentum, devotis annis celebret.

7. Severissime denique prohibetur scholarum etiam legibus omnis divini nominis inhonoratio, quae fit per blasphemias, iuramenta, aliaque impia et bonorum hominum aures offendentia verba.

II. In officiis hominum erga semetipsos praecipiunt leges scholarum:

1. Ut iuvenes scholastici diligentem literis, sed imprimis virtutum ac proborum morum studiis operam intendant; proinde nequiquam eorum absque gravi et iusta, eaque prius scholae moderatori insinuanda causa ab ulla unquam praelectione absit, neve ad illam sero compareat; negligentes diligenter notandi et in semestrali informatione negligentiae calculo signandi sunt.

2. Vetant graviter, ne iuvenes virtutum et literarum studiis dediti loca suspecta adeant, aut conversationibus, in quibus corruptionis morum periculum esse potest, seve immisceant.

3. Severissime prohibent, ne quis iuvenum scholas frequentantium cauponas, cavenas, choreas sive publicas, sive privatas, seu diurnas, seu nocturnas vulgo Bâl dictas, neve Theatra, aut alia similia loca quocunque sub praetextu, adire praesumat.

4. Ad avertenda etiam vitae et valetudinis pericula severissime prohibetur scholarum legibus armorum quorumvis aut baculorum gestatio, dubia luce vespertina obambulatio, nocturna vagatio, aestate balneatio, hyeme in glacie decursio, aut rhedarum ludi per nives institutio, herbae item nicotianae fumatio hospitii sine praevio scitu et consensu directoris mutatio, aut nocte vel una extra hospitium commoratio, iurgiorum quorumvis et rixarum excitatio.

5. Prohibetur etiam lusus foliorum aut pyramidum in hortis publicis, aut lusus tudicularis vulgo Billiard, ac vetatur severissime omnis lusus pro pecunia: atque generatim prohibentur omnes illi ludi, qui tractari solent a considerantibus; commendantur contra illi statis temporibus, quibus exercitationes membrum sunt adiunctae, qualis est lusus pila.

III. In officiis erga alios praecipiunt leges scholasticae.

1. Ut altiorum classium iuvenes inferiores comiter accipiant, atque exempli efficacitate ad leges urbanitatis informant; inferiores altioribus convenientia humanitatis officia exhibeant, mutuis denique inter se decertent officiis; commotiunculas, si quae iuveniliter aliquando erumpunt, mutuo sibi condonent, alter alteri honore antevertat, candidam apertamque voluntatem et porrectam cuivis exhibeant frontem, a criminationibus, calumniis, cavillationibus abstineant, eos autem conscholarium, qui diversam religionem sequuntur, verbo aut signo laedere maximopere caveant.

2. Ut superioribus et moderatoribus non suae tantum, sed aliarum etiam scholarum, debitam venerationem et obedientiam deferant.

3. Ut hospites domesticos parentum loco venerentur eisque in omnibus iustis et honestis obtemperent.

4. Ut officia erga summum terrae Principem Sacrosancta esse meminerint, ita ut nulla studia, non vita non fortuna, non quodvis vinculum necessitudinis tanti esse debeat, quanti fides Imperanti praestanda, cuius saluti se victimam devovere, fidemque proprio sanguine consignare, dulce piumque sit.

5. Ut acceptorum beneficiorum recordatione ad perpetuam grati animi contestationem provocati, pro Parentibus, Moderatoribus, et Superioribus omnibus tam ecclesiasticis quam profanis, pro Patria, pro Summo Terrae Principe saepius ardentes ad Deum preces fundere non negligant.

Et haec partim e Ratione Educationis, partim e B. Gratosius Intimatis Ex. C. R. L. U. excerpta cedant ad Maiorem Dei Gloriam.

A helytartótanácsnak 1845. évi augusztus hava 11-én 2283 sz. a. kelt azon rendeletével, hogy minden külső és belső hivatalos teendőkben a

magyar nyelv használandó, az iskolai törvények is magyar nyelven adattak ki. Ezen törvények a következők: A tanuló növendékek mindenhol a keresztény erényesség s jámbor magaviselet (erényeit) jeleit adni kötelességöknek tartásák, különösen

1. A templomba sz. mise hallgatására rendelt időben sorban, illedelemmel, minden szóváltást mellőzve, csendesen menjenek. A számukra rendelt padokat vagy más helyöket minden tolongás és zavargás nélkül foglalják el, itt térdelve áhitatosan és összhangzólag énekeljenek és a sz. valás főbb titkairól elmélkedjenek.

2. Hasonló vallásos buzgóságtól áthatva menjenek ki istenszolgálat végével az egyházból. Ne is álljanak meg ennek küszöbe előtt, annál kevésbé lármázzanak, vagy olyasmit tegyenek, mi az illedelemet sértené, továbbá a reggeli, déli, esti imákat mindenki, azon egy szálláson levők pedig buzgó áhitattal együtt végezzék el.

3. A sz. gyónáshoz névjegyekkel ellátva s illően elkészülve a határozott időben s helyen, nemkülönben a sz. áldozáshoz is a törödelmes szív áhitatával járuljanak.

4. Tisztátalan, trágár, káromkodó, szidalmazó s más bosszuságra ingerlő szavaktól mindegyik tartózkodjék, annál kevésbé merjen mást tetteleg megtámadni. Továbbá mind a tanodában, mind az utcán, vagy honn az egymás közti s másokkal való veszekedés, szóbeli vitázás, kötekedés birkózás, lökdösés, taszigálás, szurkálás, ütlegezés, ablakra, padokon és lépcsőkön ugrálás, hóval vagy kövekkel hajigálás, pigézés, szóval minden hasonnemű kártékony vagy botrányos tény, különösen a falakra irkálás szigoruan tilalmaztatik.

5. A tanodába — azt mindig ugyan, de különösen vasárnapokon s ünnepeken, úgy, mint az erényesség s tudományosság iskoláját tekintve — kiki a legnagyobb szerénységgel, állapotához képest illően-ruházva az egész testének tisztességét tartásával járjon.

Az iskolai vagy hitvallási előadásukról, ha csak nem beteg, senki el ne maradjon az illető előjáróság által helybe hagyandó ok nélkül. Különben többszöri elmaradás következtében az osztályzatban s tanodai bizonyítványban mint hanyag meg fog jelöltetni. Továbbá tiltatik szünnapokon ugyanazon előjáróság engedelmével nélkül a szomszéd helységekben lakozó szülőket, vagy rokonokat látogatni.

6. Nemcsak a tanodai előjárók és más tekintélyes emberek, de házi gazdájok iránt is illő tisztelettel, ember-séggel, szeretettel és engedelmességgel viseltessenek.

7. Végre különösen megjegyzendő, miszerint nappali, főleg pedig az éjjeli kóborlás, kurjongás, zajongás, táncz, verekedés, akármilynemű fegyver s bot hordozása, gyanus helyek, szin- s kévéházak látogatása, tánczvigalmakban részvétel, halászat, rákászat, vadászat, galambok s más költséges madarak tartása, a csuszkálás, szánkázás, fürdés, dohányzás s más szállásán bármi szin alatti gyülekezés s ottani időzés, szeszes italokkal élés, pénznyeréskedéssel járó kártyázás, tekézés, különösen a ruhák, könyvek, egyéb holmik kicserélése, elzálogosítása vagy elajándékozása, eladósodás kiváltkép némi csemegék miatt; mások mindenemű szántsándékos megkárosítása, főképen erdők-, rétek- s kertekben; a szülők s tanodai igazgató tudta nélkül szállásváltoztatás a szállásról télen esti hét, nyáron nyolcz óra utáni kimaradás annál inkább más és nem tulajdon szállásán való hálás legszigorubbán tiltvák.

Ezen iskolai törvények megszegői a kegyes királyi tanulmányrendszer illető szaka értelmében az igazgatónak magán vagy nyilvános komoly megintése s feddése után a tanítók gyülekezetében hozandó ítélet szerint megfenyítetnek. Ha pedig valaki oly megátalkodott lenne, hogy megfenyítése után sem nyujtana reményt javulásához, ne-hogy rossz példája által mások is elromoljanak, a gymna-siumból kiküszöböltetik.

Az ötvenes években a soproni cs. kir. kor-mány-kerület a csehországi középiskolák részére

kiadott törvényeket léptette életbe ezen kerület középiskoláiban, némi változtatással a hazai és helyi viszonyokhoz képest.

Az ötvenes években tehát a következő iskolai törvények voltak használatban :

Disciplinar-Gesetz für die Gymnasien des Oedenburger Verwaltungsgebietes.

1. Es ist Pflicht jedes der katholischen Kirche angehörigen Schülers der kirchlichen Feier, mit welcher das Schuljahr begonnen wird, beizuwohnen. Bei Vorlesung der Schulordnung und Schulgesetze haben sämtliche Schüler zu erscheinen.

2. Das Schulhaus wird jedesmal eine halbe Stunde vor Beginn des Unterrichtes geöffnet. Während dieser Zeit haben sämtliche Schüler mit Beachtung des gehörigen Anstandes in den Klassen sich zu versammeln. Vor dem Schulhause die Eröffnung desselben abzuwarten ist zur Vermeidung manigfacher Störungen oder Unziemlichkeiten untersagt.

3. Reinlichkeit und Anstand in Kleidung und Benehmen ist als äusseres Kennzeichen höherer Bildung Gymnasial-Schülern unerlässlich, erstere hat sich auch bis auf die geringsten Schulrequisiten zu erstrecken.

4. Für jede Lehrstunde bringt der Schüler sämtliche für sie erforderliche Schulrequisiten, aber auch nur diese mit. Alles Fremdartige ist während des Unterrichtes fern zu halten.

5. Die Schulklasse, als Stätte des Unterrichtes geheiligt, betreten die Schüler entblösten Hauptes und erwarten auf ihren Plätzen und in aller Stille entweder das Zeichen zur heiligen Messe, oder die Ankunft des Lehrers. Bei seinem Eintritt und Abgange bezeigen sie ihm durch Erhebung von ihrem Sitzen ihre Hochachtung. Dasselbe geschieht, so oft die Vorstände und Lehrer des Gymnasiums oder andere Personen, denen nach ihrer Stellung gleiche Ehrenbezeugung gebührt, in den Klassen erschei-

nen. Es unterliegt keinem Anstande, dass von Seite der Schüler die Achtungsbezeugung mit der christlichen Grussformel begleitet werde.

6. Während des Unterrichts, der für jede Schulzeit mit einem kurzen Gebete begonnen und geschlossen wird, ist jede, auch die geringste Störung fern zu halten, die grösste Aufmerksamkeit und alles pünktlich zu beachten, was der Lehrer für seine Unterrichtsstunde anzuordnen für nöthig erachtet.

7. Das Herausrufen der Schüler aus der Schule während des Unterrichtes durch andere Schüler ist durchaus hintanzuhalten, desgleichen das Hinausgehen Einzelner während der Lehrstunden, seltenere Fälle ausgenommen. Selbst während der Pause der Lehrvorträge zwischen der 2. und 3. Schulstunde ist das gleichzeitige Abgehen mehrerer Schüler aus einer Klasse, das Herumstehen in den Gängen und vor dem Schulhause, als mit der guten Ordnung und Geistessammlung, welche die Schulzeit fordert, unverträglich, durchaus nicht zulässig.

8. Weder am Schulhause selbst, noch an irgend einen der ihn ihm befindlichen Gegenstände darf der Schüler eine Verunreinigung oder Beschädigung sich erlauben, ebensowenig jemandem ausser der Schule einem Schaden zufügen. Beschädigungen aus Unvorsichtigkeit verpflichten zum Schadenersatze die aus Absicht haben überdies Rüge und Strafe zur Folge.

9. Nach beendetem Unterrichte kehren sämtliche Schüler mit eben dem Anstande, mit welchem sie kamen, in ihre Wohnungen zurück. Nach dem Abgange des Lehrers ist ein längeres Zurückbleiben einzelner Schüler in den Schulklassen oder auf den Treppen und Gängen des Schulhauses nicht gestattet.

10. Kein Schüler darf auch nur eine Lehrstunde aus Fahrlässigkeit versäumen. Aus gründlichen Ursachen kann der Klassenlehrer einen Tag genehmigen, über einen aber blos der Director.

11. Nicht gerechtfertigte Schulversäumnisse werden

in den Semestral- und Abgangszeugnissen ersichtlich gemacht, und nehmen bei öfterer Wiederkehr Einfluss auf die Sittenklasse. Bleibt der Schüler durch acht aufeinander folgende Tage der Schule fern, ohne der Lehranstalt die Ursache davon anzuzeigen, so wird er als ausgetreten in den Katalogen gelöscht und ohne besondere Bewilligung der Landesschulbehörde an die Lehranstalt nicht mehr zugelassen.

12. Die Vormerkerkung über Schulversäumnisse in dem Klassenbuche ist einer Strafe nicht gleich zu achten.

13. In dem Vordergrunde der Pflichten des Gymnasial-Schülers steht die gewissenhafte, wohlgeordnete Theilnahme am Gymnasial-Gottesdienste und an sämtlichen ihm vorgeschriebenen religiösen Uebungen. Zum Heiligen und Höchsten muss sich frühzeitig, oft und gerne erheben wer einst Anderen die Wege dahinzeigen will. Ein gleichgiltiges, nachlässiges oder unwürdiges Verhalten gegen den Gottesdienst und die vorgeschriebenen kirchlichen Übergangen müsste, wenn Belehrung und liebevolle Zusprache nicht fruchten sollten, selbst mit einer schlechten Note in den Sitten, oder mit Ausschlussung bestraft werden.

14. Die Zeit, welche die Schule und die nothwendige Erholung nicht in Anspruch nehmen, wird der Schüler gewissenhaft den Aufgaben und Übungen genug widmen, welche die Schulpflicht ihm auferlegt. Ist dieser genug gethan, so wird ihn ein geregelter, mit jenen in Verbindung stehendes Privat-Studium ebenso angenehm, als nützlich beschäftigen.

15. Der Besuch der Gast-, Schank- und Kaffeehäuser der ohnehin weit ab von den Wünschen des echten Zöglings der Wissenschaft liegt, ist Gymnasial-Schülern verboten. Seltene Ausnahme hievon machen. Die Begleitung der Eltern oder ihrer Stellvertreter und besondere triftige Gründe, aber immer nur mit Vorwissen und Genehmigung der Anstalt. Die Kost in einem solchen Hause zu nehmen, kann der Director unter besonderen Verhältnissen, jedoch nur für die Mittagszeit gestatten.

16. Billard-, Kegel- und Kartenspiel und andere Geld- und Zeitraubende Spiele sind verboten.

17. Öffentliche Bälle und andere ausser dem älterlichen Hause veranstaltete Tanzunterhaltungen zu besuchen ist den reiferen Schülern des Gymnasiums nur mit Wissen und Billigung der Eltern oder des verantwortlichen Stellvertreters derselben insofern gestattet, als der Lehrkörper hiezu seine Genehmigung ertheilt. Tanzunterhaltungen untereinander selbstzu veranstalten ist Gymnasial-Schülern untersagt.

18. Eltern und deren verantwortliche Stellvertreter können ihren an öffentlichen Gymnasien studirenden Söhnen und Pflegebefohlenen den Besuch des Theaters mit Zustimmung des Lehrkörpers unter der gehörigen Vorsicht gestatten: Das Theaterspielen ist dem Gymnasial-Schülern verboten.

19. Der Gebrauch des Tabaks und der Zigaren ist der Gymnasialjugend verboten.

20. Baden, Schlittschuh-fahren, Ballon, Ball und andere körperliche Spiele sind unter Befolgung der Instruction gestattet, welche jeder Lehrkörper mit Berücksichtigung der Ortsverhältnisse für seine Zöglinge aufstellt.

21. Das Herumgehen auf den Gassen in späten Abendstunden, ausser im Falle der Nothwendigkeit, dann unmässiges Herumschweifen überhaupt, ferner Bestellungen und Zusammenkünfte zum Zwecke zeittödtender oder gar unerlaubten Unterhaltungen sind untersagt.

22. Vereine untereinander zu gründen oder in einem von andern gegründeten Theil zu nehmen, ist Gymnasial-Schülern verboten.

23. Dagegen können Versammlungen zum Zwecke der literarischen Ausbildung unter Theilnahme, dann wissenschaftlichen Exursionen unter Leitung eines oder des andern Lehrers unbehindert stattfinden.

24. In der Wahl der Personen seines vertrauten Umganges wird der Studirende die grösste Vorsicht beobach-

ten. Mit verrufenen oder schlechten Leuten in nähere Verbindung zu treten, ist streng verboten.

25. Dem Bedürfnisse der Schüler an einer Lectüre ausser jener, welche die Schule bietet, wird durch die Gymnasial Bibliotheken vorgesehen. Bücher aus Leihbibliotheken zu entleihen, wird aus triftigen Gründen wiederrathen. Dringend wird jedem Schüler empfohlen, bei so wichtigen Schritten wie es die Wahl seiner Lektüre, oder die seines vertrauten Umganges sind von dem Rathe seiner Lehrer sich leiten zu lassen.

26. So oft Gymnasialschüler an öffentlichen Orten erscheinen, wird es ihre besondere Pflicht sein, des grössten Anstandes sich zu befeissen. Kleidung, Gang, Haltung, ihre ganze äussere Erscheinung, weit entfernt, öffentliches Aufsehen oder Ärgerniss zu erregen, soll von ihrer Gesittung und Bildung zeugen.

27. Jeder Schüler ist sämmtlichen Lehrern des Gymnasiums als seinem unmittelbaren Vorgesetzten Ehrerbietung und Gehorsam schuldig. Diese Pflicht erfüllt er indem er ihnen

a) überall mit dem schuldigen äussern Anstande begegnet,

b) gegen sie offen und aufrichtig ist, und es nie wagt sie zu täuschen oder zuhintergehen, indem er

c) ihren Bemühungen mit dem redlichsten Willen entgegen kommt, nie aber Trotz und Halsstarrigkeit ihnen entgensetzt, indem er

d) sich nie erlaubt, missbilligende, herabsetzende Urtheile über sie zu verbreiten. Der Mangel an gehöriger Ehrerbietung gegen den Lehrern darf nicht geduldet werden, und muss, wenn Zurechtweisung nicht fruchtet selbst mit Entfernung von der Lehranstalt bestraft werden.

28. Auf die von der Sitte gebotenen äussern Beweise der Achtung von Seite des Gymnasial schülers haben über dies alle distinguirten Personen gegründeten Ausspruch.

29. Den Stellvertretern seiner Eltern ist der Studierende willigen Gehorsam, seinen Hausgenossen Verträglich-

keit und Jedermann ein höfliches Betragen schuldig. Ge-
gründete diesfällige Beschwerden unterliegen dem discip-
linären Einschreiten.

30. Gegeneinander sollen die Schüler, welche die
Gemeinschaft des Unterrichtes und der Erziehung gleich-
sam zu Brüdern macht, freundlich und liebevoll sich be-
tragen, unwillkürliche Beleidigungen mit Nachsicht auf-
nehmen, vorsetzliche nicht rächen, vom Bösen einander
brüderlich abrathen, zum Guten durch Beispiel und Vor-
stellung ermuntern.

31. Dagegen wird ein lieb- und rücksichtsloses oder
gar schlechtes Betragen eines Schülers gegen den anderen
als Spott, Misshandlung, Vorschub bei Umgehung der Pflicht
Verführung geahndet.

32. Ohne Vorwissen der Eltern oder ihrer Vertreter
ist es Schülern nicht gestattet, Geld oder Geldeswerth an-
deren zu verschenken oder zu borgen, ebensowenig die
ihnen von jenen anvertrauten Sachen zu vertauschen oder
zu verkaufen.

33. Seinen Abgang von der Lehranstalt hat jeder
Schüler dem Director, wo möglich, persönlich anzuzeigen,
hiebei die ihrerseits ihm verliehenen Mittel der Bildung
gewissenhaft zurück zu stellen und seinen Lehrern den
ihnen schuldig gewordenen Dank auszusprechen.

Rügen und Strafen.

34. Jede Übertretung der Schulgesetze hat Rüge
oder Strafe zur Folge. Ihr Zweck ist Besserung des Schul-
digen.

35. Rügen und Strafen befolgen, wenn nicht gröbere
Vergehen sogleich die strengste Ahndung nothwendig ma-
chen, einen stufenweisen Gang, damit der Schuldige inne
verde wie viele Schritte vom rechten Wege er sich bereits
entfernt habe.

36. Zunächst hat Rüge oder Ermahnung unter vier
Augen von Seite jenes Lehrers einzutreten, der ein gesetz-
widriges Verhalten an einem Schüler wahrgenommen.

Im Falle ihrer Unwirksamkeit wird sie gesteigert, indem sie:

a) Derselbe Lehrer in der Schule vor den Mitschülern ausspricht; indem sie

b) im Untergymnasium im Klassenbuche notirt ferner

c) auf Grund der beschwerdeführenden Lehrer und in ihrer Gegenwart, von dem Klassenlehrer und zuletzt

d) vor sämtlichen Lehrern der Klasse von dem Director in der Schule ausgesprochen wird.

37. Die stufenweisen Strafen sind:

a) Das zurückhalten des Schülers in der Schule am Schlusse des Unterrichtes auf eine oder einige Stunden zu Nachholung des in der Schule versäumten unter Anzeige an den Klassenlehrer und gleichzeitiger Verständigung der Eltern oder ihrer Vertreter.

b) Die Degradation oder Versetzung des Straffälligen auf einen minderen Platz in der Schule auf Schlussfassung sämtlicher Lehrer der Klasse.

c) Der feierliche Verweis durch den Director vor der Lehrerversammlung.

d) Der Schulkarzer oder nach Umständen eine ungünstige Note aus den Sitten. Jener, der stets mit einer ernsten geistigen Beschäftigung verbunden wird, darf über einen Schüler nicht öfter als zweimal und nie über die Dauer von acht Stunden verhängt werden.

e) Die Ausschliessung entweder von einem, oder allen Gymnasien, oder von allen Lehranstalten überhaupt.

38. Die Ausschliessung vom betreffenden Gymnasium erfolgt:

a) Bedingungsweise, nach achttägiger Abwesenheit aus den Schulen, ohne vorgängige Anzeige der Ursache.

b) Unbedingt, bei zum drittenmale verdienter kurzer Strafe oder erschöpften Besserungsmittel der Lehranstalt.

c) Unter Umständen, welche ein längeres Verweilen des Schülers an der Lehranstalt für ihre Zwecke bedenklich

machen, ohne diese Besorgniss in Beziehung auf ein anderes Gymnasium zu erregen.

d) Bei wiederholtem vergeblichen Antrage des Gymnasiums auf eine bessere häusliche Beaufsichtigung des Schülers.

Die Ausschliessung von allen Gymnasien erfolgt :

a) wenn ein Schüler als Repetent am Jahresschlusse die 2-te oder 3-te allgemeine Zeugnissklasse erhält ;

b) bei sittlichen Gebrechen, welche die durch die Zwecke der Gymnasien gebotene sittliche Veredlung des Schülers nicht anhoffen lassen.

Die Ausschliessung von allen Lehranstalten hat eintreten :

a) bei entschieden unmoralischer, voraussichtlich für jede Schulanstalt verderblicher Gesinnung ;

b) auf jedes Verbrechen oder Vergehen, worin sich eine solche Gesinnung unzweifelhaft kundgibt.

Die Gründe der Ausschliessung werden im Abgangs Zeugnis ersichtlich gemacht und der motivirte Beschluss der Ausschliessung von dem Gymnasium wird der Landesschul-Behörde ohne Verzug zur Kenntniss gebracht.

39. Entzieht sich ein Schüler der ihm zuerkannten Strafe durch den Abgang aus der Schule, so ferliert er den Anspruch auf ein Abgangs-Zeugnis.

Bezüglich jeder über einen Schüler verhängten Strafe bleibt den gesetzlichen Vertreten derselben das Recht gesichert, bei dem Director oder weiter bei der Landesschul-Behörde Beschwerde zu führen.

Az éppen idézett iskolai törvények alapján és keretében készültek tanintézetünk azon fegyelmi szabályai is, melyeket a nm. vall. és közokt. ügyi m. kir. ministerium 1868-ban kiadott középiskolai rendtartással életbe léptetett s melyeket a kesztelyi gymnasium tanári testülete az 1876. évi 12,787. és az 1890. évi 23,583. sz. a. kelt rende-

letek értelmében s a helyi viszonyokhoz képest állapított meg.

A legujabban 1893. augusztus 1-én 35744 sz. a. kelt rendelettel jóváhagyott fegyelmi szabályok, melyek a tanulóknak a beiratás alkalmával kézbesíttetnek, a következők :

1. §. A tanuló köteles a saját vallásbeli isteni tiszteletekben és vallási gyakorlatokban résztvenni és e tekintetben teljesíteni mindazt, a mi vallási köréhez tartozik.

2. §. Tisztelje a tanári kart, ennek minden egyes tagját, kik anyagi és szellemi jólétének előmozdításán fáradoznak ; tisztelje ne csak külsőleg, hanem főkép az által, hogy intésökhöz alkalmazkodik, rendeleteiknek engedelmeskedik és tanácsaikat követi.

3. §. Tisztelettel viseltessék a hatósági személyek az érdemeik által kitűnő férfiak és öregebb koruk iránt. Legyen tisztelettudó mindenki iránt, mert ez a tanulónál megkívánt műveltség elutasíthatatlan követelménye.

4. §. Szeresse és becsülje tanulótársait. Ha magát tanulótársától sértettnek véli, óvakodjék minden viszálytól, minthogy senki sem lehet bíró a saját ügyében ; kerüljön minden ellenséges vádaskodást, terjeszsze ügyét az osztályfő, és ha szükséges, ez uton az igazgató elé, hogy az igazság szerint megítélthessék.

5. §. Szállást fogadni, vagy a fogadottat elhagyni a szülők vagy megbízottjaik engedélye nélkül nem szabad. E részben minden változás az igazgatóságnak és az osztályfőnöknek előre bejelentendő.

6. §. Vendéglői és kávéházi helyiségeket látogatni, azokban lakást vagy étkezést fogadni egyáltalán tilos.

7. §. Ha a felfogadott szállás vagy házi gazdák ellen kellő felügyelet hiánya, vagy egyéb fontos ok miatt az iskolai előljárásnak kifogása lenne, az ily szállást tartoznak az ifjak a lehető legrövidebb idő alatt odahagyni, vagy az intézettől megválni.

8. §. Ruhákat, könyveket, vagy egyéb tárgyakat, melyeket a tanuló saját használatra kapott, elidegeníteni, cserébe adni, vagy elzálogosítani nem szabad. Tilos továbbá a pénzkölcsönzés és minden pénzre való játék is.

9. §. Nem szabad más jószágát megsérteni, annál kevésbé jogtalanul elsajátítani. A ki e törvény ellen vét, szigorú büntetés alá vonatik.

10. §. Az iskola körén kívül eső egyesületek vagy társulatok tagjai tanulók nem lehetnek.

11. §. Az általános illem szabályai megkívánják, hogy a tanuló a tanintézetben kívül se feledkezze meg a jó rendről, a csendes és illedelmes viselkedésről.

12. §. A nyilvános helyeken a dohányzás vagy szivarozás ezen intézet összes tanulóinak tiltatik.

13. §. A színház látogatása minden egyes esetben csak az osztályfő engedélye mellett történhetik. Az alsóbb osztályú ifjak csak szülők, gyámjaik vagy ezeknek megnevezett helyettesök kíséretében mehetnek színházba.

14. §. Megengedtetik az iskolai időn kívül, a kötelesség teljesítésének feltétele mellett az illedelmes társalgás; de ez ne történjék az egyesek szállásain túlzott csoportosulással vagy kellő időn túl, hanem télen 7, nyáron 8 óra után ki-ki haza menni köteles.

15. §. A fürdés, csónakázás és korcsolyázás az igazgatóság által kijelölt nem veszélyes helyeken megengedtetik, de az illem szabályai itt is mindenkor szem előtt tartandók.

16. §. A közönség használatára ültetett fák, a sétatéri padok és egyéb tárgyak vagy épületek megrongálása és befirkálása a tanulók jó érzékével össze nem egyeztethető.

17. §. A tanintézeti épület azon hely, a hol az ifjú saját jövő boldogságának alapját veti meg, ennél fogva mellőzendő benne minden, a mi azon nagy cél méltóságával ellenkezik. Ilyen a lárma, illetlenkedés, a lépcsőkön ugrálás, mások faggatása, pörlekedés, veszekedés stb.

18. §. A jó rend hozza magával, hogy a kiszabott időben mindenki a saját osztálytermében kijelölt helyén legyen s ott feladatait ismételvén, várja be az előadás kezdetét.

19. §. Az iskolában tisztán és illedelmesen öltözködve jelenjék meg úgy, hogy külseje által is tanuló ifjuhoz illő műveltséget tanúsítson.

20. §. Megkivántatik, hogy mindenki a szükséges, tisztán tartott írószerekkel és könyvekkel ellátottan jöjjön az intézetbe. Iskolai kézikönyveken kívül más könyvet vagy szert, melyre ott szükség nincs, elkobzás terhe alatt nem szabad hozni.

21. §. Előadásokra későn jönni, vagy azokat szükség nélküli kimenés, egymás kikopogtatása vagy akárminemű tett által megháborítani nem szabad.

22. §. Az előadási órák alatt engedélyezett 10 percznyi szünet alatt azonban a tanulók a tantermet elhagyhatják, hogy az intézet udvarán vagy a folyosón a szabad mozgást és levegőt a rend megzavarása nélkül élvezhessék.

23. §. Betegség vagy egyéb fontos okból eredő minden iskolamulasztás még annak tartama alatt az osztályfőnek bejelentendő és utólag kellő módon igazolandó.

24. §. Azon tanuló, ki igazolatlanul, habár szakadozottan is, annyi órát mulaszt, a mennyi a heti órák összege, a tanintézetből kilépettnek tekintetik.

25. §. Ha valaki fontos oknál fogva az iskola látogatásától egy vagy több napra akarja magát felmentetni, akkor arra előleges engedélyt kell kérnie és pedig egy napra az osztályfőtől, több napra az igazgatótól, akik az engedélyt méltányos oknál fogva megadják.

26. §. A ki rendkívüli tárgyak tanulására az iskolai év elején beiratkozott, ugyanazon szabályok szerint tartozik magát viselni, mint a rendes tantárgyagnál.

27. §. A tanintézetben tett minden rongálás, illetőleg kár, milyen: az iskolai padokon való faragás, rajzolás és írás a falakon, az illető által megtérítendő; és ha ez

ismételve és szándékosan történik, az intézetből való el-
utasítást vonja maga után.

28. Az intézet előljárósága elvárja a tanulóktól, hogy
a cselekedeteikben ne a büntetés szigorától való félelem,
hanem a tiszta becsületérzés legyen irányadó. Éppen ez
oknál fogva a szabályok könnyelmű megsértése minden
egyes esetben szigorú fegyelmi eljárást fog maga után
vonni.

6. Egyletek.

Az ifjúsági segítő egyesület. A főgymnasiumi ifjúság kebelében az 1892/93. tanév folyamán alakult meg az ifjúsági segélyező egyesület. A tanári kar által megállapított alapszabályokat a nméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium 1892. június hó 24-én kelt 19965. sz. rendeletével hagyta jóvá.

A nemes czél, melyet az egyesület maga elé tűzött, csakhamar népszerűvé tette az intézményt melynek megerősödése és felvirágoztatása érdekében szívesen hozták meg áldozataikat az ifjúság jótevői és barátai.

A segítő egyesület alapvetői:

Főmagasságú Vaszary Kolos bibornok, Magyarország hercegprimása 500 frttal, Csorba Ferencz dr. ministeri titkár 30 frttal, Egy névtelen a „Keszthely“ utján 5 frttal.

Az egyesület alapító tagjai 100 frttal: Hor-nig Károly báró megyéspüspök Veszprém, Hoffmann Mór fakereskedő, A keszthelyi takarékpénztári részvénytársulat, Kunc Adolf dr. prépost-

praelatus Csorna, Lóskay Jeromos hercegprimási jószágkormányzó Esztergom, Veháp Ferencz közmives mester.

Alapító tagok egyszer s mindenkorra 50 frttal vagy 5 évi 10 frtos részletekben:

Bozzay Pál bérlő, Burány Gergely dr. főgymn. igazgató, Dunst Ferencz dr. apát-plébános, Gaal József főgymn. tanár, Győrffi Endre főgymn. tanár, Hoffmann Soma ügyvéd, Illés Rafael főgymn. tanár, Kővári Károly főgymn. tanár, Lakatos Vincze főgymn. tanár, Mérei Ignác kereskedő, Pákor Adorján főgymn. tanár, Polatsek Máté kőfaragómester, Vutskits György dr. főgymn. tanár.

Az egyesület vagyoni állapota az 1894—95. tanév végén volt 2040 frt 67 kr. *)

A keszthelyi kath. főgymnasium ifjúsági segítő egyesületének alapszabályai:

I. Az egyesület czime:

„Főgymnasiumi ifjúsági segítő-egyesület.“

II. Az egyesület czélja:

Az egyesület czélja a keszthelyi kath. főgymnasium jó erkölcsű és elégséges előmenetelű szülőlkölködő tanulóit anyagilag segíyezni általában.

E czél elérésére szolgálnak: a) az egyesület javára tett alapítványok, vagy fizetett évi díjak; b) adomány-gyűjtések.

*) A segítő-egyesület vagyoni növekedését az 1895|6. tanévben az értesítői rész közli.

III. Az egyesület tagjai.

1 §. Az egyesület áll alapító, rendes és pártoló tagokból.

2. §. Az egyesület alapító tagjává lehet minden személy vagy testület, ha legalább 50 forint alapítványt tesz az egyesület javára. Ezen összeg lefizethető öt évi részletekben is.

Ha a részletfizetések felszólítás daczára is eredmény nélkül megszakíttatnának, a befizetett összeg minden visszakövetelési jog nélkül az egyesület javára esik.

3. §. Az egyesület rendes tagjává lehet a főgymnasium minden tanulója, ha az egyesületnek havonként 10 krajczárt, vagy egész évre 1 forintot egyszerre lefizet.

4. §. Az egyesület pártoló tagja bárki lehet, ha évenként legalább 2 forintot fizet az egyesület pénztárába.

Ha a pártoló tag a fizetési kötelezettséget nem teljesíti, megszűnt tagjává lenni az egyesületnek.

5. §. Mindenki, ki az egyesület célját bármilyen adománynyal előmozdítja, az egyesület támogatójának tekintetik.

IV. Az egyesület vagyona és felhasználása:

6. §. Az egyesület tőkéje áll:

a) azon alapvető ötszáz forintból, a melyet főméltóságú Vaszary Kolos hercegprimás úr kegyesen adományozott. Ide számítatik dr. Csorba Ferencz ministeri fogalmazó úr 30 fnt adománya és a „Keszthely“ szerkesztősége útján névtelentől

ajándékozott 5 forint. Összesen 535 frt alapvető összegből;

- b) alapító tagsági befizetésekből;
- c) 30 frtot meghaladó adományokból;
- d) a kisebb adományok és pártoló tagsági évi befizetések 10 százalékanak tőkésítéséből;
- e) az esetleg feleslegessé vált összegek marandó tőkésítéséből.

7. §. Az egyesület évi jövedelmei lesznek:

- a) az alapítványi és tőkésített összegeknek kamatai;
- b) a rendes és pártoló tagok évi befizetései és a kisebb adományok a 6. §. d) pontjának érvényesítésével.

8. §. Az egyesület ezen jövedelmei a segélyezendő tanulók tanszereire, gyógyítására, ruházására és a lehetőségig élelmezésére fognak fordíttatni.

V. Az egyesület tevékenységének módozata és igazgatása:

9. §. Az 1892|93. évben megalakítandó egyesület évi működése mindig az iskolai év elejével veszi kezdetét.

10. §. Az egyesület a kath. főgymnasium igazgatójának és tanári testületének felügyelete és ellenőrzése alatt áll.

11. §. Az egyesület elnöke az igazgató hármas kijelölése alapján a legfelsőbb osztálybeli tanulói közül választatik a közgyűlésen, melyen minden rendes tag szavazati joggal bir.

12. §. Az alelnök, jegyző, pénztáros, könyvtáros és a legfelsőbb négy osztályból két-két biz. tag szintén a közgyűlésen választatik.

13. §. A választó-, illetőleg alakuló közgyűlés az iskolai év elején, — a beszámoló, a záró közgyűlés az utolsó hónap első vasárnapján tartatik.

14. §. A közgyűlések az igazgató által meghatározandó időben és az ő vagy helyettese jelenlétében tarthatók meg.

15. §. A közgyűlés határozatra jogosított, ha azon a rendes tagoknak legalább kétharmad része jelen van.

16. §. A közgyűlés határozata érvényes, ha azt az igazgató és tanári kar jóváhagyja.

17. §. A közgyűlés hatásköre:

- a) az egyesület tisztikarának megválasztása;
- b) az egyesület évi működéséről és vagyonkezeléséről szóló jelentés megvizsgálása és jóváhagyása.

18. §. A közgyűléseken a résztvevő tagok szavazattöbbsége, a szavazatok egyenlő esetében az elnök szavazata dönt.

19. §. Az egyesület vagyonát képviselő összes értékek, valamint a szünetidőben az okmányok az igazgató által biztos helyen őriztetnek.

20. §. Az egyesület vagyonát ellenőrzi s róla rendszeres könyvet vezet a tanári karnak ugyancsak a tanári testület által 3—3 évre választott tagja.

21. §. A tagsági díjakat a pénztáros az ellenőrző tanár által kiadandó nyugtatványokkal beszedi és róluk legott ugyancsak beszámol.

22. §. A beszedett pénzösszegeket az ellenőrző tanártól az igazgató nyugtatóvány alapján esetről-esetre átveszi és az egyesület céljaira hasonlóképpen utalja ki.

33. §. Az egyesület folyó ügyeit a tisztviselőkből és nyolcz bizottsági tagból álló választmány végezi.

24. §. Választmányi ülések az igazgatónál történt előleges bejelentés alapján tartatnak a határozatok mielőbbi közlésének föltétele mellett.

25. §. A tisztviselők hatásköre :

a) Az elnök az egyesületet az igazgatóságnál képviseli, a közgyűléseket és választmányi üléseket vezeti és azokról jelentést tesz az igazgatóságnál.

b) Az alelnök az elnök helyettese.

c) A jegyző közgyűlésekről és választmányi ülésekről jegyzőkönyvet vezet.

d) A pénztáros az ellenőrző tanártól átvett nyugtatóványokkal a tagsági díjakat beszedi és rólok ugyanannak beszámol és azokról maga is könyvet vezet, melyet az ellenőrző tanár láttamozásával hitelesít.

e) A könyvtáros a segélyezésre kiosztandó könyveket és rajzeszközöket pontos jegyzék vezetésével kezeli.

26. §. A választmány hatásköre :

a) Az egyesület segélyezési módjának meghatározása.

b) A segélyezendő tanulók meghatározása, a segélyezési fokok kijelölése.

c) A választmányi ülésen a szavazatok többsége, illetőleg az elnök szavazata dönt.

27. §. A választmány határozata a tanárikar elé terjesztetik jóváhagyás végett, mely azt, ha helytelennek itéli, megváltoztatja, az érdemtelen a megszavazott segélytől eltiltja, a hanyatló tanuló segélyét a megjavulásig felfüggeszti.

28. §. A segélyezés kiosztását az ellenőrző tanár teljesíti.

VI. A segélyezettokról:

29. §. Az egyesület segélyezésébe felvehető az intézet bármely származású és vallású tanulója, a ki jó erkölcsű és kielégítő tanulmányi eredményt képes felmutatni.

VII. Fölöszlás:

30. §. Ha az egyesület jelen szervezetének változtatása szükségesnek mutatkoznék, vagy esetleg fennállásának kérdése merülne fel, erről a tanárikar a felsőbb hatóságnak jelentést és az egyesület vagyonának kezelése iránt előzetesen javaslatot terjeszt fel.

31. §. Az egyesület az alapszabályokban meghatározott céljának és működési körének pontos megtartására a magyar királyi magas kormány által különbeni felosztás terhe alatt köteleztetik.

Önképző kör. A főgymnasiumi tanulók Helikon önképző köre az 1895—96. iskolai évben lépett életbe.

Midőn a tanári testület e kört „Helikon“-nak nevezte el, azon eszme vezérelte, hogy ama régi

„Helikon“-féle irodalmi ünnepélyek, melyek Keszthelyen tartattak, emlékét felújítsa s követésre például az ifjúság elé állítsa, mint a mely össze-jövetelek czélja az önképzőkörök czéljával sok tekintetben megegyezik.

Az alapszabály tervezetet a nméltóságú valás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium 1896. febr. 14-én 4729. sz. rendelettel jóváhagyta.

A főgymnasium „Helikon“ önképző-körének alapszabályai :

I. Név, czél és működés.

1. §. A keszthelyi kath. főgymnasium ifjúsága a tanári kar engedelmével önképző kört alakít, melynek czime: „Helikon“-kör.

2. §. Czélja az ifjúság önkéntes és önállóbb szellemi munkálkodásainak fejlesztése oly irányban hogy azok első sorban az iskolai tanulmányokat támogassák.

3. §. Működése a következőkben nyilvánul:

a) Tért nyit az önképzőkör eredeti és fordított tudományos értekezéseknek; kötetlen és kötött alakú szépirodalmi dolgozatoknak, eredetieknek és fordítottaknak egyaránt;

b) gondoskodik előre bejelentett és a vezető tanár által a körben való elszavalásra alkalmasnak ítélt költeményeknek, vagy prózai műdaraboknak szavalásáról;

c) gondoskodik a beadott művek megbirálásáról és az elfogadottaknak részben vagy egészben való felolvasásáról;

d) tért nyit a retorikai gyakorlatokra, a sza-

bad előadási képességnek, nemkülönben a művésziesebb olvasásnak fejlesztésére ;

e) a munkára serkentés érdekében, de kiváltképpen a buzgó és eredményes munkálkodás kitüntető jutalmazása végett, gondoskodik az önképző kör pályadíjakról.

4. §. Az önképzőkör munkálatainak nyilvánossá tétele, illetőleg nyomtatása tilos.

II. A kör tagjai, kötelelességeik és jogaik.

1. §. A kör tagjai : rendesek és pártolók.

a) A körnek rendes tagjai csakis a keszthelyi kath. főgymnasium hetedik és nyolczadik osztály tanulói lehetnek.

b) pártoló tagok a nevezett intézet négy felső osztályának kielégítő tanulmányi előmenetelt tanúsító tanulói lehetnek.

2. §. A működő tagok kötelelességei :

a) Minden működő tag ereje- és tehetségéhez képest írásbeli dolgozatokat és bírálatokat készlt vagy szavalattal járul a kör céljának eléréséhez;

b) minden tanévre tagsági díj — akár egyszerre, akár havi részletekben — fejében 1 frtot fizet az egyesület pénztárába;

c) a gyűléseken pontosan megjelenik, ha azonban indokolatlanul elmarad, büntetés gyanánt a kör pénztárába 10 krt. fizet ;

d) a beiratkozás sajátkezüleg történik, s a belépőt a tanév elejétől annak végeig kötelezi.

A kötelezettség s a vele járó jog csak akkor szűnik meg, ha az illető tanuló az intézetet elhagyja. Ha mégis valaki kilépésre határozza magát,

azt megteheti, de a tanévre járó díj még hátralevős részének megfizetésére köteles.

3. §. A működő tagok jogai:

a) Minden működő tagnak joga van a kör elnökének engedélye alapján szólani, indítványt tenni és szavazni;

b) minden működő tag választ és választható;

c) használja a kör által szerzett folyóiratokat és könyveket.

4. §. A pártoló tag köteles az egész tanévre akár egyszerre, akár havi részletekben 1 frt tagsági díjat a kör pénztárába befizetni.

Ennek fejében joga van a gyűléseken jelen lenni; dolgozatokat és birálatokat ugyan nem készíthet, de szavalhat; felszólalási és szavazási joga nincs, de a kör folyóiratait és könyveit használhatja.

b) A hó bármelyik napján lép is a körbe, köteles azon hó 1-étől számítva a tanévnek már hátralevő részére esedékes tagsági díjat befizetni.

c) bármikor lép is ki a körből befizetett díjára igényt nem tarthat.

d) Szegény sorsúak mint működő, mint pártoló tagokul díj nélkül is felvehetők. A tagsági díj alól való felmentést indokolt esetben a vezető tanár adja meg.

5. §. A működő s a pártoló tagok közül a körből kizáratnak:

a) azok, akik a kör szabályainak a gyűlésen való megintés, jegyzőkönyvi megrovás daczára sem engedelmeskednek;

b) azok, akik a tanári kar véleménye szerint iskolai kötelezettségüknek eleget nem tesznek.

III. A kör vezetősége.

1. §. A kör tiszteletbeli elnöke az intézet igazgatója.

2. §. A kör vezető tanára a tanári testület egyik tagja, rendszerint a magyar irodalom tanára; éber figyelemmel kíséri azonban a kör működését az intézet egész tanári kara is.

3. §. A vezető tanár minden oly ügyben, melyre a kör szabályaiban intézkedés nincs, ítéel és határoz; az ő ítéletének és határozatának ellenszegülni a kör egy tagjának sem szabad.

4. §. A vezető tanár jelenléte nélkül gyűlés nem tartható.

5. §. A nagy szünidő alatt az egyesület vagyona fölött az intézeti igazgató őrködik.

IV. A kör tisztviselői.

1. §. A kör tisztviselői: az elnök, főjegyző, aljegyző, pénztáros, fő- és alkönyvtáros,

2. §. Az elnök csak VIII. oszt. tanuló lehet.

3. §. A tisztviselők választása az alakuló gyűlésen általános szótöbbséggel és titkos szavazás útján történik.

4. §. Az alakuló gyűlés elnöke a vezető tanár.

5. §. Az alakuló gyűlés jegyzőkönyvét a vezető tanár által kijelölt tanuló veszi fel.

6. §. Az egyszerre megválasztott tisztviselő csak a vezető tanár bejegyzésével válhatik meg hivatalától.

V. A tisztviselők teendői.

1. §. Az elnök a gyűlést vezeti, a benyújtott dolgozatokat és az azokra készített bírálatokat átveszi, azokat folyó számmal ellátja, róluk rendes iktatót vezet; a szerzőnek nevét titokban tartja. Az el nem fogadott dolgozatokat szerzőjüknek visszaadja. Ellenjegyzí az egyesület írományait, szerkeszti a „Zsengetárt“ és gondoskodik arról, hogy az elfogadott dolgozatok a „Zsengetárba“ bejegyeztessenek, végre a kör záró gyűlésén a kör évi működéséről részletes jelentést tesz.

2. §. A főjegyző az elnököt betegsége, vagy akadályoztatása esetében helyettesíti, a gyűlések lefolyásáról rendes jegyzőkönyvet vezet, s azt a következő gyűlésen felolvassa, mely feltétlenül, vagy módosításokkal való elfogadás után, a vezető tanár, a főjegyző s a kör egy kiküldött tagja által hitelesítettetik.

3. §. Az aljegyző a főjegyzőt kívánatra teendőiben helyettesíti és szükség esetében annak helyét pótolja.

4. §. A pénztáros kezeli a kör tagjai által befizetett tagsági és büntetési díjakat. Kezén menván át minden bevétel és kiadás, köteles azokról rendes számadást vezetni. Minden két hónapban a gyűlésen rendes kimutatást ad, és a hibája folytán támadt kárt megtéríti. Kiadásokat csak a vezető tanár beleegyezésével tehet.

5. §. A főkönyvtáros a kör által szerzett, vagy mások által ajándékozott művekről rendes leltárt vezet és azokat az ifj. könyvtár tanár-örének jegyzék mellett beszolgáltatja. Kötelessége

az alkönyvtárossal együtt az ifjúsági könyvtár tanár-örének a könyvek kiosztásánál segédkezni. Ezenkívül időközönként a kör gyűlésein jelentést tesz a könyvtár miként való használatáról.

VI. A kör gyűléseiről.

1. §. A kör gyűlései: az u. n. első, vagy alakuló gyűlés, az utolsó u. n. zárógyűlés és minden két hétben egy rendes gyűlés.

2. §. Egy gyűlés sem tartható meg az iskola falain kívül és a tanórával sohasem eshetik össze.

3. §. A III. fejezet 4. §-a értelmében gyűlés csak a vezető tanár jelenlétében tartható.

4. §. A rendes gyűlések tárgyai:

a) A jegyzőköny felolvasása és hitelesítése;

b) Az elnök jelentése a kör tagjainak időközi működéséről és a beérkezett művekről;

c) Irodalmi dolgozatok felolvasása és bírálása. Azonban csak oly dolgozat olvasható fel, melyet a vezető tanár már eleve átnézett. A bírálattal a vezető tanár biz meg két tagot, kik a dolgozatról való beható tanulmány után bírálatot készítenek és azt felolvassák. E bírálatok felolvasása után a kör bármelyik működő tagja is hozzá szólhat a bírálathoz.

d) Előre bejelentett szavalatok és azok meg-bírlása a vezető tanár részéről erre már előbb kijelölt két tag által. A megejtett bírálatok után, a kör bármely tagja is hozzá szólhat a bírálathoz és csak ezután állapíttatik meg az eredmény a következő fokozatokkal: „a szavalat jegyzőkönyvi

elismerésre méltó," vagy csak egyszerűen „tudomásul vétetik.“

e) Magyar irodalmi remek felolvasása és azoknak a vezető tanár részéről való magyarázata.

f) A vezető tanár előterjesztése alapján a gyűlés határoz az egyesület kiadásai s a megszerzendő könyvek felett.

g) Biráskodik a gyűlés a kötelességüket nem teljesítő tagok felett, és

h) végre javaslatba hoz a kört érdeklő intézkedéseket s elintézi a tagok által bejelentett panaszokat.

5. §. Pályázatok :

A kör irodalmi dolgozatokra és szavalatokra időnkint pályadíjakat tűz ki a következő eljárással :

a) A pályatételeket a vezető tanár és a kör által választott bizottság határozza meg ;

b) A pályamunkákat a vezető tanár és a kör által választott bizottság bírálja meg ;

c) A pályamunkákat jeligés levelekkel együtt az elnök veszi át, és a határidő letelte után következő első gyűlésen róluk jelentést tesz, a jeligés leveleket pedig átadja a vezető tanárnak ;

d) A nyertes és megdicsért dolgozatok a „Zsenge-tárba“ iktattatnak, a többi dolgozatok a levéltárba helyeztetnek el, a jeligés levélkéik pedig felbontatlanul, nyilvánosan megsemmisítettnek.

6. §. Alakuló gyűlés megtartásához a működő tagok két harmad részének jelenléte megkívánatik.

7. §. Az alakuló közgyűlés teendői: az alapszabályok felolvasása és tisztviselők választása.

8. §. A zárógyűlés nyilvános s ünnepélyes, s a tanári kar jelenlétében történik.

9. §. A zárógyűlés tárgyai: Az elnök jelentése a pályázatok eredményéről; az elnök évi jelentése, szavalatok, esetleg a jutalmazott munkák kiválóbb részleteinek felolvasása.

10. §. Az elnöki jelentés a többi tisztviselők számadásait is magában foglalja, melyet már előbb a kör kebeléből kiadott négytagú bizottság átvizsgált.

11. §. Rendkívüli esetekben, esetleg ilyenek nem léteben a tanév vége felé oly nyilvános és ünnepélyes ülés is tartható, a melyen a szülőkön kívül a kör működése iránt érdeklődők is szívesen láttatnak.

VII. A kör feloszlása.

1. §. A kör feloszlik általános részvét hiánya miatt.

2. §. A feloszlás esetére a vezető tanár rendkívüli közgyűlést hirdet, melyen a körnek irományait és pénzübeli vagyonát átveszi s az igazgatóság útján a főgymn. ifjúsági könyvtárnak átadja.

3. §. A közgyűlés mindazon határozatait, melyek az alapszabályok megváltoztatását, kör feloszlását, s ezen esetben vagyonának hová fordítását célozzák, foganatosítás előtt a vallás- és közokt. ministerhez felterjesztendők.

4. §. Azon esetben, ha a kör az alapszabályokban meghatározott czélt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, az, amennyiben további működésének folytatása által az állami vagy az egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, a kir. kormány által haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására különbeni feloszlítás terhe alatt köteleztetik.

7. Ért es ít ő k.

A gymnasiumi tanuló ifjúságnak a tanulmányokban tett előmenetelét feltüntető értesítők (programmok) kinyomatása Mária Terézia idejében jött szokásba, természetes — latin nyelven. II. József császár 1789-ben azok kinyomatását betiltotta ugyan, de halála után ismét szokásba jöttek. A legrégebb értesítő, mely a gymnasium irattárában található az 1796-ik évről szól.

Az 1844—45. iskolai év végén magyarul jelent meg a tanuló ifjúság érdemsorozata, s ettől az időtől folyton e nyelven jelentek meg az évi értesítők.

Az 1851. február 18-án 42. sz. a. kelt leirat értelmében a programmok az „Entrwurf“ előírása szerint szerkesztendőek, jelesül: hogy minden évi értesítőben legyen a nevelés vagy a tanítás körébe vágó értekezés; a működő tanári kar; milyen rendeletek érkeztek a tanintézethez; a megállapított tanórák rendje; mivel gyarapodtak a könyv- és szertárak; az ifjúság érdemsorozata; ösztöndíjas és segélyezett tanuló; tudnivalók a következő tanévre.

Az 1863–64. tanévtől fogva megjelent programokban a tanulók erkölcsi viselete is osztályoztatott, nemkülönben a figyelem és szorgalom is.

1851–52-től a f. tanév végéig, értesítőinkben a következő értekezések jelentek meg:

1851–52. Erkölcsi magaviselet alapnézetei. Ihász Gilbert. Keszthelyi gymnasium történelmi vázolata.

1852–53. Az ifjúság évei s őrei. Sülley Máté.

1853–54. Fejszámítás. Pintér Endre.

1854–55. Thébe emlékjelei. Sülley Máté.

1855–56. Aulus Licinius Archias költész emlékepe. Pintér Endre.

1856–57. Igénytelen nézetek a német főnevek neme meghatározása s némely elnevezése körül. Sülley Máté.

1857–76-ig az értesítők értekezések nélkül jelentek meg.

1876–77. Általános nézetek a nevelés körül. Sailer Ármin.

1877–78. Az égalj és ember kölcsönös egymásra hatása. Kövári Károly.

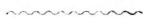
1878–79. A hullókról. Sebesy Alajos.

1879–80. A népvándorlás és Attila. Dr. Lipp Vilmos. Révai, Kazinczy és Vörösmarty hatása nyelvünk emelkedésére. Fábry Pál.

1880–81. A szülőkhez. Dr. Lipp Vilmos. — A fény általában és néhány nevezetesebb fénytani tünetmény. Réthy Gyula.

1881–82. Regényirodalmunk Jósika Miklósig. Pákor Adorján. — A magyar nyelvjárások nyelvészeti jelentősége. Hajdú Nep. János.

- 1882—83. Az augurok. Németh Dezső
- 1883—84. Ötvösműipar Pannoniában a népvándorlás korában. Dr. Lipp Vilmos.
- 1884—85. Az anarchisták Rómában. Györffi Endre.
- 1885—86. Martinuzzi György bibornok. Kövári Károly.
- 1886—87. Utmutató. Farkas Miklós.
- 1887—88. Néhány jóakarató szó a szülőkhöz gyermekeik nevelése érdekében. Fábry Pál.
- 1888—89. A jellemképzésről. Pákor Adorján.
- 1889—90. A magyar Mária-hymnusok. Rupp Kornél.
- 1890—91. A keszthelyi kir. kath. gymnasium története. Györffi Endre.
- 1891—92. A halakról általánosan és a Balaton halfajairól különösen. Dr. Vutskits György.
- 1892—93. A keszthelyi kath. gymnasium kiegészítésének története. Dr. Burány Gergely. — A főgymnasiumi épület felavatása. A főgymnasiumi épület ismertetése. Gaal József.
- 1893—94. A római polgári perekben való biráskodás a köztársaság idejében. Dr. Burány Gergely.
- 1894—95. Német nyelvtanításunk a felsőbb osztályokban és az imitativ módszer. Lessing drámatervei. Mihelics Károly.
- 1895—96. A keszthelyi kath. főgymnasium története. Györffi Endre.

8. Főigazgatók, igazgatók és tanárok.

Főigazgatók: gr. Niczky Kristóf, gr. Teleky József, Vay István, Novák Chrysostom apát, Rausch Ferencz apát, Paitner Mihály prépost, Fejér György prépost, Dresmitzer József prépost, Deáky Zsigmond püspök. Iskolafelügyelők: Sterne Ferdinánd apát-kanonok, Greschner János kegyesrendi áldozó pap. Főigazgatók: Kádas Rudolf, kir. tanácsos, jászóvári premontrei kanonok, Német Antal, kir. tanácsos, Mészáros Nándor kir. tanácsos, Spitzkó Lajos kir. tanácsos.

Tanév	Igazgató	T a n á r o k		
1772—73*	Pajeries	Morác	Dorfner	
	Wenczel	Antal**	Ignác	
73—74	Zsembéry	"	Boross	
	Lőrincz		Osvald	
74—75	"	Brányi	Borkovics	
		Lajos	Tamás	
75—76	"	"	"	
76—77	"	"	"	
77—78	Bécsy Arnold	Babay	Boross O.	
		Gáspár		
78—79	"	"	Szabó	Boross O.
			Benvenut	
79—80	"	"	Borkovics	"
			Tamás	

* Egyszerűsítés okáért az 1700 s alább az 1800 elhagyatott.

** A tanárok nevei 1850-ig, míg az osztályrendszer divott, az osztályok szerint következnek egymás után: az első helyen lévő az I. osztály tanára volt, a második helyen lévő a II. osztályé s így tovább.

Tanév	Igazgató	T a n á r o k	
1780—81	Bécsy A.	Brányi L.	Borkovics T.
81—82	Zsembery L.	Boross O.	Brányi L.
82—83	"	Borkovics T.	Boross O.
83—84	"	Rosás Bernárdin	Borkovics T.
84—85	Cseh Lázár	Szabó J.	Rosás B.
85—86	Marton Lipót	Horváth Tamás	Borkovics T.
86—87	"	"	"
87—88	Raab Angyal	Mezey Elizeus	Rosás B.
88—89	"	Roth Erhard	Mezey E.
89—90	"	Hidegi József (világi)	Roth E.
90—91	"	Szeibert Ferencz (világi)	Hidegi J.
91—92	"	Mezey E.	Szeibert F.
92—93	Kelle Lipót	Hidegi J.	Mezey E.
93—94	Für Márton (világi)	Szeibert F.	Hidegi J.
94—95	"	Mezey E.	Szeibert F.
95—96	"	Kelle Pál (világi)	Mezey E.
96—97	"	Nagy Pál (világi)	Kelle P.
97—98	"	Hidegi J.	Nagy P.
98—99	"	Kelle P.	Tarkovics V.
1799—1800	"	Nagy P.	Kelle P.
1800—1	"	Mindszenti J.	Nagy P.
01—2	"	Kelle P.	Mindszenti J.
02—3	"	Nagy P.	Kelle P.
03—4	"	Mindszenti J.	Nagy P.
04—5	"	Kelle P.	Mindszenti J.
05—6	"	Nagy P.	Kelle P.
06—7	"	"	"
07—8	"	"	"
08—9	Gyöngyösy Pál	Kajdács Imre	Münich Nándor
09—10	"	Szabó Miklós	Kajdácsy I.
10—11	"	Ormos Romuáld	Zupponics Arnold
11—12	"	Kopics Ignác	Ormos R.

* A tanév folyamán a * vagy †-tel jeleltet távozása

T a n á r o k

Boross O.			
Borkovics T.			
Brányi L.			
Szabó János			
Borkovics T.			
Rosás B.			
"			
Borkovics T.			
Rosás B.			
Mezey E.	Chovancsek József (világi)	Kelle Lipót (kegyesrendű)	
"	"	"	
Hidegi J.	"	"	
Szeibert F.	"	"	
Mezey E.	"	"	
Hidegi J.	"	Szédely István (világi)	
"	"	"	
"	"	"	
Kelle P.	Tarkovics Vazul	"	
Nagy P.	Hidegi J.	"	
Tarkovics V.*	"	"	
Mindszenti J.	"	"	
Kelle P.	"	"	
Nagy P.	"	"	
Mindszenti J.	"	"	
Kelle P.	"	"	
Nagy P.	"	"	
Mindszenti J.	"	"	
Für M.	"	"	
"	"	"	
Hutter Mihály	Simonyik Norbert	Sőjtöry József	Gyöngyösy P.
Münich N.	"	"	"
"	"	"	Hármb Gábor
Mölker Elek	Münich N.	"	"

vagy halála következtében az utána következő váltotta fel.

Tanév	Igazgató	T a n á r o k	
1812–13	Hármib G.	Czigony István	Kopics I.
13–14	Schindler Bernát	Drinócy György	Hatos László
14–15	Lencs Ambró	László Benedek	"
15–16	Petréczy Béla	"	"
16–17	"	"	"
17–18	"	"	"
18–19	"	"	"
19–20	"	"	"
20–21	"	Leska K.	László B.
21–22	Sójtöry József	Szita Sándor	Szenczy Imre
22–23	"	"	"
23–24	"	Németh István	Szita S.
24–25	"	"	"
25–26	"	Pintér Endre	László B.
26–27	"	"	"
27–28	"	Novák Áthanáz	"
28–29	"	"	"
29–30	"	Berkes Kristóf	"
30–31	"	Nagy Lőrincz	Berkes K.
31–32	"	"	"
32–33	"	"	"
33–34	"	"	"
34–35	"	"	"
35–36	"	László Benedek	Grossinger Ambró
36–37	"	"	"
37–38	"	Sebesy Kálmán	László B.
38–39	"	Simon Vincze	Bolaházy Miklós
39–40	"	"	"
40–41	"	Kopics I.	"
41–42	"	Kutasy Béla	"
42–43	"	Sebesy K.	"
43–44	Szenczy I.	Kulcsár Fábian	Sebesy K.
44–45	"	"	"
45–46	"	"	"
46–47	Ihász G.	Illés Márton	Kulcsár F.
47–48	"	"	"
48–49	"	"	"
49–50	"	Sülley Máté	Szita S.
50–51	"	"	"
51–52	"	"	"
52–53	"	"	"

T a n á r o k			
Mölker Elek	Ormos R.	Söjtöry J.	Hármib G.
„	„	Kopics I.	„
„	Szabó Miklós	Ormos R.	„
Zupponics A.	Simonyik N. †	„	„
„	Szalay Godfried	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	Lesska Károly	„	„
Hatos I.	Zupponics A.	„	„
Pauer Zsigm.	Mölker E.	Schindler B.	Kopics I.
„	„	„	Árvay Gergely
„	„	„	„
„	„	„	„
Szenczy I.	Pauer Zs.	„	„
„	„	„	„
„	Leska K.	Hutter M.	Goda Kelemen
Szita S.	„	„	„
„	Zupponics A.	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	Schindler B.	„
„	„	„	Keszler Agoston
„	„	Ihász Gilbert	„
Berkes K.	„	„	„
„	„	„	„
Novák A.	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„
Bolaházy M.	„	„	„
„	„	„	„
„	„	Göncz István	Ihász G.
Sebesy K.	„	Bolaházy M.	Göncz I.
„	„	„	Laky Döme
„	„	„	„
Novák A.	„	„	Pintér E.
„	„	„	„
„	„	„	„
„	„	„	„

Tanév	Igazgató	T a n á r o k	
1853—54	Szita S.	Sülley M.	Goda K.
54—55	"	"	"
55—56	"	"	Sztraka G.
56—57	"	"	Kerekes Jákó
57—58	"	"	Kereskényi Elek
58—59	Pintér E.	"	Lipp Vilmos
59—60	"	Fazekas Elek	"
60—61	"	"	Soos Mihály
61—62	"	"	"
62—63	"	Bajáky Gyula	"
63—64	"	"	"
64—65	"	Molnár F.	Kerekes J.
65—66	"	"	"
66—67	"	"	"
67—68	"	"	Nagy B.
68—69	"	"	"
69—70	"	"	"
70—71	"	"	"
71—72	"	Sailer Á.	Sztraka G.
72—73	"	"	"
73—74	"	"	"
74—75	Sailer Á.	Sztraka G.	Kővári K.
75—76	"	"	"
76—77	"	"	"
77—78	"	Kővári K.	Sebesy A.
78—79	Sailer Á. † Lipp Vilmos dr.	"	"
79—80	"	Fábry P,	Kővári K.
80—81	"	"	"
81—82	"	"	"

T a n á r o k				
Novák A.	Zupponics A.	Bolaházy M.	Pintér E.	
"	"	"	"	
"	Schimpök Bene	"	"	
Márffy János	"	"	"	
Kiss István	"	"	—	
Czeiner Emil	Kerekes J.	"	—	
Kunc Adolf	"	"	—	
"	"	Bolaházy M. † Molnár F.	—	
Göncz I.	"	"	—	
"	"	"	—	
Soós M.	Kőfalvi Vidor	Fábry Pál* Nagy Bálint	—	
Nagy B.	Soós M.	Kőfalvi V.	Farkas M.	
"	Kőfalvi V.	Farkas M.	—	
Farkas M.	Kővári K.	Kőfalvi V.	—	
Sailer Á.	"	Illés Rafael	—	
"	Sztraka G.	Kővári K.	—	
"	"	"	—	
Kővári K.	Sebesy A.	Galba Károly (világi)	—	
"	"	Polgár Dénes	Galba K.	
"	"	Burány Gergely	"	Ertl Kár. (világi)
Sebesy A.	Edelmann Sebő	Horváth Gellért	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
Módy Krizsó	Hauser Kornél †	Réthy Gyula	"	"
"	Stronszky Ágoston	"	"	"
"	"	"	"	"
Sebesy A.	Módy K.	"	"	"
Pákor Adorj.	Hajdú János	"	"	Bányai (Ertl) K.
"	"	Németh Dezső	"	"

Tanév	Igazgató	T a n á r o k					
1882—83	Lipp V. dr.	Fábry P.	Kővári Károly	Pákor A.			Hajdú J.
83—84	"	"	"	"			"
84—85	"	"	Farkas M.	Kővári K.			Pákor A.
85—86	"	"	"	"			"
86—87	Lipp V. dr.* Farkas M.	"	Kővári K.	Pákor A.			Györffi E.
87—88	"	"	"	"			"
88—89	"	"	"	"			"
89—90	Farkas M.† Kővári K. h. igazgató	Pákor A.	Györffi E.	Rupp Kornél			Berényi Aurél
90—91	Burány Gergely dr.	Kővári K.	Illés Ráfael	Pákor A.			Györffi E.
91—92	"	"	"	"			"
92—93	"	"	"	"			"
93—94	"	Illés R.	Pákor A.	Györffi E.	Haraszti Sándor		Láng Emil
94—95	"	"	"	"	"		"
1895—96	Burány Gergely dr.	Kőváry Károly	Illés Ráfael	Pákor Adorján	Györffi Endre	Magasházy Antal dr.	Haraszti Sándor

T a n á r o k

	Németh D.	Győrffi Endre	Galba K.			Bányai K.	
	Győrffi E.	Markovics Arnold	"			"	
	"	—	"			"	
	"	—	"			"	
	—	—	"			"	
	Bernhard (Berényi) Aurél	—	Schadl János (világi)			"	
	"	—	Csathó Alajos (világi)			"	
	—	—	"			"	
	Vutskits György dr. (világi)	—	"			"	
	"	—	"			"	
	"	Ágh Norb.	Gaal József (világi)			Csathó Alajos	Bányai Károly
Lakatos Vincze	"	"	"			—	"
"	"	Kővári K.	"	Burko- vits Laj. (világi)	Mihelics Károly (világi)		"
Lakatos Vincze	Vargha István	Rábold Elek	Vutskits György dr.	Gaal József	Burkovits Lajos	Mihelics Károly	Bányai Károly

9. A tanulók száma tanévenként.

(1792|93—1895|96.)

T a n é v	Létszám	T a n é v	Létszám
1792—93*	129	1812—13	106
93—94	182	13—14	87
94—95	194	14—15	96
95—96	178	15—16	109
96—97	160	16—17	114
97—98	155	17—18	115
97—99	156	18—19	110
1799—1800	182	19—20	104
1800—01	185	20—21	100
01—02	182	21—22	124
02—03	164	22—23	124
03—04	168	23—24	132
04—05	161	24—25	128
05—06	146	25—26	125
06—07	123	26—27	112
07—08	134	27—28	101
08—09	143	28—29	94
09—10	154	29—30	102
10—11	125	30—31	107
11—12	112	31—32	106

* 1772—1792-ig a tanulók létszámára vonatkozó adatok hiányzanak.

1832-33	98	1865-66	125
33-34	99	66-67	117
34-35	82	67-68	116
35-36	101	68-69	129
36-37	107	69-70	108
37-38	111	70-71	94
38-39	125	71-72	69**
39-40	125	72-73	65
40-41	130	73-74	67
41-42	119	74-75	66
42-43	132	75-76	75
43-44	129	76-77	90
44-45	111	77-78	91
45-46	115	78-79	86
46-47	133	79-80	78
47-48	133	80-81	71
48-49	86	81-82	64
49-50	88	82-83	62
50-51	57*	83-84	60
51-52	67	84-85	69
52-53	64	85-86	62
53-54	64	86-87	55
54-55	81	87-88	67
55-56	69	88-89	88
56-57	73	89-90	124
57-58	80	90-91	135
58-59	92	91-92	167
59-60	91	92-93	196
60-61	90	93-94	235
61-62	86	94-95	265
62-63	110	1895-96	275
63-64	123		
64-65	140	Összesen :	11993

* 1850-ben az intézet négy osztályúvá lett.

** Ezen évben nyílt meg a helybeli polgári fiú-iskola.

10. A gymnasiumhoz kötött jutalmi alapítványok.

A) Azon alapítványok, melyeknek vagyonát az iskolai igazgatók vagy tanártestületek kezelik.

Polgár sz.		M e g j e g y z é s	
Az iskola neve	Az alapítvány megnevezése	Az alapítvány tőkéje	
1 Keszthelyi kath. fő-gymnasium	Pintér Endre-féle jutalomdíj	20 drb. cs. és kir. arany	<p>A 20 db. cs és kir. arany után a keszthelyi takarékpénztár, hol el van helyezve, (Pintér-féle alapítvány), évenként 1 db. cs. és kir. aranyat fizet kamat fejében.</p> <p>Egy feddhetlen viseletű kath. vallású tanulónak adatik jutalmul. Kezeli az igazgató. (Az alapítólevél másolata felterjesztetett 1890. február 11-én 15. sz. a.)</p>

B) Azon alapítványok, melyeknek vagyonát törvényhatóságok, községek, egyházi vagy világi testületek, vagy magánosok kezelik, és melyeknek jövedelmei évről-évre az iskolai igazgatóknak kiadatván, az utóbbiak által fordíttatnak rendeltetésök czéljaira.

M e g j e g y z é s

Folyó száma	Az iskola neve	Az alapítvány megnevezése	Az alapítványt kezelő hatóságok stb. megnevezése	Az évenként kiosztásra kerülő jutalomdíj összege		
				ft	kr.	
1	Keszthelyi kath. főgymnasium	Simon Vincze fiele	Keszthely város előljárósága	25	20	Az alapítólevél 560 frtról szól; a kamat (4 1/2%) jutalmazásra fordítatik; ha ki nem adható, kamatoztatik. A ki nem adott összeg, ha utóbb a jutalmazásra több keszthelyi születésű róm. kath. vallású tanuló találtatik érdemesnek, anyjának adatik ki, a hálynak 25 forint 20 krjával lehetséges. Az időlegesen jövedelmezett kamatokból szegény ifjak tanszerekkel segélyeztetnek az igazgató által. (Az alapítólevél felterjesztetett 1890. febr. 11-én 15. sz. a.
2	"	Novák Athanáz fiele	"	18	—	Az alapítólevél 400 frtról szól, melytől a keszthelyi takarékpénztár 4 1/2% kamatot fizet. A kamat négy róm. kath. keszthelyi születésű tanuló között egyenlően felosztva adatik ki. (Az alapítólevél másolata felterjesztetett 1890. febr. 11-én 15. szám alatt.
3	"	Baronyi Ignác-fiele	A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minis-terium	42	50	Az alapítvány 1000 frt névértékű magyar papíráradék kötvény. Az adóhivatalnál kiutalványozott, kamat egy keszthelyi születésű, ennek hiányában zalamegyei izraelita és keresztény tanulóknak felváltva adatik ki. (Az alapítólevél jóváhagyatott 1889. ápr. 29-én 13309. sz. a.)

M e g j e g y z é s

Folyó szám	Az iskola neve	Az alapítvány megnevezése	Az alapítványt kezelő hatóságok stb. megnevezése	Az évenként kiosztásra kerülő jutalomdíj összege		Az évenként kiosztásra kerülő jutalomdíj összege
				frt	kr.	
4	Keszthelyi kath. főgymnasium	Deák Ferencz félé	Keszthelyi takarékpénztár részvénytársulat	25	—	—
5	"	Fehér György félé	Keszthelyi város előljárósága	252	—	—
6	"	"	A magyarországi cisterciaterend zirczi apátsága	126	—	—

Az alapítvány 500 ftról szól, melyet a keszthelyi takarékpénztár tett le és 5% kamatfizetéssel kezel. A tanárikar hármas kijelölése mellett a nevezett pénzügyintézet gyakorolja az adományozás jogát keszthelyi vagy zalamegyei születésű tanuló segélyezésére. (Az alapítólevél jóváhagyatott 1890. márcz. 28-án 36764—89. sz. a.)

Az alapítvány 4200 ftr 6 százelekkel kamatoztatva. A városi előljáróság által 1895. júl. 7-én felterjesztetett alapítólevél szerint I—VI. osztály két-két kath. vallású keszthelyi születésű tanuló, összesen 12 tanuló egyenlő arányban részesül a kamatokból. Ha valamely osztályban ilyen nincs, a megfelelő részt más osztálybeli kapja.

Az alapítványi összeg 2000 pengő forintot tevő 1496. sz. pozsonyi A-betűs földtehermentesítési kötvényben. Ez alapítvány csak feltételeesen van a keszthelyi gymnasiumhoz csatolva, mert első sorban a székesfehérvári vagy győri kath. gymnasiumba járó keszthelyi születésű r. k. 7. vagy 8. illetve 6. vagy 5. oszt. két tanuló kapja. Ha pedig ilyenek nem volnának, a kegydíjat a keszthelyi gym. bármely oszt. keszthelyi szül. kath. 2 tanulója kapja. A zirczi apátadományozza. (Az alapítólevél másolata felterjesztetett 1890. febr. 11-én 15. sz. a.)

M e g j e g y z é s

Folyó szám	Az iskola neve	Az alapítvány megnevezése	Az alapítványt kezelő hatóságok stb. megnevezése	Az évenként kiosztásra kerülő jutalomdíj összege		
				frt	kr.	
7	Keszt-helyi kath. főgymnasium	Günsberger Sándor és neje Breyer Jozefa alapítv.	A keszt. izr. hitk. keb. levő jótékony-czélú kegyes alapítv. kezelő bizottság	22	50	500 frt végrendeleti alap., melynek kamatai (4½%) a r. k. gym. 4 alsó oszt. járó keszthelyi szül. vagy illetőségű, ilyenek nem létében vidéki izr. vallású tanulóknak adatnak ki az igazgató és tanárikar belátása szerint. Az alapító levél jóváhagyatott 1894. ápr. 14-én 20916. sz.
8	"	Fehér György-féle újabb alapítv.	A magyarországi cisterciaterend zirczi apátsága	104	—	Az alapítványi összeg 2339 frt 52 kr. A kegydíjat a keszt-helyi gymnasium bármely oszt. keszthelyi születésű róm. katolikus két tanulója kapja. A zirczi apát adományozza. Az alapítólevél jóváhagyatott 1882. szept. 5-én 28001. sz.
9	"	"	Keszthely város előljárósága	18	—	Ezen alapítvány 1890/1 tanév előtt ki nem osztott kamat-maradékaiból „Gymnasiumi tankönyvségély“ czímen tőkésített 400 frt. Kamatai keszthelyi szül. kath. tanulóknak tankönyv segélyezésre adatnak. Adományozza a tanári testület. Az alapító levelet a város felterjesztette 1895 jul. 7-én.

M e g j e g y z é s

Folyó száma	Az iskola neve	Az alapítvány megnevezése	Az alapítványt kezelő hatóságok stb. megnevezése	Az évenként kiosztásra kerülő jutalomdíj összege		Ez alapítvány áll 1000 frtból. A tanári testület ajánlatára adományoztatik első sorban keszthelyi, másodsorban zalamegyei születésű 4—4 tanulónak. Az alapítólevél jóváhagyatott 1894. júl. 7-én 3834. sz.
				frt	kr.	
10	Keszthelyi kath. főgymnasium	Idősb. Reischl Venczel-féle	Keszthely város előljárósága	40	—	Keszthely város által tett alapítvány összege 500 forint. Évi kamatát egy keszthelyi születésű vagy illetőségű tanuló kapja. Atanári testület ajánlatára adományoztatik. Alapító levelet a város nem állított ki, de a kamatokat rendszeresen kiadja.
11	"	"I. Ferencz József koronázási jubileuma"	"	25	—	
12	"	Weltner Jakabné szül. SchleiferLujza	"	22	50	Az alapítványi összeg 500 frt (ezer korona). A tanári testület ajánlatára az alapító adományozza felváltva izr. és keresztény tanulóknak. Az alapító levél jóváhagyás végett Zala vármegye törvényhatóságához küldetett le.

II. Felszerelés

A) A tanintézet könyvtárai.

Tanári könyvtár. A könyvtár számára a premontrei rendház első emeletének egyik szárnya szolgál helyiséggül. Eredete innen-onnan összeesik a premontreieknek Keszthelyre való jövetelével. Azóta lassan bár, de folyton gyarapodott. Az 1850-ben kelt leirat elrendeli, hogy a könyvtári beszerzések az évi értesítőben közöltessenek. Ezen időben rendeztetett első ízben, a midőn a művek száma meghaladta a 3000-et; szakszerűleg teljesen rendezett állapotba 1890-ben jutott. Képviselve van benne 12 szakma, u. m.: természettudomány, mennyiségtan, történelem, földrajz, statistika stb. hittudomány, szépirodalom, nyelvtudomány és irodalomtörténet, ó-klassikai irodalom, folyóiratok, encyclopaedia és szótár; bölcsészet- és neveléstudomány, jogtudomány, orvostudomány.

E tizenkét szakmában az 1894|95. tanév végén volt leltár szerint: Önálló szakmunka 3905 mű, 5024 kötet, 987 füzet, 5609 darab; tudományos folyóirat 200 mű, 1229 kötet, 358 füzet, 1200

darab; vegyes 2 mű, 2 kötet, 208 füzet, 208 drb.; vagyis összesen 4107 mű, 6255 kötet, 1553 füzet, 7017 db. könyv és 4358 db. Értesítő.

A z i f j ú s á g i k ö n y v t á r. Eme könyvtár keletkezése a 70-es évekig nyúlik vissza. Gyarapítására fordíttatik ama illeték, melyet minden tanuló a beiratkozás alkalmával az ifjúsági könyvtár részére fizet. Jelenleg a könyvtár a főgymnasiumi épületben e célnak megfelelő helyiségben őriztetik. Fennállása óta többször, de különösen 1895-ben ment át gyökeres rendezésen, amikor az elrongyolt, csonka és hiányos munkák eltávolítása után maradt 651 mű 688 kötetben. A könyvek Szemák István dr. Középiskolai ifjúsági könyvtárjegyzék-e szerint rendezvék mindamellett ama változtatással, hogy a művek csak 2 csoportra osztattak: az egyik csoport tartalmazza I—IV. osztály-, a másik ellenben az V—VIII. osztály rendelkezésére szolgáló olvasmányokat. A tanulóknak nyomtatott könyvjegyzékek állnak rendelkezésére, melyekből előre kiszemelik a használatra kiveendő műveket.

Mínthogy az ifjúsági segítő egyesület nemes működésének egyik ágát képezi az is, hogy minél több vagyontalan tanuló láttassék el ingyen könyvekkel: e végből az évről-évre vásárolt tankönyvekből egy külön s e g é l y e g y l e t i k ö n y v t á r t létesített, mely az egyesület vezetőinek gondozása alatt áll, s az egyesület pénztárából gyarapszik, illetve újul meg. A könyvtár összes ál-

lománya az 1894|5. tanév végén használatban levő tankönyvekben 270 darab volt.¹⁾

B) Az intézet szertárai és gyűjteményei.

A gymnasium legrégibb múltja gyéren szolgáltatja azon adatokat, melyekből a tanítás segítségére szolgáló eszközök minőségére és mennyiségére következtethetnék. Szoros értelemben vett szertárakról, gyűjteményekről szó sem lehet a tanintézet első évtizedeiben, bár nem tagadható, hogy már ezen időben sem szűkölködött a gymnasium teljesen azokban az eszközökben, melyek főleg a természettudományok és a földrajz tanítását voltak hivatva könnyebbé és biztosabbá tenni.

Az első idevonatkozó adatot az 1789|90-ik tanévben leérkezett főigazgatói leirat nyújtja, mely meghagyja a gymnasium igazgatójának, hogy a grammatica és humanitas osztályainak felszerelésére beszerzett eszközök, térképek, földgömbök és mértani idomok árait részletesen terjessze fel.

Az 1851. febr. 18. 4. sz. a. kelt leirat értelmében minden évi értesítőben közzétetik a könyv- és szertárak gyarapodása. Mindazonáltal szertáraink és gyűjteményeink fejlődése tulajdonképpen a gymnasium kiegészítése kezdetétől számítható, a midőn az egyes szertárak- és gyűjteményekre nézve a rendszeres és céltudatos gyűjtés veszi kezdetét.

¹⁾ A folyó 1895|6. tanévben a könyvtárakra történt beszerzéseket az évi értesítői rész közli.

Ezek előrebocsátása után felsoroljuk a tanintézet szertárait és gyűjteményeit.

1. Természettani és vegytani szertár.

a) M e c h a n i k a.

Tapadási lemezek. Lejtő készülék (rég), Lejtő készülék Frick szerint. Atwood ejtő gépe sulyokkal és mp. ingával. Csigasor állványon. Lejtő egy csatornával. Galilei cső csatorna 4 csatornával hozzá tartozó 4 db. szorítóval. Másodperc inga (rég). Decimal mérleg. Kereskedelmi mérleg. Sulyok 3 dobozzal. Centrifugális gép, mellék készülékek: Sulyt emelő golyó. Két ferdén álló üvegcső. Gömbváz. Edény különböző sűrűségű folyadékokra. Centrif. erő nagysága különböző tömegekben. Szinkorong. Emelkedő kettős kúp. Sulypont idomok síkban. Súlypont idomok térben (állványon). Ferde henger bádogból. Egyensúlyozó báb állványnyal. Hengerkerék. Bálvány. Kettős fogas kerék. Archimedes csavarja (végtelen csavar). Emelő daru (héber). Anyacsavar orsóval. Mótor rúgóval. Emelő állvány, az emelő törvényeire. Mariotte ütköző gép. Függő ón. Búvár harang üvegből. Két csatorna 5 golyóval. 3 inga állványon. Foucault ingája állványon. Palaczk szoros tölcserrel. Kéneső sajtoló. Columbus tojás. Vonalzó előre és hátralépő noniussal. Inga óra. Centrifugalispálya kocsi-
(orosz vasut). Dynamometer. Máltzel metronom csengetyűvel. Schmidt pörgettyű állvány és tányérral. Batáviai üvegcseppek. Bolognai palaczkok. Lépcsőjáró bábok. Erő egyenközény Frick szerint. Daguin ütközőgép. Gyroskop Bohnenberger-féle.

b) H y d r o s t a t i k a.

Segner kerék, szökőkút bádógból. Hydrostatikai mérleg. Vízszin mérő. Nicholson arëometer. Arëometer Beaumé szerint nehezebb folyadék, Arëometer Beaumé szerint könnyű folyadék. Saccharimeter Leno szerint. Must és bormérő Oëchste szerint. Szeszmérő Wagner Greiner szerint. Brahma vízszajtó. Hajszálcsovek állványon. Haldat készülék, fenéknyomás. Dutrocht endosmometer. Készülék a folyadékok felfelé nyomására. Jolly rugó mérleg sűrűség meghatározására. Pyknometer. Volumeter Gay Lussac sz. nehezebb folyadékokra, Volumeter Gay Lussac sz. könnyű folyadékokra. Pfaundler készüléke kéneső megtisztítására. Üres sárgaréz golyó, mely hideg vízben úszik, melegben elmerül. Készülék az egyenletes nyomás megmutatására. Közlekedő csövek állványon. Cartesius buvára üvegben. Plateau készülék olaj gömb forgatására. Középen csapó vízkerék. Turbina minta. Sűrűség és fajsúly mérő Beaumé sz. Arëometer sósavra.

c) Ä r o s t a t i k a.

Léggömb papírból. Gáztartó Pepy-féle. Torricelli csövek csappal. Szívó cső rézből. Lopó üvegből. Szívó mérges folyadékokra. Légszivattyú, mellék készülékek: Bura, Magdeburgi féltekék rézből. Rézhenger üveg és hólyag repesztésre. Cartesius buvár. Kéneső szívóval. Légsűrítő. Légpuska. Barometer körte alakú. Anexoid barometer. Tüzi fecskendő. Szívókút (üvegből). Nyomókút állvánnyal. Bourdon manometer. Heron lapda állványon. Készülék Mariott törvény beigazolására.

Büvöstölcsér bádogból. Tantalus pohár üvegből. Heron kútja bádogból. Időszakos kút bádogból. Dasymeter Guerikke sz. (baroskop). Anselm inducator csengettyűvel. Repülő zsinórral. Fagyasztó-készülék légszivattyúhoz. Aerodynamikus paradoxon Desormes sz. Aerodynamikus paradoxon Buff szerint. Léglökő készülék. Görbe szívó cső Segner kerékkel. Toricelli cső állványon. Edényes barometer. Aneroid (angol) barometer magasság mérésre. Készülék világító gáz fejlesztésre. Deville-féle köneny fejlesztő. Bura átfurt szorítóval légszivattyúhoz. Pater noster. Köneny Diffusios készülék gypsz. Diffusioskészülék gypsból aetherrel.

d) A k u s t i k a.

Hangvilla. Chladni hangidomai üvegből. Telephon (Bell). Hegedű. Hangolt fapálcák (oktáv). Monochord. Vájt fémtükör. Trevelyan thermopton. Seebeck syrénje. König manometrikus lángkészüléke. Készülék fapálcák hosszrezgésére. Készülék karika alakú csomóvonalakra. Diaphason Marloie, két egyenlőzöngéjű hangvilla együtt rezgéshez. Mach hullám gépe. Fújtató asztal (orgona) 10 sippal 2 nyelv sip, 1 fődött, 1 szétszedhető, 6 nyílt ajak sip. Cagniard de la Tour syrén állványon. Helmholtz resonator állványon. Grammophon. Lemez hozzá. Hopkins sip.

e) O p t i k a.

Ernyő kicsiny állványon. Ernyő nagyobb állványon. Domboru tükör (sárga üveg tükrözéssel). Lencse gyűjtemény. Homoru tükör állványon.

Forgatható prisma. Stereoskop. Képek hozzá. Kúp üvegből állványon. Turmalin forgó 2 mészpát kristálylyal és egy kristály lemezzel. Messzelátó minta Galilei. Csillagászati Keppler minta. Földi messzelátó (3 lencsével). Domború lencse rézfoglalványban. Domború lencse fa foglalm. kicsiny. Domboru lencse fa foglalm. nagyobb. Siktükör fa foglalm. Kaleidoskop. Szemüveg. Napmikroskop 3 db. mikroskoppal. Heliostat. Photographáló készülék objectiv és 3 db. casettával. Camera obscura. Laterna magika. Képek hozzá. Stroboskop 6 képpel. Müller fénytörés és fényvisszaverődési készüléke. Bunsen photometer. Antroskop díszített kaleidoskop. Thaum atop 12 képpel. Nörrenberg-féle polarizáló készülék. Jegeczlemez. Hűtött üveg. Üvegkoczka hevítésre. Szinkép elemző. Fluoreskaló folyadékok tokban. Urán koczka. Barium platin cyanür irás. Newton fény gyűrű. Edény Newton gyűrűkhöz folyadékok. Készülék contrast szinek előállítására.

f) Calórika.

Leslie koczkája. Hőmérő 270° C beosztással. Légtűzszerzám. Gravesand golyó karikával. Hő kisugárzási készülék. Készülék jó hővezetők meghatározására (Ingelhouss). Papinfazék. Érverő. Daniel-féle hygrometer. Muschenbrock-féle pyrometer, szilárd testek kiterjedésére. Lombik, főzéshez légüres térben. Lepárló készülék. Hőmérő tejüveg foksorral $\frac{1}{10}$ beosztással (Auguszt psychrometer). Üveghenger két faalapzaton a légáramlat megmutatására. Davy biztosító lámpája Készülék a

virpárak kötött melegének bemutatására. Kryophor Wollaston-féle. Saussure hajszálas nedvmutatója. Réz göreb Leidenfrost tűneményre. Leslie különzégi hőmérője. Heron forgó gőzhengere. Készülék fagyás közötti lappangó hő kimutatására. Fagyasztó-hőmérő túlhűtött folyadékokra. Explodáló golyócskák. Készülék folyadékok kiterjedésére. Léghőmérő állványon, Kiss-féle. Crooks stadiómeter kettős. Rutherford maximum minimum hőmérő. Spiralis hygrometer. Gőzgép (kazán- és gépszerkezettel. Hozzá szökőkút. Hőmérő ablakra.

g) M a g n e t i k a.

Magnes rúd, Magnes patkó. Compass méréshez. Elhajlási tű. Lehajlási tű. Coulomb torsió mérlege. Magnes állatok.

h) E l e k t r i k a.

Üvegrúd. Vinter elektromos gép. Kisütő. Üveggolyó elektromosgép. Elszigetelt zsámoly. Bunsen telep 24 kis elemmel. Rumkorf szikra inductor nagy, Rumkorf szikra inductor kicsiny. Elektromos inga állványokon. Volta oszlop. Áramszaggató készülék óraművel. Elektromos csengetyű. Barlow kereke. Harangjáték. Leydeni palaczk. Electrophor. Neeff kalapács. Inductios készülék. Elektromos lámpa. Elektromos gyertya. Morse távíró kulcscsal és írókészülékkel. Ellennállás nagyításra való készülék. Coulomb készüléke eltávolítható félgömbökkel, a felszín elektromosság beigazolására. Elektromágnes nagy. Árammérő (multiplier.) Elektromos mozsár. Ampere áll-

vány. Általános kisütő. Lane palaczk. Le clanche elem. Vízfelbontó készülék nagyobb, Vízfelbontó készülék kisebb. Geissler cső. Ebonit elektrophor mellékkészülékekkel. Riess megosztó készüléke. Ebonit pálcza. Bunsen hydrogen fejlesztő készülék, Bunsen durr gáz fejlesztő készülék. Grenett elem nagy. Chromsavas batteria 4 elemmel. Accumalator batteria 6 accumulator elemmel. Pachytrop Árammérő. Elektromos vasut köralaku. Galván szivattyu. Garthe készüléke keresztezett áramokkal. Elektromos motor Ritschi szerint. Hő elektromos telep Noe szerint 25 thermo elemmel. Elektromagnes állványon üveglappal. Arany lemezes elektroskop condensatorral. Influentiás gép. Leydeni palaczk batteria 4 elemmel. Frankliu tábla állványon. Üveg átfurási készülék. Elektromos mozsár, töltényekkel. Aether gyújtó készülék. Geissler cső. Állvány Geissler csövekhez. Tangens tájoló Gaign-féle. Elektromos fényszabályozó. Elektromos lámpa közös állványon. Petrina tekeres rugó. Készülék elektromos vezetők forgatására. Dynamogép, egyenes, váltakozó és forgó áramokra. Mikrotelephon állomás (complet.) Galvanoplastikai készülék. Indukció tekeres mágnesruddal.

i) Cosmographia.

Planetarium mellékkészülékekkel.

j) Chémia.

Eszközök. Üvegtermékek. Elemek. Carbonatok. Sulfatok. Haloid sók Szerves sók. Nitratok. Phos-

phorsavas sók. Vegyszerek, folyadékok. Oxydok.
Szerves vegyületek. Szerves savak. Különfélék.

A szertárban foglaltak értéke 2935 frt 87 kr.¹⁾

2. Természettudományi és földrajzi szertár.

Állattani tárgyak.

a)	Csontvázak, csontkészítmények	14 drb.
b)	Kitömött állatok	203 „
c)	Spiritus készítmények:	
	Halak 38 faj és változat	49 „
	Hüllők, kételtűek és rákok	24 „
	Tengeri állatok	7 „
d)	Száraz készítmények:	
	Bogárgyűjtemény 10 keretben üveg
alatt, tartalmaz 515 faj és változa-
tot — összesen	1888 „
	Tengeri rákok	10 „
	Csigák 31 faj	59 „
	Kagylók 33 faj	90 „
e)	Mikroszkopi készítmények	12 „
f)	Műkészítmények (Utánzatok):	
	Anatomiai minták papírmachéból
szétszedhetők.	
	Ember törzs; szem; fül; agyvelő	4 „
g)	Képek:	
	Leutemann H. és Lehmann A. színes
állattani atlász.	41 „
	Schreiber-féle színes anatómiai falitáblák	4 „
	Schubert-féle állattani táblák	90 „
h)	Különfélék	14 „

Összesen: 2509 drb.

¹⁾ A folyó tanévi beszerzések az értesítőben találhatók.

N ö v é n y t a n i t á r g y a k.

- a) Száritott növények (Herbarium):
 Szenczy-féle száritott növény gyűjtemény 24 kötet 4451 drb.
 Titius Pius-féle alga gyűjtemény 242 „
 Pokorni-féle isk. gyűjtemény 30 faj 93 „
 Fák és cserjék gyűjteménye 14 faj 17 „
- b) Növényrészek (Specialis tárgyak gyűjteménye):
 Belföldi fanemek átmetszetei 24 drb.
 Külföldi fanemek átmetszetei 24 „
 Termény gyűjtemény az állat-, növény- és ásványországból 300 „
- c) Mikroszkopi készítmények 17 „
- d) Műkészítmények :
 Brendl-féle szétszedhető virágmodellek 14 „
 Kálazdy-féle növényutánzatok 6 „
- e) Képek :
 Zippel és Bollmann: Virágtalan és virágos belföldi növények 60 „
 Zippel és Bollmann: Külföldi kultur növények 36 „
 Hartinger: Ehető és mérges gombák keretben, üveg alatt 6 „
 Dr. Ahles: Növényanatomiai faliképek (vászonra húzva) 6 „
 Der junge Landwirth: Gazdasági kereskedelmi és mérges növények 76 „
 Dr. Schubert: Növényteni színtáblák 52 „
- f) Eszközök :
 S. Plössel-féle mikroszkopállványnyal, 1 okulár, 2 objectivvel és 1 mm. skalával.
 Loupe, meritőzsák és meritőháló bottal, növénygyűjtő és növényiszáritó mappa 6 „
- Összesen: 5430 drb.

Ásvány- földtani tárgyak.

a) Ásványok 192 faj és változat . . .	849 drb.
b) Kőzetek 61 faj és változat . . .	150 „
c) Őslények 108 faj és változat . . .	311 „
d) Kristályminták:	
Üvegminták tengelyvázsal . . .	16 „
Kristályminták papír lemezből . .	180 „
e) Mikroszkopi készítmények . . .	7 „
f) Műkészítmények.	
Drágakő utánzatok dobozban. . .	24 „
g) Képek :	
K. A. Zittel és K. Haushofer: Őslény-	
tani fali táblák és idealis geologiai	
tájképek vászonra húzva, léczekkel	9 „
A Balaton mellékének színezett geo-	
logia térképe keretben, üveg alatt	3 „
	<hr/>
	Összesen 1549 drb.

Földrajzi szertár.

- a) Földglobusok. Egy nagy és egy kisebb földglobus délkörrel 2 drb.
- b) Térképek :
1. A magyar korona országainak iskolai fali térképe, rajzolta Kogutovicz M. Kiadja Hölzel és t. Budapest. Vászonra húzva, léczekkel.
 2. A magyar korona országainak hegy- és vízrajzi térképe. Rajz. Kogutovicz. Kiadja Hölzel és t. Budapest. Vászonra húzva, léczekkel.
 3. Európa iskolai fali térképe (Pol. kiadás.) Rajz. Kogutovicz M. Kiadja Hölzel és t. Budapest. Vászonra húzva, léczekkel.

4. Afrika isk. fali térképe. Kidolgozták Kogutovicz M. és Thirring G. Kiadja Hölzel és t. Budapest. Vászónra húzva, léczekkel.
5. Palesztina fali térképe. Rajz. Kogutovicz. Kiadja Hölzel és t. Budapest. Vász. húzva léczekkel.
6. Ausztria és Magyarország isk. fali térképe. Rajzolta Kogutovicz M. Kiadja Hölzel és t. Budapest. Vászónra húzva, léczekkel.
7. A Föld képe féltekében. Rajzolta Kogutovicz. Kiadja Hölzel és t. 1895. Budapest. Vász. húzva, léczekkel.
8. Zala megye fali térképe. Terv. Gönczy P. rajz. Kogutovicz. Kiad. Hölzel és t. Budapest. Vászónra felhúzva, léczekkel.
9. Ázsia fali térképe. Perthes J.-féle kiadás. Vászónra felhúzva, léczekkel.
10. Észak-Amerika fali térk. Perthes-féle kiadás. Vászónra húzva, léczekkel.
11. Dél-Amerika fali térképe. Perthes-féle kiadás. Vászónra húzva, léczekkel.
12. Ausztrália fali térképei Perthes-féle kiadás. Vászónra húzva, léczekkel.
13. A magyar állam közigazgatási térképe. Vász. húzva, léczekkel 1884. M. kir. államnyomda.
14. Magyarország térképe különös tekintettel a létező vasuti posta- és távírda hálózatra, kiadja Német Imre m. kir. osztálytanácsos.
15. Wandkarte der Alpen. Entworfen v. A. Steinhauser 1880 Wien.

16. Schul-Wand-Karte von Deutschland, Holland, Belgien und Schweiz. L. Holle. Wolfenbüttel.

17. Magyarország ethnographiai térképe.

c) Atlaszok :

Andree: Allgemeiner Handatlasz in

120 Karten 1 drb.

d) Szemléltető képek :

Hölzel-féle földrajzi jelemképek, kart.

húzva 10 „

Kirchhoff: Ember fajták, kart. húzva 12 „

e) Domború térkép. Az osztrák-magyar birodalom domború térképe. Tervezte

Gönczy Pál 1 „

Összesen : 43 drb.

A természetrajzi és földrajzi szertárban foglaltak összértéke 2728 frt 73 kr.

3. Történelmi és philologiai gyűjtemény.

A történelmi tanítás szemléltető eszközeit legnagyobb részben a tanári könyvtár képes művei szolgáltatják. A folyosókon és a történelmi szertárban elhelyezett képek a következők: Hölzel-Langl-féle képek sepia módorban: 1. A Sphinx és a Gize melletti gúlák, 2. Az edfui templom, 3. Ellora, 4. Az elephantai barlangtemplom, 5. A khorsabadi palota, 6. A király-sirok (Nakschi Rustem), 7. A mykenaei oroszlánkapú, 8. Lyskrates emléke Athenben, 9. Az aeginiai Athene-templom, 10. Dionysos szinköre Athenben, 11. A Colosseum Rómában, 12. Hadrian siremléke Ró-

mában, 13. Pompeji, 14. A tragoedia-író háza Pompejiben, 15. Hagia Sophia Konstantinápolyban, 16. Szt. Pál temploma Róma falain kívül. 17. A cordovai mecset, 18. Az Abencerrage-ok csarnoka Alhamrában, 19. Szt. Márk temploma Velenczében, 20. A Notre-Dame egyház Párisban, 21. A kölni székesegyház, 22. Szent. István temploma Bécsben, 23. A speyeri székesegyház, 24. Szent Péter temploma Rómában, 25. A Kreml Moszkvában. L o h m a y e r Julius-féle réznyomatú faliképek : 1. Traján beszédet mond a legiókhoz, 2. A hopliták támadása a marathoni csatában, 3. A teutoburgi ütközet előtt, 4. Nagy Károly fogadja a mórok küldöttségét, 5. V. Henrik a worms birodalmi gyűlésen. 6. III. Konrád keresztes hadmenete, 7. Nagy Ottó a Lechfeldi ütközetben. 8. A góthok leveretése. Tejas halála. Becker-Gerasch téle színesnyomatú fali képek : 1. A rómaiak elfoglalják Carnuntumot, 2. Attila Galliába vonul, 3. Szent István alkotmányt ad népének, 4. Bouillon Gottfried a szent sár előtt, 5. Barbarossa Frigyes Bécsben, 6. Habsburgi Rudolf Ottokár holtteste mellett. 7. A rütli-i eskü, 8. Frigyes (üres zsebű) tiroli herczeg, 9. Oszkár (szép) Frigyes visszatér fogságába, 10. Columbus megérkezése Palosba az első felfedezési útja után (1493), 11. Luther a worms birodalmi gyűlésen. 12. Gutenberg János átnyújtja a mainzi polgároknak az első nyomtatott könyvet, 13. Wallenstein letétele, 14. Bécs felmentése Lotharingiai Károly és a szövetségesek által, 15. Laudon és Gellert, 16. Mária Terézia bucsúja Mária Antoinette-től.

Képek könyvek: Langl József, Képek a történelemhez; Hirt Ferd. Historische Bildertafeln 2 kötet, Timár Szaniszló, Röptében a Nagyvilág körül.

A történelem tanításához szükséges térképek:

1. Imperii Romani tabula geographia, auctore: Henrico Kiepert, 2. Graecia Antiqua, ab Henrico Kiepert, 3. Wandkarte des Römischen Reiches, H. Kiepert Berlin 1852, 4. Europa, Africa septentrionalis, Asia citerior anno p. Chr. n. 500, auctore C. Wolf, 5. Imperium Romano-Germanicum Caroli Magni et Successorum Auctore C. Wolf, 6—12. 7 drb. Sprunner-féle térkép Európa a közép- és újkorban, 13—14. Magyarország történeti térképe, Helmár Ágostontól 2 példány, 15. Kugotovicz M. Európa pol. térképe, 16. Márki Sándor Európa a frank birodalom bomlása idejében, 17. Hikmanns Münzentabelle, 18—22. 5 db. Synchronisticai tábla.

A class. philologia tanításához a tanári könyvtár ide vonatkozó munkáin kívül a következő képek állnak rendelkezésre: Falke Jakab Hellas und Rom 2 kötet, Langl József Götter und Heroengestalten, Rudolf Kleinpaul, Neapel und seine Umgebung, Rudolf Kleinpaul Rom in Wort und Bild 2. kötet.

Képek: Launitz-félék: Hoplita, Legionarius Togatus, Akropolis, Olympia. Falke Jakab Hellas und Rom cz. művének keretbe foglalt és üvegbe metszett 47 drb. Vollbildere, Hauptmann Gusztáv A Római s Görög Hadügy 45 drb. keretbe foglalt és üvegbe metszett képe.

Szobrok: Az áll. paedagogium gypszöntő műhelyéből: 1. Diskus-dobó, 2. Burgosi vivó, 3. Thalia, 4. Polyhymnia, 5. Urania, 6. Kalliope, 7. Klyttia, 8. Melosi Venus, 9. Odysseus, 10. Achilles, 11. Bacchus ivó tányérral, 12. Belvederi Apollo, 13. Otricoli Zeus, 14. Laokon, 15. Pallas Athene 19. Versaillesi Diana.

Wahlis Ernő bécsi porcellángyáros gyártmányai a következő 15—20 cm. magas, terra-cotta szobrocskák, melyek a homérosi isteneket és kiválóbb hősöket ábrázolják:

1. Paris phrygiai sapkával fején könnyű chitonban, vállán tegezzel, kezében felhúzott íjjával. Jobb térdére ereszkedik és diadalmas mosolylyal röpi el nyilvesszőjét Diomedes felé.

2. Aias, Telemon fia, könnyű chitonban, fején sisakkal, hajításra készen tartja kezeiben a nagy kődarabot.

3—7. Egy két kerekű harciszekér két élje fogott és felkantározott lóval. A szekéren jobbról Achilles áll, tarajos sisak van fején, chiton a testén, jobb vállán átvett szíjon függ kardja. Jobb kezében dárdát tart és a balkezelével tartott paizsszal védelmezi magát. Mellette balfelől áll a kocsis és gyepelt tart kezeiben.

8. Aeneas, támadó állásban egészen felfegyverkezve.

9. Aias. Oileus fia. Lábait és mellét páncél fedi. Fején a tarajos sisak. jobbájában dárda, baljában paizs.

10. Penelos. Teljes fegyverzetben jobbájában karddal.

11. Odysseus. Chitonban és chlamysban, fején alacsony főveggel, baljában paizsot, jobbájában kivont kardot tart.

12. Menelaus.

13. Diomedes, mindkettő tarajos sisakkal, testükön és lábaikon páncéllal, baljukban paizsot, jobbjukban kardot tartva.

14—18. Hector kétfogatu harciszekerén, kocsisával Kebrionessel.

19, Archilochos fekvő helyzetben.

20. Pandoros. Magas csattos saru lábain, pánczél a mellén. Fejét és hátát oroszlánbőr takarja, Jobb kezével a vállán csüngő tegez után nyul, jobbában az ijjat tartja.

21. Chromios. Csattokkal összetartott lábpánczélban. Baloldalán függ kardhüvelye, jobbában a kivont kard, balkezevel a paizsot tartja.

22. Polydoros, Priamos fia, karddal támadó helyzetben.

23. Kérux chlainaba takaródzva, kezében a kertükeionnal.

24. Thetis egy kiálló sziklán ülve, mellette a delphin. Testének felső része meztelen, alsó részét fátyol takarja. Haja koszoruba van fonva. Egyik kezével a sziklára támaszkodik, másikat kérőleg felfelé emeli.

25. Andromache földig érő peplosban egyenes állásban, balját homlokára tartja és a távolba tekint.

26. Pallas Athene fején tarajos sisakkal, földig érő sok ránczu chitonban, mellén aegissel, baljában paizsot, felemelt jobbában lándzsát tartva.

27. Aphrodite előrehajló állásban, művészileg rendezett fürtje szalaggal vannak átkötve, felső része a köldökig meztelen, innen kezdve alsó részét fátyol takarja. Balkeze a derékre erősített fátyolon nyugszik, jobbát biztatóan emeli fölfelé.

28. Helena Andromachéhez hasonló fejdíszszel, felső része meztelen, teste alsó részét fátyol takarja.

29. Priamos ülő helyzetben. Fején phrygiai süveg, mely két oldalt szijakkal van hozzáerősítve hosszú felső öltönyéhez. Hosszu bajusza ráhajlik tömött, nagy szakálára. Mereven néz előre és jobbában vágásra készen tartja a kardot.

30. Antenor tarajos sisakkal fején, rövid felöltővel testén. Támadó állásban, balkezevel a kardhüvelyt tartja, jobbával a kardmarkolatát fogja.

31. Nestor. Egy fatörzsön ül, fején kicsi sisak, hosszú szakála mellét verdesi. Kezeit imádkozásra felfelé emeli.

32. Hecabe. Széken ül és támláján nyugtatja összekulcsolt kezeit. Kétségbeejtő bánat ül arcán és mereven néz maga elé. Fejét fátyol takarja. Testén földig érő bő öltönyt nyel.

33. Agamemnon. Jobb lábára nehezedő rézsutos állásban. Fején hatalmas tarajos sisakkal, mellén és lábain pánczéllal, hátát könnyű köpeny fedi. Büszkén tekint előre. Magasra emelt jobbájában lándzsát, baljában paizsot tart.

34. Hermes. Nyulánk ifju alak, fején petasussal, jobb kezében a caduceussal. Baljával bal vállára vetett himantiont tartja mely elöl és hátul a csipőig nyulik le. Lábaira szárnyas saruk vannak kötve.

35. Akamas teljes hadi felszerelésben.

36. Patroklos, amint holtan fekszik fegyverzetétől megfosztva.

37—38. Fogoly trójai ifjak összekötött kezekkel.

39. Hephaistos kezeiben az Achilleus számára készített karddal és sisakkal.

40. Trojai trombitás, könnyű chitonban, fején csúcsos sapkával, jobbájával lándzsáját, baljával az ajkaihoz illesztett trombitát tartja.

41. Artemis. Lépő állásban. Hátán tegze, kezeiben az íj és az erre helyezett nyílvevessző.

A gyűjteményben foglaltak értéke 693 forint 64 kr.

4. Rajzi szertár.

Tanítási segédeszközök a rajz. geometria tanításához.

A) Szemléltetési eszközök:

1. Sodronyból: egyenes- és görbevonalak;
három-, négy-, sokszögek, kör-, ellipszis-, tojás-, csigavonal 23 db.

2. Schubert-féle fából készített testek:
koczkák, hasábok, gúlak, szabályos
testek; hengerek, kúpok, gömbök . 40 drb.
3. Hosszúságmérő eszközök, űrmértékek,
súlyok, fából, részint pléből és vasból 11 drb.
4. Gipsz öntvények: oszloprendek Vignola-
szerint, továbbá római, ó-keresztény,
román, gót oszlopfek és lábak . 15 drb.
5. Fából készített oszloplábak és boltozat
szerkezetek 9 drb.

B) Rajzoló- és segédeszközök:

1. Derékszögű háromszögek, vonalzók,
szögmérők táblai használatra . . 9 drb.
2. Kuglmayer-féle vonalzó 1 drb.
3. Egy doboz rajzeszköz 17 drb.
4. Földmérési tábla teljes felszereléssel . 8 drb.
5. Lejtmérési irányzó 1 drb.
6. Lejtőző lécz, 2 drb. cél táblával . . 3 drb.
7. 45⁰ szögtükör 1 drb.
8. 20 m. hosszú mérőláncz 1 drb.
9. 10 m. hosszú mérőszalag 1 drb.

Összesen: 140 drb.

Tanítási segédeszközök a szabadkézi
rajz tanításához.

a) Lapminták:

1. Landau-féle diszítványok 12 lap
2. Högerer Calame-féle tájrészletek . . 46 „
3. Balló-féle stilszerű rajzminták . . . 15 „
4. Várdai-féle falitáblák 92 „
5. Petit Cours de Paysage Calame . . 100 „
6. Barque-féle emberi fej- és testrészek 19 „

b) Nagymértékű fatestek (1 m. \times 0·3 \times 0·4 m. átlagban) koczkák, hasábok, félhenger, gúla, kúp a szabadkézi tárlati rajz tanításához . . 14 drb

c) Gypszek:

Mértani testformák és szögletes oszlop-

elemek 10 drb

Stilizált levelek, virágok rózsák . . 23 „

Pálmák, a különbözőképek fejlődött

akantuszok, a lotuszok 8 „

Párkányok 10 „

Meződiszítványok 3 „

Székhátak 2 „

Oszlopfejek, lábak a görög, római,

román, gót és a renaissancból . . 16 „

Összesen: 284 lap és 106 drb

A rajzi szertár értéke: 732 frt.

5. Tornászati felszerelés.

Keszthely város áldozatkészségéből 1892-ben a tornaterem a következő eszközökkel szereltetett fel: 1) 50 drb. tölgyfa bot, 2) 30 drb. vasbot, 3) 2 drb. bot- és súlyzószekrény, 4) 10 drb. ugrórúd 5) 2 drb. vaslemez 12—12 horoggal, 6) 1 drb. lengőkötél horoggal, 7) 40 pár súlyzó, 2—3 kgr., 8) 2 drb. vasrúd 20—20 kgr., 9) 4 drb. súlyzó, drbja 25 kgr., 10) 1 pár ugrómérő nádbottal, 11) 3 db. ugródeszka, 12) 3 drb. kókusz ugrószőnyeg, 13) 2 pár gyűrűhinta hevederből átalakítható 2 drb. lebegő nyújtóvá, 14) 1 drb. villásrúd, 15) 2 drb. tornalétra, 16) 4 drb. létra-sinpár, 17) 2 drb. létraállvány, 18) 8 drb. falhoz forgatható mászó-pózna, 19) 2 drb. forgató készülék, 20) 4 drb. mászókötel karikával, 21) 2 drb. aczélnyújtó, 22)

4 drb. nyújtóoszlop vasalással, 23) 8 drb. kigyóhorog, 24) 1 drb. bőrrel bevont tornaló, 25) 1 drb. bőrrel bevont bak, 26) 1 drb. szabályozható korlát, 27) 2 drb. szabályozható lebegő gerenda, 28) 2 drb. szíjfelhúzó kötél horoggal, 29) 18 drb. falba erősített horog, 30) 2 drb. vasrúd a létrához, 31) 40 drb. buzogány, 32) 1 drb. szekrény a szerelvények elhelyezésére, 33) 1 huzókötél, összesen 8500 frt értékben.

A tornaterem régi felszereléséből megtartott: 1) 1 drb. bőrrel bevont bak. 2) 1 pár ugró mérő deszkával, 3) 1 drb. ugró deszka, 4) 1 drb. ugrószőnyeg, 5) 2 drb. kis nemzeti zászló, összesen 53 frt értékben.

A nyári tornatér felszerelése a csorna prépostság költségén: 1) 2 drb. árbocz, 2) 2 db. oszlop keresztgerendával a mászórúdak, kötelek, gyűrű- és körhinta elhelyezésére, 3) 6 db. mászórúd, 4) 2 drb. létra (függelyes és rézsútus), 5) 2 drb. korlát (magas és alacsony), 6) 2 drb. nyújtó, 7) 1 drb. lebegőfa, 8) 4 drb. mászókötél, 9) 2 pár gyűrűhinta, 10) 1 drb. körhinta (4 ágú), 11) 1 drb. dob (pótlás), 12) 1 db. jelzőkürt, 13) 1 drb. kötél, 14) 4 drb. bőrlabda. Összesen 417 frt 90 kr. értékben.

Folytatólagos beszerzések illetve pótlások: 1) 6 pár faláb, 2) tornalobok 2 drb. (behuzása), 3) 1 drb. nyújtórúd (pótlás), 4) 6 pár dobverő (pótlás), 5) 2 fagolyó. 6) 1 melledző, 7) 1 láb és kezédző, 8) egy kürt, 9) két nemzeti zsinór. Összesen 44 frt 20 kr.

A tornászati felszerelés összes értéke: 9015 10 kr. A folyó tanévi beszerzéseket az értesítői rész tünteti fel.

12. Befejezés.

Hézagos volna ismertetésünk, ha említést nem tennénk a „Helikon“-i ünnepélyről, mint a mely ünnepség emeléséhez a gymnasium is jó részben hozzájárult. Eme ünnepélynek, mely 1809—1819-ig évenként megtartatott, első sorban az volt czélja, hogy Ő Felsége I. Ferencz király iránti ragaszkodás- és hódolatnak ünnepélyes módon is kifejezés adassék. Minthogy azonban Ő Felségének névünnepéje a szünidőre esett, akkor pedig az ifjúság az ünnepségen részt nem vehetett volna, holott ennek egyik főczélja az volt, hogy az ifjúság szívére s lelkére hatás gyakoroltassék, — ezért febr. 12-re, mint Ő Felsége születésnapjára tétetett át. Az ünnepélyek kezdetben csendesen folytak le, de amint a huzamos harczviselés által okozott sebek behegedni kezdettek, fokozottan nagyobb fénynyel lőnek megtartva. Különösen fényesen tartattak meg az 1817-ik évben. Ez alkalommal meghivattak a vidéknek tudósai s neves írói, és nemcsak a georgiconi gyakornokok s lyceumbeli ifjúság, hanem a gymnasiumnak humanior osztályai is tanáraikkal együtt felszólíttattak, hogy az

ünnep napján elszavalandó dolgozatokkal az ünnepély emeléséhez járuljanak hozzá. A dolgozatok készítésénél a régi classicus írókat vették mintául; a főszólyt arra fektették, hogy a király s a haza iránti ragaszkodás az ifjak keblében ápolassék s a szavalásbeli előadás gyakoroltassék. Az ünnepély előestéjén a gymnasium humanistái Fejér György „Nevelők“ című darabját adták elő a gymnasium nagytermében felállított színpadon. Az előadás előtt és után a néphymnust énekelték. A következő napon (febr. 12-én) nagymise mondatott, mely után az összes ifjúság tanáraikkal a Georgicon dísztermében gyülekezett; fogadva a vendégei környezetében megjelent Festetics György grófot. A szavalatok és egyéb dolgozatok előadása következett; a mely utóbbiak nyomtatásában is láttak napvilágot ily cím alatt: Helikon, Keszthely 1818. — Ebéd alatt a fejedelem és a haza boldogságára mondtak beszédeket; utána pedig a Georgicon szomszédságában rendezett népmulatságon dudaszó mellett pásztor táncz lejtetetett. Később Horváth Ádám felolvasta az ezen alkalomra készített pásztor verseit, majd Gyöngyössy István emlékére fát is ültettek. A jelen volt vendégek is felkérettek, hogy a maguk emlékére egy-egy fát ültessenek, ilyeneket ültettek Takács Judith, Berzsényi Dániel, Kisfaludy Sándor stb. Este a gymnasium nagytermében a zeneiskola növendékei mulattatták a vendégeket, amit barátságos vacsora és végül tánczmulatság követett; de a nemes gróf a maga részéről — szokása szerint — nemes tettek gyakorlásával fejezte be az

ünnepélyt, a mennyiben ezen alkalomból a magyar aggharczosok számára 2000 frt, ugyancsak 2000 forintot a háziszegények javára; a georgiconi és gymnasiumi ifjaknak pedig 500 frtot rendelt jelesebb dolgozataik jutalmazására. De érdemükhöz illő módon ajándékoztattak meg nemcsak a tanárok, hanem a vendégek is. Az ő ajándékaik azonban nem jutottak a nyilvánosság elé, ismeretes lévén a grófnak kiméletes bánásmódja a megtiszteltettség irányában. A gróf műbirákról is gondoskodott. Az 1818 és 1819-iki Heliconon ephorusok voltak a gymnasium tanárkarából: Petróczy Béla, igazgató, Drinóczy György és Harmb Gábor, kik egyenkint 150 frt tiszteletdíjat kaptak.¹⁾

Az utolsó helikoni ünnepély 1819-ben, kivételesen febr. 16-án tartatott meg, Ugyanis a nagy férfiú, Festetics György grófnak 1819. ápr. 2-án bekövetkezett halála, — kinek dicső neve iskolákkal, mint a fa ágaival, úgy nőtt össze, ki a vagyont és születést a társadalmi élet fontos

¹⁾ A másik rendszeresített ünnepély volt az ó-kori Ceres ünnepeire emlékeztető májusi gyűlés. Ez alkalomra meghívott vendégek felhivattak, hogy a gazdaság körébe vágó bárminemű újítást tartalmazó dolgozattal működjenek közre, valamint az ifjúság s tanáraik is felszólítottak, hogy az ékesszólás- és költészeti dolgozatok felolvasása, illetőleg elszavalása által az ünnepség fényét emeljék; a szépirodalmi dolgozat tárgya szabadon választatott, de iránya csak erkölcs-nemesítő, a haza és a király iránti szeretet ápolását célzó lehetett. A keszthelyi m. kir. gazdasági tanintézet évkönyve a Georgicon történeti vázlatával. Szerkesztette: Deininger Imre igazgató. 1885.

tényezőjének tekintette ugyan, de jelentékeny szerepre hivatottnak csak akkor, ha tudománygyal és műveltséggel a közügynek szolgálatokat tenni, nemes példával előljárni tud is, akár is, s kit a vallásosság, üdvös szándék, törhetetlen munkásság, áldozatkész szeretet s jóságos szív diszíték mindig, — bezára az ünnepélyek hosszú sorát.¹⁾

¹⁾ Festetics György gróf született 1755. decz. 31-én Ságbon, Sopronmegyében. Gondos házi nevelés után a göttingai egyetemet látogatta és itt fejezte is be tanulmányait 1773-ban. 18 éves korában már a hadseregben szolgált, honnét mint alezredes vett búcsút. 1791-ben Keszthelyen telepedett meg.

Ha igaz, hogy az embernek szüksége van nagy példákra, hogy azok szemlélésénél fennen gondolkodni, nemesen érezni, nagy tettekre gyuladni tanuljon: lehetetlen, hogy a jó és szép érzeményekre fogékony kebel — az igazi tudomány s tiszta erény hősei iránt tisztelettel viseltetni, hozzájuk követésük vágyával eltelve vonzódni ne tudjon.

E szükség érzetének hódolva, néhány vonást emelünk ki követésre méltó tulajdonságokban gazdag életéből azoknak, kik itt ezen intézet emlőin szívták lelkükbe a tudomány alapismereteit.

Fejér György
FEJÉR GYÖRGY

1776—1851.*

Fejér György Keszthelyen a Balaton vidék e kies fekvésű városában született 1766. ápr. 23-án Atyja szegény, de becsületes ácsmester volt ; minthogy gyermekének anyagi javakat nem adhattott, mindenkép azon volt, hogy szellemi kincsekkel felruházva bocsássa az életbe. 1775-ben már a gymnasiumot látogatta s kitűnt példás magavise-

* Fejér György és Vaszary Kolos hercegprimás képei „A zalavármegyei milleniumi évkönyvből“ vették.

lete és ernyedetlen szorgalmával, úgyszintén ritka elnebeli tehetségével, mely tulajdonok őt az első tanulók közzé emelék. Időközben árvaságra jutott, 1776-ban elvesztvén atyját. Bevégezvén helyben a gymnasium 3 osztályát, Fejérvárra jő, ahol sok tűrés és nélkülözés között befejezte a gymnasiumi tanulmányokat. A bölcsészeti tanokat a budapesti egyetemen elvégezvén — hivatásának engedve az egyházi pályára lépett. Fejérvárott 1790-ben áldozárrá szenteltetvén, elsőbben a Festetics és Ürményi családoknál nevelői állást vállalt. 1808-ban egyetemi tanárrá neveztetett ki, majd érdemei jutalmául a nagyváradi kanonokságra emeltetett. 1818-ban a győri tankerület főigazgatójává, 1824-ben pedig a m. kir. egyetem könyvtárnokává lőn.

Egész életét a munka és játékonyság gyakorlása között tölté el. — Legtermékenyebb írók egyike. Fejér György írói tevékenységének fényes bizonyítékául szogál az, hogy nem volt tudományág, a melyben ő tanultságának kiváló jelét nem adta volna. Magyar, latin és német nyelven írt munkáinak száma a 180-at meghaladja. Írt ő hittudományi, bölcsészeti, földrajzi, régészeti, a természet világához tartozó műveket, sőt az iskolai színpadok számára szindarabokat is. Legnagyobb vala mint történetbúvár. — Codex Diplomaticus okmánytárában (42 kötet) hosszú élete buvárlatának kincsét rakta le. Valaki azt mondhatná, hisz latin nyelven írta ő műveinek nagyobb felét s így keveset használt nemzeti tudományosságunknak, — annak válaszul szolgáljon Szalay László nagy történetírónk eme nyilatkozata: „Ne mondjátok,

hogy ők (a latin írók) nem voltak édes mieink, mert hiszen deákul szólottak apáinkhoz. Vagy nevezték meg nekem azokat, kit náluknál buzgóbb őrei voltak nemzetiségünknek; jeleljétek a magyar nyelven írott könyveket, melynek lapjairól tisztább hazafiság tükre sugárzik elénkbe. Forgassátok munkáit az utánok következett első nemzedéknek, mely nyelvünket újabb hajnalfényben ragyogtatta; kérdezték meg azokat, kik e nemzedék közvetlen hagyományosai voltak, s hallók lesztek: hogy az erő, mely lelkeiket dagasztotta, éppen ama munkákkal érintkezés nyomán szikrázott fel.“ — Fejér György a történetírók sorában az elsők között áll. Napjainak legjobb része nehéz kutatásban telt el. Tanulmányának, munkájának tárgya a magyar nemzet története. Ő a múlt időkből fennmaradt nyomokon visszazáll a hon azon napjaira, midőn a magyar hét országon uralkodott, midőn nemzeteket rendítő karjával bejárta nyugatot, keletet. — Ő mindannyiszor megszólalt, valahányszor a nemzet becsülete, őseink emléke, vérünk tisztasága rossz szándék, vagy lelketlen tudatlanság által megsértetett. Ifjú lelkesedéssel lépett ki ilyenkor az ősz férfiú a küzdőterre, s föltárja ismereteinek gazdagságát a magyar név becsülete mellett; felszólalt azon bátorsággal és kitartással, melyet a becsületes embernek a védett ügy szentsége nyújt. A 85 éves hazafi egész valójában megvolt győződve, hogy a magyar nemzet, mely a múltban oly erős volt, melyet meg nem tört a századok veszélye, élni fog; meg nem hült, csak erőben lankadt.

Ime Fejér György, mint író s tudós! Mint ember jóságos szívvvel volt megáldva. Ki ne ismerné Fejér György alapítványait, melyeket szülő városában egy templom, árvaház javára tett, vagy azokat, melyeknek kamatai a szegénysorsú, az élet nehézségeivel küzdő tanulók felségélyezését célozzák? Hány szűk anyagi viszonyok között tengődő szülő szemeit borítá el a könyvek árja, midőn gyermeke a tanév záró ünnepélyéről örömtől repeső szívvvel siet karjaiba, mondván: „Elnyertem a Fejér-féle segélydíjat!”

A város, mely szülőttében ily nagy jótévőt birt, hála és emlékezet jeléül kökeresztet akart állítani azon helyen, hol Fejér György született; s aranyos, fénylő betűkkel a keresztre akará vésetni a jótetteket, melyeket a keszthelyiekkel tett. Erre vonatkozólag szép jellemvonást tüntet fel 1849. decz. 25-én írt levele: „A kereszt állítását helybe hagyom, de a fénylő betűkből, ugymond semmi sem lesz, mert én használni kívánok, nem fényleni.”

Utolsó tetteiről mit szóljak? Végrendeletében minden vagyonát jótékony célokra hagyta, s miután barátaitól elbúcsuzott, hazájának, melynek hű fia volt, boldogságot, az egyháznak béke- és egyességet kívánva, az ellene vétetteknek bocsánatot adva, mindeneknek áldást és üdvösséget kívánva, majdnem példa nélküli fáradhatatlan munkás életének 86. évében, július 2-án az örökévalóságba átszenderült. Hült tetemei Budapesten a szt. Ferencz-rendű atyák sirboltjába tétettek le.

DEÁK FERENCZ

1803—1876.

Deák Ferencz 1803. október 17-én született Kehidán, Zalamegyében. Atyja földbirtokos volt s gyermekeit gondos nevelésben részesíttette. Atyja elhalálozván, bátyja, Antal, vette gondjaiba. 1811-ben a keszthelyi gymnasium első osztályába lépett, majd középiskoláit Pápán, Nagy-Kanizsán befejezván, a bölcsészetet és jogot Győrött hallgatta. Deák mint jogász, nemcsak első eminensként nyert osztályzatot, de annyira kiemelkedett társai közül, hogy nevét még évek múlva is emlegették a tanárok. Így Czinár Mór is büszke volt egykori tanítványára. Még az ország nem ismeré s a „haza bölcsének“ nem nevezé Deákot, már az öreg Czinár — mint később önérzettel mondogatá — megjósolta, hogy Deák Ferenczből minő nagy ember fog válni. Végezván a jogot Győrött, azon-

nal Pestre jött juratusnak, s az ügyvédi diploma megszerzése után visszatért Zalába, hol megyei tiszteletbeli hivatalt viselt.

Midőn az 1825-iki országgyűlésen Széchenyi István gróf fellépett reformeszméivel, Deák lelkében is rokonérzés támadt s a szabadelvű ellenzék mozgalmához csatlakozott. Az 1832—36-ig a pozsonyi országgyűlésen mint Zalavármegye követe jelent meg s csakhamar feltűnt rendkívüli szónoki tehetségével és jellemével. Az 1839—40-iki országgyűlésen a rendek táblájánál az ellenzék vezére volt, s mint ilyen páratlan mélységű és erejű értelme, magához mindig hű mérséklete, jellemének szintoly rendíthetlen szilárdsága, mint szeplőtelen tisztasága által annyira bírta már a közbizalmat, hogy bár vezéri szerepet nem kereste, mindenki örömeit sorakozott az ő zászlója alá, meggyőződve lévén, hogy az általa kitűzött vagy helyeselt irány mindig a legjobb, legezélravezetőbb, hogy ő soha hinárba nem/vezetendi, sem szenvedély vagy hiúság által nem rontandja meg a nemzeti ügyet. — Majd betegeskedése folytán egy időre a közügyek teréről visszalépett. Utóbb az első független felelős ministeriumban igazságügyi tárczát vállalt. A szabadságharc alatt visszavonult Söjtörrre, falusi magányába s itt töltötte az elnyomatás kínos éveit egész 1854-ig. 1861-ben mint Pest város képviselője újra megjelenik az országgyűlésen. Most kezdett ama rendkívüli feladathoz, hogy a nemzetet a koronával kibékítse, Magyarország s az osztrák örökös tartományok közjogi viszonyát a dualismus alapján szabályozza. Rendkívüli feladat, melyet három

század bölcsessége nem tudott megoldani. Feladat, mely egyaránt érintette a multat, a jelent és a jövőt. A kiegyezés nagy munkájában főleg minő eszközök támogatták Deák Ferenczet? Az önzetlen hazaszeretet, a bölcsesség és a nemes polgári egyszerűség.

„Van az ember kebelében“, mondá ő maga egyik beszéde folyamán, „egy tiszta forró érzés, mely segítségek nélkül buzgón ragaszkodik a hazához; s nem tartom jó embernek, nem tartom magyarnak, ki e szenvedő hazát jobban nem szeretné, mint akármely fényes országát Európának! „Tehát az önzetlen szeretet, mely annál inkább ragaszkodik honához, minél inkább elhagyatottnak látja, s a honpolgárnak e szenvedélyéből fakadó kötelességérzete: az egyedüli vezércsillag, a mely őt a közpályára, s a mely őt e közpályán mindvégig vezet. Áldozatkészség minden ábránd nélkül!

Mint a régi görög bölcsek, azok a nem elméleti kutatók, hanem tiszta életismerettel bíró férfiak, egészséges elvekkel politikában, morálban, a kik ismeretöket rövid, velős mondatokba tudták foglalni, s az élet közepén állottak, mint kipróbált államférfiak és a nép bölcs tanácsadói: Deákot is már életében maga a nép tisztelte meg a „haza bölcse“ nevezettel. Mint az ókor ama bölcseiben a görög józan ész: úgy nyilatkozott Deák-ban a magyar józan értelem. El bölcsessége miatt keresték tanácsát az értelmes hazafiak; míg a hevesebbeket népszerűsége is kényszerítette, hogy megkérdézzék őt. Mert az értelmi fensőség oly erővel párosult benne, a mely ellenállhatatlan

nul meghódítja a közvéleményt. Bölcsesége teremtette meg azon hatalmas szellemi alkotást, melyet az alkotmány restructiójában hagyott hátra, melylyel a jog és igazság alapjára helyezett békés kifejlődés biztosítékát tette le nemzeteszáma-
ra.

S a nagy férfiú, a kinek az eredményeket főleg köszönjük, csak polgári kötelességet vélt teljesíthetni, mikor nagy hazafiúi érdemeket szerzett. Mi jól ismerte, mi jól jellemezte őt a költő, a midőn írta:

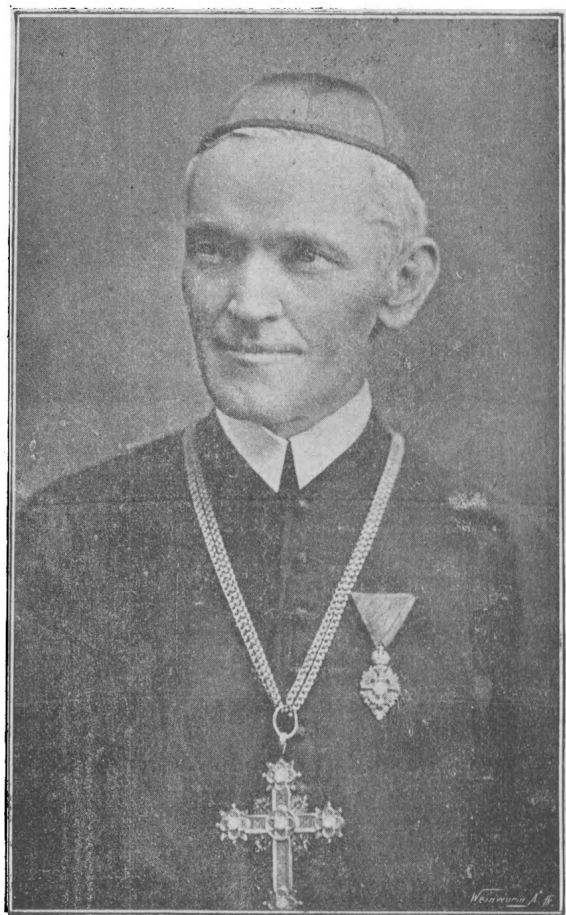
Tűrni viszályt és pártharagot, s ha kerülni lehetlen,
Régi baráttól is tűrni a néma döfést.
S amit kezdettem fiatalkori lelkesedéssel,
Arról hálaimát mondani végnapomon.
Mindezekért a díj, a melyet elérni reményem:
Vajha kicsiny legyek a nagy haza hősei közt.

Köztudomású, milyen aggodalomban voltak a koronázás napjaiban a magasabb körök, hogy kifejezést találjanak irányában a hálás elismerésnek. De ő az egyszerű polgár cziménél nem ismert, nem keresett nagyobb; s vagyonnal és érdeme-
jelekkel csak megkinálni is sértésnek tartották volna jellemére. „Ő Felsége — mondá elvégre Deák a ministereknek, a kik vele ez ügyben értekeztek, — valószínűleg túlél engem. Ha meghalok, mondja el siromon, hogy Deák Ferencz becsületes ember volt. Ezt kérem jutalmúl!” Tehát az egyszerű polgár czime; s az az ambitio, hogy becsületes embernek tartassék!

Deák koporsójára a királyi pár helyezte az első koszorukat; ravatalánál egy ország zokogott és gyászolt; s míg Buda áll és magyar él — amaz

éreczsobor, melyet a nemzeti kegyelet a fő- és székváros egyik legszebb pontján állított fel, nemcsak azt fogja jelezni az utókornak, hogy „e férfióban mindazt, ami nagy, ami nemes, és kiváló tulajdon van nemzetünkben, a legmagasabb kifejelettségben, mintegy eszményítve láttuk megtestesülni, gyöngeségei nélkül“, hanem megörökíti egy szerismind az intést is, melyet az elhunyt egyik nagynevű barátja a magyar akadémia Deák-ünnepélyén mondott fölűlműlhatlan emlékbeszédében az élő nemzedékhez intézett:

„Tartsuk szemeink előtt ez eszményt feledhetetlenül! Igyekezzünk elsajátítani polgári erényeit, nagy államférfiu tulajdonait, nem feledkezzvén meg soha azon igazságról, hogy amit a nemzeteknek kívívni sikerül, ugyanazon eszközökkel tarthatják meg és fejleszthetik tovább, a melyekkel szerezték!“

VASZARY KOLOS

esztergomi érsek, Magyarország bibornok-hercegprímása.

Vaszary Kolos Ferencz 1832. évi febr. 12-én született Keszthelyen, hol atyja igen szerény viszonyok közt levő szücsmester volt, ki azonban gyermekeit nagy gonddal nevelé és taníttatá. A gymnasium 6 osztályát a premontrei rend vezetése alatt álló akkor hat osztályú gymnasiumban 1841—1847. években Keszthelyen végezte, ho

mindig eminens volt. 1847-ben Keszthelyről egyenesen a benézések rendjébe lépett. Alig, hogy felszentelték, Komáromba küldték tanárnak, innen Pápára került, hol néhány tanár társával „Ifjúsági Plutarch“-ot szerkesztette. Ebben a füzetes vállalatban jelentek meg Vaszary Kolos jellemrajzai a magyar történetből. Pápán már nemcsak íróasztalánál s a tanári széken dolgozott, hanem részt vett a vármegye politikai mozgálmaiban is s mint ünnepest szónok nem egyszer képviselte egész Veszprém vármegye érzelmeit. — Pápáról Esztergomba helyezték át, a hol 1861 — 1868-ig tanította a történelmet. — Itt írta 3 kötetben Világtörténetét és Magyarország történetét. — Győrbe 1869-ik évben már mint igazgató ment át s 1885-ig vezette a virágzó főgymnasiumot. Ekkor írt több a történelem körébe vágó tanulmányt. Majd harminczéves tanári szolgálataiért a Ferencz József-rend lovagkeresztjét nyerte legfelső kitüntetésül. 1885-ben a rendtársak szeretete főapáti jelöltté tette, mire ugyanazon évben a rend főapátjává lőn. A nagy nyilvánosság csak most kezdte emlegetni Vaszary Kolos nevét. 1891. okt. 27-én Ő Felsége Magyarország hercegprimásává és esztergomi érsekké nevezte ki.

Nem szándékozom, de nem is tudnám összes érdemeit feltüntetni, mindazonáltal e rövid életrajz keretében erénykoszorújából, melynek összetartó köteléke a vallásosság — három virágot szakasztok ki: a hazafiságot, a szerénységet és a szívjóságot, melyek őt minden szavában és tettében jellemzik.

Mint tanárnak kedves tárgya a történelem

vala. — Visszaképzem magamat abba a viszonyba, melyben a tanár s a tanítvány állott. Szemem előtt áll a tudós tanár, a mint bölcs szavakkal hirdeti a tudományt, átvezet a multon s annak magasztosságát, árnyoldalait egyaránt kimutatja. Az élet becsét úgy ítéli meg, a mint hazafias munkában telik az el. — Mikor a beteges, szerényarczú szerzetes jóságos képével végig tekintett hallgatóin, s az események száraz keretébe belelopta lelkének tüztét, idealismusának színes verőfényét, midőn a lelkesedés erejével ütött a nemzeti érzelmek hurjaira: láttuk életre kelni a szintelen alakokat s megmozdulni az életet. Midőn szemeiben kigyuladt a tűz, felcsapott a láng, hangja csengett, mint ércz a kalapács ütésre s széles homlokáról pattogtak a szellem szikrái, az ifjúság tágra nyílt szemekkel ült mozdulatlanul helyén. Ilyen tanár volt ő. A faji önállóság eszméjét, történelmi jogát, ősi hagyományainak és szent emlékeinek tiszteletét ápolta ő és csepegtette a szívekbe. — Tanítványai nem is lehettek rossz tanulók, mert nemcsak a tantárgy érdekességével, hanem tudományosságával s szíve jóságával is megnyerte őket. Sohasem tellett kedve a gyengébb tanuló megbélyegzésében, hanem atyai jó indulatával rábirta hibájának pótlására: valóban mestere volt tanítványainak a szó legnemesebb értelmében.

Ha már mint tanár csekély jövedelmének egy részét a szegényeknek juttatta, még több alkalma nyílt a jótékonyság gyakorlására a fényes állásu főpapnak. S valóban 6 évi főapáti működését e

téren is el nem hervadó emlékek őrzik. Templomokat, kápolnákat építtetett, a tihanyi apátsági templomot stilszerűleg restauráltatta. Szegény tanulókat segélyezett, alapítványokat tett. Szent-Ivánon 60 ezernyi költséggel diszes kolostort s az apácza tanítónők gondjaira bízott leányiskola és kisdedovó intézet részére gyönyörű épületeket emelt. Ugyancsak Zala-Apátiban is hasonló építkezéseket eszközölt, fenntartván azokat saját költségén. A keszthelyi szegényesen dotált szt.-Vincze-rendű apáczák zárdáját bőkezűen segélyezte szülővárosa iránti ragaszkodás és szeretetből és hogy az oktatás feladatának megfelelhessenek. Csakis ezen bőkezű segélynek köszönhető, hogy a zárda csekély alap mellett virágzik. Pannonhalma évkönyveiben fennmarad emléke maradandó alkotásaiban s méltán helyet foglalhat eme jelige: — Saxa te loquuntur!

A király ő Felsége 1891. évi junius hóban a tanügy és a közjó érdekében kifejtett kiválóan hasznos munkássága elismerésül a Ferencz József rend nagykeresztjének adományozásával tüntette ki. Nemsokára okt. 27-én ő Felsége Magyarország hercegprimásává nevezte ki.

A legfelsőbb kinevezés kimondhatatlan nagy és őszinte örömmel tölté be hazánk minden nyelvű és minden felekezetű lakójának keblét, mert ezen legfelsőbb kinevezés által Magyarországnak fontos közjogi jelentőséggel is felruházott legelső méltóságára ő Felsége oly férfiut emelt Vaszary Kolosban, a pannonhalmi apátban, kit az egész országnak osztatlan tisztelete, becsülése és szeretete

vesz körül. Fokozódott a szeretet akkor, midőn püskökké szentelése és érsekké avatása emlékére az ünnepségekre szánt költséget, 40 ezer forintot, tudományos és jótékony czélokra osztotta ki.

A korona legmagasabb bizalma minden bizonynyal a legnagyobb örömet szülővárosában keltette. Ugyanazon év nov. 3-án tartott városi közgyűlésen egyhangulag és lelkesedéssel határozattá lőn, hogy az alapítandó főgymnasiumi tápintézet Vaszary Kolos nevét viselje és a város a fenti célra 1000 frttal hozzájárul; azonkívül nagy szülöttje iránti szeretetének, tiszteletének és hódolatának élőszóval való tolmácsával egy küldöttség bizatott meg. A város küldöttségének a herczegprimás az öröm és visszaemlékezés könnyeivel szemében nyilatkoztatta ki, hogy a hol bölcsője ringott, a hol az ő szerető szüleinek hamvai nyugosznak, a hol elnémultak azok az ajkak, melyektől ő imádkozni tanult, oda sokkal erősebb kötelék, sokkal szentebb emlék fűzi, semhogy szülővárosát csak egy perczre is elfeledni tudná. Ha az Isten még néhány esztendő t enged neki s áldását nem vonja meg tőle, úgy ő szülővárosa iránt táplált meleg szeretetét nem szavakkal, de tettekkel fogja kimutatni. Ő eminentiája székvárosa s egyházmegyéje mellett nem is feledte el soha egy pillanatra sem kis szülő városát, nem mult hónap, hogy egyik vagy más téren jótékony-ságát ne gyakorolta volna. Gazdagította a többi között adományaival a főgymnasiumi segélyegyletet, helybeli apácza zárdát, segélyezte továbbá a plébánia templom restaurálását 5000 frttal. . .

Mindezekre rá megjött a hercegprimás fejedelmi ajándéka: szülő városa szegényeinek számára 100.000 koronát téven le alapítványul! Hasonló lelkesült örömet szerzett a bőkezű ajándék Keszthely városának, de főleg az özvegyek- s árváknak, — mint a minőt 1841. május hó egyik napja, s melynek egyik szentanuja Vaszary Kolos hercegprimás vala: „1841. május hó egyik napján 10 óra után iskolából haza menvén, jó anyámat szokatlanul bús és gondolkodónak találtam. A szokott kézsók után a gyermeki őszinte szeretet és részvét hangján tudakozódám a bú oka felől; jó anyám szomoruan mondá: hogy a város hajdu alig pár percz előtt volt nála azon szigorú parancscsal, hogy holnap velem a városházánál megjelenjen. Másnap a rendelt időre megjelentünk s mily nagy volt meglepetésünk, midőn 59 anyát és ugyanannyi gyermeket találunk a terem ajtaja előtt. Nyolcz óra után bebocsáttatánk. A város bírása felkelt s végig tekintve rajtunk szólt: „Keszthelyi özvegyek és árvák! Jól esik a fájó szívnek, ha rokon és résztvevő kebelre talál, mely osztozik az örömben úgy, mint a fájdalomban. Ti kedves szülék és gyermekek hason rokon kebelre találhatok városunk nagy szülöttében Fejér György prépost úrban, ki nemcsak részt vesz fájdalmaitokban, hanem az élet súlyos bajai és nyomorai könnyebbítésére és enyhítésére anyagi segedelemmel is járul.“ A kezében levő levélből ezt olvasá (Pest május 8. 1841): „A keszthelyi árva gyermekek segedelmére lekötök 100.000 fírtot. Ennek mig élek törvényes hatos kamatját 6000 forintot

a városi tanácsnak megküldöm esztendőről-esztendőre. Ezen összegben részesíttessék 60 árva gyermek.” — Ezek után soraimat ugyancsak a biboros herczegprimás szavaival fejezem be: „A könnyező özvegyek és árvák sóhaja és hangossá vált áldás kívánatai felrepültek — akkor és most is — túl a csillagokon Isten szent trónja elé!¹⁾“

¹⁾ Fejér György az „Ifjúsági Plutarch“-ban írta Vaszary Kolos.

Jelentés a tanintézet állapotáról.

I. Az iskolai év lefolyásáról.

Az 1895|6. tanév kezdetén az intézet a VIII. osztály megnyitásával teljes főgymnasiummá egészült ki. Az alakuló tanácskozás augusztus 29-én tartatott meg, a felvételi, javító és pótló vizsgálatok aug. 30 és 31-én, a beiratások pedig július 1—5-ig, illetőleg szeptember 1, 2 és 3-dik napján eszközöltettek. Szeptember 4-én a Szentlélek ünnepies segítségül hívása után a fegyelmi szabályok olvastattak fel, az előadások pedig 5-én kezdődtek meg s az év folytában semmiféle körülmény által meg nem zavartattak.

Beiratott 273 nyilvános és 2 magántanuló; az év tartama alatt kimaradt 8, meghalt 1, az év végén maradt 266. A múlt tanévben beiratott 265, a szaporodás tehát 11.

A tanári testületben az a személyi változás történt, hogy Láng Emil h. tanár a budapesti egyetemre küldetvén, helyébe Vargha István h. tanárt, a VIII. osztály megnyitása folytán pedig Rábold Elek h. tanárt és Magasházy Antal dr. rendes hittanárt nevezte ki a csornai prépost.

A tanári testület a hatáskörébe tartozó ügyek elintézésére az érettségi vizsgálatokkal összefüggő rendes tanácskozásokon kívül 15 ülést tartott, még pedig 1 alakuló, 3 módszeres, 6 ellenőrző (osztályozó) tanácskozást, egyet a tanulók erkölcsének megóvására szolgáló szabályok kidolgozására, egyet az ösztöndíjért folyamodók kérvényei tárgyában, egyet a tankönyvek megállapítása végett, egyet a főigazgató elnöklete alatt s végül a zárótanácskozást. A tanulók között kétszer osztattak ki időszaki értesítők; az ellenőrző tanácskozásokon megrovott tanulók szülei pedig minden alkalommal külön írásbeli tudósítást is kaptak.

Hivatalos látogatások. Spitkó Lajos kir. tanácsos és tankerületi főigazgató nov. 25, 26, 27 és 28-án tartotta meg a hivatalos vizsgálatát, 29-én pedig tapasztalatainak közlésére a tanácskozást. Ugyancsak ő elnökölt a június 20. és 22-én tartott első érettségi szóbeli vizsgálaton.

A vallásos és hazafias nevelés. A tanári kar nevelői feladatát nem rideg fegyelmezással, hanem az ifjúság szívének megnyerése által törekedett megoldani. E célból azon volt, hogy az ifjúság akaratát jóra szoktassa, szellemét magas röptűvé tegye, érzelm világát Isten, haza, király és embertársaink iránt való tisztelet és szeretet lángjával nemesítse. A kath. ifjak vallásos és erkölcsös nevelése céljából az igazgató és tanárok vezetése alatt a téli időszakban vasárnap és ünnepeken, az év többi időszakában naponként megjelentek a szent misén. Husvétől kezdve azonban a templom restaurálása miatt csak vasárnap és

ünnepekre szorítkozhatott az óvóiskolai teremben tartott istenitisztelet, de szent beszédet egész éven át hallgattak a tanulók, valamint résztvettek az anyaszentegyház által rendelt körmeneteken, továbbá okt. 4-én a király ő Felsége, nov. 19-én a királyné ő Felsége névünnepe alkalmából tartott ünnepies istenitiszteleten. . Az év tartama alatt háromszor gyóntak és áldoztak; a husvéti gyónást három alkalommal tartott szent gyakorlatok előzték meg. A hittani vizsgálatokon Dunst Ferencz dr. keszthelyi apát-plébános mint püspöki biztos jelen volt.

Az ágostai és református tanulók vallásügyét Varga János, az izraelitákét Löwinger József kezelte, a kiktől mint a vallás és közoktatásügyi minister által elfogadott hitoktatóktól nyerték a vallástanból tanjegyeiket.

A hazafias érzelem ápolása czéljából külön iskolai ünnepségek voltak márcz. 15-én, máj. 9-én a milleniumi és június 8-án a koronázás évfordulója alkalmából.

A vallásos és hazafias érzelem által lélekben és szivben nemesült ifjak erkölcsi viselet tekintében is általában jól megfeleltek a fegyelmi szabályoknak s nagyobb megrovások vagy büntetések alkalmazása nem mutatkozott szükségesnek, a mi kiváltképpen a tanári testület egyöntetű, atyai szeretettel és jóakaratu szigorúsággal gyakorolt állandó örködésének köszönhető.

Tanulmányi állapot. A tanulmányi előmenetel a paedagogia és didaktika elveinek alkalmazása és a folyton szaporodó szemléltetési eszközök he-

lyes felhasználása mellett ez évben is általában ki-elégítő volt, sőt egyes osztályokban jó. A túlterhelés mellőzése és a házi munkásság megkönnyítése érdekében a tanári testület gondosan törekedett arra, hogy a tanulók az előadottakat lehetőleg az iskolában sajátítsák el, a miről a tervszerűen részekre tagolt és végül a főpontokat összefoglaló előadás után kikérdezés útján szerzett meggyőződést. Az iskolában tanultak kibővítésére a tanárok által irányított magán olvasmányokkal az ifjúsági könyvtár szorgalmas használata szolgált. A tanul-tak bátor, értelmes, folyékony előadására, az írás-beli dolgozatokban való önálló alkalmazására, va-lamint a füzetek és könyvek tisztántartására foly-tonosan szoktatva voltak a tanulók.

Testi nevelés. A tanulók az előadási órákat elég tágas, világos, szellőzött és tiszta termekben töltötték, az óráközökben pedig a szabad mozgásra alkalmas nagy udvarban élvezték a friss levegőt. A vidék különböző helyeire részint egyes osztá-lyokkal, részint az egész ifjúsággal tanulmányi czéllal összekötve kirándulások, tornamenetek tar-tattak, ezenkívül a tanulók télen kedvtöltéssel korcsolyáztak, nyáron pedig fürödtek és csónakáz-tak. A VII. osztály tanulói között 16, VIII. osz-tályból 12 jó sikerrel vívni tanult Peér Mátyás nyug. magy. kir. csendőrszázados vezetése alatt.

A tanulók egészségi állapota általában jónak mondható. Csak egy vörheny-eset fordult elő, de az is megnyugtató lefolyású volt. Azonban sajnos, egy hallottja is volt intézetünknek. Csiszár József VI. oszt. tanuló, az intézetnek egyik legkiválóbb

növendéke, hosszú szenvedés után szívbajban jobblétre szenderült ápr. 4-én Tübjén, a hová Lakatos Vince és Vutskits György dr. tanárok vezetése alatt a tanulótársai is kirándultak, hogy leróják a kegyelet adóját a kedves halottnak. A halottasháznál Simon Miklós osztálytársa, a temetőben Réthy Gyula prem. kanonok és plébános mondott szép bucsúztató beszédet, a temetési szertartást pedig Lakatos Vince tanár végezte. A tanulók egészségi állapotát és az iskolai épületet Neumark Béla dr. városi orvos kétszer vizsgálta meg.

A tanév vége. A VIII. osztály vizsgálatai május első felében, az érettségi írásbeli május 18—22-ig, a szóbeli vizsgálatok június 20. és 22-dikén voltak. A többi osztály vizsgálatai több tárgyból alkotott csoportosításokkal június második felében tartattak meg, a tornaverseny június 25-én volt. Az iskolai év június 29-én „Te Deum“-mal és megfelelő ünnepség mellett a jutalom- és segélydíjak kiosztásával végződött.

II. A millenniumi örömnapiok.

Az új ezredév küszöbén, midőn minden hazafi vágya a jövő dicsőségének fölépítésére irányul, midőn mindenki terveket sző hazánk újabb ezerévi jólétének előkészítésére, kik tehetnék ezt erősebb okkal és több joggal, mint a nemzet nevelői? Reájuk van bízva a jövő nemzedék szellemi és erkölcsi erőinek fejlesztése. Keresni és fölismereni azon erőket, melyek a mult dicsőségének tényezői voltak s azokat ápolni és fejleszteni, leküzdeni azokat, melyek a mult csapásait idézték elő és elültetni azokat, melyekből a jövő dicsősége hajthat sarjakat, ezek azok a feladatok, melyek a nemzeti nevelés minden tényezőjének közös gondját képezik.

Hasonló szellemben intézte a rendtársaihoz a csorna-prémontrei kanonokrend praelatusa ezen nagy jelentőségű év alkalmából a következő körlevelét:

Midőn a honfoglalásnak országosan ünnepelt ezredik évfordulója alkalmából Hozzátok szólni késztet a népek sorsát intéző isteni gondviselés

íránt hálával eltelt szívem, — valljon kezdhethném-e illőbben, mintha a lantos király szavaival felkiáltok: „áldás a nemzetek nagy Istenének, ki egyedül művelhet ily csodákat?“ Mert mi más, mint igazi isteni csoda, hogy ezen mindnyájunkat a szív legörvendetesebb érzelmeivel lelkes ünneplésre felhívó dicső eseményt megérhette nemzetünk, mely számra oly kicsiny, és a néptenger, melynek közepén kicsi, elveszett sziget gyanánt küzd a hullámokkal, oly nagy, oly idegen és ellenséges hozzá; mikor a történelem műzsája annyi nagy nép, annyi óriási birodalom ravatalát széttört czimeres paizsokkal fedte be, örök tanuságul az emberi gyarlóságnak és mulandóságnak. „Az ember napjai, mint a széna; elhervad ő, mint a virág, melyen ha átmegy a szél, meg nem marad, és többé helyét sem ismerik meg.

Ázsiából kiindul egy maroknyi nép, s ábrándot üzve, vagy hogy ridegen, úgy mondjuk, kényeret keresve ide vergődik a négy folyam határai között elterülő áldott földre; birtokba veszi, hazájává teszi és olyanul meg is őrzi egy ezred éven át; holott annyi sok más vitéz nép, mely honalkotó vágyában e földre jött, — hazát nem, — csak koporsót és dicstelen sírt talált. Valóban csoda ez, melyet csak a nemzetek Istenének kegyelme művelhetett a magyar felett, és a melynek varázsa a szent Kereszt jeléből áradhatott ki egyedül, mely valamikép egykoron a nagy keresztény császár, Konstantinnak csatáján felhők közt megjelent, hogy diadalt hirdessen számára: akép jelent meg a magyar nemzet vágzetének égboltján is,

hogy égi fény ragyogványa között hirdesse, miszerint e hazában a magyar a kereszt jelében fog győzni!

Igen bizony a kereszt jelében és a kereszténység által győzött csak igazán a magyar, melyet, ha föl nem vesz, vagy elpusztul, vagy vad és műveletlen marad, — a hogy ezt hazánk bölcse mondja — s a honfoglalás befejezetlen épületként romba dül; — egy dicső mámor álmképe, melynek talán emléke is Árpád nevével együtt délibábos tünemény gyanánt szétfoslott volna, — ha a keresztjele fel nem ragyog az apostoli király Szent Istvánnak kezében, és ha a keresztvízzel, melyre nemzetét tartotta, világtörténelmi eseménnyé föl nem avatja a honfoglaló ősök dicső fegyvertényeit.

Árpád látnoki ihlettel megálmodta a hazát; fényes valóvá a dicső álmot azonban csak Szent István apostoli buzgólkodása tette. Az isteni gondviselés pedig, mely a magyar nemzetet szent királynak áldott jobbja által oda tüzte a keresztény civilizáció kebelére, kifogyhatlan kegyelmével évezredre szóló küldetésül rendelte a magyarnak, hogy pajzsa legyen azontúl a kereszténység által művelté tett nyugatnak. A kereszt által a véres kalandok bajnokaiból hősök lettek, kik e küldetésük teljesítésében soha meg nem rendülő törhetlen hittel pazarul áldozták a legdrágább honfivért. Óh, pedig milyen súlyos, milyen nehéz volt e hivatásban csüggedetlenül kitartani! Hányszor nem állott e nemzet a vértanuság kálváriáján, hogy

megváltója legyen a nyugat műveltségének a kelet barbársága ellenében; hány vérzivatar között nem jutott végromlásra, és hányszor nem ujongtak már bukása felett azoknak hálátlan tömegei, kikért legbővebben ontotta véréét!

„Ha nem lett volna Istenünk . . .

No mondja el ma Izrael —

Ha nem lett volna mivelünk

A mi Urunk, ha karja el

Nem üzte volna

Feltámadt ellenségeinket

Ők ránk omolva

Talán elnyeltek volna minket !“

De Árpád fiait, Szt. István népét, valahányszor szédítő örvény előtt a bukás szélén állott, mindig megmentette az ő Istenének gyámolító keze.

Azóta, hogy Árpád vitézeinek tárogatója először fölzendült e hon határain egy ezredév hosszú időfolyama rohant el nemzetünk feje felett. Egy ezredév Istennek egy szempillantás, embernek egy öröklét! És lám, nemzetünk Isten kegyelméből és fiai erős életrevalósága folytán ezer éven keresztül nemcsak megvédte és fönntartotta az ősök által dicsőség árán szerzett hont, hanem fényét isnövelte úgy, hogy ma, midőn a század tizedszer újul meg láthatára felett, a magyar számra nagyobb, hatalomra tehetős, mint bármikor volt; és a szabadság fája alatt, melyet az elődök ültettek, magas szárnyalású műveltség talál oltalomra és gondos ápolásra. Ez ezredévnek honalkotó és hazafenn-tartó nagy művéhez nyolczszáz éven keresztül,—

ha mindjárt szerény, de hűséges munkálkodással, — mi is hozzájárultunk, Szt. Norbertben kedves testvéreim, mert nyolczszáz éve már, hogy Szent Norbertnek a prémontrei völgy idegen földjéről ide plántált szép fája itt gyökeret vert és ma is még számtalan viharok pusztítása daczára erőteljesen hajt, virul és gyümölcsözik; nyolczszáz éve már, hogy rendünk érzésben és vágyban egybeforrva a magyar nemzettel, tántoríthatlan hűséggel küzd vele egysorban a közös eszményért: egy szabad, mivel és boldog Magyarországért.

„Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum et annuntiabit tibi; majores tuos et dicent tibi.“

Igen, Szent Norbertben kedves testvérek, emlékezzünk meg a régi napokról, gondoljunk az elmúlt nemzedékekre: kérdezzük meg apáinkat és az ősoket, — és mondani fogják, hogy vallásos szivük egész odaadásával tanították a nemzet fiait istenfélelemtől áthatott fennkölt gondolkodásra, nemes érzésre és lelkes cselekvésre Isten és hazáért! Előttünk az ősök példája; a hivatás, melyben ők a viharjárta mult annyi sok századán keresztül a legteljesebb önmegtagadással szolgálták a hazát, nem változott: ma is és minden időben változatlanul ugyanaz rendünknek a jelmondata: Deo et Patriae famulari.“ Isten és hazát szolgálni a nemzeti nevelésügy által! E legnemesebb czélnek nehéz göröngyös az útja, meredek az ösvénye, mert terhes ám a nevelőnek, a tanítónak munkája és nagy a felelőség, mely hivatása nyomán jár; de viszont drága kegyelem jutalma int a fárasztó

ut, az önmegettagadó munka végén: a megvalósult eszmény, egy szabad, mivelt és boldog Magyarország. A „legnagyobb magyar“ hazafiságról és a haza iránti kötelemokről beszélve ugymond, hogy nem nagy szavak, czifra frázisokkal rójjuk le e kötelességünket, hanem az által, ha minden téren mentül több értelmes, képzett és valódi tudással bíró embert formálunk. Hivatásunk a tanítás; munkaterünk az iskola; képezzük tehát a gondunkra bízott ifjuságnak minden szép és jóért fogékony lelkét olyanná, hogy majdan férfikora kötelességeit öntudatosan és értelmesen teljesíteni tudja, hogy a tudásnak az iskola falai között elsajátított elemei szilárd alapul szolgáljanak a férfikor érett szellem-munkájának. De neveljük is egyuttal e reménységet hazánknak istenfélelemben, jámbornak, erkölcsösnek, mert istenfélelme nélkül üres, hiu a tudás; mert vallás és erkölcs nélkül szalmaláng lobbanása csak az eszményiért való fellelkesülés és önámítás a hazaszeretet.

„Hacsak az Ur nem építi a házat
A kőmives hiába épít;
Hacsak az Ur nem őrzi meg hazádat
A honvédek hiába védik.“

Előttünk az ezredéves Haza fönseges épülete; alapjait az ősök jámbor hite vetette meg, falait az unokák hívósége emelte fel: óvjon attól Isten kegyelme, hogy a hit kebléről elszakadt tudás csóvát vessen a fényes tetőzetre, mely ma oly büszkén tekint a jövő ezredév elé; óvjon attól Isten kegyelme, hogy a mi gondatlan kezünkől vegye a hithideg tudás a veszélyes üszköt.

Ti pedig, ezredéves multunknak a nemzeti kegyelet glóriájával körül ragyogott fényalakjai: Árpád, Szent István, Szent László, Nagy Lajos, dicső Mátyás, Hunyady és ti többi számos dicsők, kiknek neve és emléke még frissen fölremeg szívkben, ti valamennyien, kik a magyart a dicsőség napközelébe fölemeltetétek, kik özönével áldozott vér árán, a szívnek és elmének világbámulta fényes tetteivel a magyart e hon határai között urrá tettétek, legyetek áldva és üdvözölve az első ezredév végén, melynek Isten kegyelméből építő mesterei ti voltatok! Példátokragyogjon fel előttünk és vezessen a jövő ezredéven át, miként az Isten küldte fényfelhő világítva vezette Mózes és népét az ígélet földjére! Ugy legyen!

ADOLF s. k.

praelatus és prépost.

Azezeréves mult emlékeitől megérintve ugyanilyen eszmék lelkesítették a tanári testületet is azon törekvésében, hogy a tanuló ifjúságnak minél emlékezetesebbé tegye ezt az évet.

E végből több hazafias ünnepség volt, melyek sorozatát a február 5-én tartott hangversenyen nyitotta meg. A kis magyar város lelkes közönsége nagy elismeréssel fogadta az igen sikerült programot, melynek gondos betanítása és ügyes vezetése Pákor Adorján és Lakatos Vince tanárok érdeme, a tapintatos rendezésben pedig Györffi Endre, Haraszti Sándor, Gaál József és Magasházy Antal dr. tanárok voltak szivesek fáradozni. A

nagy erkölcsi sikerű hangverseny az ifjúsági segítő egyesületnek 445 frt 65 krt jövedelmezett

Márczius 15-én az igazgató rövid megnyitó beszéde után Füzik István VIII. oszt. tanuló szépen kidolgozott szabad előadásban méltatta a nap jelentőségét. Sipos Géza VII. oszt. tanuló ügyes szavalatai, az énekkar hazafias dalai, Molnár János városi kántor által szervezett ifjúsági zenekar közreműködése mellett nagy hatást értek el.

Ápril 18-án délután az ifjúság nevében Scheller József VIII. oszt. tanuló mint a segítőegyesület elnöke a Petőfiről, Reithofer Rezső VIII. oszt. tanuló pedig mint az önképzőkör elnöke az Arany Jánosról elnevezett öt éves tölgyfát ültette el a prémontrei társháznak az intézettel kapcsolatos kertjének keleti részében. Az ének- és zenekar közreműködésén kívül Pákor Adorján tanárnak igen szép, lelkesítő alkalmi beszéde tette feledhetetlenné az emlékfák ültetésének jelentőségét.

Ezen alkalomra írta Kővári Károly tanár a következő szép költeményét:

Ezredévi faültetéskor.

Te drága, jó anyaföld,
Tápláld, neveld e fát!
Hogy éljen és viruljon
Sok nemzedéken át.

S téged, szép csemete tölgy,
— Tópartunk lágy öln, —
Ne bántson ártó féreg,
S égi láng, se szél.

Légy erős s hatalmas,
Nőjj! s ezer évig állj
S akkor is magyar dal
Hangozzék e hazán!

Az ezredéves országos kiállítás megnyitásának emlékére május 1-én és 2-dikán az előadások szünetelésével ünepeelt az intézet, másodikán pedig zászló alatt a tanári karral együtt a Hévizre rándult ki az ifjúság.

Május 9-én volt az ünneplő Magyarország összes tanuló ifjúságának iskolai ünnepe, melyből az intézetünk is kivette a maga részét. Reggel fél 8 órakor a plébánia templom restaurálása miatt a szt. Vincze-nének óvóiskolai termében nemzeti zászló alatt jelent meg az ifjúság a tanári karral együtt Kővári Károly főgymnasiumi tanár által mondott hálaadó istentiszteletre, mely alatt Pákor Adorján főgymnasiumi tanár vezetésével a dalkör énekelt.

Ezután az ifjúság a nagy közönséggel együtt a tornaterembe vonult, a hol az intézeti zenekar Kővári Károly tanárnak Molnár János városi kántor és karmester által szépen zenésített következő költeményének dallamát játszotta el:

Áldás a szép, magyar hazára!

Áldás a szép, magyar hazára!

Száll a dal határról határra;

A magyar szive ver, s szava szól.

A Duna s a Tisza partiról.

Ezer év küzdelme mögöttünk, —

Szabad hon! te érted küzdöttünk,

S míg magyar erünkben erő lesz,
Ez a föld, magyar föld, s erős lesz!

Szent nekünk ez a föld, ez a hon,
A róna, csererdő s hegyorom;
S szent a mult tetteit hirdető
Sok emlék, csatatér s temető.

Áldás a szép, magyar hazára!
Száll magyar apáról fiára,
Az ősök megszentelt porából:
A szabad magyarok honából!

Ennek elhangzása után az intézet igazgatója
a következő beszédet mondotta!

Mélyen tisztelt vendégek és kedves ifjúság!

A magyar nemzet európai állami életének
ezeréves záró kövéhez érkeztünk. Hazánk minden
hű polgárát szokatlanul emelkedett hangulat szállta
meg, de senki sem kérdezte meg a másiktól, hogy
mit érez, mit gondol; mindenki csupán saját lel-
kének sugallatát követte, s egyszerre azt látja,
hogy az nemcsak az ő lelkének volt titkos sugal-
lata, hanem sokaké, mindenkié, az egész magyar
nemzeté.

Vannak tehát még eszmék és érzelmek, a
melyekben mindnyájan egyesülhetünk, de talán
egyikben sem oly zavartalan bensőséggel, mint
éppen a hazaszeretetben, midőn ezeréves emlékét
üljük meg annak a nagy nemzeti ténynek, hogy
a hadverő Árpád vitéz őseinkkel nekünk megsze-
rezte, a vérökkel megszentelte ezt az édes földet,
ezt a drága hazát, melyen kívül a nagy világon
nincsen számunkra hely, áldjon, vagy verjen sors
keze itt élnünk, halnunk kell.

Örök kegyelettel, hálával tartozunk az Árpád-házi fejedelmeinek, a kik őseinket ide vezérelték kereszténységre térítették, az országot királyságra emelték és ez által a jövőjét biztosították. Hatalmas karjukkal, messzelátó bölcseségökkel megvetették a mai létünk alapjait, holott nélkülök csak úgy szétzüllöttünk volna, mint a hogyan eltűntek a történelem szinpadáról az őseinknél hatalmasabb nemzetek is, melyeknek nem volt hasonló szerencsájük.

A mult század utolsó tizedében is egy nagy nemzet tűnt el, mely egyik legnagyobb királyunkat, s Erdély egyik legkiválóbb fejedelmét választotta királyának. Megvan ugyan a föld, de megszűnt a nemzet, a lengyel hegemonia. Sem az összes szabad népek őszinte részvéte, sem a törvényhozóknak a törvényhozás termeiben elhangzott rokonszenves nyilatkozatai nem tudták az egykor nagy nemzetnek hazáját visszaadni. S a hős nemzet tapasztalva azt, hogy sem saját erejével, sem emberi segélylyel nem képes a hazáját feltámasztani, az Ur templomába megy, s milliók ajkán zendül meg az ének: „Istenünk! szent oltárodnál térdre hullva kérünk szabad hazánkat óh add vissza nekünk!”

Mi pedig, a kikre nemcsak a század vége alkonyodik, hanem a második ezredév is hajnalodik, a jó Isten különös kegyelméből azt mondhatjuk: „Él magyar, áll Buda még!” S „annyi balszerencse közt, oly sok vizsály után” meg nem fogyva, meg nem törve, hanem folyton erősödve él nyelvében nemzetünk e hazán!

Midőn ezek emlékénél minden magyar szív megdobban, minden kar megmozdul, hogy minél magasztosabbá tegye ünnepét, ebből a nemzeti nagy ünnepségből a tanuló ifjúságnak is ki kell vennie a maga részét, hogy hazafias a felbuzdulás forrásává váljék a polgári erények gyakorlására, mert az a leghőbb óhajtásunk, hogy, ha majd a Gondviselés rendelése szerint el kell hagynunk ezt az életet, legalább azt az örömhirt vihessük meg az elmúlt idők nagy szellemeinek, hogy alkotásaik sorsa, hazánk jövője jó kezekben van.

Midőn tehát egy újkor kezdi meg a bevonulását és lelkünk a jövő képét keresi, nem szabad felednünk az elmúlt ezredév történetét, mely gazdag tárháza a hazafiui erényeknek. Találunk ott elragadó lelkesedést és vallásos bölcs mérsékletet, találunk önzetlen hazaszeretetet és nagy tetteket, melyek egyfelől a béke nagyszabású művei, másfelől vérpatakok jelzik a nyomait, megtaláljuk a kétségbeejtő hosszú szunnyadás után ébredő nemzeti ős életerőt, mely nem kevésbbé volt bámulatra méltó a cselekvésben, mint a szenvedések kitaratásában.

De minél inkább elmélyedünk azon képek szemlélésében, annál erősebb lesz bennünk az a meggyőződés, hogy, ámbár a magyar nemzet ezeréves állami életében példátlan hazaszeretetével, az alkotmányhoz való ragaszkodásával biztosította ezer veszély közt a fenmaradását, mégis, ha azokra a veszélyekre gondolunk, melyeket hazánk a nyugat műveltségeért vívott kelet ellen, melyeket a szabadságért és nyelvünkért az elnyomóinkkal szemben, azt mondhatjuk a költővel:

„Isten csudája, hogy még áll hazánk!”

Éppen azért hozzád tekintünk fel mindenható nagy Istenünk, midőn az élet küzdelmeinek fegyvereit egy kis időre félretesszük, hogy megtisztult lélekkel áldozzunk a hazafiúi kegyelet által szent nevednek. Megnyitjuk előtted sziveinket, hallgasd meg kegyesen felszálló fohászainkat.

Mindenható vezére Árpád csatáinak, légy hathatós segítője késő unokáinak! Terjeszd ki áldó jobbot sokat szenvedett hazánk felett; nemes erkölcsöt, polgárerényt lobogtass a honfi keblében, hogy testvérviszály nélkül „közhatás buzogjon közérdekek felé.” Adj a nemzetnek bölcs és igazságos vezetőket, a kik önzetlenül szentelik magukat a haza javának, hogy boldog magyar népre árassza fényét Szent István dicső koronája.

„Ne hagyd sötét napokká
Borulni hajnalát,
Mely századok homályin
Csak most loboghat át.”

Hogy csakugyan nem hagyod beborulni nemzetünk megerősödésének hajnalát, mutatja az, hogy megmentetted számunkra a multból a jövőbe ezredévbe biztosítékul és reménységül ezt a kettőt: a koronát és az alkotmányt. Ragaszkodjunk tehát hévvel a királyhoz és szabadsághoz.

Ragaszkodjunk jó öreg királyunkhoz, a ki az alkotmányos uralkodóknak mintaképe, a ki, míg él és uralkodik, hazánk önállóságát tiszteletben tartja, a mint esküvel fogadta, midőn Szent István koronáját a magyar nemzet az oltár előtt fejére

tette. A ki pedig aggódik hazája sorsán és nemzetünk jövőjén, imádkozzék I. Ferencz József apostoli király hosszú életéért. Éljen a király!

Kedves tanuló ifjak! Az ifjúsága nemzetreménye, tőle függ hazánk jövője. Hazánk, nemzetünk ezeréves múltja tekint le rátok, értsétek meg buzdító szavát és azon legyetek, hogy az átveendő örökséget híven megőrizve, erőtökhöz képest gyarapítva adjátok át a következő nemzedékeknek.

Hazánk ezeréves múltjának szebb áldozatot nem mutathatnátok be, mint ha a történelmünk kimagasló alakjaira: Szent István, Szent László könyves Kálmán, Nagy Lajosra, az igazságos Mátyásra, a Szondiak és Zrinyiekre s a hazáért és szabadságért lelkesülve küzdő többi hősök szellemére irányozzátok lelki szemeiteket. Álljanak előttetek a nemzeti átalakulásunk újabb vezérférfiai: Széchenyi, Eötvös, Kossuth és Deák Ferencz az irodalom azon többi tiszteletreméltó alakjaival a kik a nemzeti eszméknek és műveltségnek voltak hatalmas ápolói és terjesztői. Idézzétek ezek szellemét magatok elé, hogy a hazafiság égi trónusáról gyönyörködve láthassák bennetek a haza leendő támaszait, hogy azt a dicsőséget, melyet tőlük örököltetek, még fényesebben hagyjátok unokáitokra.

Tudjátok meg, magyar ifjak, hogy úgy állunk itt a vén Európa közepén, mint sziget a zajló tengeren, védő testvéreink nincsenek. Ha munkánk mellett Isten és a nemzeteket fentartó reményünk meg nem óv bennünket, elveszünk. A körülözönlő ellenséges elemek között szorgalmas

munkánk és értelmünk által tarthatjuk fenn nemzetünket. Ez által kell megmutatnotok nektek is, hogy megérdemlitek ezt a földet, ezt a drága hazát, melyet egy ezredév előtt szereztek daliás őseink, melyet ezer év keserve és öröme szentelt meg, s könnyel, vérrel, dicsőséggel ragyogva hagytak ránk örökül, hogy a nagyságán ti is tovább építsetek, mert nemzetünk még nem érte el küldetése végcélját, annak még sokat és nagyot kell tennie.

A jövőendő terhe a ti vállaitokon fekszik, azért méltán kívánja a nemzeti irodalmunk legnagyobb élő hőroza: „Legyetek erősek, törhetetlenek, hogy azt diadalmasan elviselhessétek. Vegyéték a munkát komolyan, derültnek az életet. Hagyjátok el a régiok hibáit, okuljatok rajtuk, de tartsátok meg az őo erényeket.“ Őrizzétek meg a vallásoo elődök vérével szivetekbe irt erkölcsi törvényeket, melyek ezer éven át voltak hűséges őrei a szeplőtelen hazafiúi érzelemnek, az élni és halni tudó önfeláldozó hazaszeretetnek. Ne „arany ifjúsága,“ hanem „acél fiatalsága“ legyetek nemzetünknek. „Mi egy szabad hazát adunk nektek örökségbe s a túlvilágról is eljövünk számonkérni, hogy tartottátok fenn a magyarok hazáját.“ Éljen a haza!

Ezután ismét Kővári Károly tanárnak nagyhatású alkalmi költeményét Steffler Lajos VII. oszt. tanuló szavalta:

Magyarhon ezredéve.

Örvendő nép! ünneplő nemzet!
 Hazát szerető hű magyar!
 Borulj keblére szép hazádnak,
 Kitárva vár az anyakar!
 E föld, a melyhez ezer év köt,
 S hordozta s fedi annyi ősöd,
 Tied, s fiaidé marad;
 Hagyj példát késő nemzedéknek!
 Igaz magyar szívet, s e földnek
 Porával szenteld meg magad!
 S erőt merítve szent porából,
 Emeld fel ifjult szívedet,
 A Gondviselést híven áldva,
 Hogy él hazád és nemzeted; —
 És uj erőre kapva éled
 A jóramunkás honfiérzet,
 S közszellemet szül széltire.
 A halhatatlanság bére drága, —
 Tekints magasló templomára,
 S lelkedben éljen szent hite!
 Óh jertek el! óh szálljatok le,
 Honalkotók s nemzetnagyk!
 És mind, a kik magyar honunknak
 Egykor fiai voltatok!
 Nagy ünnepünk van, — mind legyünk ott,
 Legyen az oltár koszorúzott
 Mit egyesülten emelünk;
 S áldozati láng ha lobban,
 Szeressük egyre lángolóbban
 Magyar hazánk és nemzetünk!

Utána Rákóczy-Bercsényi kurucz dalát adta
 elő az énekkar. Majd ismét Gramling Elemér VII.
 oszt. tanuló Bartók „A magyar ifjúsághoz“ című,
 Sípos Géza VII. oszt. tanuló pedig osztálytársának,

Baksa Jánosnak „Hála-ima“ című népkölteményét szavalta, melyet Pákor Adorján főgymnasiumi tanár egy arannyal jutalmazott. A szavalók is dicséretet érdemeltek.

Ezek után Füzik István VIII. oszt. tanuló a magyar történelem kiemelkedő alakjairól ügyesen kidolgozott szabad előadásával nyerte meg a közönség elismerését.

Az ünnepség a „Szózat“ és „Hymnus“-nak zenekísérettel való lelkes éneklése mellett végződött, mely a közönség tetszését egészen megnyerte.

Május 10-én a polgárság ünnepségében vett részt az intézet. Az ünnepi felvonulásban és a Szentháromság szobránál szabad ég alatt tartott isteni tisztelet tartama alatt Pákor Adorján és Lakatos Vince tanárok vezetésével a dalkör igen szép énekei nagyban emelték az ünnepség hangulatát. A város felkérésére pedig Magasházy Antal dr. tanár a főgymnasiumi épület erkélyéről nagyhatású hazafias beszédet mondott. Utána a város díszközgyűlést tartott, a melyen egy szegény, szorgalmas és a magyar történelem tanulásában kiváló főgymnasiumi tanuló részére 500 ftos alapítványt egyhangulag szavazott meg. Végül az izraeliták imaházában tartott hálaadó istenitiszteleten vett részt a tanári kar több tagja. Este a főgymnasiumi épület ki volt világítva, Gaál József tanár művészi kivitelű transparentje pedig osztatlan tetszésben részesült.

Május 30-án Bányai Károly, Gaál József, Haraszti Sándor és Magasházy Antal dr. tanárok

szíves vezetése alatt 44 tanuló rándult fel Budapestre az országos tornaversenyre, a kiállítás és egyéb nevezetességek megtekintésére. A katonai gyakorlatok igen ügyes begyakorlása Gaál József tanár mindenkor készséges fáradozásának köszönhető. Azonban sajnós, hogy a rendezőség éppen ezen versenybe nem vette fel az intézetünket.

Intézetünk két derék növendékét, Gramling Elemér és Steffler Lajos VII. oszt. tanulókat azon kiváló szerencse érte, hogy Vaszary Kolos biboros hercegprimás ő Eminentiája kíséretében mint díszruhás apródok jelenhettek meg június 5-dikén. Ezen nap örömeire millenniumi szünet volt. Ugyanazon kitüntetésben részesültek a nevezett fiúk június 8-án is, mialatt a koronázás évfordulójának emlékére az ifjúsági önképzőkör nyilvános díszgyűlést tartott, melyen az énekkar a „Tavaszi dal“-t elénekelvén, Pákor Adorján vezető tanár lelkes megnyitó beszédben buzdította az ifjúságot a hazaszeretetre, a király iránt való hűségre, s arra a munkásságra, mely egyedül képes hazánkat újabb évezredekre biztosítani. Ezután következett az elnöki jelentés, Kurucz dalok, Simon Miklós VI. oszt. tanuló szavallata, a pályadíjak kiosztása, Sipos Géza VII. osztályú tanuló szavallata, mely után a „Hymnus“ eléneklésével a szépen sikerült ünnepség véget ért. Június 9-én szünet volt, 25-én a vizsgálatok befejezésével nagy nyári mulatságot rendeztek az első érettségi vizsgálattal végzett tanulók.

III. Tanári kar.

a) Prémontrei rendü kanonokok :

Dr. Burány Gergely, igazgató, bölcsészetdoktor, okl. r. tanár. Tanít: görög nyelvet a VII. és VIII. osztályban heti 9 órával. Tanárkodási éveinek száma 23.

Kővári Károly, r. tanár. Tanít: vallástant az I., III. és V., történelmet a III. és IV. osztályban heti 13 órával. T. é. sz. 29.

Illés Ráfael, a VII. osztály főnöke, okl. rendes tanár, a tanári könyvtár őre. Tanít: görög nyelvet a VI., latin nyelvet a VII. és VIII. osztályban heti 16 órával. T. é. sz. 21.

Pákor Adorján, a VIII. osztály főnöke, okl. r. tanár, az ifjúsági segítőegyesület ellenőre és az önképzőkör vezető tanára. Tanít: magyar irodalmat a VII. és VIII., bölcsészetet a VIII., görögöt helyettesítő irodalmat a VII. és VIII., német nyelvet a IV. osztályban heti 16 órával. T. é. sz. 16.

Gyórfi Endre, az V. osztály főnöke. okl. rendes tanár, a philologiai szertár őre. Tanít: történelmet

az V—VIII., latin nyelvet az V. osztályban heti 17 órával. T. é. sz. 14.

Dr. Magasházy Antal, az I. osztály főnöke, hit-tudomány doktora, r. tanár, hitszónok. Tanít: vallástant a VI—VIII., magyar és latin nyelvet az I. osztályban heti 17 órával. T. é. sz. 8.

Haraszi Sándor, a III. osztály főnöke, szak-vizsgálatot tett h. tanár, az ifjúsági könyvtár öre. Tanít: magyar és latin nyelvet a III., magyar nyelvet a IV., görögöt helyettesítő irodalmat az V., vallástant a VII. osztályban heti 17 órával. T. é. sz. 3.

Lakatos Vince, a VI. osztály főnöke, okl. r. tanár. Tanít: magyar és latin nyelvet, görögöt helyettesítő irodalmat a VI., magyar nyelvet az V., vallástant a IV. osztályban heti 16. órával. T. é. sz. 3.

Vargha István, h. tanár. Tanít: mennyiségtant az I—III. V., phys. földrajzot a III., szépírást az I—II. osztályban 18 órával. T. é. sz. 1.

Rábold Elek, a II. osztály főnöke, h. tanár. Tanít vallástant, magyar és latin nyelvet a II., görög nyelvet az V. osztályban heti 19 órával. T. é. sz. 1.

b) Világiak :

Burkovits Lajos, okl. r. tanár, a természettani és vegytani szertár öre. Tanít: mennyiségtant a VI—VIII., természettant a VII—VIII. osztályban heti 16 órával. T. é. sz. 18, melyből ezen intézet-nél töltött 2 évet.

Gaal József, a IV. osztály főnöke, okl. r. tanár, a rajzsztártár öre. Tanít: rajzoló geometriát I—IV., görögöt helyettesítő rajzot V—VIII., mennyiségtant a IV. osztályban heti 21 órával. T. é. sz. 12, melyből ezen intézetnél töltött 4 évet.

Dr. Vutskits György, bölcsészetdoktor, okl. r. tanár, a természetrajzi sztártár öre. Tanít: földrajzot az I—II., természetrajzot IV—VI. német nyelvet a III. osztályban heti 20 órával. T. é. sz. 12, melyből ezen intézetnél töltött 6 évet.

Mihelics Károly, okl. h. tanár, tanácskozási jegyző. Tanít: latin nyelvet a IV., német nyelvet az V—VIII. osztályban heti 17 órával. T. é. sz. 6, melyből ezen intézetnél töltött 2 évet.

Bányai Károly, a községi elemi iskolák igazgatója, okl. tornatanár. Tanít: testgyakorlást I—VIII. osztályban heti 16 órával. T. é. sz. 23.

Rendkívüli tárgyat tanítottak: Gaal József szabadkézi rajzot. Pákor Adorján és Lakatos Vince műéneket, Rábold Elek és Vutskits György dr. gyorsírást heti 2—2 órában.

Tudományos egyesületek tagjai. A budapesti philologiai társaságnál: Burány Gergely dr., Haraszi Sándor, Lakatos Vince. A fizikai és matematikai társaságnál: Burkovits Lajos. A természettudományi társaságnál: Vutskits György dr. A magyar paedagogiai társaságnál: Burány Gergely dr., Györffi Endre, Illés Ráfael, Pákor Adorján, Vutskits György dr. Az országos középisk. tanáregyesületnél: Burány Gergely dr.

A természettudományi és földrajzi társulat kiadványait, a phil. és tanáregyesületi közlőnyt a tanári könyvtár külön is megrendelte.

A társadalomban tisztségeket viseltek: Burány Gergely dr. Zalavármegye törvényhatóságának bizottsági tagja, városi képviselő, iskolaszéki tag. Lakatos Vince az önálló iparosok dal körének elnöke, az iparos ifjak önképző körének tiszteleti elnöke, Magasházy Antal dr. a kath. legényegylet elnöke, Pákor Adorján városi képviselő, iskolaszéki alelnök.

IV. Tananyag.

I. osztály.

Osztályfő: Magasházy Antal dr.

Vallásstan. Hetenkint 2 óra. — Az ember vég-célja és rendeltetése; a hit fogalma, tárgya, szükséges volta és tulajdonságai; az apostoli hitvallás 12 ágazata; az Isten és felebarátaink iránt való szeretet. Az Isten 10, az anyaszentegyház 5 parancsolatja; a parancsok megszegéséről; a malasztokról, a szentségek- és szentelményekről; az imádságról általában, az Úr imája és az angyali üdvözlét. — Tankönyv: „Kis katekizmus“ az egri érsekség jóváhagyásával. — Tanár: Kővári Károly.

Magyar nyelv. Hetenkint 6 óra. — a) Elbeszélő prózai és költői olvasmányok különösen a népmese, magyar történeti monda, klasszikus mythos, néprajz köréből. Értelmes és kellően hangsúlyozott olvasás; az olvasmányok tartalmi megmagyarázása, s ugyancsak az olvasmányok tartalmának szabadon való elbeszélése; könyv nélkül tanult versek szavalása. — b) Nyelvtan: Egyszerű mondat és mondat

részek, fő- és mellékmondat megkülönböztetése. A teljes alaktan, tekintettel a hangtani módosulásokra is. Szóképzés, gyakorlatilag szócsoporthoz egybeállításával: az élőképzők. — c) Kéthetenként egy írásbeli dolgozat, főleg a nyelvtan és helyesírás begyakorlását tartva szem előtt. — Tankönyv: Simonyi Zs. „Kis magyar nyelvtan“, Lehr-Riedl „Magyar olvasókönyv“ I. r. — Tanár: Magasházy Antal dr.

Latin nyelv. Hetenkint 7 óra. — Megfelelő egyes mondatok és összefüggő olvasmányok alapján: a helyes latin olvasás és hangtan; a declinációk és a nevek nemei, a melléknevek és igehatározók fokozása, a számnevek, névmások s a praeposíciók használata. Az igék megkülönböztetése, az igeidők képzése, a *sum* segédige ragozása és a négy cselekvő igeragozás. A szókincs elsajátítása szóbeli fordítási gyakorlatokkal. Elemzésül és fordításul egyes mondatokon kívül összefüggő darabok szolgáltak. Hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Pirchala Imre „Latin nyelvtan“, „Latin olvasó- és gyakorlókönyv“. Tanár: Magasházy Antal dr.

Földrajz. Hetenkint 4 óra. — A geographiai legszükségesebb alapfogalmak ismertetése után a magyar állam és azután Európa többi részeinek földrajza, fő tekintettel a természeti viszonyokra. — Tankönyv: Márki Sándor „Európa földrajza“. — Tanár: Vutskits György dr.

Számтан. Hetenkint 3 óra. — A tizedes számrendszer. A négy számolási művelet egész számok-

kal és tizedes törtekkel. A tört mint hányados és viszony; közönséges törtekkel való számolás. A métermérték és hazai pénzek ismertetése; időszámítás. — Tankönyv: Dr. Schmidt-Mocnik „Szám-tan“. Tanár: Vargha István.

Rajzoló geometria. Hetenkint 3 óra. Planimetriai elemek. A pont, az egyenes, a szög. Idomok. Területszámítások. Tankönyv: Mendlik-Schmidt „Rajzoló geometria“ I. rész. Mértani rajz: Egyszerűbb, majd összetettebb mértani díszítmények, szalagok, padozatminták. Szabadkézi rajz: Egyszerű levelek és rózsák. Tanár: Gaal József.

Szépírá. Hetenként egy óra. Folyó magyar írás, kis- és nagybetűk Vajda Pál ütemmódszere szerint. — Tanár: Vargha István.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. — Rendgyakorlatok: sorakozás, állás, igazodás, fedezés, menet előre, hátra, oldalt; sornyítás; kör-, szög- és elvonulások; rendekbe fejlődés és sorba szakadozás. Szabadgyakorlatok: alap-, lépő-, keresztezett terpeszkedő és guggoló állás; karlendítések, karlökések és ütések minden irányban; törzsforgatások; összehajlítások, sarok-, térd-, lábemelés és fesztítés, járás helyben és helyből, ütem szerint futás. Társas szabadgyakorlatok; a taliga, leülés, feltolódás; kötélhúzás. **S z e r t o r n á z á s:** a) mászás póznán vagy kötélén; gyakorlatok függőállásban; tiszta függés és két póznán mászó kulcsolás; mászás után- és tulfogással; versenymászás. b) Vízszintes létra; egyszerű függélyezés oldalt és haránt a kapocsfán és a fokon. c) Korlát: Harántállásból ugrás

fesztámaszba; fesztámaszban lábgyakorlatok ; tám-fekvések, ülések, ülésesere helyből előre, fekvő függések. d) Nyújtó: a legegyszerűbb gyakorlatok függésben a magas nyújtón. e) Gyűrűhinta: függő állások ; átfordulások, egyszerű támasz; lóbálás; állási körzés. f) Ugrások: előgyakorlatok, ugrások állásból és íramodással mérsékelt magasságban és távolságban; mély ugrások. g) Játékok, kirándulás. Tanár: Bányai Károly.

II. osztály.

Osztályfő: Rábold Elek.

Vallástan. Hetenkint 2 óra. — Az ó-szövetségi kinyilatkoztatás története az Üdvözítő eljöveteleig. — Tankönyv: Róder Alajos, Bibliai történetek. — Tanár: Rábold Elek.

Magyar nyelv. Hetenkint 5 óra. — a) Az olvasmány és feldolgozása, mint az első osztályban; b) A nyelvtanból az első osztályi tananyag ismétlése után olvasmányok alapján a határozók tana tüzetesen tárgyalatott. Összetett szerkezetű mondatok taglalása; mellérendelt és alárendelt mondatok, többszörösen összetett mondat, körmondat. A helyesírási szabályok. c) Kéthetenkint egy írásbeli dolgozat. — Tankönyv Simony Zs, „Kis magyar nyelvtan“, Tomor-Várady „Magyar olvasókönyv“ II. r. — Tanár: Rábold Elek.

Latin nyelv. Hetenkint 7 óra. — a) Az alak-
tan teljes befejezése, főleg a genus szabályok és

az igeetan tüzetes tárgyalása. A praesens, perfectum és supinum-tők kijelölése, a szóképzés elemei. b) Összefüggő olvasmányok különösen a fő- és mellékmondatoknak kötőszók szerint való megkülönböztetésére. c) Hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyv: „Pirchala Imre“ „Latin nyelvtan,“ „Latin olvasó és gyakorlókönyv“. — Tanár: Rábold Elek.

Földrajz. Hetenkint 4 óra. -- Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália és Polynesia leírása, fő tekintettel a természeti viszonyokra. — Tankönyv: Dr. Márki Sándor „Földrajz“ II. füz. Tanár: Vutskits György dr.

Számтан. Hetenkint 4 óra. — Számolási előnyök; számtani műveletek korlátolt pontossággal, a külföldi pénzek átszámítása. Az arányosság fogalmának fejtegetése. Egyszerű hármas szabály; az olasz számolás mód. A geometriai viszonyok és Dr. Schmiedt-Mocnik „Számтан“ II. r. — Tanár: Vargha István.

Rajzoló geometria. Hetenkint 3 óra. Stereometriai elemek. A pont, egyenes és a sík; viszonylagos vonatkozásaik. A testek; felszín és köbtartalom számítások. Tankönyv: Schendlik-Schmidt „Rajzoló geometria“ II. rész. Mértani rajz. A kocka, hasáb, gúla, henger és a kúp izo- és dimetriák ábrázolása. — Szabadkézi rajz. Stilizált levelek, virágok és rózsák rajzolása és színezése. — Tanár: Gaal József.

Szépírás. Hetenkint 1 óra. — A magyar írás folytatva és a német kis- és nagybetűk írása

Vajda Pál ütemmódszere szerint — Tanár: Vargha István.

Testgyakorlás. Heti 2 óra. — Ugyanaz, a mi az első osztályban. — Tanár: Bányai Károly.

III. osztály.

Osztályfő: Haraszti Sándor.

Vallásan. Hetenkint 2 óra. — Az ujszövetségi kinyilatkoztatás története és Palesztina földrajza. — Tankönyv: Róder Alajos „Bibliai történetek“ — Tanár: Kövári Károly.

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. — a) Összefüggő történeti olvasmányok, elbeszélések, életrajzok. Költemények olvasása és szavalása. b) A nyelvtan rendszeres áttekintése. A hangsúlyos vers ismertetése. c) Kéthetenkint egy írásbeli házi dolgozat az iskolai olvasmánynyal kapcsolatban tartva. — Tankönyv: Simonyi Zs. „Rendszeres magyar nyelvtan“, Tomor-Várady „Magyar-olvasókönyv“ III. r. — Tanár: Haraszti Sándor.

Német nyelv. Hetenkint 4 óra. — Olvasmány alapján az alaktanból: név- és igeragozás, a szóképzés elemei; a mondattanból: a mondatrészeknek, fő- és mellékmondatoknak gyakorlati megkülönböztetése. Szótanulás az olvasmánynyal kapcsolatban és tárgyi csoportokban. Szóbeli fordítás magyarból németre. Kisebb főleg költői darabok

betanulása. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Virányi Ignác „Német nyelvtan“, „Német olvasókönyv.“ Tanár: Vutskits György dr.

Latin nyelv. Hetenkint 6 óra. — a) Alaktani ismétlés; az olvasmány alapján a mondatrészek és azok egyezése. Az esetek használata mondat-tani szereplések feltüntetésével. Az infinitivus, accusativus eum infinitivo, nominativus cum infinitivo, gerundium és gerundivum, supinum, participium, ablativus absolutus használata. A prosodia és verstan elemei. b) Egyes mondatokon kívül összefüggő olvasmányok fordításul magyarból latinra; prózai és költői olvasmányok latinból magyarra való fordításul. c) Hetenkint egy írásbeli dolgozat az olvasmánynyal kapcsolatban a szintaktikai szabályok begyakorlására. — Tankönyv: Pirchala Imre „Latin nyelvtan“, „Latin gyakorlókönyv“, „Rerum Romanarum liber.“ Tanár: Haraszi Sándor.

Történelem. Hetenkint 4 óra. — Magyarország történelme 1867-ig, kiváló tekintettel alkotmányunk alaptörvényeire s a művelődésre. Az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza. — Tankönyv: Varga Ottó „A magyarok története és Magyarország jelenben.“ Tanár: Kövári Károly.

Physikai földrajz. Hetenkint 2 óra. — Előismeretek: anyag, erő, mozgás; a nehézségerő hatása a szilárd, cseppfolyós és légnemű testekre; a hő és hatásai; a fény és tüneményei; delejesség és villamosság. Tájékozási elemek a földön és égen;

a föld alakja, mozgása, nagysága és ábrázolása; a föld mozgásából származó tűnemények; a hold mozgásai és tűneményei, időszámítás. A föld szárazulata, vizei és légköre; légköri tűnemények; a föld belseje, földrengés, tűzhányók. — Tankönyv: Dr. Schmidt Ágoston „Fizikai földrajz.” — Tanár: Vargha István.

Számтан. Hetenkint 3 óra. — Az összetett viszonyok és arányok, ezekkel kapcsolatosan az összetett hármasszabály. Az egyszerű kamatszámítás különféle módjai és alakjai. Leszámolás. Határidőszámolás. Az egyszerű és összetett arányos osztás. Elegyítési feladatok. Láncz-szabály. — Tankönyv: Dr. Schmidt-Mocnik „Számтан.” — Tanár: Vargha István.

Rajzoló geometria. Hetenkint 2 óra. — Síkmértani elemek és az ezekre vonatkozó szerkesztések. A kör. A síkidomok szerkesztése és átalakítása. Helyszínrajzolás. — Tankönyv: Mendlik-Schmidt „Rajzoló geometria” III. rész. — Tanár: Gaal József.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. — Rendgyakorlatok: Az I. és II. osztály tananyaga és kettős rendekben fejlődés és rendekbe szakadozás; kanyarodás; menet közben fordulatok. Szabadgyakorlatok: mint az I. és II. osztályban; az összeköttetések nehezebb és gyorsabb ütemben; egyszerű fabot gyakorlatok; futás. Társas szabadgyakorlatok: hátbölcső, leülés és feltolódás, a bak-ugrás; kakasharcz, húzás és tolás botokkal; kötélhúzás. Szertornázás: a) Mászás; ismétlés; vándormászás; mászás két póznán; két kötélén;

függeszkedés két póznán; zászló. b) Vízsztintes létra; fogás- és függéscsere; lendüések; kar-rángás a kapocsfán, függőállásban menés. c) Gyűrű-hinta: ismétlés; hintázásban felhúzódás, átfordulás. d) Nyújtó: ismétlés; lendülés, egyes függés, térd- és kelep felvetődés. e) Korlát: ismétlés; támlázás, zökkenés, lendülés, támaszfekvések, vetődés és kanyarulatú kiugrás. f) Ugrások: magasabban és messzebbre, mint az I. és II. osztályban; verseny-ugrások, mély ugrások. g) Bak: egyszerű támasz-felülési gyakorlatok, terpeszugrások. h) Játékok, kirándulások. — Tanár: Bányaú Károly.

IV. Osztály.

Osztályfő: Gaal József.

Vallástan. Hetenkint 2 óra. — A szertartástan fogalma és felosztása. A szent helyek, a szent cselekmények; a szentségek kiszolgáltatása; szentelmények; egyházi körmenetek és bucsújárások; a három ünnepkör; Mária ünnepei; az angyalok és szentek ünnepei. — Tankönyv: Dr. Dallos József „Katholikus szertartástan“. — Tanár: Lakatos Vince.

Magyar nyelv. Hetenkint 4 óra. — A stílus fogalma; a stílusztika fogalma és felosztása. A nyelvről általában; a képes beszéd fogalma; a szóképek szerepe a nyelvben; a stílusztikai képek és alakzatok. A stílus tulajdonságai: a tiszta magyarság, világosság, szabatoság, erő és csínosság. A stílus fajú, a költészet és próza között való kü-

lönbség. Verstan (metrika.) Az ó-klasszikai, a modern v. nyugateurópai és magyar nemzeti versformák ismertetése. — Olvasmányok. Arany János Toldija; ennek alapján a költemények felosztása, az epikus költemények szerkezete; a jellemzés és kellékei; az epikai előadás sajátosságai. Kiszemelt prózai olvasmányok a képek és alakzatok s a stílus egyes tulajdonságainak feltüntetésére. Kisebb költemények a különféle versnemek szemléltetésére és begyakorlására. — Az olvasmányokkal kapcsolatosan megbeszélés után két hetenkint egy házi írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Góbi Imre: „Magyar írálytan“ Stilisztika. I. Olvasókönyv ugyanattól. Arany János Toldija, magyarázta Lehr Albert. — Tanár: Haraszti Sándor.

Német nyelv. Hetenkint 3 óra. — Olvasmányok alapján az összetett szerkezetű mondatok taglalása. A mondattan elemeinek s a szóképzéstannak kiegészítése kapcsolatban a nyelvtan rendszeres áttekintésével. Nyelvgyakorlásul szóbeli fordítás magyarról németre. Összefüggő prózai és költői olvasmányok fordítása, elemzése. Egyes darabok vagy részletek betanulása. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Virányi Ignác „Német nyelvtan.“ Heinrich Gusztáv „Német olvasókönyv.“ I. r. Tanár: Pákor Adorján.

Latin nyelv. Hetenkint 6 óra. — Az egyszerű mondat részeinek (esettan) ismételése. Az idők és módok használata a főmondatokban, mellérendelt mondatok, consecutio temporum, alárendelt mondatok, oratio recta és obliqua, verstan és

prosodia. — Olvasmányul a végzett tananyagnak megfelelő egyes magyar mondatok és összefüggő olvasmányokon kívül felvétellett Liviusból: A köztársaság kezdete. A patriciusok és a plebejusok egyenetlenkedése. A decemvirek. A kihagyott részek összefüggés végett részint tartalmilag mondatáltak el, részint ex abrupto fordítottak. Ovidiusból: Róma alapítása és Remus halála. Philemon és Baucis. A Fabiusok veszte. A szótanulás kapcsolatban az olvasmányokkal és etymologikus csoportokban. Az olvasmány alapján a végzett tananyaghoz alkalmazva, hetenkint egy írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Schultz-Dávid „Kisebb latin nyelvtan.“ „Latin olvasó- és gyakorlókönyv.“ Elischer József „Latin olvasókönyv.“ — Tanár: Mihelics Károly.

Történelem. Hetenkint 3 óra. — A görögöket megelőző nevezetesebb népek rövid története, a görög nép eredete, Sparta és Athén törvényhozása, a perzsa háborúk, Athén emelkedése, Perikles kora, Spárta hegemoniája; Makedonia és Nagy Sándor hódításai. Róma története, a római alkotmány alapvetése; a köztársaság és belső egység megalkotása; Róma világuralomra jutása, a Grachusok, inperatorság megalapítása. — Tankönyv: Varga Ottó „Világtörténet“. I. r. — Tanár: Kővári Károly.

Mennyiségtan. Hetenkint 3 óra. — Az algebra jelei. Negatív számok. Algebrai egész kifejezések összevonása. Összeadás és kivonás. Algebrai egész kifejezések sokszorozása. Az osztás és a törtek. Közös osztó és közös többes. A fontosabb szorzatok alakjai: négyzet, köb, geometriai haladvány.

Első fokú egyenlet egy ismeretlennel. — Tankönyv: Dr. König Gyula „Algebra.“ — Tanár: Gaal József.

Természetrajz. Hetenkint 3 óra. — Az ásványtan és földtan elemei. Bevezetésül chemiai előismeretek. — Ásványtan: A közéletben használatos ásványok ismertetése külső (alaki és physikai), valamint chemiai tulajdonságaik szerint. A földtan: A kőzetek általános elterjedt fajai, a földtani főbb tényezők. A föld multja általános vonásokban. — A vidék geológiai viszonyainak ismertetése és gyakorlati útmutatások a kőzetek felismerésében. — Tankönyv: Dr. Roth Samu., „Az ásvány-, kőzet- és földtan alapvonalai.“ Tanár: Vutskits György dr.

Rajzoló geometria. Hetenkint 2 óra. — Szerkesztő planimetria. A kúpszeletek és érintőik szerkesztése. A kör evolvense, cycloisok, csigavonalak. A második osztályú tananyag összefoglaló ismertetése. Az ábrázoló geometria elemei, a pont, vonal, párhuzamos-, metsző-, kitérőegyenesek, a sík idomok a szögletes és görbealapú testek ábrázolása, gyakorlati alkalmazás. A toscanai, dóriai és jóniai oszloprendek rajzolása lépték szerint. Az egyiptomi, görög, római, román, gót és renaissance stylek ismertetése megfelelő illusztrációk alapján. Tankönyv: Landau-Wohlrab „Rajzoló geometria“ IV. füzet. — Tanár: Gaal József.

Testgyakorlás. Heti 2 óra. — Ugyanaz, mint a harmadik osztályban. — Tanár: Bányai Károly

V. Osztály.

Osztályfő: Györffi Endre.

Vallástan. Hetenkint 2 óra. — Az ember közelebbi s végczélja; a hit tárgya s annak forrásai; a hit szükségessége s tulajdonsága, az apostoli hitvallás XII ágazatának tüzetes ismertetése. — Tankönyv: „A katolikus vallás tankönyve.” I. r. középiskolák részére, a csanád-egyházmegyei hatóság jóváhagyásával kiadják: Makra Imre és Rózsa József lelkészek. — Tanár: Kővári Károly.

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. — Költői olvasmány: Balladák és szemelvények a magyar nemzeti lyra köréből. Tartalmi magyarázat és a szerkezet megértetése mellett rendszeres verstan. Az írásművek szerkesztésének általános törvényei. Az előadás fő formái: leírás, elbeszélés, elmélkedés. Prózái olvasmány: Leírások, elbeszélések, kisebb értekezések és szónoki művek. Magánolvasmányok. Az olvasmányokkal kapcsolatban havonként egy írásbeli dolgozat. Szavalás. Tankönyv: Greguss-Beöthy, Magyar balladák. Góbi Imre, Szerkesztéstan. Tanár: Lakatos Vince.

Német nyelv. Hetenkint 3 óra. — Költői olvasmány: Herder Cidje teljesen a tankönyvben levő szemelvények alapján. A románczok tartalma megfelelő magyarázatokkal németnyelven. A német beszédgyakorlatokkal tárgyalt prózái olvasmányok: Herder. Das Ritterthum (L. Stacke). Das Mönchswesen (L. Stacke). Der Islam (Grube). Konradins Tod (Raumer), Die Erfindung des Papiers. Das Nibelungenlied (A. W. Schlegel). Egyes részletek cursiv olvasással. — Német stílgyakorlatul magyarból németre tüzetes alak- és

mondattani ismétléssel kapcsolatban: Cid. Habsburgi Rudolf. Sigfried sárkányviadala. A schildburgiak bohóságai. A nibelungének. Az olvasmányok alapján havonként egy frásbeli dolgozat, felváltva iskolai (fordítás) és házi (szabad dolgozat). — Tankönyvek: Virányi német nyelvtana. Hoffmann Mór: Német tan- és olvasókönyv. III. r. Endrei Ákos: Német stílusgyakorlatok. — Tanár: Mihelics Károly.

Latin nyelv. Hetenkint 6 óra. — Prózai olvasmány: Livius XXI. k. Költői olvasmány: Sze-melvények Catullus, Vergilius, Horatius, Tibullus, Propertius műveiből. Az írók rövid életrajza. Az olvasmányok tárgyi és alaki magyarázata. A rómaiak hadügye részletesen; a vallásügy vázlatosan. Versio ex abrupto. Latin beszélgetés a tárgyalt olvasmányok alapján. Magyarból latinra az olvasmányok alapján stílusgyakorlatok a nyelv- és mondattani ismeretek ismétlésére. Az olvasmányok alapján 2 hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyvek: T. Livi Ab urbe condita libri. E. Stephanus Dávid. — Anthologia Latina, magyarázta Dávid J. és Pózder K. — Latin Stílus-gyakorlatok. Irta: Pirchala Imre. Tanár: Györffi Endre.

Görög nyelv. Hetenkint 5 óra. — Olvasmányok: görög-magyar, magyar-görög mondatcsoportok, görög jambus-versek és 22 drb. összefüggő prózai olvasmány. Ezek alapján az attikai alaktan a rendhagyó ígékig. Jelesebb gnómák elemzése. A tananyaggal kapcsolatban két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat fordításul magyarból gö-

rögre. — Tankönyvek: Maywald József dr. görög nyelvtana és gyakorlókönyve. — Tanár: Ráhold Elek.

Görög nyelvet helyettesítő irodalmi olvasmányok és műveltségtörténelem. Hetenkint 2 óra. — a) Magyar írók bővebb tanulmányozása. Kármán J.: Bevezetés az Úrániahoz. A nemzet csinosodása. Kazinczy és Berzsenyi levelezése. Szemelvények Berzsenyi, Kazinczy, Baróti, Szabó, Révai, Dayka és Virág B. verseiből az írók rövid életrajzával. — Tankönyv: Endrődi Sándor, Magyar olvasmányok. b) Thukydides élete, művéből összefüggő részek olvasása tárgyi- és szerkezeti magyarázattal és pedig: Görögország legrégibb története. Athen hatalmi növekedése, a peloponesusi háboru külső- és belső okai, a szereplő főbb személyek jellemzése, az atheni pestis lefrása, a háboru főbb mozzanatai és a sicíliai háboru. — Tankönyv: Szilasi Móricz, Szemelvények Thukydidesből. c) Görög állam-régiségek: Athen alkotmányának története. Attika népsége. Az atheni tisztviselők. A törvényhozó gyűlések. Az atheni sereg és flotta. Az igazságszolgáltatás. Az atheni pénzügy. Spárta alkotmánya. A gyarmatosítás. Segédkönyv: Schill Salamon, Görög régiségek és a görög művészetek története. — Tanár: Haraszti Sándor.

Történelem. Hetenkint 3 óra. — A római császárság. A kereszténység alapítása és emelkedése. A népvándorlás. A keleti birodalom és a mohamedán hódítás. A nyug. császárság megújítása. A karolingok bukása. A pápaság emelkedése. Új népek vándorlásai és megtelepedése. Az új nem-

zeti államok és a pápaság. A császárság és a pápaság küzdelme. A ker. háborúk és az általuk előidézett mozgalmak. A nagy királyságok alakulása. Középkori intézmények bomlása. Az egyes koroknak megfelelő vallási, politikai, társadalmi és műveltségi állapotok. — Tankönyv: Dr. Csuday Jenő „Világtörténelem“ II. kötet. — Tanár: Györffi Endre.

Természetrajz. Hetenkint 2 óra. — Egyes élő virágos növények leírása a morphologia alapfogalmainak begyakorlására. Rendszeres alaktan. A növények belső szerkezete. Élettan. Rendszertan. A növényország 3 első körének, u. m. telepes növények, mohok és edényes virágtalanok boncz-, fejlődés- és rendszertana. A nyitvatermők és zárva-termők köreinek rendszeres ismertetése és legfontosabb rendjeinek, családjainak és nemeinek leírása. A növények földrajzi elterjedése. — Tankönyv: Dr. Roth Samu „A növénytan alapvonalai“, sajtó alá rendezte Schuch József. — Tanár: Vutskits György dr.

Mennyiségtan. Hetenkint 4 óra. — Algebra. Az elsőfokú egyenlet rendszer: egyenletek egy-, két-, három ismeretlennel. Kéttaguak magasabb hatványai, Pascal-féle háromszög, permutatio, Euler-féle módszer. A számtani haladvány. A négyzetgyök és a másodfokú egyenlet. A gyökvonás általában és a köbgyök. — Tankönyv: Dr. König Gyula „Algebra“ II. f. — Mértan. Egyenesek fekvése a síkban. Az idomok szögeinek és oldalainak összefüggése és ezek egybevágása. Az idomok hasonlósága. A területmérés. A körtan. — Tankönyv:

Dr. Lutter Nándor „Mértan“. — Tanár: Vargha István.

Szabadkézi rajz. Hetenkint 2 óra. — Stilizált levelek és virágok. Görög és román diszítményi elemek és szalagdiszkek rajzolása egyszerű színezéssel. Nagy méretekben készített szögletes- és görbelapú testek és csoportjainak rajzolása árnyékolással. (Távlati rajz szabadkézzel). A diszítmény fejlődésének története röviden, különös tekintettel a görög diszítményre. Segédeszköz: Várdai-féle faliminták. — Tanár: Gaal József.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra — Szabadgyakorlatok: gyakorlatok eszközökkel és a nélkül, állások, járások, futás, társasgyakorlatok. Katonai és tornászó rendgyakorlatok: ismétlés, kanyarodások, fejlődés; kör-, szög-, csiga-, kigyó- és ellenvonulások. Szertornázás: magas-, távol- és kötélugrás; megfelelő gyakorlatok a mászórudakon és köteleken, gyűrű- és körhintán, a létrákon, korláton, nyújtón, lovon és bakon, lebegőfán. Súlyemelés, játékok, kötélhúzás, menetgyakorlatok, kirándulások. — Tanár: Bányai Károly.

VI. Osztály.

Osztályfő: Lakatos Vince.

Vallásán. Hetenkint 2 óra. — A parancsolatokról általában; a főparancsolat; az Isten és felebarát iránt való szeretet; az ellenségszeretet; az irgalmasság testi és lelki cselekedetei; a keresztyén

önszeretet. Az Isten tíz parancsolatának s az anyaszentegyház öt parancsolatának részletes ismertetése. A bűn és nemei; az erény és keresztény tökéletesség mibenléte. — Tankönyv: „A katolikus vallás tankönyve“ II. r. A parancsolatokról. Középiskolák részére a csanád-egyház-megyei hatóság jóváhagyásával szerkesztették: Makra Imre és Rózsa József lelkészek. — Tanár: Magasházy Antal dr.

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. — Költői olvasmány: Schakespeare Coriolanusa és Molière Tudós női. A tartalmi és magyarázat mellett a tragédia és komédia mibenléte s a drámai jellemek. — Rethorika, a prózai műfajok elmélete és történelmi kifejlődésük; megfelelő prózai művek. Magánolvasmányok a dráma, történelem és regény köréből. Tankönyv: Schakespeare Coriolanus, fordította Petőfi Sándor; Molière Tudós női, fordította Arany László; Rhetorika és rethorikai olvasókönyv Riedl Frigyesről. — Tanár: Lakatos Vince.

Német nyelv. Hetenkint 3 óra. — Költői olvasmányok: Bürgertől: Der wilde Jäger, Das Lied vom braven Mann. — Ezzel kapcsolatban Bürger élete és irodalmi működése. Goethetől: Johanna Sebus. Der Zauberlehrling. Der Sänger. Der Schatzgräber. Kapcsolatosan Goethe élete és irodalmi működésének vázlata. Schillertől: Die Kraniche des Ibycus. Der Gang nach dem Eisenhammer. Ezzel kapcsolatban Schiller életének és irodalmi működésének vázlata. Chamisso: Die Sonne bringt es an den Tag. Lessing: Die drei

Ringe. E költemények tartalmi és aesthetikai taglalása német beszédgyakorlatokban dolgoztatott fel. Prózai olvasmányok; Naturformen der Dichtung (Goethe). Über das Lehrgedicht (Goethe). Reise auf den Gotthard. (Goethe). Der Vesuv (Goethe). Cursiv olvasással: Goethes Geburt und Jugend. Inhalt der Odyssee. Legende. Stilus-gyakorlatul magyarból németre tüzetes alak- és mondatnani ismétléssel kapcsolatban: Karácsonéj. Gothe élete. Schiller Frigyes. Ibycus darvai. A kezesség. A dalnok átka. Az olvasmányok alapján havonkint egy írásbeli dolgozat, felváltva iskolai (fordítás) és házi (szabad dolgozat). — Tankönyvek: Virányi német nyelvtana. Hoffmann Mór: Német tan- és olvasókönyv III. Endrei Ákos: Német stilusgyakorlatok. — Tanár: Mihelics Károly.

Latin nyelv. Hetenkint 6 óra. — Prózai olvasmány: C. Sallustius „Bellum Jugurthinum“, M. Tullius Cicero „De imperio Gn. Pompeii“ c. beszéde. Költői olv.: P. Vergilius Maro Aeneisének I., II. éneke részletekben. A tárgyalt írók élete s művei. Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata; szebb részek kívülről. A régiségtani ismeretek kibővítése; az igazságszolgáltatás. Alak- és mondatnani rendszeres ismétel. Fordítások ex abrupto s a végzetek tartalmi elmondása latinul. Magyarból latinra 5, 6, 14, 18, 139, 140. szám alatti darabok. A tárgyalt olvasmányok alapján havonkint 2 dolgozat. — Tankönyv: Guillelmus Petz, C. Sallusti Crispi bellum Catilinae és bellum Jugurthinum; Stephanus Dávid, M. Tulli Cicero-

nis orationes selectae XIII., Geyza Némethy P. Virgili Maronis Aeneis; Cserny-Dávid Latin stilusgyakorlatok. II. r.; Schultz-Dávid kisebb latin nyelvtan. — Tanár: Lakatos Vince.

Görög nyelv. Hetenkint 5 óra. Az attikai alaktan befejezése és rendszeres ismételése. Az olvasmány alapján a mondattan főbb szabályai: Az idők és módok használata a főmondatokban, az alanyi és tárgyi mondatok, az accusativus és nominativus cum infinitivo szó szerkezet, a mellékmondatok és a participium használata. Az oratio recta és obliqua. — Olvasmányul szemelvények szolgáltak Xenophon Anabasisából és Sokrates Memorabiliajából. Az olvasmányok alapján a tananyaggal kapcsolatban két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat fordításul magyarból görögre. — Tankönyvek: Dr. Mayvald József görög nyelvtana, s gyakorló és olvasókönyve Xenophonból. — Tanár: Illés Ráfael.

Görög nyelvet helyettesítő irodalmi olvasmányok és műveltségtörténelem. Hetenkint 2 óra. — a) Homeros Iliasa, fordította Csengeri J. dr., Odysseiája, ford. Gyomlai Gy. dr., mindkettő bő szemelvényekben. b) Magyar irodalmi olvasmányok közül: János király élete végszakáról. Rákóczi György hadainak lengyel földön való pusztulása. Bethlen G. menyegzője és halála. Emlékezetes lakodalomról való toldalék. Mikes leveleiből: a fejedelem halála. Az török áfium ellen való orvosságból a militaris disciplina. A hadi és udvari hivatalról. — Tankönyv: Jancsó Benedek dr., Magyar irodalmi olvasmányok II. r. c) A görög színház.

Magán régiségek és a görög művészetek története. — Tankönyv: Schill Salamon: Görög régiségek és a görög művészet története. — Tanár: Lakatos Vince.

Történelem. Hetenkint 3 óra. — A renaissance és a nagy felfedezések. A reformatió. Az ellenreformatió és a vallásháborúk kora. A nagyhatalmak alakulása. A felvilágosodási mozgalom. A demokraciák mozgalmak. A francia forradalom. A francia császárság emelkedése és bukása. Új állami alakulások. — Tankönyv: Dr. Csuday Jenő „Világtörténelem“ III. kötet. — Tanár: Györffi Endre.

Természetrajz. Hetenkint 3 óra. — I. Az állat életműködései általában s egymással való összefüggésekben. A szervek. Az állatok testének alaptervezetei, a fő állattípusok. Az állatok szervei és szervrendszerei. II. A 7 állatkör u. m. a gerincesek, puhatestűek, izeltlábúak, férgek, tüskebőrűek, ürbelűek és véglények köreinek rendszertani ismertetése. Az állatok földrajzi elterjedése. — Tankönyv: Dr. Roth Samu „Az állattan alapvonalai“. Sajtó alá rendezte Dr. Vángel Jenő. III. kiad. — Tanár: Vutskits György.

Mennyiségtan. Hetenkint 3 óra. — Algebra. A negatív hatványkitevők. Számrendszerek. Tört hatványkitevők és az ide tartozó egyenletek. Logarithmus. Tankönyv: Dr. König Gyula „Algebra“ III. füzet. Mértan. A sík háromszöglet elmélete és alkalmazása. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor „Mértan“. — Tanár: Burkovits Lajos.

Szabadkézi rajz. Hetenkint 2 óra. — Középkori

és renaissance diszítményi elemek és szalagok egyszerű színezéssel. Oszloplábak és oszlopfejek, stilizált levél- és kehelyalakok, rosetták rajzolása és árnyékolása gipszminták után. Vázolás. A diszítmény fejlődésének folytatólagos magyarázata. Segédeszközök: Várdai-féle fali minták és gipszöntvények. — Tanár: Gaal József.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. — Szabadgyakorlatok: gyakorlatok eszközökkel és a nélkül, állások, járások, futások, birkozó és társasgyakorlatok. Katonai és tornászó rendgyakorlatok: ismétlés, kanyarodások, fejlődés; kör-, szög-, csiga-, kígyó- és ellenvonulások. Szergyakorlatok: magas-, távol-, mélyúgrás és kötélúgrás; megfelelő gyakorlatok létrákon, mászórudakon és köteleken, gyűrű- és körhintán, trapézen, nyújtón, korláton, lovon, bakon, lebegőfán. Súlyemelés, játékok, kirándulások a vidékre. — Tanár: Bányai Károly.

VII. osztály.

Osztályfő: Illés Ráfael.

Vallástan. Hetenkint 2 óra. A malasztról általában; a segítő és megszentelő malaszt; az érdemességnek lényege; a jó cselekedetekről. A szentségekről általában: a látható jel, láthatatlan malaszt, Jézus Krisztus rendelése, a szentségek felosztása. A hét szentség és lényeges szertartásainak részletes ismertetése. A szentelményekről; az ima fogalma és kellékei; az Úr imája s az

angyali üdvözlét. A szent helyekről: a templom és berendezése; a keresztény egyház építésmódja; az ó-bazilika, bizánci, román, góth, renesszánsz és barokk-rococo stíl rövid ismertetése. — Tankönyv: „A katolikus vallás tankönyve.“ III. r. A málaszt eszközeiről. Középiskolák részére a csanád-egyházmegyei hatóság jóváhagyásával szerkesztették Makra Imre és Rózsa József, lelkészek. — Tanár: Haraszi Sándor.

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. A művészetek; aesthetikai alapfogalmak; verstan. A költészet felosztása, nép- és műköltészet. Megfelelő olvasmányok alapján a lírai, epikai és drámai költészet rendszeres tárgyalása, tekintettel az egyes műfajok szerkezeti és alaki sajátosságaira és azok történeti fejlődésére. -- Olvasmányok: A tankönyvben lévő összes, különféle műfajú költői olvasmányokon kívül, magánolvasmányul: Szemelvények Balassi B. és Berzsenyi Dániel költeményeiből. (Tanulók olvasótára.) Az époszra: Zrínyi Miklós: Szigeti Veszedelem bő szemelvényekben. (Tanulók olvt.) A regényre: Részletek Kemény Zsigmond Zord idők és Jókai Mór Az új földesúr című műveiből. A drámára: Katona Józseftől Bánk Bán. Szigligeti Edéttől Fenn az ernyő, nincsen kas. Költészettani olvasmányokul a következő művek egyes kiszemelt részei: Szász Károly, A világirodalom eposzai. Gyulai Pál, Vörösmarty Mihály epikája és lírája. Arany János, Zrínyi és Tasso; Gyulai Pál, Katona József és Bánk Bánja; Madách Imre, Az ember tragoediája. — Havonkint egy írásbeli házi dolgozat. — Tankönyv: Riedl

Frigyes, Poétikai és poétikai olvasókönyv. — Tanár: Pákor Adorján.

Német nyelv. Hetenkint 3 óra. — Költői olvasmányok: Hermann und Dorothea. Wilhelm Tell. A tüzetes és beható tárgyalásul fel nem vett részek cursiv olvasás alapján tartalmilag. Mindkét költői mű tartalmi tárgyalása s a magyarázatok német nyelven. Ezekkel kapcsolatosan Goethe és Schiller élete és irodalmi működése tüzetesen a német irodalomtörténeti olvasmány alapján. Próza olvasmányul: Aus den Litteraturbriefen. Unterschied dichterischer und bildnerischer Gemälde. Kapcsolatosan Lessing élete és irodalmi működése tüzetesen a német irodalomtörténeti olvasmány alapján. Cursiv olvasással: Wallensteins Tod (Schiller). Der Geist in Voltaires Semiramis. Herder und seine Lehrer. Stílusgyakorlatul magyarból németre: Hermann és Dorottya. Tell Vilmos. Bölcs Nathan. Berlichingeni Götz. Körner levele atyjához. Herder levele gyermekeihez Rómából. Az olvasmányok alapján havonként egy írásbeli dolgozat, felváltva iskolai (fordítás) és házi (szabad dolgozat). — Tankönyvek: Heinrich G. Deutsches Lehr- und Lesebuch III. r. Harrach J.: Goethe Hermann und Dorothea. Heinrich G.: Schiller Wilhelm Tell. Endrei Ákos: Német stílusgyakorlatok. — Tanár: Mihelics Károly.

Latin nyelv. Heti óraszám 6. — Olvasmányok: a) Ciceróból: Pro P. Sulla oratio ad iudices; Epistul. X., XIX., XXI., XXXIII., XXXVII., XLI.; — b) Vergilius Aeneisének IV. éneke 650-től végig és VI. éneke részletekben; — irányképző gyakor-

latok magyarból latinra: Cicerónak Cn. Pompeius imperiumáról szóló beszédjéből: 75—85-ig terjedő darabok. — Az olvasmányok történeti, szerkezeti és előadási magyarázata. — Cicero élete, leveleinek gyűjteménye, a levelezés jelentősége az ókorban s annak formája. — Az Aeneis tartalma. — Szavalás. — A nyelvtan rendszeres ismételése iskolai extemporale kíséretében. — A római régiségtanból: a) a római állam keletkezése, fejlődése; a római nép felosztása; b) közhatalom; c) igazságszolgáltatás. — Az olvasmányok alapján havonként két iskolai frásbeli gyakorlat. — Tankönyvek: M. T. Ciceronis Orationes selectae (ed. Dávid Istv.) Köpesdi, Cicero válogatott levelei; Némethy G., Latin stilusgyakorlatok II. rész; Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan. — Tanár: Illés Ráfael.

Görög nyelv. Hetenkint 5 óra. Homéros Odysseiája szemelvényekben: I. 1—35, 80—95, 252—312. II. 1—34, 80—132, 260—295. V. 92—115, 145—170, 282—312. VI. 48—84, 149—195, 223—332. IX. 254—370 (magán olvasmány). XI. 90—235. XII. 142—200 (magán olvasmány). XII. 143—180. XIII. 250—280 (magán olvasmány). 360—381. XVI. 2—244. XIX. 203—260. XXI. 378—434. XXIII. 172—246. XXIV. 220—314. (ex abrupto). XXIV. 412 végig. A legnevezetesebb helyek betanulása, a kihagyott részek tartalmi ismertetése. Az egész mű tartalmának összefoglalása, szerkezete, méltatása. A homérosi kérdés, realiák és az ion dialektus alaki különbségei. Herodotusból: De moribus Persarum. De Scytharum religione et

moribus. De pugna apud Plataeas. Alaki és tartalmi magyarázatok Két ketenként egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyvek : Homeros Odysseiaja bő szemelvényekben Csengeri János dr.-tól. Stephanus Dávid, Herodoti epitome. — Tanár: Burányi Gergely dr.

Görög nyelvet helyettesítő irodalmi olvasmányok és görög irodalomtörténet. Hetenkint 2 — óra. — a) Euripides: Iphigenia Aulisban. Fordította, bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta Radó Antal dr. Aeschylus: Agamemnon. Fordította Csengeri János dr. Sophokles: Antigone. Fordította és jegyzetekkel kísérte Csiky Gergely. — b) Magyar írók bővebb tanulmányozása. Válogatott részletek Ballassi B. énekeiből, a kuruczkor költészetéből, Himfy szerelmeiből és Csokonai V. Mihály dalai és ódáiból; Gyöngyösi István Murányi Venusa, az írók életének és koruknak rövid ismertetésével. — Tankönyv: Jancsó Bendek dr. Magyar irodalmi olvasmányok III. r. — c) A görög költői irodalom története. Az olvasmányokkal kapcsolatban a görög dráma eredete, fejlődése, szerkezete, a benne nyilvánuló erkölcsi felfogás. A 3 tragikus költő költészete párhuzamban. — Tankönyv: Schill Salamon Görög irodalom történet a VII. és VIII. oszt. számára. — Tanár: Pákor Adorján.

Politikai földrajz. Hetenkint 2 óra. — Jelen politikai, társadalmi, gazdasági életünk állapota. Európa jellemzése általában. Európa államai. Európai hatalmak és gyarmatosítások a többi világ-részekben. Amerika szabad államai. — Tankönyv:

Varga Ottó „Politikai földrajz.“ — Tanár: Györffi Endre.

Természetan. Hetenkint 4 óra. — Általános mechanika, kinematika és dinamika, részletes mechanika: szilárd, folyékony és légnemű testek mozgása és egyensúlya. Akusztika: A hang keletkezése, magassága, erőssége és terjedése. Hang-ébresztők törvényei. Optika: a fény terjedése, visszaverődése, törése, tükrök, lencsék, nagyítók és messzelátók törvényei. Szinszóródás, szem és fénytani eszközök, fénytalálkozás, fénytarkítás, kettős törés. — Tankönyv: Fehér Ipoly „Kísérleti természetan.“ — Tanár: Burkovits Lajos.

Mennyiségtan. Hetenkint 3 óra. — Algebra. Az algebra és geometria kapcsolata. Másodfoku egész függvények geometriai ábrázolása. Maximum és minimum értékek. Végtelen geometria haladvány, szakaszos tizedestörtek, végtelen sorok. Kamatok kamatjának számítása. — Tankönyv: Dr. König Gyula „Algebra“ IV. f. — Mértan. Testmértan. Egyenesek és síkok átmetszései. Szöglet és soklap. Hasáb, gúla, henger, kúp és gömb felülete és köbtartalma. Gömbháromszögtan főbb képletei. Gömbháromszögek megoldása. Gömbháromszög alkalmazása csillagászat körébe vágó feladatok megoldására. — Tankönyv: Dr. Lutter Nándor „Mértan“ — Tanár: Burkovits Lajos.

Görögöt helyettesítő rajz. Hetenkint 2 óra. — Szabadkézi rajz. Diszjunktív gipszöntvények után. Ábrázoló geometria: A pont, az egyenes és a sík, ábrázolásuk és viszonylagos vonatkozása.

saik. — Tankönyv: Dr. Fodor László, „Az ábrázoló geometria elemei.“ — Tanár: Gaal József.

Testgyakorlás. Szabadgyakorlatok: Tagszabadgyakorlatok súlyzókkal és vasbottal is, gyakori helyről elmozdulással, buzogánygyakorlatok: Társasgyakorlatok, birkózás, futás, kitartó menetgyakorlatok. Katonai és tornászó rendgyakorlatok: szakasz felállítása, arcz és szárnyváltoztatás, huzódás, rendek és kettős rendek alakítása, fejlődés rendekből és kettős rendekből, ellenvonulások. Szergyakorlatok: magas-, távol-, mély ugrás, kötélugrás, gyakorlatok a nyújtón, rézsutos és vízszintes létrán, gyűrű- és körhintán, trapézen, korláton, lebegőfán, támfán, mászórúdakon és köteleken. Súlyemelés, játékok, kirándulások a vidékre. — Tanár: Bányaí Károly.

VIII. osztály.

Osztályfő: Pákor Adorján.

Vallástan. Hetenkint 2 óra. — Az egyháztörténelem felosztása. Az anyaszentegyház alapítása és az üldözések. A második és harmadik század tévtanai. A kereszténység terjedése Európában. Mohamed. Nagy Károly uralkodása. A kereszténység terjedése Magyarországon. A görög szakadárság. VII. Gergely pápasága. Keresztes hadjáratok és a lovagrendek. Az avignoni pápák. Wickleff, Husz, Luther, Kalvin, Zwingli tévtanai. A konstanci, bázeli, flőrenci és római zsinatok. Az angol hitszakadás. A harmincz éves

háboru. Rationalismus, febronianismus és josephinismus. Francia forradalom és hatásai. A kath. egyház a XVIII. és XIX. században. — Tankönyv: Makra és Rózsa „Katholikus egyháztörténelem.” — Tanár: Magasházy Antal dr,

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. — A magyar irodalom fejlődésének áttekintése. A régibb irodalom rövid tárgyalása után az újabb irodalom tüzetesebb ismertetése, a nevezetesebb irodalmi jelenségek méltatása a főbb irányok megjelölése mellett. Bő irodalmi szemelvények. Nagyobb irodalmi tanulmányok olvasása. — Tankönyv: Horváth Cyrill dr. A magyar nemzeti irodalom története. — Tanár: Pákor Adorján.

Német nyelv Hetenkint 2 óra. — Költői olvasmány: Goethe Iphigenie auf Tauris, magyarázta Dr. Baner Simon. A tüzetes és beható tárgyalásul fel nem vett részletek cursiv olvasással és ex abrupto. A mű tartalmi tárgyalása német nyelven. Irodalomtörténeti prózai olvasmányok: Lessing und sein Kreis. Goethe und Schiller. Herder und seine Lehrer Gottfried August Bürger. Die schwäbische Schule. Die Brüder Schlegel. Die ritterliche Lynik. Der Minnegesang. Walther von der Vogelweide. Theodor Körner. Heine. Die höfische Epik des 13. Jahrhunderts. Das deutsche Volksepos. Cursiv olvasással: Dramatische Poesie. Das Lied von der Glocke. Mindezen olvasmányok tartalmilag német nyelven tárgyalattak. Stílus gyakorlatul magyarból németre főképen ex abrupto: Barnhelmi Minna. A német irodalmi nyelv. Egmont. Wallenstein. Az orleansi szüz. A német

mondák. A szegény Henrik. A bűvár. Das Lied von der Glocke gondolatmenete. A kezesség. Az olvasmányok alapján havonként egy írásbeli dolgozat, felváltva iskolai (fordítás) és házi (szabad dolgozat). — Tankönyvek: Heinrich G.: Deutsches Lehr- und Lesebuch III. r. Bauer Simon: Goethe Iphigenie auf Tauris. Endrei Ákos: Német stílus gyakorlatok. Virányi német nyelvtana. — Tanár: Mihelics Károly.

Latin nyelv. Heti óraszám 5. — Olvasmányok: Horatius Satiráiból: I. 1, 9.; II. 6, 8.; Epistoláiból: I. 10, 20.; Carm. I. 1, 3.; II. 7. 15.; III. 1, 30.; Carmen saeculare. Tacitusból: Augustus és Germanicus. Irályképző gyakorlatok magyarból latinra: Horatius életéből 31, 32, 33, 34, 35, 36; 109. Nyelvtani ismétlések és extemporálék. Horatius és Tacitus élete s műveik rövid jellemzése. A római satira és satirairók; a költői levél és ennek jellemzése. Horatius metrikájából: az Aesclepiadeum primum és secundum; a metrum Sapphicum minus és Alcaicum. A régiségtanból: a római állam keletkezése s fejlődése, a római nép felosztása; a közhatalom, igazságszolgáltatás, hadügy; a rómaiak vallása, istenci; papi testületek; isteni tisztelet; circusi és gladiatori játékok; temetkezés; római ház, nevek, rabszolgák, ruházat, római időszámítás; a közlekedés és levélszállítás módjai a rómaiaknál. Havonként két iskolai írásbeli dolgozat az olvasmányok alapján. — Tankönyvek: Carolus Pozder, Q. Horatii Flacci Carmina; Dávid István és Pozder Károly, Tacitus műveiből való szemelvények; Cserny-Dávid, Latin stílus-

gyakorlatok III., Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan. — Tanár: Illés Ráfael.

Görög nyelv. Hetenkint 4 óra. — Homéros Iliása szemelvényekben: I. 1—66, 206—244, 334—364, 412—517 (ex abrupto), 567—574. II. 155—197 (ex abrupto) 198—228. III. 160—180. 245—301 (magán olvasmány). VI. 200—236 (ex abrupto), 369—végig. IX. 50—64, 162—195 (magán olvasmány). XVI. 20—154. XVII. 356—442. XVIII. 462—végig. A legszebb helyek betanulása, a kihagyott részek tartalmi ismertetése. Az egész mű tartalmának összefoglalása, szerkezete, méltatása. A realiák csoportosítása. Pláton Apológiájából a tankönyv szemelvényei tartalmi kiegészítéssel. A bölesészet története Sokrates előtt vázlatosan. Sokrates és Pláton életrajza. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyvek: Homéros Iliása bő szemelvényekben Csengeri János dr.-tól. Pláton műveiből szemelvény Szamosi János dr.-tól. — Tanár: Burány Gergely dr.

Görög nyelvet helyettesítő irodalmi olvasmányok és görög irodalomtörténet. Hetenkint 2 óra. — a) Görög irodalmi olvasmány: Platon: Sokrates védelme és az állam; Aristoteles etikájának ismertetése, szemelvények a Nichomachosi etikából. — Tankönyv: Péterfy Jenő dr. és Gyomlai Gyula dr. Platon és Aristoteles. b) Magyar irodalmi olvasmány: az újabb prózairodalom kiválóbb képviselőiről: Széchenyi István gróf. Hiteljéből; Wesselényi Miklós br. Balitéletek czimű műből; Kölcsey Ferencz Országgyűlési naplójából és a nemzeti hagyományok ugyanattól. — Tan-

könyv: Jancsó Benedek dr. Magyar irodalmi olvasmányok IV. r. c) A görög prózai irodalom története. Az olvasmányokkal kapcsolatban a görög bölcsélet fejlődése főtekintettel Sokrates, Pláto és Aristoteles működése. — Tankönyv: Schill Salamon Görög irodalomtörténet a VII. és VIII. oszt. számára. — Tanár: Pákor Adorján.

Törénelem. Hetenkint 3 óra. — Ős, pogánykorszak. A kereszténység befogadása és a Szent-István-féle királyság. A szent-István-féle rendszer bomlása; a hűbéri eszmék szerint való szervezkedés. Mátyás kora. A köznemesség és főnemesség küzdelme; az ország hanyatlása. Török-német világ. A nemzet és dynastia kibékülése. Az újkori államintézmények. — Tankönyv: Varga Ottó „A magyarok oknyomozó történelme.“ — Tanár: Györffi Endre.

Természettan. Hetenkint 4 óra. — Hőtan: Hőforrásai, hő terjedése, a hő hatása, hőmennyiség mérése, gőzök és párák törvényei, sugárzó hő. Magnesség. Statikai és dinamikai elektromosság, elektromosság fejlődése és mérése. A galvan áram hatása. Elektromos induktió, thermoelektromosság, diamagnetismus. Kosmographia elemei, a naprendszer ismertetése, álló csillagok, tejút, ködfoltok, üstökösök. Az energia fogalma, különféle alakjai, az energia megmaradása. — Tankönyv: Fehér Ipoly „Kísérleti természettan.“ — Tanár: Burkovits Lajos.

Mennyiségtan. Hetenkint 2 óra. — Algebra. Határozatlan egyenletek két, három és több ismeretlennel. Kapcsolástan. Kéttagúak szorzása.

Newton binomialis tétele és alkalmazása. — Tankönyv: Dr. König Gyula „Algebra“ IV. f. — Tanár: Burkovits Lajos.

Bölcseészet. Hetenkint 3 óra. — Lélektan és logika. a) Lélektan: Élettani tapasztalatok. Az értelmi fejlődés. A lelki jelenségek főbb csoportjai. A test és lélek kölcsönös hatása egymásra. b) Logika: A fogalmak és ítéletek. A deductio és inductio módszer, az egyes tudományok módszere és a logikai tévedések. — Tankönyv: Sárffy Aladár dr. Lélektan és logika. — Tanár: Pákor Adorján.

Görögöt helyettesítő rajz. Hetenkint 2 óra. — Ábrázoló mértan. A szögletes és gömbölyű testek ábrázolása, kifejtése; vonatkozásaik a térelmekre. — Tankönyv: Dr. Fodor László „Az ábrázoló geometria elemei.“ — Tanár: Gaal József.

Testgyakorlás. Heti 2 óra. — Ugyanaz, mint a VII. osztályban. — Tanár: Bányai Károly.

V. Az írásbeli dolgozatok tárgyai.

Magyar nyelvből.

V. osztály.

Magyar írásbeli dolgozatok száma 9. — 1) Kádár Kata c. népballada áttétele prózába. 2) A ballada kellékei példák alapján. (Fejtegetés.) 3) A balatonmelléki hegyek. (Leírás.) 4) A bűnöst eléri a büntetése. (Elmélkedés Arany balladáiból vett példák alapján.) 5) Buda a török alatt. (Leíró elbeszélés.) 6) Keszthely és vidéke. (Leírás levél alakban.) 7) Isten gondot visel reánk. (Elmélkedés Kölcsey Parainesisre alapján.) 8. Toldi kalandja a farkasokkal. (Áttétel prózába.) 9. Gondolatok az ezredév alkalmából. (Elmélkedés.)

VI. osztály.

Magyar írásbeli dolgozatok száma 9. — 1. A drámai jellemek. (Aestheticai fejtegetés.) 3. „Coriolanus meséje. (Tartalmi kivonat.) 4. Menenius Agrippa Schakespearenél és a történelemben. (Összehasonlító fejtegetés.) 5. A történetírás segédtudományai és különösen a nyelvtudomány. 6. Szondi a történelemben és költészetben. (Értekezés.) 7. Kölcsey Kazinczy felett mondott emlékbeszédének

eszmemenete. (Szónoklattani tárgyalás.) 8. Beszéd az ezredév alkalmából. (Szónoki beszéd.) 9. A bírálat természete.

VII. osztály.

1. A költészet a legtökéletesebb művészet. (Széptani értk.)

2. A hangsúlyos rhythmus alapsajátságai és a zeneiségét emelő tényezők. (Verstani értekezés.)

3. Petőfi, A gólya című költeményének gondolatmenete az Alföld rajzával. (Ismertetés.)

4. Aesthetikai gondolatok és igazságok Arany János, „Vojtina ars poëtiká“-jában. (Fejtegetés.)

5. A monda és a mese jellemző vonásai és a köztük való különbség megállapítása megfelelő példák alapján. (Költészettani értekezés.)

6. A csodás elem a Zrínyiászban. (Költészett. értk.)

7. Az eposz és a regény tárgya és hőse. (Költészett. összehasonlítás.)

8. Szigligeti Ede, Fenn az ernyő nincsen kas' című vígjátékának tartalmi és szerkezeti ismeretése.

9. Bánk-bán jelleme és tragikumai. (Költészett. értk.)

VIII. osztály.

1. Mily hatással volt a keresztény vallás felvétele a magyar nemzetre? (Mívelődést. értk.)

2. A víz fontossága a természet háztartásában. (Természettud. értk.)

3. A kath. visszahatás korának képe Pázmány irodalmi működésével. (Irodalomtört. értk.)

4. A nemes testőrség érdemei irodalmunk újjászületése körül. (Irodalomtört. értk.)

5. A nyelvújítás okai és eredményei. (Irodalomtört. értk.)

6. Étel, ital, álm, szükséges e három. (Természettud. értk.)

7. A népies irány kiválóbb képviselői Petőfi felléptéig. (Irodalomtört. értk.)

8. Az irodalom befolyása a nemzetiségi eszmé ébredtartása és ápolása körül 1825-ig. (Irodalomt. értk.)

Az érettségi írásbeli vizsgálatra kitűzött tételek:

I. A magyar nyelvből: 1. A költészet befolyása a hazafias érzelmek ápolására a reformkorszakban
2. Minő okok eredményezték a mohácsi veszedelmet? 3. A víz halmazállapotának változása és az ezekkel járó tünetények.

II. A német nyelvből: A „Hermann és Dorothea“ című idylli éposz keletkezése. (Fordítás németre.)

III. A latin nyelvből: A római légiók lázadása Germániában. (Fordítás latinra.)

IV. A görög nyelvből: Platon, Protagoras XI. fejből 21 sor. A halandó lények alkotása. (Fordítás magyarra.)

V. A mennyiségtanból: 1. Algebra: Valamely végtelen geometriai haladvány összege $\frac{1}{2}$; ha első tagját hányadosnak veszem, hányadosát pedig első tagnak, új végtelen geometriai haladványt nyerek,

melynek összege 1st . . . ? Meghatározandó mindkét haladvány első tagja.

2. Geometria: Egy kúpalakú torony befödésére szükséges 4710 darab vaslemez, melynek hossza 8 dm, szélessége 5 dm; a torony alapkörének sugara 3 meter. Mily nagy a torony magassága és mekkora tért foglal el? Ha a torony köbtartalma egyenlő olyan gömbszelettel, melynek magassága 30 dm., mily nagy lesz a gömb sugara?

VI. Tanszertárak gyarapodása.

a) Természettani szertár.

Vétel: 1 db. Pentaphane vetítő készülék 89 frt. 1 db. készülék vízszintes tárgyak vetítésére 24 frt 50 kr. 1 db. átlátszatlan tárgyak vetítésére 10·50. 1 db. görcsői toldat A. A. Zeiss leucsével 35·50. 1 db. villamos endosmosis 4·75. 1 db. Ingelhouss készülék vetítéshez 5·50. 2 db. kettős képkeret angol és franczia alak 5—. 1 db. viztartó bádogból 7—. 1 db. ruggyanta cső turbinához 9—. 1 db. fújtató 0·80. 1 db. Crookes cső 12—. 1 db. Puluj lámpa 15—. 1 db. millenniumi lámpa Röntgen photographáláshoz 13·55. Javítás és folyó kiadásokra 28·31. Összesen 260 frt 41 kr.

b) Vegytani szertár.

Vétel különféle vegyszerekre és pedig: 1 kg. kéneső 4·30, arany chlorid 3·60. 2 tuczat Schleusner lemez 5—. Különféle sók, savak és folyadékokra 13·90. Összesen 26 frt 83 kr.

II. Természettudományi szertár.

Vétel: Emberi törzs, belső szervekkel papír machéból 1 db. 55 frt. Fejátmetszet gipszből

1 db. 8 frt. 12 db. állattani mikroszkopiai praeparatum (csontszövet 1 frt, porcyszövet 1 frt, izomszövet 2 db. 1—1 frt, idegsejt 1 frt, idegrostok 1 frt, kötőszövet 1 frt, zsírszövet 1 frt, hámszövet 1·30, vérsejt 70 kr, Fillokszera 1 frt, Trichina 1·50, tok a praeparatumok számára 1·20.) Spiritusz praeparatumok 7 db. (*Amphioxus lanceolatus* 1·80, *Octopus vulgaris* 7·50, *Echinus microtuberculatus* 2—, *Holothuria tubulosa* 3—, *Rhyzostoma pulmo* 6—, *Euspongia officinalis* 2·50, *Anemone sulcata* 3—,) Halcsontváz-üvegszekrény alatt 14—, 1 db. Kalózdý-féle virágutánczok 6 db. (*Coffea arabica* 3·50, *Gossipium herbaceum* 3·50, *Lauris nobilis* 3·50, *Cynamomum Ceilanicum* 3—, *Thea viridis* 3·20, *Piper nigrum* 4·50), Brendl-féle virágminták papír machéból (*Secale cereale* 14—, *Orchis morio* 7—, *Euforbia cyparissias* 8·50, *Rosa canina* 12·50), 2 láda és csomagolás 4·40. Vegyes kiadások 15·12.

Ajándék. Karácson Márton róm. kath. főgymn. igazgatótól 2 db. Viperát és 4 db. kőso kristályt. Hegyessy Ferencz bezdani gyógyszerész-től 1 db. kő-süllőt. Dr. Farkas Manó orvostól 1 db. galambférget. Pákor Adorján főgymn. tanártól 1 db. rigót (tömési ára 1·40) és 1 db. zöld harkályt (töm. ára 1·60). Vlasics György turesiscei gazdatisztól 1 db. seregélyt (töm. ára 1·40) és 1 db. nyílfarku ruczát (töm. ára 2—). Szánthó László lelkész úrtól 1 db. vöcsök fiókát (tömési ára 1·20) és 1 db. szárcsa fiókát (töm. ára 1·20). Helbek József vendéglőstől 1 db. baglyot (töm. ára 1·70). Dervaries Imre földbirtokostól 1 db.

levél-nyomó Pogányvárról. Összesen 48 db. 220 ft értékben.

III. Rajzi szertár.

Beszereztetett: 2 táblai körző 4·80, 2 db. háromszög 3·60, egy doboz rajzeszköz 20—, rajzi gyűjtemény készítésére 80—, rajzi szertár szükségletére 11·60. Összesen 120 ft.

IV. Történelmi és philologiai gyűjtemény.

Folytatólagos beszerzések: Helmár Ágoston-féle térkép Magyarország történetéhez 5, Timár Szaniszló, Röptében a Nagyvilág körül 8, Wahlis Ernő bécsi porcellángyáros 150·50 értékű gyártmányai 41 drbban, (melyből az I. részlet 50 ft a folyó tanévben törlesztetett) 15—20 cm. magas, terracotta szobrocskák, melyek a homérosi istenekeket és kiválóbb hőseket ábrázolják. A szaporodás darabszáma 43, értéke 168·50, A gyűjtemény ez ideig tartalmaz 41 kemény táblára húzott képet, 103 drb. keretes, 8 drb. vászonra húzott képet, 17 drb. térképet, 2 képes atlaszt, 17 drb. képes-, segédkönyvet illetőleg füzetet, 57 drb. szobrot, összesen 245 darab. Összes érték 693·64.

V. Tornaszerek.

Két füles labda 13·50, tömött kisebb bőr-labda 0·60, 2 darab hintakötél 3.—, két régi tornadobra új bőr 5·50, új tornadob 18.—, vasbotok (20 darab) 18.—, 3 drb. nyújtóoszlop tölgyfából 8·90. Összesen 31 drb. 67·90 értékben.

VI. Tanári könyvtár.

A tanári kar használatára álló könyvtár szakszerűleg teljesen rendezett állapotban van. Képviseelve van benne 12 szakma, u. m.: természettudomány, mennyiségtan, történelem, földrajz, statistika stb., hittudomány, szépirodalom, nyelvtudomány és irodalomtörténet, ó-klassikai irodalom, folyóiratok, encyclopaedia és szótár; bölcsészeti és neveléstudomány, jogtudomány, orvostudomány.

E tizenkét szakmában az 1894—95. tanév végén volt leltár szerint 4107 mű, 6255 kötet, 1553 füzet, 7017 darab könyv és 4358 darab középiskolai Értesítő. A folyó tanévi gyarapodás 99 mű, 118 kötet, 284 füzet, 400 darab könyv és 207 Értesítő. Jelenleg tehát a tanári könyvtár leltározott tényleges állománya: 4206 mű, 6373 kötet, 1837 füzet, 7417 darab könyv és 4565 darab középiskolai Értesítő.

Ezek között van: Önálló szakmunka 4003 mű 5126 kötet, 1015 füzet, 5739 darab; tudományos folyóirat 200 mű, 1245 kötet, 513 füzet, 1369 darab; vegyes 3 mű, 2 kötet, 309 füzet, 309 db. vagyis az összes álladék: 4206 mű, 6373 kötet, 1837 füzet, 7417 db. könyv és 4565 db. Értesítő.

Gyarapodás vétel útján: I. Tudományos és szépirodalmi művek: 1. Simonyi Zsigm., Tüzetes magyar nyelvtan 1 kt. 4.50. 2. Lakatos Ottó, Szent beszédek 1 kt. 2.20. 3. Dr. Badstübner, De Sallustii dicendi genere commentario 1 füz. 3 ft. 4. H. Iber De dativi usu Tibulliano 1 füz. 1.20. 5. Becker Edvardus, De syntaxi interrogationum obliquarum

apud priscos scriptores latinos 1 füz. 1-50. 6. Dr. Draeger A., Historische Syntax der lateinischen Sprache 2 kt. 15-60. 7. Wieland C. M., M. T. Ciceronis Epistolae 12 kt. 5-75. 8. Wolff Oscarus, De enuntiatis interrogativis apud Catullum, Tibullum, Propertium 1 füz. 84 kr. 9. Hansen Marx, De trogis et figuris apud Tibullum 1 füz. 84 kr. 10. Stinner Aug., De ev, quo Cicero usus est in epistulis sermone 1 füz. 1-20. 11. Csengeri Ján., Bartal-Malmosi Horatius satirái, epistolái 1 kt. 70 kr. 12. Horváth Balázs, Detto V. A. Horatius és kora 1 kt. 80 kr. 13. Drájkó Béla, Horátius ethikai elvei 1 füz. 60 kr. 14. Östling Nicol., De elocutione C. Sallust. Crisp. commentatio 1 füz. 2-10. 15. M. L. Constans, Salluste coniuration de Catilina, guerre de Jugurtha 1 kt. 1-20. 16. M. T. Társaság, Magyar tájszótár 1 kt. 4-50. 17. Simonyi Zsigm., Német, magyar szólások 1 kt. 3 ft. 18. Czogler Alajos, Antonio Roiti, A Fizika elemei 2 köt. 4-50. 19. Thanhoffer Lajos, Graber Vitus, Az állatok mechanikai műszerei 1 köt. 1-50. 20. Dr. Szeinák Ist., Képek Róma őskorából 1 köt. 1 ft. 21. Kempf József, A trójai háboru 1 kt. 1 ft. 22. Pallas Lexicon 3 köt. 18. ft. 23. Helfy Ign., Kossuth Lajos iratai 1 köt. 5-80. 24. Dr. Dallos József, Katholikus szertartástan 1 füz. 32 kr. 25. Pirchala Imre, Rerum Romanorum liber 1 köt. 1 ft. 26. Pirchala Im., Latin gyakorlókönyv 1 köt. 80 kr. 27. Góbi Imre, Magyar iránytan 1 köt. 1 ft. 28. Góbi Im., Szerkesztéstan 1 köt. 1-20. 29. Maywald József, Görög olvasó- és gyakorlókönyv II. r. 1 köt. 1-25. 30. Pirchala Imre, Latin Stilistika 1 köt. 90 kr. 31. Roder Alajos,

Bibliai történet 1 köt. 80 kr. 32. Burián János, Latin synonymika 1 köt. 80 kr. 33. Cserny Károly Dávid Ist., Latin stilusgyakorlatok II. r. 1 köt. 1-20. 34. Pirchala Imre, Latin nyelvtan I. r. 1 köt. 1-20. 35. Rózsa-Makra, A kath. vallás tankönyve II. r. 1 köt. 80 kr. 36. König Gyula, Beke Manó dr., Algebra 4 köt. 2-90. 37. Geyza Némethy, P. Vergilii Maronis Aeneis 1 köt. 80 kr. 38. Pirchala Imre, Latin nyelvtan 1 köt. 1-20. 39. Virányi Ignác, Módszeres Német nyelvtan 1 köt. 1-10. 40. Varga Ottó, A magyarok oknyomozó története 1 köt. 1-60. 41. Burián János. Meissner Károly, Latin Phraseologia 1 köt. 1-60. 42. Schill Salamon, Görög régiségek 1 köt. 1-40. 43. Gyulai Pál, Vörösmarty minden munkái I. II. köt. 2 db. 5 ft. 44. Suppan Vilmos, Abrázolá Geometria II. III. köt. 2 db. 2-60. 45. Thiring Gusztáv, Hunfalvy János Éjszaki- és közép-Európa földrajza 1 köt. 4 ft. 46. Hunfalvy János, Dél-Európa, különös tekintettel a néprajzi viszonyokra 1 köt. 5 ft. 47. Gregus Ágost, Schakspere pályája 1 köt. 2-80. 48. Koltai Virgil dr., Czuczor Gergely élete és munkái 1 köt. 1 ft. 49. Janesó Benedek, Kölcsey Ferencz élete és művei 1 köt. 2 ft. 50. Szilády Áron, Gyarmathi Balassa Bálint költeményei 1 köt. 5 ft. 51. Liszka Béla, Beöthy Zsolt, Rendszeres széptan Greguss Ágost hátrahagyott jegyzeteiből 1 köt. 2-60. 52. Kazinczy Gábor Kazinczy Ferencz levelezése Berzsenyi Dániellel 1808–1831., 1 köt. 2-50. 53. Beöthy Zsolt, Színműírók és színészek 1878–1881, 1 köt. 2-50. 54. Verhandlungen der Direktoren, Versammlungen in den Provinzen des Königreichs Preissen seit dem Jahre

1879. 5. köt. 19-90. 55. Dr. Fiedler Willhelm, Die darstellende Geometrie in organischer Verbindung mit Geometrie der Lage 3 kötet 26-04. 56. Halis István—Hoffmann Mór, Zalavármegyei évkönyv a Millenium 1 kötet 4—. 57. Dr. Goebel K., Grundzüge der Systematik und speciellen Pflanzen Morphologie 1 kötet 7-32. 58. Dr. Zeibert Francisc., Compendium Historiae ecclesiasticae 1 kötet 7-20. 59. Marczali Henrik, Magyarország története az Árpádok korában 1038—1301, 1 kötet 8—. 60. Pór Ant.—Schönherr Gyula, Az Anjou ház örökösei 130—1439., 1 kötet 8—. Összesen: 218 frt 66 kr.

A M. T. Akadémia kiedványaiból 10 ft. átalányösszegért: 61. Szilágyi Sándor, Erdélyi országgyűlési emlékek 18 köt. 1683—1686., 1 db. 3 frt. 62. Bárczay Oszkár, A hadügy fejlődésének története 2 köt. 3 frt. 63. Váczy János, Berzsenyi Dániel életrajza 1 köt. 1 frt 50 kr. 64. Bánóczy József, Burckhardt Jakab A renaissancekori műveltség Olaszországban 1 köt. 1-50. 65. Almanach 1895-ra 1 köt. 1 frt. 66. Hampel József, Újabb tanulmányok a rézkorról 1 füz. 60 kr. 67. Méhely Lajos, Magyarosceág kurta kfgyói 1 füz. 1 frt 50 kr. 68. Koch Antal, A fruskagóra geologiája 1 füz. 1-50. 69. Tély Iván, Két új görög nyelvtan magyarul és a mai görög verstan 1 füz. 20 kr. 70. Szamota Iván, A Murmelius féle latin-magyar szójegyzék 1533-ból 1 füz. 50 kr. 71. Hazslinszky Frigyes, Magyarhon és társországainak husos gombái 1 köt. 3 ft. 72. Fraknoi Vilmos, Mátyás király levelei, II. köt. 1480—1490. 1 köt. 4 ft. 73. Dr. Brassai Sámuel, Az igazi positiv philosophia

1 füz. 50 kr. 74. Asbóth János, Korunk uralkodó eszméi 1 füz. 25 kr. 75. Szilágyi Sándor, Emlékbeszéd Szabó Károly r. tag felett 1 füz. 15 kr. 76. Sziládi Áron, XVI. századbeli magyar költők művei V. köt. 1545—1559. 1 köt. 3 frt. 77. Archeologiai közlemények 18 és 19. köt. új foly. 15 és 16. köt. 2 füz. 5 frt 50 kr.

II. Folyóiratok: A M. T. Akadémiától a 10 frt átalány összegért a következők: 1. Akadémiai értesítő (szerk. Szily Kálmán) 66—75. (füz. 10, drb 10) 3 frt. 2. Nyelvtudományi közlemények 25. köt. 2—4, (füz. 3, drb 3, szerk. Simonyi Zsigm.) 3 frt 50 kr. — 26-ik köt. (szerk. Szinnyey József) 1 füz. 75 kr. 3. Archeologiai értesítő (Hampel József) 15. köt. 3—5; 16. köt. 1—2, (füz. 5, drb 5) 6 frt. 4. Matematikai és természettudományi értesítő (szerk. König Gyula.) 13. köt. 3—5, 14. köt. (füz. 4, db 4) 5 frt. Az összes akadémiai könyv-illeték értéke: 48 frt 45 kr.

Ezen kívül a vett folyóiratok és füzetes művek: 5. Országos középisk. tanáregyes. közlönye 28. évf. 35—37; 29. évf. 1—33 füz. 36 db 4 frt 6. Századok 29. évf. 6—8; 30. évf. 1—4, 7 füz. 7 db. 5 frt. 7. Egyetemes philologiai közlöny 19. évf. 6—10, 20. évf. 1—5, 10 füz. 9 db 6 frt. 8. Természettudományi közlöny 310—320, 11 füz.; pótfüzetek 23, 34—36, 4 füz. 5 frt. 9. Földrajzi közlemények 23. évf. 6—10, 24. évf. 1—4, 9 füz. 5 frt. 10. Budapesti szemle 222—230, 9 köt. 12 frt. 11. Magyar nyelvőr 24. köt. 6—12, 25. köt. 1—4, 11 füz. 5 frt, 12. Athenaeum 4. évf. 3—4, 5. évf. 1—2, 4 köt. 5 frt. 13. Ethnographia 6. évf. 3—6, 7 évf.

1, 5 füz. 4 db 3 frt. 14. Lehrproben und Lehrgänge 44—46, 3 füz. 6 frt 50 kr. 15. Borromeaus 9. évf. 8—12, 10. évf. 1—6, 11 füz. 4 frt. 16. Az osztrák-magyar monarchia írásban és képben 221—243, 23 füz. 6 frt 90 kr. 17. Irodalomtörténeti közlemények 5 évf. 3—4, 6 évf. 1, 3 füz. 5 frt, 18. Magyar tájszótár 8—9 füz. 2 drb 1 frt. Összesen: 73 frt 40 kr.

Összes gyarapodás a vétel útján: 76 mü, 95 kötet, 175 füzet, 268 darab.

A tanári könyvtárra fordítottatott összesen 299 frt 82 kr, vagyis a vett könyvekre 218 frt 66 kr, folyóiratokra 73 frt 40 kr, Akadém. átalányösszeg 10 frt, köttetés 8 frt 72 kr, postaköltségek 2 frt 66 kr, összesen 313 frt 44 kr, mely összegből levonatván a könyvkeresk. %: 13 frt 62 kr, volt a tiszta kiadás: 299 frt 82 kr.

III. Ajándékozás útján a nm. vallás- és közoktatási ministerium ajándékai: 1. Az országos tanítói nyugdíj- és gyámalap 1894. évi állapotáról szóló jelentés 1 füzet 1 frt. 2. A közoktatás állapotáról szóló huszonnegyedik jelentés a népoktatás állapotáról az 1893—94. tanévben 1 köt. 1 frt, Főtisztelendő Szabó Ferencz, N.-Eleméri lelkész úrtól: 3. Dr. Czirbusz Géza, Balbi Adorján Egyetemes földrajza 3 kötet 18 frt. 4. Schmidt József, Vigouroux F. A biblia és az újabb fölfödözések Palesztinában, Egyiptomban s Asszzyriában 4 kötet 14 frt. 5. Répászky Tivadar, Smets Mór Az Osztrák birodalom története 3 kötet 7 frt 50 kr. 6. A vallásháboru Magyarországon 1 füzet 50 kr. Dr. Lovassy Sándor tanár úrtól: 7. Lovassy Sán-

dor dr., A murány-völgy murány-nagyrőcei szakaszának földrajza 1 füzet 1 frt. Méltóságos dr. Kunc Adolf praelatus és csornai prépost úrtól: 8. Jókai Mór, Az elátkozott család 1 kötet 1 frt 50 kr. Ugyanazon szerzőtől: 9. Névtelen vár 2 kötet 3 ft. 10. Felfordult világ, Észak honából, A debreczeni lunatikus 1 kötet 1 frt 50 kr. 11. Szélcsend alatt 1 ft. 50 kr. 12. A magyar előidőkből, Egy asszonyi hajszál 1 kötet 1 ft. 50 kr. 13. Novellák 1 kötet 1 ft 50 kr. 14. Színművek 3 kötet 4 ft 50 kr. 15. Pázmány Péter összes munkái I, II. kötet 2 db 11 ft. A premontrei keszthelyi társháztól: 16. Borsszemjankó 28. évf. 23–52, 29. évf. 1–20, 50 füzet 8 ft. 17. Vasárnapi ujság 42. évf. 23–52, 43. évf. 1–20, 50 füzet 8 ft. Pajor István kir. tanácsos úrtól: 18. Pajor István, Q. Horatius F. levele a két Piso fivérhez a költészetéről 1 füzet 30 kr. 19. Pajor István, Válasz Brassai röpiratára gr. Csáky Albin ellen 1 füzet 1 ft. 20. Csalomjai, Neologia és Orthologia 1 füzet 20 kr. 21. Csalomjai, Göthe és Schiller Epigrammái 1 füzet 1 ft. Dr. Magasházy Antal premontrei kanonok úrtól: 22. Magasházy Antal, A négy evangelium hasonlósága és különbözősége 1 füzet 1 ft. Zala-varmegye tek. nemesi és alapítványi választmányától: 23. Gönczi Ferencz, Muraköz és népe 1 füzet 2 frt. Összesen 23 mű, 23 kötet, 109 füzet, 132 db. Értékben: 90 frt 50 kr.

A könyvtár ez idei összes gyarapodása névleges értékben: 439 frt 73 kr.

IV. Értesítők a magyar középiskolákról 207 darab.

IV. Az ifjúsági könyvtár a következő művekkel gyarapodott:

Vétel útján: 1. Aesópus, Tanulságos mesék 1·40. 2. Jókai M., A cseregyermek —12. 3. Benedek Elek, Mesék és történetek —12. 4. Gaal Mózes, Egy plajbász története —12. 5. Gaal Mózes, Két falusi történet —12. 6. Sziklay János, Hanny Istók története —12. 7. Lonkay Lenke, Elbeszélések az ifjúság számára Wildermuth után —30. 8. Pósa Lajos, Dalok és regék 1·20. 9. Schmid Kristóf, A virághotárka. A karácsonéj —70. 10. Schmid Kristóf, Taunenburgi Róza, A fiatal remete —70. 11. Simonyi Jenő, Idegen népek közt messzeföldön 2 —. 12. Amicis Edm. A szív, Egy iskolai év története 2·80. 13. Cervantes-Győri V. Don Quixotte az ifjúság számára 3·50. 14. Deák Farkas, Budavár visszavétele —40. 15. Jókai Mór, Kis dekameron 2 —. 16. Jósika Miklós, Regegyöngyök —50. 17. Szebesztha Károly, Frater György élete —12. 18. Bárány István, A szabad ég alatt —12. 19. Lázár Kálmán gr., A szabad természetből (képek és vázlatok). —25. 20. Mikszáth Kálmán, A beszélő köntös 2 —. 21. Remellay Gusztáv, Fény és boru 1·80. 22. Verne Gyula, Apróbb műveiből beszélvények és rajzok 1·50. 23. Arany János, A nagyidai cigányok —40. 24. Arany János, Első lopás, Szent László füve, Jóká ördöge —30. 25. Csiky Gergely, Janus —40. 26. Deák Ferencz beszédeiből szemelvények —20. 27. Dickens, Karácsonyi ének —20. 28. Eötvös József br., A nővérek 2·80. 29. Felsmann József, A niebelungok 1·40. 30. Greguss A., A balladáról 2·50. 31. Hohe-

nauer Ign., A keresztes vitézek 1·60. 32. Kölcsey Ferencz Elbeszélései —20. 33. Lázár Gy., A keresztes háborúk története —40. 34. Mikes Kelemen válogatott törökországi levelei —80. 35. Pellico Silvio, Börtöncim —50. 36. Valló Vilmos, Habsburgi Rudolf élet- és jellemrajz 1·40. 37. Verne Gy., Strogoff M. utazásai Moszkvától Irkuckig 1·60. 38. Varga Ottó dr. Magyarország története az ifjúság számára 7—. 39. Arany J., Buda halála —60. 40. Arany János prózai dolgozatai 2— 41. Ballagi Aladár, A magyar kir. testőrség története 2—. 42. Barna Ignác, A rómaiak szatirájáról és szatira íróikról —20. 43. Beőthy Zs., Ráskai Lea 1—. 44. Beőthy Zsolt., Horatius és Kazinczy —60. 45. Corneille, Cid tragedia —60. 46. Csiky G., A vasember —50. 47. Csiky G., A nagymama —30. 48. Csokonai válogatott versei —50. 49. Csokonai, Dorottya —20. 50. Danilovics Mihály, A csillagos ég népszerű ismertetése 1·40. 51. Euripidesz, Iphigenia Aulisban —60. 52. Vass Bertalan dr., Horváth István életrajza 3—. 53. Schill Salamon, Görög régiségek és művészetek története 1·40. 54. Schill S. A görög irodalom története 1·40. 55. Csiky G. Sophokles Antigoneja —50. 56. Alexander Bernát, Platon és Aristoteles 1·50. 57. Fraknoi Vilmos, Martinovics és társainak összeesküvése 3·90. 58. Gaal József, A peleskei notarius —40. 59. Greguss Gyula, Természettudományi értekezések 2·50. 60. Gyulai Pál, Vörösmarty életrajza 1·50. 61. Gyulai P., Katona József Bánk bánja 2—. 62. Hollósy Justinian, Népszerű csillagászat 2·80. 63. Kardos Albert, A magyar szépirodalom története 1·20. 64.

Kazinczy Ferencz, Bácsmegyei gyötreim —30. 65. Fiók Károly, Kalidasza Szalkuntalája 1·40. 66. Kölcsey Ferencz versei —60. 67. Körner Tiv., Zrínyi szomorújáték —40. 68. Laboulaye, Lengyelország első felosztása —40. 69. Lavissee Ernő, Europa politikai történelmének átnézete —30. 70. Makulay, Nagy Frigyes —30. 71. Makulay, Milton —20. 72. Márki Sándor, Dózsa György és forradalma 1·40. 73. Mikszáth Kálmán, A tekintetes vármegye 2—. 74. Névy László, Eszthetikai dolgozatok 1.— 75. Pázmány Péter műveiből szemelvények —20. 76. Racine: Athalia —20. 77. II. Rákóczi Ferencz emlékiratai 1— 78. Rákosi Jenő: színművei 1.— 79. Régi magyar népies költészet —20. 80. Schiller: Az orleansi szüz —80. 81. Shakespere: A velencei kalmár és Lear király 1·60. 82. Smiles: Jellem. 2·40. 82. Szigligeti Ede: Liliomfi —20. 84. Thierry Amade: Attila története —50. 85. Szigligeti: A dráma és válfajai 3.— 86. Jókai Mór: Arany ember 2·80. 87. Ferenczy József életrajza 1·20. 88. Ferenczy István: Életpályák 2— 89. Boissier: Archeologiai séták 2— 90. Gellert: Fabeln —30. 91. Pintér Kálm. Irodalmunk a millenniumig —80. 92. Lőrincz: A magyar történelem századai —80. 93. Millenniumi emlékkönyv —80. 94. Kincs István: Tarka világ 1— 95. Szabó Imre: A falu őrangyala 70— 96. Hasznos olvasmányok 1— 97. Tanulságos olvasmányok 1— 98. Demény Dezső: Sötét napok —80. 99. Hasznos mulattató —80. 100. Demény Dezső: Vallásosság és kincsvágy 1— 101. Ifjúság könyve 1— — A 10° kedvezmény levonásával összesen 102·79. A könyvtár egyéb ki-

adásai: A múlt iskolai év végén az egész könyvtár újra rendeztetett s ez alkalommal könyvtári naplóra, oszlop- sorjelzőkre s egyéb rendezési költségekre 13.50. fordított. Posta-költség —62. Könyv kötésre 18.9. Az összes könyvtári kiadástehát 135—
A könyvtár összes állománya: 767 kötet.

VIII. A bútorzat a tantermekben és szertárakban új és a követelményeknek egészen megfelelő lévén, csak a következő javítások és átalakítások történtek: A padok, táblák, asztalok festési javítása 20 frt, a rajzterem asztalainak befestése 20 frt, a természetrajzi múzeumban szekrényjavítás 5 frt 80 kr, az ifj. könyvtári szekrény átalakításáért 4 frt 90 kr. Összesen 50 frt 70 kr.

Áttekintés a tanszertárakra történt kiadásokról:

a) természettani szertár	260	frt	41	kr.
b) vegytani „	26	„	83	„
c) természetrajzi „	220	„	—	„
d) tört. és philologiai szertár	63	„	50	„
e) tornaszerek	67	„	90	„
f) tanári könyvtár	299	„	82	„
g) ifjúsági könyvtár	135	„	—	„
h) butorzzati javítások	50	„	70	„
<hr/>				
Összesen :	1124	„	16	„

VII Ösztöndíjas, segélyezett, jutalmazott, tanulók.

A) Ö s z t ö n d í j a s t a n u l ó k :

1. „Farkas Ferencz“-féle alapból Sipos Géza VII. oszt. tanuló 80 frttal. Adományozta a szombathelyi káptalan.

2. A győri kir. árva alapból Ábel Pál III. oszt. tanuló 100 frttal. Adományozta a vallás és közokt. miniszter 1892. márcz. 17-én 9621. sz. a.

3. A győri árva kir. alapból Varga Ödön IV. oszt. tanuló 80 frttal. Adományozta vallás és közoktatásügyi miniszter 1889. jun. 24-én 10-289. sz. a.

4. A győri püspöki Lippay-féle alapból Laky Lajos VII. oszt. tanuló 120. frttal. Adom. a vall. és közokt. miniszter 1894. márcz. 4-én 10-289. sz. a.

5. A jövedéki birsági alapból Parcsami János VI. oszt. tanuló 100 frttal. Adom. a m. kir. pénzügyminiszter 1895. aug. 11-én 55-579. sz. a.

6. A kincstári Mária Terézia-féle alapból Reithoffer Károly VI. oszt. tanuló 120 frttal. Adom. a m. kir. pénzügyminiszter, kiutalta a vall. és közokt. miniszter 1895. ápr. 21-én 20-382. sz. a.

B) A z intézethez kötött segély-, illetőleg jutalomdíjak alapítványaiából:

1. A „Fehér György“-féle zirczi apátság által

kezelt és adományozott 2800 frtnyi (2000 pengő forint) régibb alapítvány 126 frt kamataiból keszthelyi születésű r. k. tanulók közül Bukvics Béla VIII. oszt., Szép György VIII. oszt. tanuló 63—63 frtot kapott.

2. A „Fehér György“-féle ugyancsak a zirczi apátság által kezelt és adományozott 2339.52. újabb alapítvány 104 frt kamata a keszthelyi születésű r. k. tanulók közül Polgár Gyula V., Miltényi József II. oszt. tanulónak adatott 52—52 frtjával.

3. A „Fehér György“-féle Keszthely város által kezelt 4200 frt alapítványnak 252 frt kamata 21—21 frtjával I—VI. osztály 2—2 keszthelyi születésű r. k. tanulója kaphatja. De, ha valamely osztályban a föltételnek megfelelő két tanuló nincs, akkor más osztálybeli is kaphatja,

A folyó tanévben a következő 12 tanuló között osztatott ki: Baczkó Imre, Bukvics Árpád, Fizáry Lajos, Vértessy Iván I. oszt., Albel Gyula, Neuwirth Pál II. oszt., Trsztyánszky Béla III. oszt., Bányai Géza, Vid Viktor IV. oszt., Anhalt János V. oszt., Gyarmathy Miklós, Imrik János VI. oszt. tanulók.

4. A „Fehér György“-féle Keszthely város által kezelt alapítványnak 1890—1. tanév előtt ki nem osztott kamatmaradékából „Gymnasiumi tankönyvsegély“ czímen tőkésített 400 frt kamatából két keszthelyi születésű r. k. vallású tanuló részesül. Ezen tőke évi kamata 18 frt. Minthogy azonban az 1895. jul. 7-én kelt alapító levél szerint ez is a záróünnepélyen osztandó ki, az 1895—6. tanévben az előző évektől eltérőleg szeptember he-

lyett junius 29-én másfél évi kamat 27 frt Dergovics György I. oszt., Füzik János II. oszt., Simon Miklós VI. oszt. tanulónak 9 frtjával adatott.

5. A „Simon Vincze“-féle Keszthely város által kezelt 560 frt tőke 25 frt 20 kr. kamata a keszthelyi születésű r. k. Simon Miklós VI. oszt. tanulónak íteltetett oda.

6. A „Novák Athanász“-féle Keszthely város által kezelt 400 frt tőke 18 frt kamata a következő négy keszthelyi születésű r. k. tanuló között osztatott ki 5 frt 50 krjával: Dergovics György, Görcsi István I. oszt., Csonka József, Füzik János II. oszt. t.

7. Az „Id. Reischl Venczel“-féle Keszthely város által kezelt 1000 frt (2000 korona) alapítvány $4\frac{2}{3}$ kamata 40 frt a következő tanulóknak adatott 10—10 frtjával: Reithofer Ödön I. oszt., Kétszery István V. oszt., Kétszery Géza, Csete Ferencz VI. oszt. tanuló.

8. „I. Ferencz József koronázási jubileuma“ emlékére Keszthely város által alapított és kezelt 500 frt alapítvány 25 frt kamata Szántó Ármin VIII. oszt. tanulónak íteltetett.

9. „Günsberger Sándor és neje Breyer Josefa“-féle s a keszthelyi izr. hitközség által kezelt 500 frtnyi alapítvány 20 frt 50 kr. kamatát Kohn Manó izraelita vallású IV. oszt. tanuló nyerte el.

10. „Deák Ferencz“-féle keszthelyi takarékpénztári részvénytársaság által alapított s kezelt 500 frt tőke 25 frt kamatát a nevezett intézet igazgatósága Singer Ödön VI. oszt. tanulónak adományozta.

11. „Baronyi Ignác“-féle vallás és közoktatásügyi minist. által kezelt 100 ffrt alapítványnak 1895—6. tanévre esedékes 42 ffrt 50 kr. kamatát Baronyi Ede budapesti lakos még a múlt évben Kórody Lajos IV. kath. tanulónak adományozta.

12. „Weltner Jakabné szül. Schleifer Lujza“-féle alapítvány tőkéje 500 ffrt (1000 korona), melynek kamatát izraelita és keresztény tanuló felváltva kapja. 1895—6. évre esedékes kamata 22 ffrt 50 kr. Rosenberg Jenő. I. oszt. izr. tanulónak adományoztatott.

13. „Pintér Endre“-féle a főgymnasiumi igazgatóság által kezelt 20 db. cs. és kir. arany tőkének egy arany kamata Csendes László VI. oszt. tanulónak ítéltetett oda.

14. „Millenniumi alapítvány“ czímen Keszthely város 1896. évi máj. 10-én tartott képviseleti gyűlésén 500 ffrt (1000 korona) tőkének megfelelő 25 ffrt kamat évenkénti jutalmul való kiadását határozta el egy keszthelyi születésű vagy illetőségű szegény jó tanuló részére. Füzik István VIII. oszt. tanuló nyerte el.

A 3—10, 12—14 sz. alatt megnevezett alapítványok kamatai a nyilvános záróünnepélyen kézbesítették, a többiekről pedig az illető tanulók nyugtatóványai küldettek meg az alapítványok kezelőinek.

C) Jutalomdíjak, melyek nem alapítványi természetűek:

1. Kunc Adolf dr. praelatus és csornai prépost Málics József, Vadász Elemér III. oszt., Reithofer Rezső VIII. oszt. tanulónak 60—60 ffrtot, Simon

Gyula II. oszt. tanulónak pedig 80 frtot, összesen 260 frtot, nyolcz tanulónak pedig egy-egy cs. és kir. aranyat adományozott: Csider Géza I. oszt., Erdődy László II. oszt., Takács Jenő III. oszt., Herboldy Sándor IV. oszt., Hoffmann Miklós V. oszt., Laky Lajos és Steffler Lajos VII. oszt., Scheller József VIII. oszt. tanuló.

2. Dunst Ferencz dr. keszthelyi apát-plébános egy db. cs. és kir. aranyat a legjobb viseletű tanulók egyike részére adományozván, Göntz Dénes IV. oszt. tanulónak íteltetett oda.

3. Takách Imre kesztkelyi járási főszolgabíró a tanév elején egy szegény sorsú tanuló részére 10 frtot adományozván, azt Rumi István II. oszt. tanuló nyerte el.

4. Az igazgatóság adományából könyvjutalomban részesültek: Ferenczy János I. oszt., Hoffmann István és Petheő Sándor II. oszt., Lénárd János III. oszt., Glázer Gyula V. oszt., Oppel Jenő VIII. oszt. tanuló.

D) Névszerinti dicséretben részesültek: Tauszig József I. oszt., Simon Gyula II. oszt., Sipőtz Pál III. oszt., Mátéfy József IV. oszt., Weiss Endre VI. oszt., Reithofer Rezső VIII. oszt. tanuló.

VIII. Az ifjúsági segítő egyesület állapotáról.

Az igazgató és tanári testület felügyelete és Pákor Adorján tanár ellenőrzése alatt álló segítő egyesület tisztviselői voltak:

Elnök: Scheller József VIII. oszt. tanuló.
Alelnök: Laky Lajos VII. oszt. tanuló. Pénztáros: Oppel Jenő VIII. oszt. tanuló. Könyvtáros: Bukvich Béla VIII. o. t. Választmányi tagok: Reithófer Rezső, Madár Kálmán VIII. o. tk. Neumark Géza, Steffler Lajos VII. o. tk. Csendes László, Gyarmathy Miklós VI. o. tk. Polgár Gyula, Hoffmann Miklós V. o. tanulók.

A segítő egyesület alapvetői:

Főmagasságú Vaszary Kolos bibornok, Magyarország hercegprimása 500 frttal, Csorba Ferencz dr. miniszteri titkár 30 frttal, Egy névtelen a „Keszthely“ című lap utján 5 frttal.

Az egyesület alapító tagjai 100 frttal: Hor-nig Károly br. megyéspüspök Veszprém, Hoffmann Mór fakereskedő, A keszthelyi takarékpénztár részvénytársulat, Kunc Adolf dr. prépost-praelatus Csorna, Lóskay Jeromos hercegprimási jószágkormányzó Esztergom, Veháp Ferencz kőmives-mester.

Alapító tagok egyszer s mindenkorra 50 frttal, vagy 5 évi 10 frtos részletekben: Bozzay Pál bérlő, Burány Gergely dr. főgymn. igazgató, Dunst Ferencz dr. apát-plébános, Gaal József főgymn. tanár, Győrffi Endre főgymn. tanár, Hoffmann Soma ügyvéd, Illés Ráfael főgymn. tanár, Kővári Károly főgymn. tanár, Lakatos Vince főgymn. tanár, Mérei Ignác kereskedő, Pákor Adorján főgymn. tanár, Polatsek Máté kőfaragó-mester, Scheller Adolf molnár-mester, Vutskits György dr. főgymn. tanár.

Az egyesület pórtoló tagjai évenkénti 2 frttal:

Braun Pál gyógyszerész, özv. Böhm Frigyesné nyug. gazdatisztné, Böhm Mihály borkereskedő, néhai Garath György r. kath. lelkész, özv. Göncz Lajosné gyógyszerészné, Kránitz Kálmán esperes-plébános, Lendvay József nyug. pénzügyi biztos, Lövy Mór dr. gyakorló-orvos, Neumark Béla dr. gyakorló-orvos, Pető Vilmos kereskedő, Pollák Ferencz kereskedő, Práger Tivadar kereskedő, Veháp Lajos építés-vezető.

Adományaikkal gyarapították az egyesületet:

A főgymnasiumi ifjúság gyűjtése 4 frt. Gaal József adománya 5 frt.

Szegény tanulókat élelmezéssel gyámolítottak: Egy tanulónak teljes élelmezést adott Dunst Ferencz dr. apát-plébános. Egy tanulót hetenkint 5 napon élelmezett: Neumark Ignác mészáros. Egy tanulót hetenkint 4 napon élelmezett: Mérei Ignác kereskedő. Egy-egy tanulót hetenkint 3 napon élelmeztek: Braun Pál gyógyszerész, Gyarmathy Lajos magánzó, özv. Hegedüs Béláné urad.

számvevőné, Jóny László honvédhuszár százados, Krausz Heinrich kereskedő, Krause Samu divatárus. Egy-egy tanulót hetenkint 2 napon élelmeztek: Bauer József honvéd-huszár főhadnagy, Csirke Iván városi jegyző, Hoffmann Mór fakereskedő, Kovács Mór kereskedő, Krausz Arnold szabó, Marton Johanna bádogosné, Marton Mór kereskedő, Nagy István városbíró, Stieder Kálmán kereskedő, Szabó Pál ügyvéd, Weisz Sándor kereskedő, Reischl Venczel sörgyáros. Egy-egy tanulót hetenkint 1 napon át élelmeztek: Bálint Jób főszolgabírószági huszár, Bányai Károly elemi isk. igazg., Beck Arnold cipész, Bozzay Bálint vendéglős, Bozzay Pál bérlő, Braun József szabó, Buchberger Fülöp városi pénztáros, Buchberger Gusztáv pékmester, Czakó Béla gazd. int. tanár, Erdődy Lajosné, Farkas Manó dr. gyakorló orvos, Farkas Sebestyén gazd. int. főkertész, Gerstl Károly cipész, Giber József kőművesmester. Haiden Anna magánzónő, Hanny Ödön dr. járási orvos, Horváth Károly urad. számvevő, Kenesei Sándor nyug. urad. erdész, Kern Ágoston urad. számtartó, özv. Kósa Jánosné magánzó, Krausz Ignác kereskedő, Krausz Lajos kereskedő, Kreisler József szappanos, Laskay Tivadar fakereskedő, Lázár Soma magánzó, Lendvay József nyug. pénzügyi biztos, Luiz Tinvald vendéglős, Lehman Ferencz gazd. int. pénztáros, Mészáros Mihály nyug. százados, Nagel Ignác kereskedő, Neumark Alfréd mészáros, özv. Pap Sándorné urad. jogtanácsosné, özv. Pámer Antalné magánzó, Regensperger Eerencz kelme-festő, Reinhold Lajos ké-

ményseprő, Rónai Samu kereskedő, Salamon János bognár, Scheiber József pékmester, Schlesinger Ignáczipész, Schvarcz Ignác kereskedő, Sövegjártó Lajos nyug. urad. számtartó, özv. Stampfel Pálné vendéglős, özv. Sujánszky Józsefné magánzó, Szigeti József magánzó.

A főgymnasium tanulói közül a segítő egyesületnek rendes tagjai voltak: Berky Imre, Borsfai József, Bozzay Gyula, Ferenczy János, Fizáry Alajos, Herman Lajos, György Ignác, Kohn Soma, Koszlovsky István, Krausz Nándor, Kreiszer Gyula, Leitner Aladár, Lövy Viktor, Magyar János, Pál Géza, Puly Iván, Rosenberger Ödön, Schaffer Gyula, Wallach János, Weisz Dezső I. oszt. tanulók.

Domján István, Erdődy László, Gelete József, Hoffmann István, Lénárd Dezső II. oszt. tanulók.

Albel Pál, Flieg Jenő, Gaal Gusztáv, Hausbrunner Ernő, Hirsch Károly, Horváth Rezső, Hovacsevich Sándor, Lénárd János, Lövensohn Imre, Méhes Géza, Molnár Gergely, Pál Dezső, Pintér Sándor, Schönbeck Kálmán, Szabó Sándor, Takáts Jenő, Tatarek Lajos, Tatarek Ödön, Tili János, Trsztyánszky Béla, Weisz Ignác III. oszt. tanulók.

Ángyán János, Bányai Géza, Borostyán Gyula, Csirke Jenő, Göncz Dénes, Hanny Andor, Herbold Sándor, Kiss Béla, Lányi Andor, Marton Manó, Mátéfy József, Pető Imre, Salamon István, Slafkovics Albert, Szántó Manó, Zimits György, Festetics György grf. magántanuló (3:50) IV. o. tk.

Eöry Jenő, Epstein Zoltán, Glázer Gyula, Hoffmann Miklós, Lövensohn Andor, Magasházy László, Mester Lajos, Polgár Gyula, Ring József, Schaffer Géza, Schönbeck Gyula V. oszt. tanulók.

Csendes László, Csorba Károly, Fizáry Kornél, Gyarmathy Miklós, Imrik János, Pál Viktor, Párkányi Lajos, Rutich Gyula, Sarkady Lajos, Scheller Lajos, Weisz Endre VI. oszt. tanulók.

Bozzay József, Bozzay Rezső, Gramling Elemér, Greiner Emil, Herboly Károly, Holy Gyula, Hoffmann Imre, Horváth Miklós, Laky Lajos, Neumark Géza, Sebők Lajos, Sipos Géza, Schrammel Benedek, Ujváry Imre VII. oszt. tk.

Böhm Jenő, Bukvich Béla, Madár Kálmán, Oppel Jenő, Scheller József VIII. oszt. tanulók.

Az egyesület pénztári forgalma 1895 szept. hó 1-étől — 1896. június hó 20-áig.

A) Bevételek:

Pénztári maradványa mult tanévről	57	frt	44	kr.
Mészáros Mihály nyug. honvéd századostól „Névtelen“ czímen a Keszthely-vidéki takarékpénzt.				
280. sz. köny vére elhelyezett	100	„	—	„
Ezen összegnek Esedékes kamata.	2	„	05	„
Alapító tagsági díjak czimén befolyt	110	„	—	„
Pártoló „ „ „ „	26	„	—	„
Gyámoltó adományok összege	9	„	—	„
A főgymn. ifjúság rendes tagsági díjai	109	„	50	„
A főgymn. ifjúság hangversenyének jövedelme	445	„	63	„
Az elhely. tőke ezen évre esedékes k.	88	„	50	„
<hr/>				
Összesen :	947	frt	92	kr.

B) Kiadások:

Névtelen a Keszthely-vidéki takarékpénztárban elhelyezett	100	frt	—	kr.
Az alapszabályok értelmében takarékpénztárba helyezettett és tőkésített	180	„	—	„
Az ifjúsági hangverseny jövedelméből tőkésített	200	„	—	„
Segélyezésekre fordított	435	„	65	„
Készpénzben maradék	32	„	27	„
Összesen :	947	frt	92	kr.

A segélyezésre fordított 435 frt 65 krból iskolakönyvvvel segélyezettett 40 tanuló 109 frt 24 kr. értékben ; az országos tornaverseny alkalmából ruhaueműekkel és utiköltséggel segélyezettett 21 tanuló 326 frt 41 krnyi értékben.

A segélyezés az egyes osztályok között a következőképen oszlott meg :

VIII. osztályból	6	tanuló	kapott	segélyt	156·70	frt.
VII. „	9	„	„	„	93·96	„
VI. „	9	„	„	„	82·99	„
V. „	8	„	„	„	71·92	„
IV. „	2	„	„	„	4·48	„
III. „	5	„	„	„	9·40	„
II. „	7	„	„	„	8·57	„
I. „	7	„	„	„	7·64	„
Összesen :					434·65	frt

A segítő egyesület vagyoni állapota a tanév elején és növekedése a jelen tanév folyamán :

1	Takarékpénztári könyvben a	
	jelen tanév elején	1983 frt 23 kr.
2.	Növekedés a tanév folyamán .	<u>480 frt — kr.</u>
	Összesen:	2463 frt 23 kr.

Vagyoni állapot a tanév végén:

Takarékpénztári könyvben . . .	2463 frt 23 kr.
Készpénzben maradék	<u>32 frt 27 kr.</u>
Összesen:	2495 frt 50 kr.

IX. Az ifjúsági önképzőkör.

Az ifjúsági - „Helikon“ önképzőkör az intézetnek teljes főgymnasiummá történt kiegészülésével az 1895|96. isk. év elején 1895 október hó 13-án Pákor Adorján szaktanár vezetése alatt alakult meg és működése a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium által jóváhagyott alapszabályok körében mozgott.

A kör megválasztott tisztviselői:

Elnök: Reithofer Rezső VIII. oszt. tanuló.
Főjegyző: Laky Lajos VII. o. t. Aljegyző: Madár Kálmán VIII. o. t. Pénztáros: Gramling Elemér VII. o. t. Főkönyvtáros: Steffler Lajos VII. o. t. Alkönyvtáros: Sipos Géza VII. o. t.

A körnek volt 29 rendes és 44 pártoló tagja.

Ezen tanévben tartott a kör 1 alakuló, 11 köz- és 2 díszgyűlést. A díszgyűlések szépen sikerült iskolai ünnepséggel voltak összekötve az egész tanári testület, az ifjúság és nagy közönség részvétele mellett.

Első díszgyűlést a kör az intézet kebelében márczius 15-én, a szabadság emléknapján tartotta. Ezen ülést a főgymnasium igazgatója, mint a kör díszelnöke rövid, de tartalmas és szép beszéddel

nyitotta meg. Füzik István VIII. oszt. tanuló a nap nagy jelentőségét hosszabb, és igen jól sikerült szabad előadásban méltatta. Sipos Géza VII. o. tan. pedig Tóth Kálmán „Előre” és Czuczor Gergely „Riadó” című költeménykét szavalta szépen és nagy hatással. Az ülés elején és végén a főgymn. zenekar, az egyes előadási számok közben meg a főgymn. énekkar adott elő megfelelő alhalmi darabokat kellő szabatossággal.

Második disz-, illetőleg zárógyűlését a kör a milleniumi ünnepségek alkalmából, június 8-án, mint a koronázás évfordulóján a tanári testület, ifjúság és nagy közönség jelenlétében tartotta meg. Ezen gyűlést Pákor Adorján, a kör vezető tanára nyitotta meg; beszédében utalt e napnak nemzeti életünkben való nagy fontosságára, kiemelte ama nagy érdemeket, melyeket alkotmányos szabadságunk fejlődése érdekében apostoli jó királyunk magának szerzett; majd az ifjúsághoz fordult és azt Istenfélelemre, hazaszeretetre és az önképzés terén kifejtendő kitartó tevékenységre bűzdította. Ezután Reithofer Rezső, a kör elnöke jól átgondolt és szépen előadott hosszabb beszédben számolt be a kör évi működéséről. Simon Miklós VI. o. tan. egy alkalmi darabot, Sipos Géza VII. o. tanuló pedig Kétszeri Géza pályadíjat nyert ódáját szavalta el. Ugyanezen ülésen terjeszté elő a pályamunkák bírálására kiküldött bizottság is jelentését, amelynek alapján Kohn Samu és Steffler Lajos VII. o. tanulók pályadíjat nyert műveikből egyes részleteket olvastak föl; ezekután a vezető tanár a pályadíjakat osztotta ki.

E szépen sikerült ifjúsági ünnepély ünnepies hangulatát is nagyon emelte a főgymn. énekkar, mely annak elején, közepén és végén megfelelő hazafias darabokat adott elő szabatosan.

Az önképzőkör működését a következő adatok világítják meg: A kör 29 működő tagja közül 20 tanuló 44 művet adott be, melyek között 9 pályamű volt. Az elfogadott 23 mű között volt 10 prózai, 13 költői. A prózai művek közül 8 magyar irodalmi és 2 történelmi tárgyú. Az elfogadott művek a gyűlések alatt részben, vagy egészben fel is olvastattak.

Szép szorgalomról tanuskodik a szavalatok száma is; 23 tanuló szavalt 32 költői és 6 prózai darabot, melyeknek előadása az arra előzetesen és külön-külön rendelt tagokon kívül, a kör többi tagjainak hozzászólásával bíraltatott meg.

A kitűzött pályázatok eredménye a következő:

1. Tekint. Mérei Ignáczné úrhölgy, 1 drb. cs. és kir. aranyat ajánlott fel pályadíjúl; ennek elnyerésére a vezető tanár pályatételül Eötvös József br. A falu jegyzője című regénye kiválóbb alakjainak jellemzését tűzte ki. E tételre 2 pályamű érkezett be, melyek közül a díjat Steffler Lajos VII. oszt. tan. „Ha fenn marad nevem, Eszméim győzelme legyen emlékjelem“ jelige alatt beadott műve nyerte el.

2. A főtiszt. Lakatos Vince főgymn. tanár úr által Mindszenty Gedeon költészetének méltatására kitűzött 1 drb cs. és kir. arany pályadíjért szintén 2 mű pályázott; ezek közül a bíráló bi-

zottság a díjat Kohn Samu VII. oszt. tan., Hit, remény, szeretet jelige alatt beérkezett művének ítélte oda, míg a másik „Csak a hit szülhet halhatatlant“ jelige alatt beérkezett mű szerzőjét, Sipos Géza VII. oszt. tanulót, különösen az adatgyűjtésben tanusított nagy szorgalmáért megdicsérte.

3. Főtiszt. Haraszti Sándor főgymn. tanár úr a millenium alkalmából egy oly ódára, melynek belbecse is van, s amely arra is alkalmas, hogy az az intézet kebelében tartandó millenniumi ünnepélyen elszavaltassák, szintén egy 1 drb. cs. és kir. aranyat tűzött ki jutalmul. Ezen pályadíjért 5 költemény pályázott, amelyek közül a bizottság a díjat Kétszery Géza, „Árpád apánk ne féltsd ősi nemzedet“ stb. jelige alatt beérkezett ódájának ítélte oda, Laky Lajos „Excelsior“ jelige alatt beérkezett költeményét pedig dicséretre méltatta; mivel azonban a vezető tanár a többi három költemény közül Baksa János „Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar“ jelige alatt beérkezett költeményét úgy alapgondolatát, mint egységes kidolgozását tekintve, szintén belbecsessel bírónak tartja, azt a maga részéről szintén 1 drb. cs. és kir. arannyal jutalmazza.

4. Főtiszt. Szánthó László helybeli segédlelkész úr, a kör ügyei iránt melegen érdeklődvén, annak céljaira szintén 1 drb. cs. és kir. aranyat ajánlott fel. E jutalmat a vezető tanár a körnek hivatalán és legmunkásabb tagjának, Reithófer Rezsőnek, a kör elnökének ítélte oda.

A kör bevétele, kiadása és anyagi állapota:

A) Bevétel:

1. A kör 73 tagja után évi 1 frtos
tagsági díjakból befolyt . . . 73 frt — kr.
 2. A gyűlésekről való indokolatlan
elmaradások büntetéseként ese-
tenként 10 krjával — „ 90 „
- Összesen 73 frt 90 kr.

B) Kiadás:

1. Előfizetések: a „Magyar szemlére“ 6 frt — kr.
a „Magyar nyelvőrre“ 3 „ — „
a „Természet tudomá-
nyi közlönyre 6 „ — „
a „Vasárnapi újság- és
világnaplóra . . 10 „ — „
 2. Az előfizetések póstadíja. . . — „ 20 „
- Összesen 25 frt 20 kr.

A bevételekből a kiadásokat
levonván, marad az önképzőkör va-
gyonaként készpénzben 48 frt 70 kr.
azaz Negyvennyolcz osztr. értk. forint és 70 kr.

VIII. A szülőket közelebbről érdeklő rendeletek.

A középiskolák rendtartásának az egész gymnasiumi ifjúságot, valamint a szülőket közvetlenül érdeklő része:

A tanulók felvétele.

1. §. Az iskolai év szeptember 1-én kezdődik és a következő évi június hó végeig tart.

2. §. A tanév megkezdése előtt augusztus hó utolsó napjain tartandók meg a felvételi-, javító- és pótló vizsgálatok. A tanulók felvétele és beírása a vall. és közoktatásügyi ministerium 1895. febr. 17-én 50.667|94. sz. rendelete értelmében a tanév végén június 30 tól július 5-ig eszközöltetik bezárólag. De a mennyiben a felveendő szám be nem telik, szeptember három első napján is tartandó beírás. Ezentúl egy hétig csakis a késedelmöket szigorúan igazoló tanulókat veheti fel az igazgató. A még később jelentkezők felvételét az igazgatóság útján benyújtott folyamodványra az egész év folyamán a tanker. kir. főigazgató engedheti meg a vall. és közokt. ministerium 1894. október 15-én kelt 50.668. sz. rendelete alapján.

Azoknak, a kik a tanév első hónapja után lépnek be az intézetbe, az addig végzett tananyagból vizsgálatot kell kiállaniok.

3. A felvételt az összes ifjúságra nézve az igazgató teljesíti, a beírást pedig a jegyzékbe minden osztályra nézve az illető osztályfőnök végzi. E jegyzéket a beírások után az igazgató veszi őrizet alá.

4. §. Minden tanuló minden évben felvétele alkalmával felvételi díjat tartozik fizetni, ezen kívül minden évben az ifjúsági könyvtárra, az évi értesítőre stb. a vallás- és közoktatásügyi minister engedélyével meghatározott mérsékelt összeget,

A tandíjfizetés idejét a helyi viszonyok tekintetbe vételével az igazgató állapítja meg.

5. §. Mind a gymnasium, mind a rááliskola első osztályába az 1883. évi XXX. t.-cz. 10. §-a értelmében csak oly növendékek vétetnek fel, kik életök kilenczedik évét már betöltötték és vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános népiskolától nyert bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékű képzettséggel bírnak. A felvételnél tartozik a tanuló felmutatni születési bizonyítványát, továbbá orvosi bizonyítványt arról, hogy mikor volt utolsószer beoltva s mily eredménnyel?

A vall. és közokt. ministerium 1893. évi nov. 5-én kelt 38.495. sz. rendelete utasítja az igazgatókat, hogy a beíratások alkalmával szigorúan vegyék számba a tanulók életkorát, s a mennyiben az illetőkről akár az I. osztályra, akár a többi

osztályokra való jelentkezés alkalmával kiderülne, hogy az idézett törvény feltételeinek nem felelnek meg, őket mindenkor utasítsák vissza. E végből a szóbeli érettségi vizsgálat előtt is be kell mutatni a születési bizonyítványt.

A vallás- és közoktatásügyi ministerium 1894. évi 17.658. sz. rendelete szerint a felvételnél és beírásnak a születési bizonyítvány alapján kell történnie, minél fogva az illető tanuló csak azon néven iktatható be, melyet mint személynevet a születési bizonyítvány igazol.

Tizenkét évesnél idősebb tanuló felvétele felett a tanári testület határoz.

6. §. Ugyanazon iskola egyik osztályából a következő felsőbb osztályba csak az a tanuló léphet, ki az elvégzett osztály rendes tantárgyaiból — nem számítva ide a szépírást és tornázást — legalább is elégséges osztályzatot kapott.

Nyilvános középiskolából a megfelelő ugyanazon nemű intézetbe átlépni kívánók előbbi intézetök iskolai okmányaival (bizonyítvány és évi értesítő) tartoznak igazolni, hogy a megelőző osztályt a rendes tantárgyakból legalább is elégséges sikerrel végezték.

Más középiskolából jövő növendékek csak akkor vehetők fel a következő osztályokba, ha az általuk elhagyott tanintézet okmányaival (bizonyítvány és értesítő) igazolják, hogy a közvetlen előbbi osztályban kielégítő sikerrel tanulták legalább is azokat a tárgyakat, a melyek rendes tantárgyak abban az intézetben, a melyben felvétetni óhajtanak.

Azok a tanulók, kik nyilvános gymnasiumból vagy polgári iskolából reáliskolába, úgyszintén azok, kik reál- vagy polgári iskolából gymnasiumba akarnak átmenni, kötelesek felvételi vizsgálatot tenni. E vizsgálat az elhagyott és újonnan választott iskola tautervei közt mutatkozó lényeges különbsözetre terjed ki.

Minden tanulónak a megelőző évi iskolai bizonyítványra az iskolai év végéig, illetőleg a tanulónak az intézetből való távozásáig az igazgatóság irattárában marad.

7. §. A gymnasium V. osztályába belépő tanuló szülője, illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-cz. értelmében a görög nyelvet avagy az idézett törvényczikk által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni.

Ha oly tanuló, ki már egy vagy több osztályban „görögnyelvet és irodalmat“ tanult, akár átlépés esetében, akár ugyanazon intézet kebelében, a „görögnyelv és irodalom“ helyett tanított tantárgyakban való oktatásra jelentkezik, az illető tantárgyakban amaz intézet megelőző osztályaiban elvégzett tananyagból fölvételi vizsgálatot tartozik tenni. Viszont a „görög nyelv és irodalom“ tanulására, miután már egy vagy több osztályban az 1890. évi XXX. törvényczikk 2-ik §-ában megnevezett tantárgyakat tanulta. Az ily tantárgyváltoztatások idejére nézve az 1883. évi XXX. törvényczikk 13-ik §-ának az átlépésre vonatkozó rendelkezései érvényesek. Az 1893. aug. 1-én 32.632. sz. rendelet szerint azon tanulók, a kik az iskolai

év végén csak a görögből nyertek elégtelen tanjegyet, ha a helyettesítő tárgyak tanulására kívánnak átlépni, nem tesznek javító vizsgálatot a görögből, hanem felvételi vizsgálatot a helyettesítő tárgyak anyagából.

8. §. A felvételi vizsgálatokat az igazgatónak vagy helyettesének elnöklete mellett azon tanintézet és osztály tanári testülete tartja, melybe a tanuló belépni kíván. E vizsgálóbizottság határoz a felvétel felett. E vizsgálaton kell, hogy az elnökön kívül legalább két vizsgáló tanár állandóan jelen legyen.

9. §. A felvételi vizsgálatok díja 10 forint. Minden vizsgálati díjat a vizsgálat megkezdése előtt kell megfizetni.

10. §. Egyik tanintézetből a másikba az átlépés rendesen csak a tanév kezdetén történhetik. Évközben más intézetből jövő tanuló a tanári testület határozata alapján csak a változtatás okainak igazolása mellett vehető fel.

A felvételt megtagadó határozat ellen a felsőbb tanhatósághoz lehet folyamodni.

11. §. A középiskolák egy-egy osztályába rendszerint 60 nyilvános tanulónál több nem vehető fel, kivéve, ha párhuzamos osztályok állanak rendelkezésére. (L. az 1883. évi XXX. törv.-czikk 17. §-át).

12. §. Azok a szülők vagy gyámok, kik nem laknak az intézet helyén, gyermekük vagy gyámfiúk felvételekor alkalmas helyettest tartoznak bejelenteni, kire a házi felügyelet és nevelés te kintetében kötelességüket és jogukat ruházzák,

hogy a gondviselésére bízott tanuló felől az igazgatóság vagy osztályfőnök értesítését elfogadhatta. A szülők, gyámok e részben minden változtatást személyesen vagy írásban tartoznak bejelenteni az igazgatónál; ennek viszont joga és kötelessége ott, hol alapos oknál fogva a gondviselést elégtelennek vagy a befolyást épen károsnak tartja, megkövetelni, hogy e tekintetben czélszerű változás történjék.

II. Az ismétlő tanulók utólagos felvétele.

A vall. és közoktatásügyi m. kir. minister 1897. január 20-án 48969. sz. a. rendeletével az utólagos felvételért folyamodó ismétlő tanulók kérvényeinek megbírálását az egyes tanintézetek igazgatóira bízta a következő módok mellett:

Feltéve, hogy a helyi viszonyok valamely későbbi jelentkező ismétlő felvételét nem akadályozzák:

1. Oly ismétlők, kik a megelőző tanévet végig az illető tanintézet valamelyik osztályában töltötték, ugyanezen osztályba felvételi vizsgálat nélkül felvehetők a tanév alatt bármikor.

2. Oly ismétlők, kik tanév közben hagyták el az intézetet, csak akkor vehetők fel fölvételi vizsgálat nélkül közvetlenül az igazgatók által, ha a felvételre a tanév azon időpontjáig jelentkeznek, melyben az előző tanévben az illető osztályból kiléptek.

3. A két előző szakaszban említett ismétlők, ha az előző tanévben más tanintézetnél tanultak, az igazgató által közvetlenül és felvételi vizsgá-

lat nélkül csak akkor vehetők fel, ha azon tanintézetnek, melyből jöttek, azonos tanterve van, s ha a tanintézet megkérdezése után az illető tanuló kellő magaviseletére nézve semmi kétség sem forog fenn. Az oly tanintézetből jövő tanulók pedig, melynek elüti tanterve van, fölvételi vizsgálat alá veendők. Ha a tanuló magaviseleti tekintetben kifogás alá esnék, ügye a főigazgatóság útján a ministeriumhoz terjesztendő.

A vallás- és közoktatásügyi ministerium 1893. aug. 14-én 19.649. sz. rendelete értelmében a VIII. osztályt önként ismétlő tanulók nem osztályozandók és nekik bizonyítvány nem adatik. Ilyen tanulóktól 1893. nov. 2-án 53.452. sz. rendelet szerint egy tárgyból sem kívánandó felelet.

III. A tanulók érdemjegyei, az egy vagy két tárgyból bukottak és a pótló vizsgálatért folyamodók.

A nyilvános vizsgálatok előtt minden tanári testület tanácskozást tart, mely minden tanulónak magaviseleti és előmeneteli érdemjegyei ideiglenesen megállapíttatnak, de le nem záratnak. Itt történik az elégtelen és kétes előmeneteli tanulók kijelölése.

A magaviselet jelzésére a jó, szabályszerű, kevésbé szabályszerű és rossz érdemjegyek szolgálnak, a két utolsó érdemjegy alkalmazásánál a bizonyítványba az ok is kiíratik, a miért a tanuló az érdemjegyeket kapta.

Az előmenetel érdemjegyei: jeles, jó, elégséges, elégtelen.

A vizsgálatok után véglegesen megállapíttnak a bizonyítványba irandó érdemjegyek s minden tanulóra vonatkozólag megállapíttnak az általános ítélet, mely következőleg fejezendő ki: felsőbb osztályba felléphet, javítóvizsgálatra bocsáttatik, osztályismétlésre utasíttnak.

Az igazgató kötelessége örködni a fölött, hogy míg egyrészt valóban csak oly tanulók bocsáttassanak felsőbb osztályba, kik megfeleltek az elvégzett osztály követelményeinek, s minden egyes kötelező tantárgyból legalább elégséges érdemjegyet kaptak, máskép osztályismétlésre csupán azok utasíttnak, kik állandó hanyagság következtében maradtak el úgy, hogy mulasztásuk pótlása a következő felsőbb osztályban önszorgalmuktól nem remélhető.

Oly tanulóknak, kik egy kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, és a kiket a tanári testület képeseknek tart arra, hogy a szünet alatt önszorgalmukból pótolhatják mulasztásukat, megadhatja a jogot, hogy a jövő iskolai év kezdetén javító vizsgálatot tehessenek, de csupán abban az intézetben, a hol tanultak. Ezen javító vizsgálat díjtalan.

Azok a tanulók, a kik két kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, az igazgatóság útján csak fontos okok alapján folyamodhatnak javító vizsgálatra való engedélyért. A betegség igazolására hatósági, vagy hatóságilag megerősített orvosi bizonyítványt kell mellékelni. A pótló

csak teljes vizsgálat lehet, melyért semmi díjat sem kell fizetni.

IV. A magántanulók vizsgálatai.

Magántanulók, kik magán úton vagy magán intézetben tanultak, és előmenetükről nyilvános középiskolától kívánnak bizonyítványt nyerni, az 1883. évi XXX. t.-cz. 15-ik §-a szerint az illető iskola igazgatójánál való előleges bejelentés és annak kimutatása mellett, hogy a közvetetlenül lefolyt tanévet, mely magánintézetben, illetőleg hol és mily rendszerű tanulmányozással töltötték, tehetnek vizsgálatot az e célra megállapított időben.

„Középiskoláink az idézett törvényczik 15. §-ának korlátai közt az osztály és érettségi vizsgálatok letehetésére eddig is megadták az engedélyt a leányoknak mint magántanulóknak.“ A vallás- és közoktatásügyi ministerium 1895. decz. 31-én 72.039. sz. rendelete szerint „a mennyiben a leányok az ország bármely nyilvános középiskolájánál magánvizsgálatokra s ezeknek sikeres letétele után magán-érettségi vizsgálatokra bocsátásukat kérelmezik, az illetők minden felsőbb engedély kikérése nélkül a fennálló szatályok szerint bocsáthatók-e vizsgálatokra, csupán arra kell ügyelniök a vizsgáló bizottságoknak, hogy a leányok vizsgálatai a fiúk vizsgálataitól elkülönítve tartassanak meg. Ha az illető leány polgári iskolából vagy felsőbb leányiskolából magántanulói minőségben középiskolai tanulmányokra kíván átlépni, az 1883. évi XXX. t.-cz. 12. §-a értelmében fel-

vételi vizsgálatot kell tennie, mely a kétnemű intézet megelőző osztályainak tantervi különbözeteire terjed ki.“ Mindezen vizsgálatok teljesen ugyanazon tanulmányi mérték szerint tartandók meg, mely a középiskolák fiútanulóira nézve a tantervekben ki van szabva.“

A magántanulók kivétel nélkül egy év alatt több osztályból csak a tanári karnak és tankerületi főigazgatónak ajánlatára a vallás- és közoktatásügyi minster engedélyével tehetnek vizsgálatot abban az esetben, ha kimutatják, hogy az elvégzett osztályok tantárgyainak megtanulására elegendő időt fordítottak, s hogy életkoruknál és fejlettségüknel fogva eléggé elsajátíthatták azokat az ismereteket, melyeket az illető osztályokban tanítani kellett. Ez esetben is minden osztályból külön vizsgálat teendő le, és legfőlebb két osztályból vizsgálhatók egyszerre, de akképen, hogy az illetőnek mindkét osztály tananyagából kellő tanultsága kitűnjék.

A magánvizsgálatokról szóló jegyzőkönyvek a készített írásbeli dolgozatokkal és a vizsgálattevőnek minden, erre vonatkozó igazolványaival felterjesztendők a tankerületi főigazgatóhoz.

A magántanulók vizsgálatai csak a kijelölt időben s lehetőleg a tankerületi főigazgató közbenjárásával tartandók meg. A vizsgáló bizottságnak tagjai az igazgató és azon osztálynak tanárai, a melyből a tanuló magánvizsgálatot tesz. A vizsgálat írásbeli s részletes szóbeli vizsgálat, mely akként tartandó meg, hogy a tanulónak az egyes

osztályok összes tananyagában való jártassága kellően kitűnjék.

Jegyzet. Ha az igazgató szükségesnek látja, a magántanulónak személyazonosságát okmánynyal kell igazolnia.

A magánvizsgálatnak a tornázásra nem kell okvetlenül kiterjednie.

Az egyes osztályra terjedő magánvizsgálat díja a felvételi és tandíjon kívül 40 frt, az osztály-összevonással tartott magánvizsgálat díja 60 forint.

V. A testgyakorlás, a mértani rajz (technikai része) és a szépírás tanulása alól való fölmentés.

Szabályzat: a testgyakorlás, mértani rajz (technikai része) és a szépírás tanulása alól való fölmentés ügyében (az 1883-ik évi XXX. t. cz. 5. §-ához) kiadta a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister 1885. évi decz. 2-án 44.870. sz. a. kelt rendeletével. (Kivonat).

A m. kir. vall. és közoktatásügyi minister a rendelkezése alatt álló középiskolákban a testgyakorlás, mértani rajz (technikai része) és a szépírás tanulása alól való felmentés jogát, melyet az 1883. évi XXX, t.-cz. 5. §-a a vall. és közoktatásügyi ministernek tartott fön, a középiskolai igazgatókra, illetőleg a tankerületi főigazgatókra ruházza, ki e jogot a minister nevében fogják gyakorolni.

1. A fölmentés csak a szülői vagy helyettese kérelmére történhetik meg.

2. A szembeötlő testi hibáknál, de csakis a következőknél: sántaság (ez csak a testgyakorlást illetőleg); bénaság, púposság, félszeműség, a felmentést és pedig az egész tanévre, a középiskolai igazgató maga adhatja meg a fölmentést, de csak orvosi bizonyítvány alapján, melyben jelezve kell lenni a betegségnek s annak is, hogy a fölmentés szükséges és mennyire adandó meg.

3. Egyéb bajoknál és betegségeknek az év hosszabb részére vagy az egész tanévre szóló felmentés megadására a tankerületi igazgató hatalmaztatik fel, kihez az illető középiskolai igazgató útján kell folyamodni. A folyamodványokhoz a fentebbihez hasonló szerkezetű orvosi bizonyítvány melléklendő.

4. Ha a tanintézetnek van rendes orvosa, ettől kiállított igazolvány, különben hivatalos pecséttel ellátott hatósági orvosi bizonyítvány követelendő. Egy negyedévnél rövidebb időre, különösen kiállott betegség után szükségelt üdülés céljából, a tanintézeti igazgató magán házi orvos bizonyítványára is megadhatja a fölmentést.

5. A testgyakorlásnál az orvosi bizonyítvány alapján részleges fölmentésnek is lehet helye.

6. Az igazgató elutasító határozata ellen nem talán beadott folyamodványok pedig ugyanennek véleményével a vall. és közoktatásügyi ministerhez terjesztendők fel.

7. Az év elején beadott folyamodványok szept. 30-ig terjesztendők fel. Ha a felmentés szüksége év közben áll be, a kérelem elfogadás és tárgyalása ekkor sem tagadható meg.

8. A vallás- és közokt. ministerium 1895. jan. 25-én 60.602|94. sz. rendelete megengedi, hogy azon középiskoláknál, melyeknek iskolaorvosuk van, ennek jelentése alapján a tanári testület is megadhatja a felmentést.

VI. Az izraelita tanulók ünnepi szünetei, az írás és rajzolás alól való felmentés feltételei.

1876-ban 88769. sz. a. és 1877. május 23-án 2712. sz. a. pótlólag kiadott közoktatásügyi ministeri rendelettel az izraelita tanulóknak ünnepek alkalmából a következő iskolai szünetek engedélyeztettek:

1. Ros hasana (ujév) mindkét napja;
2. Jom kipur (kiengesztelődés) ünnepnapja;
3. Sukkoth (sátoros) ünnep első, második és nyolczadik napjának délelőttje;

4. Passah (husvét) 1., 2., 8. napjának délelőttje;

5. Sebout (Pünkösöd) két napjának délelőttje;

Ezen ünnepek délutánjain az izr. tanulók, ha szülőik ebbeli óhajukat írásban fejezik ki, írásra és rajzolásra nem kényszeríthetők.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1893. febr. 15-én 55.711|1892. sz. a. a következő rendeletet adta ki.

„A középiskolai izraelita tanulóknak szombati és más ünnepnapon írás és rajzolás alól való felmentése tárgyában 1890. évi okt. 29-én 47.880. sz. a. kelt rendeletemet az eljárás egyszerűsítése czéljából oda módosítom, hogy ezentúl a felmentés

mind a gymnasiumokban, mind a reáliskolákban maga az igazgató fogja megadni és pedig minden eddigi helyi megszorítás és egyéb feltétel nélkül egyedül a szülőknek az aláírásra nézve hatóságilag igazolt kérvénye alapján.

E mellett azonban továbbra is érvényben marad az említett korábbi rendeletnek azon határozata, hogy a felmentett tanuló az illető lecke-órán felmentettsége daczára jelen tartozik lenni, s ha lehetséges, pl. a mennyiségtannál, szóbeli feleletre fel is hívható, sőt a rajzolásnál mindannyiszor a rajzolando tárgy szóbeli értelmezésére is. Ha az osztály kizárólag frással vagy rajzolással van elfoglalva s magyarázat nem fordult elő, a felmentett tanuló ez idő alatt ugyan e tantárgyak elméleti vagy értelmező leckeiből examinálandó vagy ismétlő tanulással tartozik foglalkozni. Minthogy szépírási óra hetenként csak egyszer tartatik, akként kell intézkedni, hogy az ily óra szombatra ne essék. A felmentett tanulók egyéb órákon annál behatóbban vizsgálandók meg.“

XI. Érdemsorozat.

A számok jelentése.

Az előmenetelben:

- 1 = jeles
- 2 = jó
- 3 = elégséges
- 4 = elégtelen.

A magaviseletben:

- 1 = jó
- 2 = szabályszerű
- 3 = kevésbé szabályszerű
- 4 = rossz.

A rövidítések jelentése.

- ö. d. = ösztöndíjas
 - ism. = ismétlő
 - km. = kimaradt
 - n. v. = nem tett vizsgálatot
 - fm. = felmentve
 - h. v. = helvét vallású
 - á. v. = ágostai vallású
 - izr. = izraelita vallású.
-

VIII. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása. Ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	R e n d e s													Rendkívüli
	t a n t á r g y a k													
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögöt helyette- sítő		Német nyelv	Történelem	Természettan	Menyiség	Bölcsész	Tornázás	Szabadkézi rajz	Ének
					irodalom	rajz								Magaviselet
Böhm Jenő	1	2	3	2	.	.	2	2	3	3	2	2	.	1
Bukvich Béla	1	3	3	.	2	3	3	2	3	3	3	1	.	1
Füzik István	1	2	2	.	1	3	2	1	2	2	1	1	.	1
Kovács Ferencz	1	3	2	2	.	.	3	2	2	2	2	1	.	2
5 Madár Kálmán	1	2	3	.	2	1	3	1	2	3	3	1	.	2
Németh Béla	1	3	3	.	2	2	3	2	3	3	3	1	1	2
Oppel Jenő	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	1	.	2
Rechnitzer Mór	1	1	2	.	2	2	1	1	1	2	1	1	.	2
Reithófer Rezső	1	1	1	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10 Scheller József	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	1	.	1
Szántó Armin	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	1	.	1
Szép György	1	2	3	2	.	.	3	2	2	2	3	2	.	1
13 Vörös Jenő	1	3	2	1	.	.	2	2	2	2	3	2	.	2

Összesen : 13.

VII. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása Ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?	R e n d e s													Rendkívüli	
	t a n t á r g y a k														
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögöt helyette- sitő		Német nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Tornázás	Gyorsírás	Szabadkézi rajz	Ének	Magviselet
					irodalom	rajz									
Baksa János	1	2	3	.	2	3	3	2	3	3	3	.	.	.	1
Bozzay Jenő	2	2	2	3	.	.	3	2	2	2	1	.	.	2	1
Bozzay József	1	2	2	1	.	.	1	1	2	2	3	.	.	.	2
Bozzay Rezső	1	3	3	.	2	3	3	3	2	3	1	.	.	2	2
5 Gramling Elemér	1	1	2	.	1	1	2	1	1	2	1	.	1	1	1
Greiner Emil izr.	1	1	2	1	.	.	1	1	2	2	1	1	.	.	1
Grosz Dezső izr.	2	3	3	3	.	.	3	3	3	4	2	.	.	.	2
Herboly Károly	2	3	2	2	.	.	2	1	3	4	3	.	.	1	2
Hoffmann Imre izr.	2	3	3	.	3	2	2	3	3	3	2	.	1	.	1
10 Holy Gyula	2	3	3	2	.	.	3	2	3	2	2	.	.	.	2
Horváth Miklós	1	2	2	3	.	.	3	2	3	3	2	.	.	2	1
Kohn Samu izr.	2	1	1	1	.	.	1	2	1	1	2	.	.	.	1
Laky József	3	3	3	.	3	2	3	3	3	3	1	.	1	.	1
Laky Lajos	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	.	.	1	1
15 Neumark Géza izr.	2	3	2	1	.	.	2	2	3	3	1	.	.	.	2
Nyakas János	1	3	3	.	2	1	3	2	3	3	1	.	1	2	1
Puck Andor	1	3	3	3	.	.	3	3	4	4	2	.	.	.	2
Schrammel Benedek	2	3	2	2	.	.	3	1	2	2	3	.	.	.	1
Schvarcz Jakab izr.	3	3	3	3	.	.	3	3	4	4	2	.	.	.	2
20 Sebők Lajos	1	3	2	3	.	.	2	1	3	3	1	.	.	1	1
Sipos Géza	1	1	2	1	.	.	2	1	1	2	1	.	.	1	2
Steffler Lajos	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	.	.	1	1
Szabó Imre	2	3	3	3	.	.	3	2	3	3	1	.	.	2	1
Tuli István	1	2	2	2	.	.	3	1	2	3	1	.	.	2	1
25 Ujváry Imre	2	3	3	.	2	2	3	2	3	3	2	.	2	1	2
Vlasits György	1	3	2	3	.	.	3	2	2	2	2	.	1	.	1

Összesen: 26.

VI. OSZTÁLY.

		R e n d e s													Rendkívüli	
		t a n t á r s y a k														
A tanuló neve és vallása		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögöt helyette- sítő	Német nyelv	Történelem	Természettan	Matematika	Tornázás	Gyorsírás	Szabadkézi rajz	Ének	Magaviselet	
Ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?					irodalom	rajz										
	Balogh István	1	2	3	.	1	2	4	3	2	3	1	.	2	2	1
	Csendes László	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	1	.	.	1
	Csete Ferencz	1	2	2	1	.	.	2	1	1	2	2	1	.	.	1
	Csorba Károly h. h.	2	3	3	.	1	3	3	1	2	3	1	.	.	.	2
5	Fizáry Kornél	1	3	3	3	.	.	3	2	2	3	2	1	.	2	1
	Gyarmathy Miklós	1	2	2	2	.	.	1	2	2	3	3	.	.	1	1
	Imrik János	1	2	3	3	.	.	3	2	1	1	2	1	.	.	1
	Kétszery Géza	1	1	2	2	.	.	2	1	1	2	1	.	.	1	1
	Kohn Adolf izr.	1	2	3	2	.	.	2	3	2	1	3	.	.	.	1
10	Mátéfy Vilmos	1	1	2	2	.	.	2	1	1	3	2	.	.	2	1
	Paál Viktor	2	3	3	.	2	2	4	3	3	3	3	.	.	.	1
	Parcsami János ö. d.	1	2	2	2	.	.	2	1	1	2	2	1	.	.	1
	Párkányi Lajos	1	1	2	.	1	1	1	2	1	1	fm.	.	1	.	1
	Reithoffer Jenő	1	2	2	.	1	1	2	2	1	2	1	.	1	2	1
15	Rutich Gyula	1	3	3	3	.	.	3	3	2	3	2	.	.	.	1
	Sarkady Lajos	2	3	4	3	.	.	3	4	2	3	2	1	.	.	2
	Scheller Lajos	1	1	2	2	.	.	3	1	1	2	1	.	.	.	1
	Simon Miklós	1	1	2	3	.	.	2	2	1	1	1	.	.	1	1
	Singer Odón izr.	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	2	1	.	2	1
20	Sommer Lajos izr.	1	3	3	.	1	1	4	2	2	3	2	.	1	.	1
	Weis Endre izr.	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	fm.	1	.	.	1

Meghalt : Csiszár József.

Összesen : 21.

V. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása		R e n d e s												Rendkívüli		
		t a n t á r g y a k												Magaviselet		
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögöt helyettesítő	Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség	Tornázás	Gyorsítás	Szabadkézi rajz		Ének	
	Osztöndíjas, vagy ismétlő-e ?															
	Anhalt János	1	3	3	.	2	2	3	2	2	3	2	.	.	.	1
	Eöry Jenő	2	2	3	3	.	.	3	2	2	2	3	.	.	.	1
	Epstein Zoltán izr.	1	2	2	.	1	2	2	2	2	1	2	.	2	.	1
	Glazer Gyula	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	.	.	.	1
5	Grünvald Mór izr.	1	3	4	.	2	3	4	2	3	3	3	.	.	.	1
	Györfly László á. v.	1	1	2	.	1	1	1	1	1	2	1	.	1	.	1
	Hoffmann Miklós izr.	1	1	1	.	1	1	1	1	1	1	1	.	1	.	1
	Kétszery István	1	2	2	1	.	.	2	1	1	2	1	1	.	2	1
	Löwensohn Andor izr.	1	1	2	.	1	1	2	1	1	2	2	.	1	.	1
10	Lukács István	1	3	3	3	.	.	4	3	2	3	2	.	.	.	1
	Superszbek Géza h. v.	1	2	2	.	2	1	3	1	1	3	3	.	1	.	1
	Magasházy László	2	1	3	.	1	3	3	2	3	3	1	.	3	1	2
	Mesics Lajos	1	2	2	2	.	.	2	1	1	2	1	.	.	1	1
	Oppel Ernő á. v.	1	1	3	.	3	1	3	2	3	3	2	.	1	.	1
15	Polgár Gyula	1	1	3	2	.	.	2	1	1	1	1	1	.	2	1
	Posza János	1	1	3	2	.	.	3	2	1	2	3	1	.	2	1
	Ring József ism.	1	3	3	.	3	2	3	2	2	2	2	.	2	.	1
	Schaffer Géza	2	1	3	3	.	.	2	2	2	3	1	.	.	2	2
	Schönbeck Gyula	1	2	2	2	.	.	2	2	1	2	2	1	.	1	1
20	Sumakker Viktor	1	1	3	3	.	.	4	2	2	2	1	1	.	.	2

Összesen : 20.

IV. OSZTÁLY.

		R e n d e s											Rendkívüli			
		t a n t á r g y a k														
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség	Rajzoló mértan	Tornázás	Gyorsírás	Szabadkézi rajz	Ének	Magaviselet		
	A tanuló neve és vallása															
	Ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?															
	Ángyán János	1	3	4	3	3	3	3	2	1	.	.	.	1		
	Bányai Géza	2	3	3	2	2	3	3	2	2	.	2	.	1		
	Balog Dénes	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	.	.	1		
	Borostyán Gyula izr.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	.	.	.	2		
5	Cziráki János	1	4	4	4	3	3	4	4	2	.	.	.	1		
	Csirke Jenő	1	3	3	3	1	2	3	3	2	.	.	.	1		
	Csorba Sándor h. v.	1	2	3	3	2	3	2	3	1	.	.	.	2		
	Göncz Dénes	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	.	1	1		
	Hanny Andor ism.	1	3	3	2	1	1	2	2	2	.	.	1	2		
10	Herboly Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	.	1	1	1		
	Hoffmann Sándor izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	.	.	.	1		
	Kiss Béla	1	3	3	3	1	2	3	3	2	.	.	.	2		
	Kohn Manó izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	.	1	1		
	Korodi Lajos	1	3	2	2	2	1	2	2	2	.	2	.	1		
15	Kristóf István	1	2	2	2	1	2	2	2	1	.	.	1	1		
	Lányi Andor á. v.	2	2	3	2	2	3	3	3	fm.	.	.	.	1		
	Lipsitz Vilmos izr.	2	3	3	2	2	3	3	3	3	.	.	.	1		
	Malics József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	.	.	.	1		
	Mátéfi József	1	1	1	2	1	1	1	1	2	.	2	.	1		
20	Marton László	1	3	3	2	1	1	2	2	1	1	.	.	1		
	Marton Manó izr.	2	2	4	3	2	3	4	4	3	.	3	.	1		
	Pető Imre izr.	1	3	2	1	2	2	3	3	2	.	3	2	1		
	Petz István	1	2	1	2	1	1	2	2	1	.	.	.	1		
	Purics Lukács	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1	.	2	1		
25	Rác Lajos	1	3	3	3	2	2	3	3	2	.	.	.	1		
	Reithoffer Károly ó. d.	1	2	2	2	1	1	2	2	fm.	.	2	.	1		
	Salamon István	1	3	4	3	3	3	3	3	3	.	1	.	1		
	Slafkovics Albert	1	2	3	3	2	2	2	2	2	.	2	.	1		
	Szántó Mano izr.	1	3	2	2	3	2	2	3	3	.	1	.	2		
30	Tatarek Rezső	1	3	3	3	1	2	3	3	2	.	2	.	2		

IV. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása Ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?	R e n d e s [Rendkívüli]											
	t a n t á r g y a k											
	Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség tan	Rajz, mértan	Tornázás	Gyorsírás	Szabadkézi rajz	Ének
Tavaszi Imre	1	2	3	3	2	3	3	3	2	.	2	.
Tretter Dénes	1	2	3	3	2	2	3	2	2	.	.	2
Vadász Elemér	1	2	2	3	2	2	3	2	1	.	2	.
Varga Ödön ö. d.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	.	.	3
35 Vid Viktor	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1	.	.
Zimics György	1	2	3	3	3	2	2	2	2	.	.	.

Magántanuló : gróf Festetics György.

Kimaradt : Hajdu Dezső.

Összesen : **38.**

III. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása		R e n d e s t a n t á r g y a k											Rendkívüli Magaviselet	
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Fiz. földrajz	Mennyiségtan	Rajz, mértan	Tornázás	Gyorsírás	Szabadkézi rajz		Ének
	Ábel Pál ö. d.	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1	.	.	1
	Baczkó Jenő	1	2	2	2	2	1	2	1	3	.	1	.	1
	Birkás Gáspár	1	3	3	3	2	2	3	3	2	.	.	.	1
	Dormán Endre	2	3	3	3	3	3	3	3	2	.	.	.	1
5	Fatér Ferenc	2	2	2	2	2	2	2	2	2	.	.	.	3
	Ferenczy György	1	1	1	1	1	1	1	1	2	.	1	.	1
	Flieg Jenő	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	.	.	1
	Fridrik Ernő	2	3	3	3	2	3	3	3	2	.	.	.	2
	Fuss Nándor	2	3	4	4	2	3	4	4	3	.	.	.	1
10	Gaál Gusztáv	2	3	4	4	2	3	3	3	2	.	.	1	2
	Gerstl József izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	.	.	1
	Gulácsi Sándor ism.	1	3	3	3	1	2	3	3	3	.	.	.	1
	Hausbrunner Ernő izr.	1	2	2	1	1	1	3	3	1	.	.	.	2
	Hegel Dezső	1	2	3	3	2	2	3	2	3	.	.	.	2
15	Helbek József	2	3	4	2	3	3	3	3	3	.	.	.	2
	Hirsch Karoly izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	.	.	1
	Hoffmann Arnold izr.	1	2	3	1	2	2	2	3	3	2	.	.	1
	Horváth Rezső	1	2	2	2	2	2	2	2	2	.	.	.	1
	Illés István	1	2	2	1	1	2	2	2	3	2	.	1	1
20	Janka István	1	3	3	2	2	2	3	3	1	.	.	1	1
	Károlyi Gábor	1	2	2	2	2	2	3	2	2	.	.	1	1
	Kovács György	1	3	3	3	2	3	3	3	2	.	.	.	1
	Kovacevich Sándor	2	4	3	2	3	2	2	2	2	.	2	.	1
	Kutnyánszki Lajos	1	3	4	3	2	3	3	4	1	.	.	.	1
25	Lenárd János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	.	.	1
	Löwensohn Imre izr.	1	2	2	1	2	2	2	1	3	2	.	.	1
	Méhes Géza	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	.	.	1
	Molnár Gergely	2	3	4	4	3	2	3	3	1	.	.	.	1
	Oppel Imre á. v.	2	3	3	2	3	2	3	3	2	.	2	.	1
30	Paal Dezső	2	4	4	4	2	2	4	4	3	.	.	.	1
	Perneszi Dezső ism.	2	3	3	2	2	2	2	3	1	.	.	.	1

III. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása Ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?		R e n d e s											Rendkívüli
		t a n t á r g y a k											
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Fiz. földrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Tornázás	Gyorsírás	Szabadkézi rajz	Ének
													Magaviselet
	Petracsek Béla ism.	2	3	4	3	3	3	3	3	3	.	.	1
	Pintér Sándor ism.	1	3	3	2	2	2	3	2	3	.	1	1
	Schiff József izr.	3	2	2	2	1	1	1	3	3	2	.	2
35	Schindele József	2	3	3	2	3	3	3	3	3	.	1	1
	Schönbeck Kálmán ism.	2	3	4	3	3	3	4	4	3	.	2	1
	Schwartz Lajos izr.	1	2	3	2	3	3	2	4	2	.	3	2
	Sebestén József	1	2	1	2	1	1	2	2	2	1	.	1
	Sipőtz Pál	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
40	Somogyi Iván izr.	2	3	4	2	4	3	3	4	3	.	.	1
	Strausz József izr.	1	2	3	1	2	3	3	3	2	1	.	1
	Szabó Sándor izr.	1	3	3	3	3	3	2	3	3	.	.	1
	Szalay Béla	1	3	3	3	2	2	3	2	3	.	2	2
	Szücs Károly	1	2	3	3	1	2	2	2	2	2	.	1
45	Takács Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	.	1
	Tatarek Lajos	2	4	4	3	3	3	4	4	2	.	.	1
	Tatarek Ödön	2	3	3	2	2	3	3	3	3	.	1	1
	Tili János	2	4	4	3	3	3	3	3	2	.	2	2
	Trsztjánnszki Béla ism.	1	3	3	2	2	2	3	3	2	.	.	1
50	Vajda Ákos	1	2	2	1	2	2	2	2	2	.	.	1
	Weisz Ignác izr.	2	3	2	2	2	3	3	3	3	.	.	1

Összesen : 51.

II. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása		R e n d e s								Rendk.	Magaviselet
		t a n t á r g y a k									
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Mennyiség	Rajz, mértan	Szépírá	Tornázás	Ének	
	Albel Gyula	1	2	2	1	3	1	2	2	2	1
	Brüll József izr.	1	3	3	3	3	3	2	2	.	1
	Csanády László á. v.	2	2	2	2	1	3	2	2	2	1
	Csonka József	2	3	3	2	3	2	1	2	.	1
5	Domján István á. v.	2	3	4	3	3	3	3	3	.	1
	Erdődy László	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
	Füzik János	1	3	3	2	3	3	3	1	.	1
	Gasparics Ferencz	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1
	Geleta József	1	2	3	1	3	3	2	2	.	1
10	Györki Jenő	3	3	3	2	3	2	3	2	1	1
	Hamburger Jenő izr.ism.	1	2	2	1	2	2	1	3	.	1
	Hoffmann István izr.	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1
	Horváth Imre	1	2	3	1	2	2	2	2	.	1
	Horváth Károly	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2
15	Kemény József	2	3	4	3	3	3	2	2	.	1
	Kohn Ernő izr.	1	2	3	2	3	3	3	3	2	1
	Kozma József	2	3	3	3	3	3	3	3	.	1
	Kucsera Gyula	2	2	2	3	3	3	3	3	1	1
	Lénárd Dezső	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1
20	Magyar Elek	1	2	2	2	2	2	3	3	.	1
	Máté János ism.	2	2	3	2	3	2	2	1	.	1
	Miltényi József	1	2	1	2	2	3	1	2	2	1
	Nagy Kálmán	3	3	3	3	3	3	2	3	.	1
	Neumann Dezső izr.	2	2	1	2	2	3	2	3	.	1
25	Neuvérth Pál	1	3	3	2	2	2	2	2	.	1
	Németh Lajos ism.	1	1	2	1	1	2	3	2	.	1
	Paulin János	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2
	Peér Emil	1	3	4	3	3	3	3	2	.	2
	Petheő Sándor	1	1	1	1	1	1	1	2	.	1
30	Pintér János	2	3	3	2	3	3	3	3	.	1

II. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása Ösztöndíjas, vagy ismetlő-e?	R e n d e s R e n d k.									
	t a n t á r g y a k									
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Rajz. mértan	Szépíráás	Tornázás	Ének	Magaviselet
Reithoffer István	3	3	3	2	3	3	2	1	2	1
Rosenberg Miksa izr.	1	4	4	3	4	4	3	3	3	1
Rumi Istvan	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Sárváry József	1	2	3	1	3	3	2	3	.	1
35 Simon Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Somogyi István	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1
37 Szabó Gyula	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1

Kimaradt: Balogh István.

Összesen: **37.**

I. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vállása		R e n d e s R e n d k.									
		t a n t á r g y a k									
		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Mennyiségten	Rajz, mértan	Szépírá	Tornázás	Ének	Magaviselet
	Marton Géza izr.	1	3	4	4	4	4	3	3	.	2
	Méhes József	1	2	3	1	2	1	1	2	.	1
35	Mizner János izr.	1	1	1	1	1	2	2	2	.	1
	Nágel Elemér izr.	3	4	4	4	4	4	3	3	3	2
	Némethy Lajos	1	2	2	2	3	3	3	3	.	1
	Paál Géza	3	4	4	3	3	4	3	3	.	1
	Pápai Ernő	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1
40	Petracsek Zsigmond ism.	2	2	3	2	3	2	3	2	.	1
	Petz Győző	3	2	3	3	3	3	3	3	.	1
	Polgár Jenő	3	4	4	3	3	3	3	3	2	1
	Precsenszky Kálmán ism.	1	2	3	2	2	2	1	2	1	2
	Puly Iván	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1
45	Reithoffer Ödön	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
	Riersch István	2	1	2	1	1	1	2	1	2	1
	Rivnyák Imre ism.	3	4	3	3	4	3	3	2	.	1
	Rosenberg Jenő izr.	1	1	2	3	2	1	2	1	.	1
	Rosenberger Ödön izr. ism.	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1
50	Rosmanith Antal	1	3	4	2	2	2	2	3	.	1
	Schaffer Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	.	1
	Schlesinger Izidor izr.	1	1	2	2	2	2	2	3	.	1
	Somogyi Ferencz izr.	2	1	2	3	3	3	3	3	.	1
	Somogyi Lajos ism.	1	1	1	1	2	2	2	2	.	2
55	Takáts István	2	2	3	2	3	2	2	3	.	1
	Taussig József	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
	Tuly Gyula	3	4	4	4	4	4	3	2	3	2
	Vallach János á. v.	2	2	3	2	3	2	3	3	1	1
	Vértessy Iván	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
60	Weiss Dezső izr. ism.	2	2	3	3	3	2	2	3	.	1

Magántanuló: Kohn Gyula.

Kimaradt: Bogdány Márton, Helbek Ferencz, Kovacevich Elek,
Ma gyar János, Neuvert Géza, Venesz József.

Összesen: 60.

XII. Statisztikai táblázatok.

. Az intézeti tanulók létszáma- és állapotairól általában.

A tanulók közét	a tanév	v o l t a z	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII. összesen
			osztályban.								
I. létszámra nézve	elején	nyilvános tanuló	65	38	51	37	20	22	26	13	273
		magán tanuló	1	.	.	1	3
	végén	összesen	67	38	51	38	20	22	26	13	275
		nyilvános tanuló	60	37	51	36	20	21	26	13	264
II. vallásra nézve	végén	magán tanuló	1	.	.	1	2
		összesen	61	37	51	37	20	21	26	13	266
		róm. kath.	44	29	39	28	13	16	20	9	198
		helv. hitv.	1	1	1	.	.	3
III. anyanyelvre nézve	végén	ágostai hitv.	2	2	1	1	2	.	.	1	9
		izraelita	15	6	11	7	4	4	6	3	56
		összesen	61	37	51	37	20	21	26	13	266
		magyar	61	37	49	36	20	21	26	13	263
IV. nyelv- ismeretre nézve	végén	német	1	1	
		horvát	1	1	.	.	.	2	
		más nyelvű	
		összesen	61	37	51	37	20	21	26	13	266
V. életkorra nézve	v é g é n	magyar	61	34	47	34	18	19	22	13	248
		magyar-német	2	2	2	2	2	4	.	14
		magyar-horváth	1	2	1	4
		magyar és más nyelv
VI. életkorra nézve	v é g é n	összesen	61	37	51	37	20	21	26	13	266
		9 éves
		10 "	5	5
		11 "	25	4	29
		12 "	12	9	4	25
		13 "	13	15	16	8	52
		14 "	6	7	20	11	44
		15 "	1	8	12	11	2	.	.	33
		16 "	1	3	6	8	7	1	.	26
		17 "	2	8	11	.	21
		18 "	3	8	6	17
		19 vagy több éves	1	6	7	14
összesen	61	37	51	37	20	21	26	13	266		

A tanulók hét	a tanév	V e l t a z	osztályban								I-VIII összesen
			I	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII	VIII	
XI. a tanítási órák mulasztá sára nézve	folyamában	igazoltan mulasztott tanuló	40	19	22	26	15	18	19	9	168
		igazoltan mulasztott tanóra	451	467	360	502	161	333	308	178	2760
		igazolatlanul mulasz- tott tanuló	1	1
		igazolatlanul mulasz- tott tanóra	3	3
		nem mulasztott tan órát	21	18	25	11	5	3	7	4	94
		<i>összesen</i>	521	612	708	519	279	654	624	292	3636
XII. a tanulás- ban tett előmene- telre nézve	v	<i>vallastanban:</i>									
		jeles	26	24	31	32	17	18	14	13	175
		jó	26	10	19	5	3	3	10	.	76
		elégséges	9	3	1	.	.	.	2	.	15
		elégtelen
		<i>összesen</i>	61	37	51	37	20	21	26	13	266
	é	<i>magyar nyelvben:</i>									
		jeles	21	10	8	6	10	8	6	5	74
		jó	17	13	16	14	6	7	5	4	82
		elégséges	13	13	23	16	4	6	15	4	94
		elégtelen	10	1	4	1	16
		<i>összesen</i>	61	37	51	37	20	21	26	13	266
	ö	<i>német nyelvben:</i>									
		jeles	14	5	3	5	5	5	37
		jó	19	15	7	7	6	3	57
		elégséges	14	16	7	6	15	.	58
		elégtelen	4	1	3	3	.	.	11
		<i>összesen</i>	51	37	20	21	26	8	163
	é	<i>latin nyelvben:</i>									
		jeles	12	11	9	7	2	3	3	4	51
		jó	17	6	11	8	7	9	12	4	74
		elégséges	18	16	20	18	10	8	11	5	106
		elégtelen	14	4	11	4	1	1	.	.	35
		<i>összesen</i>	61	37	51	37	20	21	26	13	266
	v	<i>görög nyelvben:</i>									
		jeles	2	4	7	4	17
		jó	4	6	4	3	17
		elégséges	4	5	8	.	17
		elégtelen
		<i>összesen</i>	10	15	19	7	51

A tanulók közt	a tanév	v o l t a z	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII. összesen
			osztályban								
XII. a tanulásban tett előmenetelre nézve	n é v	<i>görögöt helyettesítő olvasmányokban:</i>									
		jeles	5	5	1	3	14
		jó	3	1	4	3	11
		elégséges	2	.	2	.	4
		elégtelen
		összesen	10	6	7	6	29
		<i>görögöt helyettesítő rajzban:</i>									
		jeles	5	3	2	2	12
		jó	3	2	3	2	10
		elégséges	2	1	2	2	7
		elégtelen
		összesen	10	6	7	6	29
		<i>történelemben:</i>									
		jeles	15	17	8	9	.	7	56
		jó	23	13	11	7	.	6	60
		elégséges	12	7	1	4	.	.	24
		elégtelen	1	.	.	1	.	.	2
		összesen	51	37	20	21	.	13	142
		<i>földrajzban:</i>									
		jeles	14	15	13	.	.	12	10	.	64
		jó	22	13	20	.	.	8	10	.	73
		elégséges	18	9	18	.	.	1	6	.	52
		elégtelen	7	7
		összesen	61	37	51	.	.	21	26	.	196
		<i>természettudományok ban:</i>									
		jeles	14	10	12	5	5	46
		jó	11	7	8	7	5	38
		elégséges	12	3	1	12	3	31
		elégtelen	2	.	2
		összesen	37	20	21	26	13	117
		<i>menyiségtanban:</i>									
		jeles	11	8	8	7	3	7	3	4	51
		jó	15	10	15	12	10	5	8	5	80
		elégséges	24	18	24	16	7	9	11	4	113
		elégtelen	11	1	4	2	.	.	4	.	22
		összesen	61	37	51	37	20	21	26	13	266

A tanulók közű	a tanév	v o l t a z	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	összesen
			osztályban								
XII. a tanulásban tett előmenetelre nézve	v é g é n	<i>rajzoló geometriában:</i>									
		jeles	13	6	9	6	34
		jó	19	13	13	15	60
		elégseges	16	17	22	14	69
		elégstelen	13	1	7	2	23
		összesen	61	37	51	37	186
		<i>bölcsészettben :</i>									
		jeles	6	6
		jó	2	2
		elégseges	5	5
		elégstelen
		összesen	13	13
		<i>szépírástban :</i>									
		jeles	11	11	22
		jó	31	15	46
		elégseges	19	11	30
		elégstelen
		összesen	61	37	98
		<i>testgyakorlásban:</i>									
		jeles	11	5	8	9	9	7	13	9	81
		jó	27	21	24	19	6	9	9	3	118
		elégseges	22	11	19	6	5	3	4	.	70
		elégstelen
		összesen	60	37	51	34	20	19	26	12	259
XIII. a rendkívüli tan- tárgyakban	v é g é n	szabadkézi rajzot tanuló	36
		gyorsírást tanuló	15	6	5	8	1	.	35
		műéneket tanuló	22	18	11	9	7	8	13	.	88

II. A tanulásban tett előmenetel összegezett
áttekintése.

Az osztályok előmenetele	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Minden tárgyból jeles	7	4	5	4	2	3	2	4	31
Minden tárgyból legalább jó . .	10	8	11	7	6	5	5	1	53
Minden tárgyból legalább elégs.	26	21	22	22	9	9	15	8	132
Egy tárgyból elégtelen . . .	4	3	4	2	2	3	2	—	20
Két tárgyból elégtelen . . .	2	—	4	—	1	1	2	—	10
Több tárgyból elégtelen . . .	12	1	5	2	—	—	—	—	20
Összesen .	61	37	51	37	20	21	26	13	266

III. Kimutatás az érettségi vizsgálat eredményéről.

Hányan jelent- keztek érettségi vizsgálatra?	Az írásbelin		Hány bocsátta- tott szóbelire?	A szóbelin				Hányutasítta- tott javító vizsgálatra?	Hányutasítta- tott ismétlő vizsgálatra?
	Minden dol- gozatban leg- alább elégség.	Visszautasít- tatott		Hány jelesen	Hány jól	Hány egyszerűen	érett?		
14	14	.	14	4	3	7	.	.	.

Az érettségit végzett ifjak pályaválasztása.

Theolo- giai	Bölcsé- szeti	Jogi	Tech- nikai	Bányá- szati	Gazda- sági	Katonai	keres- kedelmi	még nem ha- tározott
.	2	4	4	2	.	1	1	.

Értesítés a jövő iskolai év kezdetéről.

A keszthelyi kath. főgymnasiumban az 1896/7. iskolai évre a felvételi, javító- és pótlóvizsgálatok aug. 30. és 31-én tartatnak meg. A tanulók felvétele és beírása a vallás- és közokt. ministeriumnak 1895. febr. 17-én 50.667/94. sz. rendelete értelmében a tanév végén július 1—5-ig eszközöltetnek bezárólag, a mennyiben a pedig felveendő szám be nem telik, szeptember három első napján is tartatik beírás.

A tanév végén beírt tanulók az igazgatónál hagyják az iskolai bizonyítványaikat, s megkapják a rendes beiratkozási igazolványt. A felvételi díjat az ilyen tanulók is azonnal fizetik. A jövő tanév elején szept. 4-ig bezárólag személyesen nem jelentkezők minden igényüket elveszítik.

Levélben vagy írásban való jelentkezésnek helye nincs, mert a rendtartás értelmében a beiratkozásnak a szülők vagy gyámok kíséretében kell történnie.

Az első osztályba azok vétetnek fel, a kik életkoruk 9. évét már betöltötték és az elemi iskola IV. osztályát sikeresen elvégezték, vagy ezt felvételi vizsgálattal igazolják. Az V. osztályra jelentkezők a felvételnél tartoznak igazolni, hogy a görög nyelvet vagy a helyettesítő tárgyakat kívánják-e választani.

Felkéretnek a t. szülők, hogy a beírásra kitűzött napokon pontosan és személyesen jelenjenek meg és a tanulók a születési ívüket az iskolai bizonyítvánnyal együtt magukkal hozzák. Himlőoltási, illetőleg újraoltási bizonyítvány nélkül véglegesen senki sem vétetik fel.

A beírt tanulók tandíj fejében 16 frtot (a keszthelyi illetőségűek 13 frt), 2 frt felvételi és 1 frt ifjúsági könyvtári és értesítődíjat fizetnek.

A két tantárgyból való javító vizsgálatok engedélyezését illetőleg a vallás- és közokt. miniszternek 1894. évi 19.781. sz. rendelete az 1887. évi 25.873. sz. rendeletében foglalt megkorításokat mind a tantárgyakra, mind a magaviseletre vonatkozólag hatályon kívül helyezi, az engedély megadásának jogát feltétlenül és teljes mértékben a tanker. kir. főigazgatókra ruházza, de azon megjegyzéssel, hogy a két tárgyból való javító vizsgálat csak „rendkívüli esetben“ engedhető meg.

Azon tanulók tehát, kik két kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, ha a fennálló ministeri rendeletre való tekintettel fontos okok alapján javító vizsgálati engedélyért akarnak folyamodni, a nagytekintetű tanker. kir. főigazgatósághoz czímnzett 50 kros bélyeggel, iskolai és esetleg egyéb okmányokkal felszerelt kérvényeket ezen intézet igazgatóságánál július 5-ikéig benyújthatják.

Keszthely, 1896. június 29.

Dr. BURÁNY GERGELY,

igazgató.

T A R T A L O M.

Bevezetés	Lapsz 5
---------------------	------------

I.

1. A gymnasium alapítása és fejlesztése	7
2. A gymnasium kiegészítése főgymnásiummá	50
3. A főgymnasiumi épület ismertetése	91

II.

4. Tantervek s ezek módosításai. Iskolarend. Osztályok. Tantárgyak	117
5. Vallás-erkölcsi ügy. Fegyelem	159
6. Egyletek	184
7. Értesítők	200
8. Főigazgatók, igazgatók és tanárok	203
9. A tanulók száma tanévenként	212
10. A gymnasiumhoz kötött jutalmi alapítványok	214
11. Felszerelés	219
12. Befejezés	241

I. Jelentés a tanintézet állapotáról	261
II. A millenniumi örömnapok.	266
III. A tanári kar	284
IV. Tananyag	288
V. Az írásbeli dolgozatok tárgyai	321
VI. Tanszertárak gyarapodása	324
VII. Ösztöndíjas, segélyezett, jutalmazott, tanulók	339
VIII. Az ifjúsági segítő egyesület állapotáról	345
IX. Az ifjúsági önképzőkör	351
X. A szülőket közelebbről érdeklő rendeletek	357
XI. Érdemsorozat	370
XII. Statisztikai táblázatok	383
Értesítés a jövő iskolai év kezdetéről	389

